

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EIMANTĖ ZOLUBIENĖ

RIZIKOS DISKURSAS INTERNETINĖJE
LIETUVOS NAUJIENŲ ŽINIASKLAIDOJE
2006–2014 M.

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, sociologija (05S)

Kaunas, 2018

Disertacija rengta 2013–2018 m. Kauno technologijos universiteto, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto, Viešosios politikos ir administravimo institute. Mokslinius tyrimus rėmė Lietuvos mokslo taryba.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Audronė TELEŠIENĖ (Kauno technologijos universitetas, Socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Interneto svetainės, kurioje skelbiama disertacija, adresas:

<http://ktu.edu>

Redagavo:

Virginija Stankevičienė (Užsienio kalbų centras, Kauno technologijos universitetas)

© E. Zolubienė, 2018

ISBN 978-609-02-1524-1

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

PADEKA

Didžiausią padėką noriu skirti savo mokslinei vadovei prof. dr. Audronei Telešienei. Pirmiausiai už tai, kad paragino priimti iššūkį tęsti studijas trečiojoje pakopoje ir šių studijų metu buvo kartu. Dėkoju už profesionalumą, dalyvavimą nuolatinėje mokslinėje diskusijoje, atsakymus į daugybę klausimų, įtraukimą į įvairias iniciatyvas ir nuoširdų bendravimą. Žaviuosi Jūsų tikėjimu mokslu ir gebėjimu juo užkrėsti kitus.

Ypatingą padėką skiriu recenzentams. Esu dėkinga už profesionalius pastebėjimus, komentarus ir rekomendacijas. Jie leido nauju žvilgsniu pažvelgti į atlikto tyrimo aprašymą ir pasiūlė vertingų išvalgų empirinių duomenų interpretacijai.

Norėčiau kuo nuoširdžiausiai padėkoti savo šeimai už beribį palaikymą, tikėjimą, kantrybę ir supratimą.

Ačiū kalbos redaktorei Virginijai Stankevičienei už nuoširdžią pagalbą tobulinant disertacijos tekstą, tarptautinei doktorantūros mokyklai – už operatyvius atsakymus į administracinius klausimus.

Dėkoju kolegoms, draugams ir visiems, vienaip ar kitaip prisidėjusiems prie šios disertacijos rengimo.

TURINYS

ĮVADAS	10
1. TEORINIS ŽINIASKLAIDOJE VYKSTANČIO RIZIKOS DISKURSO AIŠKINIMAS	16
1.1. Sociologinė rizikos sampratos interpretacija	16
1.1.1. Rizikos samprata ir jos variacijos	16
1.1.2. Rizika kaip socialinis konstruktas.....	19
1.1.3. Rizikos visuomenė ir jos charakteristikos.....	23
1.2. Rizikos komunikacija žiniasklaidoje	27
1.2.1. Rizikos komunikacija: samprata, tikslai ir iššūkiai.....	27
1.2.2. Rizikos komunikacijos žiniasklaidoje tyrimai	30
1.2.3. Naujienų žiniasklaida kaip rizikos komunikavimo kanalas	35
1.3. Teorinis rizikos diskurso analizės modelis	41
1.3.1 Sociologinė diskurso samprata ir dominuojantys teoriniai požiūriai ...	41
1.3.2 Rizikos diskursas ir jo anatomija	44
1.4. Teorinės rizikos diskurso analizės apibendrinimas.....	50
2. TYRIMO METODOLOGIJA	51
2.1 Bendrieji tyrimo metodologiniai principai	51
2.2 Kritinė diskurso analizė kaip tyrimo strategija	53
2.3 Tyrimo etapai ir procedūros.....	57
2.4 Tyrimo kokybės kriterijai	64
2.5 Tyrimo apribojimai	65
3. RIZIKOS DISKURSAS DELFI.LT IR LRYTAS.LT INTERNETINIUOSE NAUJIENŲ PORTALUOSE: TYRIMO REZULTATAI IR JŲ INTERPRETACIJA	67
3.1 Rizikos diskurso turinys	68
3.1.1 Rizikos šaltinių reprezentacijos.....	68
3.1.2 Teminiai rizikų diskursai ir jų ypatybės.....	72
3.1.3 Rizikos diskurso interdiskursyvumas.....	75
3.1.4 Rizikos diskurso temos	81
3.1.5 Diskursyvios praktikos ir retorika.....	98
3.2 Rizikos diskurso tvarka ir kontekstai.....	115
3.3 Rizikos diskurso veikėjai	129
3.4 Baigiamoji diskusija	145
IŠVADOS	151
TOLESNIŲ TYRIMŲ KRYPTYS	155
LITERATŪROS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	156
PRIEDAI	172

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1.1 lentelė. Rizikos epistemologija skirtinguose požiūriuose.....	18
2.1 lentelė. Naujienų straipsnių aprašymo protokolas.....	62
2.2 lentelė. Kokybinės tyrimo duomenų analizės kodų struktūra.....	63
3.1 lentelė. Teminių rizikos diskursų persidengimai.....	77
3.2 lentelė. Dominuojančios rizikos diskurso temos.....	81
3.3 lentelė. Rizikos diskurse naudojami rizikos komunikacijos naratyvai.....	101
3.4 lentelė. Rizikos pranešimų antraščių pavyzdžiai.....	110
3.5 lentelė. Rizikos diskurse vartojamos rizikos suvokimo sustiprinimo technikos.....	111
3.6 lentelė. Rizikos diskurse vartojamos rizikos suvokimo susilpninimo technikos.....	114
3.7 lentelė. Rizikos diskurso veikėjų reprezentavimo intensyvumas.....	145

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1.1 pav. Rizikos diskurso pozicija rizikos santykio teorijos loginėje schemoje.....	23
1.2 pav. Teorinis holistinio rizikos diskurso modelis.....	45
2.1 pav. Tyrimo vykdymo proceso schema.....	57
2.2 pav. Naujienų portalų auditorijų pasiekiamumas proc., 2006 – 2014 m.	58
2.3 pav. Kiekybinio tyrimo imties formavimo etapai.....	60
3.1 pav. Rizikos pranešimų skaičiaus kitimas 2006 – 2014 m. pusmečiais.....	67
3.2 pav. Rizikos pranešimuose minimi rizikos šaltiniai susiję su.....	71
3.3 pav. Teminių rizikų diskursų pasiskirstymas holistiniame rizikos diskurse.....	72
3.4 pav. Teminių rizikos diskursų pasiskirstymas pagal juose pristatomų rizikų lokaciją.....	74
3.5 pav. Teminių rizikos diskursų procentinis pasiskirstymas pagal juose pristatomų rizikų poveikio lygmenį.....	74
3.6 pav. Teminių rizikos diskursų interdiskursyvumas.....	76
3.7 pav. Teminių rizikos diskursų klasteriai: abstrakti vizualizacija tyrimo duomenų pagrindu.....	77
3.8 pav. Atominės energetikos rizikos pristatymas skirtinguose teminiuose diskursuose.....	80
3.9 pav. Terorizmo rizikos pristatymas skirtinguose teminiuose diskursuose.....	81
3.10 pav. Rizikos pranešimų pasiskirstymas pagal portalų temines rubrikas.....	99
3.11 pav. Rizikos pranešimų pasiskirstymas pagal autorystę DELFI ir lrytas.lt....	100
3.12 pav. Teminių rizikos diskursų intensyvumo pokyčiai 2006 – 2014 m.	116
3.13 pav. 2006 – 2014 m. rizikos diskurso tvarką veikę įvykiai pusmečiais.....	125

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 Priedas	172
2 Priedas	173
3 Priedas	198
4 Priedas	202

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Sąvokos	Apibrėžimai
Dirbtinės rizikos (angl. <i>manufactured risks</i>)	Rizikos, kurios kyla iš modernizacijos proceso, ypač mokslo bei inovatyvių technologijų plėtros (Giddens, 1999).
Diskursas (angl. <i>discourse</i>)	Tam tikra idėjų, žinojimo sistema, išreikšta specifiniu žodynu, teiginių grupėmis (Foucault, 1998). Diskursas taip pat gali būti suvokiamas, kaip socialinis veiksmas, padedantis kurti socialinį pasaulį, apimant žinojimo, socialinių santykių bei identitetų produkavimą (Jogines ir Phillips, 2002, p. 5).
Diskurso tvarka (angl. <i>discourse order</i>)	Tam tikra žanrų, diskursų ir stilių, kurie sudaro diskursyvius socialinių praktikų tinklo aspektus, kombinacija (Baker ir Ellece, 2011, p. 82).
Diskurso turinys (angl. <i>discourse content</i>)	Diskurse pristatomų idėjų, sąvokų bei kategorijų, nusakančių diskurso objektą, specifinių objekto vertinimų visuma (Telešienė, 2006).
Darbotvarkės sudarymas (angl. <i>agenda-setting</i>)	Naujienu žiniasklaidos gebėjimas daryti įtaką problemų hierarchijai, išryškinant tam tikras temas viešojo darbotvarkėje (McCombs, Reynolds, 2002).
Interdiskursyvumas (angl. <i>interdiscursivity</i>)	Sąvoka, vartojama siekiant apibrėžti santykius tarp kelių diskursų (Baker, Ellece, 2011, p. 62).
Intertekstualumas (angl. <i>intertextuality</i>)	Terminas, kuris nusako būdus, kuriais tekstas inkorporuoja kitų tekstų dalis, aspektus (Baker, Ellece, 2011, p. 64)
Holistinis rizikos diskursas (angl. <i>holistic risk discourse</i>)	Diskursas, kuriame atsiskleidžia įvairių sričių rizikų socialinių reprezentacijų sąveika (Pateikta autorės).
Išorinės rizikos (angl. <i>external risk</i>)	Rizikos, kylančios iš su žmogaus veikla nesiejamų ir žmogui nepavaldžių šaltinių, pvz. gamtos (žemės drebėjimai, audros ir pan.) (Giddens, 2005).
Naujienos (angl. <i>news</i>)	Naujai gauta ar pažymėta informacija, ypač apie pastarojo meto įvykius (Oxford Dictionaries, 2013).
Rėminimas (angl. <i>framing</i>)	Procesas, kurio metu yra išryškinami tam tikri suvokiamos realybės elementai iš jų sukuriant pasakojimą, pabrėžiantį jų tarpusavio santykius. Šiuo pasakojimu siekiama skatinti tam tikrą pristatomo siužeto interpretaciją (Entman, 2007).
Reflektyvi modernizacija (angl. <i>reflexive modernization</i>)	Sąvoka, vartojama siekiant nusakyti socialines visuomenių transformacijas, siejamas su vėlyvąja modernybe. Pasak Beck'ą, reflektyvios modernizacijos amžiuje modernybė tampa pati savo svarstymų tema. Ši modernybė turi išspręsti žmogaus sukurtas problemas, kylančias dėl pramoninės visuomenės raidos ir surasti būdus, kaip kovoti su jos sukurtomis rizikomis (Beck, 1992, p. 3, p. 19).
Rizika (angl. <i>risk</i>)	Nepageidaujamo įvykio įvykimo tikimybė (Stenchion, 1997). Sociologijoje rizika – tai nepageidaujami įvykiai, kurie yra socialiai apibrėžiami, o kai kuriais atvejais – socialiai sukonstruojami (Lidskog ir Sundqvist, 2012). Šiame darbe rizika suvokiama kaip reiškinių, proceso, veiksmo ar objekto savybė, galinti neigiamai paveikti individus, jų grupes bei aplinką, trumpai tariant – kelianti praradimo, žalos grėsmę su tam tikru netikrumu.

Sąvokos	Apibrėžimai
Rizikų darbotvarkė (angl. <i>risk agenda</i>)	Viešumoje komunikuojamos rizikos ir jų hierarchija (pateikta autorės).
Rizikos pranešimas (angl. <i>risk message</i>)	Rašytinis, žodinis ar vizualinis pareiškimas, kuriame pateikiama informacija apie riziką (JAV Sveikatos ir socialinių paslaugų departamentas, 2002).
Rizikos komunikavimas (angl. <i>risk communication</i>)	Interaktyvus informacijos mainų procesas tarp individų, grupių ir institucijų. Jis dažnai apima kartotinius pranešimus apie rizikos pobūdį, išreiškia susirūpinimą, nuomones ir reakcijas į rizikos pranešimus ar į teisinius, institucinius rizikos valdymo susitarimus (JAV Sveikatos ir socialinių paslaugų centras, 2002)
Rizikos suvokimas (angl. <i>risk perception</i>)	Subjektyvus rizikos lygio ir jos charakteristikų vertinimas (Lavino, 2010).
Rizikų klasteriai (angl. <i>risk clusters</i>)	Ne mažiau kaip dvi skirtingo pobūdžio rizikos, kurios naujienų žiniasklaidoje yra komunikuojamos kartu (pateikta autorės)
Rizikos socialinė amplifikacija (angl. <i>social amplification of risk</i>)	Teorinis požiūris, teigiantis, kad socialinis rizikos suvokimas gali būti sustiprintas arba susilpnintas dėl psichologinių, socialinių, institucinių ir kultūrinių procesų sąveikos (Kasperson ir kt., 2003).
Rizikos visuomenė (angl. <i>risk society</i>)	Beck'o (1992, 1999, 2006) ir Giddens'o (1990, 1994, 1999) pasiūlytas ir išplėtotas terminas, vartojamas apibūdinti pokyčius, su kuriais susiduria vėlyvosios modernybės visuomenės, organizuodamos savo atsaką į riziką. Rizikos visuomenėms yra charakterizuojamos pabrėžiant jų santykį su sisteminėmis, globaliomis rizikomis, augančiu rizikų suvokimu, tradicinių institucijų silpnybėmis sprendžiant rizikos problemas, reflektivia modernizacija bei naujų rizikų valdymo strategijų poreikiu ir pan.
Siužetinė linija (angl. <i>story line</i>)	Generatyvinio tipo pasakojimas, leidžiantis diskurso subjektams naudotis tam tikromis kategorijomis, pagal kurias fiziniams ir socialiniams reiškiniams yra suteikiama reikšmė (Hajer, 1995, p. 56).
Socialinis tikrovės konstravimas (angl. <i>social construction of reality</i>)	Procesas, kurio metu individai savaip interpretuoja kasdienį gyvenimą bei sukuria visiems subjektyviai prasmingą tikrovę (Berger, Luckmann, 1999).
Teminis rizikos diskursas (angl. <i>thematic risk discourse</i>)	Diskursas, kuris vienija su konkrečia temine sritimi susijusias rizikų socialines reprezentacijas (pvz. sveikatos rizikų diskursas, aplinkosaugos rizikų diskursas, kt.) (pateikta autorės).

SANTRUMPOS

D – DELFI

L – lrytas.lt

ES – Europos Sąjunga

NVO – nevyriausybinės organizacijos

KDA – kritinė diskurso analizė

GMO – genetiškai modifikuoti organizmai

RD – rizikos diskursas

IVADAS

21 a. visuomenių socialinė raida atskleidžia stulbinančius modernios žmonijos laimėjimus, įvairių visuomenės gyvenimo sričių pažangą. Dauguma postindustrinių visuomenių išgyvena ekonominio augimo, gerovės, saugumo bei ilgą laiką jų teritorijose besitęsiančios taikos periodą (Wimmer, Quandt, 2006, p. 335). Nepaisant to, diskusijos apie šias visuomenes dažnai yra lydimos tokių terminų kaip „rizikos visuomenė“, „baimės kultūra“ ar „nerimo amžius“. Šie terminai atskleidžia kitą mokslo bei pramonės pažangos siekiančių visuomenių pusę, pabrėždami modernizacijos proceso metu gimstančias naujo pobūdžio visuotines grėsmes, stiprėjančią netikrumą ir vis dažniau išryškėjančias saugumo kontraversijas. Pasak Beck'ą, šiose visuomenėse nežinomos ir neplanuotos pasekmės tampa dominuojančia istorijos ir visuomenės varomąja jėga (Beck, 1992, p. 22).

Šiandieninių visuomenių nariai turi priimti daug sprendimų, susijusių su įvairiomis rizikomis: dirbtiniai maisto priedai, klimato kaita, vakcinacija, kvestionuojami gydymo būdai, energijos šaltinių bei gyvenimo būdo pasirinkimas ir pan. Siekdami priimti teisingus sprendimus, žmonės turi būti gerai informuoti (Morgan, Fischhoff ir kt., 2001). Vienas iš esminių būdų, galinčių palengvinti su rizikomis susijusių sprendimų priėmimą ir rizikų valdymą – tinkama jų komunikacija. Ji yra nukreipta į naujos partnerystės ir dialogo tarp valdžios, pramonės ir visuomenės narių kūrimą suvokiant tai, kad „rizikos, kurios žudo žmones ir tos, kurios juos gąsdina, dažnai yra visiškai skirtingos“ (Covello ir Sandman, 2001).

Nepaisant objektyvaus rizikų egzistavimo, visuomenės gyvenime jos įgauna socialiai sukonstruotą prasmę. Pasak Beck'ą (1992, p. 22–23), rizikos sąvokos yra atviros socialiniam apibrėžimui ir konstravimui, o jų suvokimas gali būti pakeistas – dramatinuotas ar susilpnintas. Šiuo atveju sociologijos užduotis yra plėtoti rizikos tyrimus pabrėžiant tai, kad rizika visuomet yra apsupta socialinio konteksto bei susijusi su socialinių veikėjų veiklos praktikomis (Lidskog ir Sundqvist, 2012), interesais ir galios santykiais. Nors rizikos komunikacija yra įvairiaformis procesas, vykstantis skirtingose erdvėse, žiniasklaidos lauke vykstanti makrolygmens rizikų komunikacija gali būti laikoma bene reikšmingiausia jos forma, savo kuriamu turiniu paliečiančia didžiausią visuomenės auditorijos dalį. Remiantis skirtingomis studijomis galima teigti, kad žiniasklaida (tradicinė ir naujoji) yra vienas svarbiausių informacijos šaltinių ne tik apie pasaulį, bet ir apie rizikos problemas (Riesch ir Spiegelhalter, 2011). Kaip teigia Mythen'as (2010), rizikos įvykiai tampa neatskiriama naujienų darbotvarkės dalimi.

Šiuolaikinėse globaliose visuomenėse intensyviai funkcionuojanti internetinė žiniasklaida tampa dar vienu lauku, kuriame kuriasi ir vyksta viešas rizikos diskursas. Šis diskursas didina rizikų suvokimą, vykdo įvairių grėsmių prevenciją, kontrolę ir galiausiai – priskiria atsakomybę ar kaltę, už pavojų egzistavimą (Andreas, 2015, p. 1321). Rizikos diskursas tampa socialiai konstruojama erdve, kurioje susitinka skirtingi veikėjai, jų požiūriai ir idėjos. Šis diskursas yra tiek naujienų žiniasklaidos atstovų, tiek jo dalyvių veiklos rezultatas, už kurio kuriamos socialinės tikrovės reprezentacijos slypi visuomenės galios pasiskirstymo santykiai. Pasirinkto diskurso analizė tyrėjui suteikia galimybę identifikuoti viešojoje erdvėje kuriamo žinojimo apie įvairias rizikas kontūrus bei daryti prielaidas apie tai, kokiais būdais yra vykdomas

viešas žinojimo apie riziką socialinis konstravimas. Rizikos diskurso tyrimas taip pat gali būti naudingas vertinant ar efektyviai veikia internetinė naujienų žiniasklaida, siekdamą geresnio išankstinio individų pasirengimo ir atsako į juos supančius pavojus.

Šioje disertacijoje analizuojamas rizikos diskursas yra lokalizuojamas Lietuvos visuomenėje. Šios šalies valstybingumo siekis buvo lydimas sparčių, įvairiakrypčių visuomenės sričių institucinės sąrangos pokyčių, lėmusių netolygią socialinę raidą. Lietuvai išsilaisvinus iš sovietinės okupacijos prasidėjo naujas visuomenės modernizacijos tarpsnis, sąlygotas europinės integracijos ir globalizacijos veiksmų, kultūros atsivėrimo pasauliui, naujų informacinių ir komunikacinių technologijų plėtros (LR švietimo ir mokslo ministerija, 2016). Pastarasis dešimtmetis Lietuvoje išlaikė šaliai būdingą dualizmą. Viena vertus, vykstantys plėtros proveržiai palaikė optimizmą, tikėjimą Lietuvos gebėjimu tapti stipria demokratiška ir pilietiška visuomene. Kita vertus, nenykstantys socialinio šalies gyvenimo skauduliai (pvz., didėjanti socialinė nelygybė, intensyvi emigracija), geopolitinės įtampos, užklupęs ekonominis sunkmetis ir akivaizdžios demokratijos problemos tolimo sklandžios socialinės raidos viziją. Lietuvos visuomenę taip pat keitė jos narystė tarptautinėse organizacijose. Stiprėjantis šalies vaidmuo tarptautinėje arenoje jos nacionalinių problemų darbotvarkę papildė ištisiems regionams aktualiomis problemomis ir saugumo klausimais, pavyzdžiui, išaugusiu susirūpinimu dėl globalių ekologinių grėsmių ir jų galimo poveikio.

Šis kontrastingos visuomenės portretas bei joje vykdomų sistemiškų rizikos komunikacijos tyrimų stoka (pastarieji plačiau aptariami likusioje įvado dalyje), Lietuvos atvejį leidžia suvokti kaip vertingą tyrėjo pasirinkimą, galintį padėti atskleisti, kokiais bruožais pasižymi įvairialypį socialinį portretą turinčioje visuomenėje vykstantis rizikos diskursas. Taip pat reikia pabrėžti, kad šis tyrimas apsiriboja žiniasklaidos kuriamo informacijos lauko turinio analize, kuris yra tik vienas iš veiksmų, formuojančių bendrą visuomenės rizikų suvokimą.

Taigi, šio disertacinio darbo **tikslas** – sistemiskai paaiškinti Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos 2006–2014 m. holistinio rizikos diskurso bruožus ir dinamiką¹.

Tyrimo objektas: Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos rizikos diskursas 2006 – 2014 m.

Pagrindinis disertacinio **tyrimo probleminis klausimas:** „Koks ir kaip rizikos diskursas yra konstruojamas internetinėje Lietuvos naujienų žiniasklaidoje 2006–2014 m.“ Disertacijoje pristatomas empirinis tyrimas kelia papildomų klausimų, leidžiančių nusakyti nagrinėjamo diskurso ypatybes: koks turinys ir tvarka yra būdingi internetinėje Lietuvos žiniasklaidoje 2006–2014 m. vykstančiam rizikos diskursui? Kokie kontekstai veikia rizikos diskurso turinį ir tvarką? Kaip holistiniame rizikos diskurse sąveikauja teminiai rizikos diskursai? Kokia retorika yra vartojama

¹Disertacijoje remiamasi sisteminiu požiūriu į holistinį rizikos diskursą. Sisteminės prieigos pasirinkimas nusako nuosekli tyrimo procedūrų vykdymą analizuojant tyrimo objektą, kaip tam tikrų elementų visumą (plačiau žr. 1.3.2 poskyrį). Taip pat holistinis rizikos diskurso supratimas atskleidžia jame sąveikaujančių skirtingo pobūdžio socialinių rizikos reprezentacijų įvairovę ir deskriptyvų jo apibendrinto paveikslo pateikimą.

socialiniam rizikos diskursui konstruoti? Kokie socialiniai veikėjai ir kokiais būdais jie dalyvauja rizikos diskurse?

Tyrimo uždaviniai:

- remiantis nuosaikia socialinio konstruktyvizmo prieiga konceptualizuoti žiniasklaidos rizikos diskursą ir pagrįsti skirtingų teorijų pagrindu suformuotą analitinį modelį, skirtą šio diskurso aiškinamajai analizei;
- parengti ir pagrįsti holistinio rizikos diskurso tyrimo metodologiją, argumentuojant metodologinius tyrimo įgyvendinimo sprendimus bei metodiką;
- atlikti empirinį tyrimą ir remiantis jo rezultatais bei teoriniu modeliu sistemiskai paaiškinti Lietuvos naujienų žiniasklaidos rizikos diskurso turinio bei tvarkos bruožus, kontekstines sąlygas, rizikos diskurso veikėjus ir jų veikimo diskurse būdus.

Ginamieji teiginiai

- Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos rizikos diskursas 2006–2014 m. nuosaikiai intensyvėja, atliepdamas tarptautines tendencijas bei rodydamas rizikos visuomenės požymius Lietuvoje.
- Internetinėje naujienų žiniasklaidoje rizikos diskurso socialiniam konstravimui vartojama verbalinė retorika yra vienas iš būdų, leidžiančių diskursyviai amplifikuoti komunikuojamą riziką.
- Teminių rizikos diskursų interdiskursyvumas sukuria didesnę rizikos interpretacijų įvairovę nei pavieniai teminiai rizikos diskursai.

Disertacinio darbo teorinis pagrindas. Šis disertacinis darbas remiasi Irwin'o (2001) atstovaujama „minkštojo“ socialinio konstruktyvizmo teorine prieiga. Pasirinkto požiūrio atstovai neneigia realybės egzistavimo, bet kartu mano, kad tiek realūs, tiek įsivaizduojami dalykai visų pirma turi būti socialiai sukonstruoti tam, kad surastų savo vietą visuomeninės darbotvarkėje. Teoriniam tyrimo objektui aiškinti yra remiamasi keliomis teorijų grupėmis: 1) aiškinančios socialinį rizikos suvokimo sąlygotumą (Hilgartner, 1992; Boholm ir Corvellec, 2011; Beck, 1992, 2006; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013 ir kt.); 2) rizikos komunikacijos proceso ypatybes (Covello, 2003; Sandman, 2012; Renn, 2008; Lundgren ir Mcmakin, 2013 ir kt.); 3) socialinio tikrovės konstravimo žiniasklaidoje praktikas (McCombs ir Shaw, 1972; Livingston ir Benett, 2003; Entman, 1993; Harcup, O'Neill, 2010; Goffman, 1974; Nisbet, 2015; Kasperon, 2003 ir kt.); bei diskurso sandarą (Jorgensen ir Phillips, 2002; Foucault, 1974, 1998; Jensen, 2014; van Dijk, 1997, 2001, 2006; van Leeuwen, 1996; Wodak ir Fairclough, 1997 ir kt).

Darbo metodologinis pagrindas. Atliktas disertacinis tyrimas grindžiamas mišria tyrimo prieiga, integruojančia kiekybinio bei kokybinio tyrimo elementus. Naudojama tyrimo strategija – kritinė diskurso analizė (KDA). Tyrimo empirinė medžiaga buvo renkama naudojant dokumentų peržiūros metodą. Tyrimo duomenys sugeneruoti iš dviejų, pasirinktu laikotarpiu buvusių populiariausių internetinių Lietuvos naujienų portalų archyvų: DELFI ir lrytas.lt. Galutinės tyrimo imties

sudarymas yra grindžiamas daugiapakopės tyrimo duomenų atrankos principais. Tyrimo duomenų empirinę bazę sudaro 1292² naujienų pranešimai, atrinkti iš generalinės tekstų visumos, kurią sudaro straipsniai 2006–2014 m. publikuoti internetiniuose portaluose DELFI ir lrytas.lt. Kiekybinės ir kokybinės tyrimo duomenų analizės metu naudoti „IBM SPSS Statistics 22“ ir „ATLAS.ti“ programiniai paketai. Išsamus tyrimo metodologijos aprašas yra pateikiamas 2 skyriuje.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Tarptautiniame akademiniam diskurse rizikos komunikacijos tyrimai yra išplėtoti ir savas tradicijas formuojanti mokslinė kryptis. Taikydami skirtingus tyrimo metodus mokslininkai analizuoja rizikos komunikacijos turinio ir formos ypatybes, jų poveikį individualiam rizikos suvokimui. Išsamia šių tyrimų apžvalgą darbo autorė pateikia 1.2.2 poskyryje. Kaip teigia Renn’as (2012, p. xiv), rizika yra ne tik žavintis akademinis dalykas, ji turi tiesioginį poveikį mūsų gyvenimui. Žmonės miršta, kenčia, suserga ar patiria rimtus praradimus todėl, kad jie ignoravo ar neįvertino rizikų, neapskaičiavo neužtikrintumo ar per daug pasitikėjo savo gebėjimais suvaldyti pavojingas situacijas. Nepaisant pripažįstamos socialinių tyrimų svarbos atliekant su rizikos problemomis susijus tyrimus, kritiškai vertinant rizikos komunikacijos turinį, Lietuvoje tokio pobūdžio tyrimai yra fragmentiški. Rizikos reiškinius besidomintys mokslininkai³ savo tyrimus orientuoja į ekologinių, pvz., klimato kaitos (Balžekienė, Telešienė, Rinkevičius 2014; Telešienė ir Juraitė, 2009), technologinių, pvz., branduolinės energetikos (Balžekienė ir Rinkevičius, 2006; Balžekienė, Telešienė, Rinkevičius, 2008; Baločkaitė ir Rinkevičius, 2009; Telešienė, Rimaitė, Juraitė, 2011; Balžekienė, Butkevičienė, Rinkevičius, Gaidys, 2009), maisto, pvz., genetiškai modifikuotų organizmų (Rimaitė, Rinkevičius, 2008; Rimaitė, 2009); sveikatos (Klebankaja ir Gudaitė, 2013), politinių (Matkevičienė, 2011) rizikų analizę. Bandymas atskleisti rizikos diskurso bruožus žiniasklaidoje taip pat yra aprašomas RINOVA projekto ataskaitoje (2009).

Kitų Lietuvos tyrėjų daromos išvados signalizuoja tendencingos rizikos komunikacijos nacionalinėje žiniasklaidoje praktikas, atskleidžiančias mažiau sensacingos ir paviršutiniškos, labiau – analitinės informacijos poreikį. Pavyzdžiui, RINOVA (2009) projekto metu parengta klimato kaitos diskurso analizė parodė, jog ši ekologinė grėsmė dažnai buvo diskursyviai konstruojama kaip įdomybėms ir keistenybėms, pramogų skiltims priskiriamų naujienų dalis. Klimato kaitos kaip problemos reikšmingumas sumenkintas vartojant ironizuojančią retoriką. Klebankajos ir Gudaitės (2013) atliktas kiaulių gripo rizikos komunikacijos tyrimas rodo, kad šios visuomenės sveikatos grėsmės pristatymui žiniasklaida vartojo gąsdinančią, sąmoningai perdėtą informaciją. Tai tik keletas pavyzdžių,

² Kiekybinio tyrimo imtį (N) sudarė 1292 rizikos pranešimai, kokybinio (n) – 364 internetinės naujienų žiniasklaidos tekstai, tikslingai atrinkti iš tos pačios imties.

³ Lietuvoje rizikos sociologijos tematiką nagrinėjantys tyrėjai be rizikos komunikacijos klausimų taip pat analizuoja ir jos suvokimo ypatybes (Čiužas, 1998; Šliavaite, 2003; Balžekienė, 2006, 2009) bei teikia teorinius rizikos visuomenės ir jai giminingų požiūrių aiškinimus, remdamiesi jais nagrinėja Lietuvos visuomenės situacijas (Rinkevičius, 2002; Leonavičius ir Genys, 2011, 2012; 2017; Leonavičius, 2014). Rizikos tyrimų lauką taip pat praplečia Lašo, Matonytės, Morkevičius, Jankauskaitės, Simonaitytės grėsmių suvokimo tyrimas (2017).

atskleidžiančių masinės komunikacijos priemonių gebėjimą konstruoti, interpretuoti visuomenės socialinę realybę, pateikti jos vertinimo šablonus.

Lietuvoje ir kitose šalyse atliekami rizikos komunikacijos tyrimai dažniausiai apsiriboja pasirinktų sričių konkrečių rizikų atvejų analize (pvz., branduolinės energetikos ar klimato kaitos grėsmių). Tačiau šis disertacinis tyrimas, integruodamas sociologijos bei komunikacijos mokslų teorinius požiūrius, siekia sistemiskai paaiškinti pasirinktą tyrimo objektą. Darbo autorės taikomą holistinį požiūrį į rizikos komunikaciją, iki šiol naudojo kur kas mažesnė tyrėjų dalis (Hamilton ir kt., 2007; Zinn, 2010; Zinn ir McDonald, 2015; Boholm, Möller, Hansson, 2015). Disertacijos autorės nuomone, šiame darbe taikoma holistinė rizikos diskurso analizė yra vertinga dėl keleto priežasčių. Pirma, ji leidžia charakterizuoti bendrą rizikos reprezentacijų srautą, su kuriuo susiduria naujienų vartotojai (pvz., vartydami internetinių naujienų portalų puslapius ar stebėdami vakaro žinių laidas). Antra, ji ne tik atskleidžia socialinių rizikos reprezentacijų įvairovę, bet ir diskursyviai sąsajas tarp jų. Trečia, ji tyrėjui leidžia užčiuopti būdus, kuriais vyksta diskursyvus rizikų suvokimo konstravimas, vienas iš šių rizikų sustiprinant, kitas – vaizduojant kaip ne tokias aktualias ir pavojingas.

Šio tyrimo naujumas taip pat atsiskleidžia ir per pasirinktų duomenų šaltinių pobūdį. Dauguma iki šiol atliktų rizikos komunikacijos tyrimų dažniausiai nagrinėjo tradicinėse žiniasklaidos formose (spausdoje, televizijoje, kt.) komunikuojamas rizikų reprezentacijas. Reikia paminėti, kad šis disertacinis darbas remiasi internetinės naujienų žiniasklaidos turinio analize, taip tarsi atspindint didėjančią naujųjų medijų įtaką šiuolaikinių individų gyvenime. Tarptautinių tyrimų duomenys parodo didėjančią interneto, kaip žinių šaltinio, populiarumą bei pamažu besitraukiančią spausdintinės žiniasklaidos skaitytojų auditoriją. „Eurobarometro“ duomenimis, internetas tapo antruoju naujienų šaltiniu, iš kurio Europos gyventojai gauna informaciją apie nacionalinės politikos naujienas (European Commission, 2016).

Taip pat paminėtina, jog akademiniai tyrimai yra viena iš priemonių, leidžiančių skatinti ir palaikyti žurnalistų atsakomybę bei kartu priešintis rinkos pagrindu veikiančiai žurnalistikai (Balčytienė, 2009, p. 46).

Disertacinio darbo struktūra. Disertaciją sudaro įvadas ir trys pagrindinės dalys, pristatančios darbo teorinį ir metodologinį pagrindą bei atlikto tyrimo rezultatus. Darbas yra baigiamas suformuluotų išvadų, naudotų literatūros šaltinių bei priedų pristatymu. Tarp kitų, disertaciniam tyrimui aktualių priedų, taip pat yra pateikiamas disertacijos autorės paskelbtų, su disertacijos tema susijusių straipsnių ir konferencijų pranešimų sąrašas.

Disertacijos įvade yra pristatomas tiriamojo reiškinių aktualumas, problematika, keliamas disertacijos tikslas, formuluojami tyrimo uždaviniai bei probleminiai klausimai. Autorė taip pat pateikia trumpą darbo teorinės ir metodologinės apibrėžties apibūdinimą, pagrindžia atlikto tyrimo naujumą bei pristato disertacijos struktūrą.

Pirmojoje darbo dalyje „Teorinis rizikos diskurso internetinėje naujienų žiniasklaidoje aiškinimas“ yra pristatoma ir analizuojama teorinė medžiaga, padedanti teoriškai aiškinti bei kritiškai vertinti šio tyrimo objektą. Šioje dalyje taip pat yra

nagrinėjami kitose šalyse atliki rizikos komunikacijos tyrimai, atskleidžiantys analizuojamos problemos ištirtumo mastą. Baigiamojoje pirmojo skyriaus dalyje yra pristatomas teorinis rizikos diskurso analizės modelis, kuriuo remiantis yra atliekamas empirinis tyrimas.

Antroji darbo dalis yra skirta tyrimo metodologijai aprašyti ir pagrįsti. Visų pirma pristatomi bendrieji tyrimo metodologiniai principai, aptariami kritinės diskurso analizės principai bei jų taikymas disertacinio tyrimo objekto atžvilgiu. Paskutinėje šio skyriaus dalyje yra pristatomi tyrimo kokybės kriterijai, jų naudojimas tyrimo metu bei tyrimo apribojimai.

Paskutiniame disertacijos skyriuje yra pristatomi atlikto tyrimo rezultatai, nagrinėjant 2006–2014 m. Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykusio rizikos diskurso turinį, tvarką, jame dalyvaujančių socialinių veikėjų konfigūracijas bei vartojamą verbalinę retoriką. Atsižvelgiant į kritinės diskurso analizės diktuojamą logiką, šiame skyriuje taip pat yra apžvelgiamos kontekstinės sąlygos, disertacijos autorės nuomone, reikšmingai veikiančios analizuojamo diskurso turinį ir tvarką.

Disertacinio darbo pabaigoje yra pateikiamos išvados, atsakančios į keliamus tyrimo klausimus ir uždavinius. Jos atskleidžia 2006–2014 m. Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykusio rizikos diskurso ypatybes.

1. TEORINIS ŽINIASKLAIDOJE VYKSTANČIO RIZIKOS DISKURSO AIŠKINIMAS

Šioje disertacijos dalyje yra pristatoma teorinė diskusija, skirta rizikos sampratos ir rizikos diskurso teorinei analizei. Pirmiausia yra aptariama rizikos samprata, jos variacijos bei socialinis jos suvokimo sąlygotumas. Likusioje dalyje yra pristatoma rizikos komunikacijos proceso esmė, jo tikslai, iššūkiai, nagrinėjamos skirtingos šį reiškinį aiškinančios teorijos. Siekdama atskleisti, kaip vyksta socialinis rizikos diskurso konstravimas, darbo autorė remiasi komunikacijos mokslams priskiriamomis teorijomis, leidžiančiomis paaiškinti, kaip naujienų rengėjai formuoja visuomenei skirtų žinių darbotvarkę. Teorinės darbo dalies baigiamuosiuose poskyriuose yra pristatomas skirtingomis diskurso analizės priegomis paremtas teorinis rizikos diskursą aiškinantis modelis, kuris yra naudojamas siekiant empiriškai išanalizuoti Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykstančio rizikos diskurso turinio ir tvarkos bruožus.

1.1. Sociologinė rizikos sampratos interpretacija

Šiame skyriuje pirmiausia pristatoma rizikos samprata, įvairus šios sąvokos suvokimo aiškinimas bei interpretacija atsižvelgiant į sampratos pateikimą skirtingose disciplinose. Remiantis socialinio konstruktyvizmo paradigma bei rizikos santykio teorija (angl. *relational theory of risk*) yra siekiama atskleisti socialinį rizikos suvokimo sąlygotumą. Socialinis rizikos reiškinio pobūdis taip pat yra aptariamas pristatant panoraminį rizikos visuomenės vaizdą, atskleidžiantį, kaip didėjantis rizikos suvokimas keičia kasdienes socialinio gyvenimo praktikas ir tampa visuomenę struktūruojančiu veiksniumi.

1.1.1. Rizikos samprata ir jos variacijos

Sąvoka „rizika“ nėra nauja. Jos etimologija siekia 17 a. vidurį bei yra kildinama iš prancūziško *risqué* ir itališko *risco* (Oxford English Dictionary). 17 a. viduryje rizikos sąvoka buvo vartojama daugelyje visuomenės sričių ir ilgainiui tapo kasdienės kalbos dalimi (Grimm ir Grimm, 1854 cit. iš Zinn, 2008). Pasak Luhmann'ą (1993), rizikos sąvokos atsiradimas ir sklaida nusako naujo tipo patirties atsiradimą, žymintį pereinamąjį laikotarpį tarp viduramžių ir ankstyvosios naujos eros pradžios. Vertingų idėjų, aiškinančių rizikos termino istorinę raidą, savo knygoje „*Against the Gods: The Remarkable Story of Risk*“ pateikė Bernstein'as (1998). Jo nuomone, rizikos sąvokos esmės suvokimas pakeitė žmonijos mąstyseną nuo tikėjimo likimu, iki „galimybės rinktis“ suvokimo. Įvairūs matematikos, ekonomikos ir psichologijos atradimai įgalino rizikos, kaip apskaičiuojamo ir kontroliuojamo reiškinio, supratimą. Vėliau rizikos termino vartojimo plėtra peraugo į rizikos institucionalizavimą, leidusį metodiškai matuoti ir siekti apsaugoti įvairias visuomeninio gyvenimo vertybes (pvz. sveikatą, turtą) nuo galimų neigiamų padarinių.

Bendraja prasme rizika yra apibrėžiama kaip nepageidaujamo įvykio įvykimo tikimybė⁴ (Stenchion, 1997). Rizika yra kontekstuali sąvoka, kurios reikšmė kinta priklausomai nuo situacijos, kurioje ji vartojama. Šis terminas yra vartojamas daugelyje disciplinų ir teorijų, pvz. inžinerijoje, „portfelio“ teorijoje, todėl egzistuoja daug skirtingų termino apibrėžimų (Damodaran, 2007). Mokslininkai pripažįsta – nėra bendro sutarimo, kaip rizika turėtų būti apibrėžiama (Renn, 1998; Aven, 2011; Miheyeva, 2012 ir kt.). Nors akivaizdžiausi rizikos interpretacijos skirtumai yra pastebimi vertinant techninių ir socialinių mokslų takoskyrą, kitose disciplinose rizikos sąvoka taip pat nėra suprantama vienareikšmiškai. Toliau analizuojami keli skirtingo rizikos konceptualizavimo pavyzdžiai.

Ekonomikoje rizika yra apibrėžiama kaip sprendimų priėmimo aplinka, kai ateities įvykiai įvyksta su tam tikra išmatuojama tikimybe, o parametrai turi tikimybinės vertes, kurias galima pritaikyti apskaičiuojant galimus nuostolius ar naudą priimant sprendimus (Knight, 1921). Pasak Gegužio (2003), tokios ekonominės rizikos sampratai didelę įtaką daro vyraujančios ekonominės filosofijos ideologijos – individualizmas, egalitarizmas, holizmas ir fatalizmas, skirtingai traktuojančios institucionalizuoto sektoriaus, kurio veiksmai skirti mažinti riziką ir neapibrėžtumą, vaidmenį ekonomikoje. *Psichologijoje* sąvoka „rizika“ aiškinama keliomis reikšmėmis: 1) veiklos situacinė ypatybė – žmogus veikia nežinodamas, kokia bus veiklos baigtis (sėkminga ar nesėkminga); 2) tikėtinos nesėkmės ir jos neigiamų padarinių dydis; 3) veiksmas (motyvuotas arba nemotyvuotas), kurį atlikdamas žmogus gali ką nors prarasti (pralaimėti, gauti traumą patirti nuostolį) (Mulevičius, 2003). Rizika yra labiau nagrinėjama asmeninių individo pasirinkimų, subjektyvaus suvokimo kontekste, o ne kaip objektyvi neigiamo įvykio įvykimo tikimybė (kurį pabrėžia techniniai mokslai). Techniniuose moksluose rizikos sąvoka apibūdina funkcinį ryšį tarp tikimybės ir galimų padarinių (Kolluru, 1995).

Sociologijoje rizika yra gana naujas, tačiau sparčiai per pastaruosius tris dešimtmečius išplitęs tyrimų objektas. Pasak Lidskog'ą ir Sundqvist'ą (2012), šios mokslo krypties užduotis yra prisidėti prie rizikos tyrimų pabrėžiant tai, kad rizika visuomet yra apsupta socialinio konteksto bei susijusi su veikėjų veiklomis. Rizika sociologijos disciplinoje yra suvokiama kaip nepageidaujami įvykiai, kurie yra socialiai apibrėžiami, o kai kuriais atvejais – socialiai sukonstruojami. Sociologijoje vartojamos tiek objektyvioji, tiek subjektyvioji rizikos sampratos. Kaip teigia Balžekienė (2009), rizikos suvokimo tyrimų pradininkai (Fischhoff ir kt., 1984; Slovic, 1987) rėmėsi psichometriniu paradigmu ir santykinę arba objektyvistinę rizikos sampratomis, o vėlesniuose sociologiniuose rizikos tyrimuose (Douglas ir Wildavsky, 1982; Douglas, 1982; Beck, 1992; Giddens, 1999 ir kt.) ima vyrėti nuostata, kad rizika yra socialinis konstruktas.

Sociologinė rizikos samprata taip pat nėra homogeniška. Egzistuoja gana daug skirtingų rizikos konceptualizacijų. Skirtingos epistemologinės prielaidos nusako skirtingą požiūrį į riziką (žr. 1 lentelė). Sociologinė mintis tęsiasi nuo racionalaus

⁴Reikia pastebėti, kad formaliam lygmenyje rizikos sąvoka apima tiek teigiamą, tiek neigiamą dedamąsias. Nepaisant to, šiuolaikiniame moksliniame diskurse vis dažniau rizika yra suvokiama kaip *kažkas* neigiamo (Althus, 2005; Svendsen, 2008; Wilkinson, 2009) ir kur kas rečiau apie ją kalbama kaip apie galimybę *kažką* laimėti priimant rizikingus sprendimus. Šiame darbe taip pat yra apsiribojama tik neigiamos rizikos dimensijos analize, darant prielaidą, jog pastarosios komunikacija yra aktualesnė visuomeninių problemų ir iššūkių kontekste.

pasirinkimo požiūrių iki kultūrinės teorijos; ji apima mikrosociologines teorijas, nagrinėjančias tapatybės konstravimo ypatybes taip pat makropožiūrius, analizuojančius pasaulio sistemas, todėl nėra lengva vienareikšmiškai apibūdinti rizikos sociologiją (Roeser, Hillerbrand, Sandin, Peterson, 2012). Verta paminėti, jog sociologinė rizikos analizė turi glaudžias sąsajas su kultūrine teorija ir antropologiniu požiūriu, kai kartu yra pripažįstama sociokultūrinė rizikos suvokimo dedamoji. Kultūrinėje perspektyvoje objektyvi rizika tampa kultūrine: individai interpretuoja rizikos laipsnį kultūrinio suvokimo pagrindu. Kadangi rizika ir pavojai yra kultūriškai sąlygoti, rizika yra traktuojama kaip socialinis konstruktas (Rimaitė ir Rinkevičius, 2008).

1.1 lentelė. Skirtingų požiūrių rizikos epistemologija (pagal Zinn, 2008)

Rizika kaip...	Perspektyvos	Požiūriai
tikra ir objektyvi	Objektyvūs įvykių skaičiavimai	Techninis rizikos vertinimas, draudimas, epidemiologija, toksikologija
grindžiama subjektyvumu	Objektyvios rizikos yra subjektyviai suvokiamos ir apskaičiuojamos	Psichometrinė paradigma, racionalus pasirinkimas: objektyvi / subjektyvi nauda
socialiai medijuojama	Subjektyvi objektyvių rizikų patirtis yra socialiai medijuojama	Rizikos pasirenkamumo teorija (angl. <i>edgework</i>)
tikra ir socialiai sukonstruota	Realybė bei kalbos apie riziką abipusiai daro įtaką ir kuria viena kitą	Rizikos visuomenė
socialiai transformuota	Tikros grėsmės yra transformuojamos į rizikas remiantis sociokultūrinėmis ribomis	Kultūrinė teorija
socialiai sukonstruota	Įvykiai yra rizikos tiek, kiek juos galima apskaičiuoti	Valdysenos teorija
socialiai sukonstruota	Rizikos yra socialiai paaiškinami sprendimai	Sistemų teorija

Remiantis Aven'u (2014), kai kurios rizikos sąvokos yra grindžiamos tikimybe, šansu ar tikėtina verte, o kitos – nepageidaujamu įvykiu, pavojumi ar kitų netikrumų akcentavimu. Kai kurie riziką suvokia kaip subjektyvią ir epistemiską, priklausomą nuo turimo žinojimo, o kiti jai suteikia ontologinį statusą, nepriklausomai nuo vertintojų. Dalis autorių (McNeill, 2014; Renn, 2008; Althus, 2005; Furstenberg, 1990) rizikos konceptui analizuoti taiko tarpdisciplininį požiūrį, atskleidžiantį interpretacines rizikos suvokimo variacijas, atsirandančias tarp skirtingų akademinų grupių. Nepaisant plataus rizikos konceptualizavimo skirtumų spektro, tam tikri bendrieji rizikos suvokimo principai taip pat yra išskiriami, priešingu atveju pati rizikos sąvoka prarastų prasmę. Pavyzdžiui, Solberg'as ir Njå'as (2012) išskiria penkias bendrybes, kurios yra aktualios visiems rizikos sąvoką vartojantiems požiūriams. Šios bendrybės tai: laikas (ateitis), įvykiai, pasekmės, netikrumas ir kažkas vertingo. Iš visų šių elementų ypatingas dėmesys yra skiriamas „netikrumo“,

abejonės dimensijai. Nors įvairūs autoriai riziką suvokia skirtingai (kaip veiklos, proceso ar situacijos charakteristika), šie požymiai išlieka visuose riziką apibrėžiančiuose apibrėžimuose.

Žvelgiant iš filosofinės perspektyvos, rizika gali būti apibrėžiama daugybe skirtingų būdų. Pavyzdžiui, Thompson'as (1986) pateikia penkias skirtingas rizikos apibrėžtis, randamas mokslinės literatūros šaltiniuose:

1. subjektyvi rizika: individo, kuris patiria netikrumą, abejones ar nerimą apie tam tikro įvykio baigtį, būseną;
2. objektyvi rizika: pokytis, atsirandantis kai faktiniai nuostoliai skiriasi nuo tų, kurių buvo tikėtasi;
3. reali rizika: tikimybės ir realiame pasaulyje egzistuojančių neigiamų padarinių kombinacija;
4. stebėta rizika: matuojama kuriant ir vertinant realaus pasaulio modelius;
5. suvokta rizika: apytikslis realios rizikos vertinimas, kurį pateikia neįgudęs plačiosios visuomenės narys.

Ši klasifikacija iliustruoja rizikos sąvokos kontekstualumą, taip pat išryškina takoskyrą tarp subjektyvios ir objektyvios rizikos, kuri yra laikoma vienu iš pagrindinių skirtumų analizuojant skirtingų disciplinų rizikos apibrėžimus ir vertinimus. *Šiame darbe rizika suvokiama kaip reiškinių, proceso, veiksmo ar objekto savybė, galinti neigiamai paveikti individus, jų grupes bei aplinką, trumpai tariant – kelianti praradimo, žalos grėsmę su tam tikru netikrumu.* Disertacijos autorė neneigia realaus rizikos ir jos tikimybių egzistavimo, tačiau mano, jog pastarojo suvokimas visuomenės lygmeniu pirmiausia yra nulemtas socialinių veiksnių, sąlygų bei kontekstų.

Kalbant apie rizikos terminiją svarbu aptarti ir keletą giminingų sąvokų, kurios dažnai lydi akademines diskusijas, susijusias su rizikos problemų kvestionavimu. Sveikatos mokslų profesorius Alaszewski pasiūlė vertingą „rizikos ledkalnio“ idėją, kuri leidžia identifikuoti kitus konceptus, susijusius su rizikos samprata ir šio termino vartoseną. Pasak jo, daug įvairių, tarpusavyje susijusių terminų ir konceptų⁵, tokių kaip pavojus, žala, saugumas, pažeidžiamumas, pavojingumas, kaltė bei atsakomybė, padeda suformuoti rizikos supratimą (Alaszewski 1998, p. 10 cit. iš Shaw, 2001). Nors tarp minėtų sąvokų egzistuoja tam tikri semantiniai skirtumai, jie visi turi šį tą bendro – jų suponuojamą saugumo mažėjimo jausmą. Ši rizikos žodžio įvairovė skatina

⁵ Nepaisant to, jog yra pripažįstami rizikos ir jai giminingų sąvokų skirtumai, vis dažniau, ypač žiniasklaidos turinio analizės atvejais, šie skirtumai yra niveliuojami. Šiuo atveju, nepriklausomai nuo pasirinkto termino, yra kalbama apie tam tikro neigiamo įvykio įvykimo galimybę. Remiantis Althaus'u (2005), rizika ir netikrumas vis dažniau yra konceptualizuojami taip pat. Lyberio (2002) teigimu, lietuvių kalboje rizika, grėsmė ir pavojus taip pat dažniausiai laikomi sinonimais. Dean'as (2005) pateikia rizikos ir pavojaus sąvokų skirtumus teigdamas, jog pavojus dažnai suponuoja natūralią prigimtį turinčius įvykius, primenančius Dievo valią arba likimą (pvz. badas, maras, gamtos nelaimės), kai rizika apima reiškinius, kuriuos individai ir visuomenė gali apskaičiuoti ir valdyti. Šiame darbe nėra vadovaujamosi griežtu rizikos ir jai giminingų sąvokų atskyrimu darant prielaidą, jog viešajame diskurse kalbinės praktikos taip pat dažniau susijusios nei egzistuoja atsietai.

mąstyti apie interpretacinę rizikos suvokimo įvairovę, diskusiją nukreipdama socialinio rizikos konstravimo analizės link.

1.1.2. Rizika kaip socialinis konstruktas

Rizika, kaip tyrimo objektas, visų pirma egzistavo tiksluosius mokslus atstovaujančių tyrinėtojų darbuose siekiant nusakyti nepageidaujamo įvykio tikimybę. Toks požiūris riziką traktuoja kaip objektyvią ir apskaičiuotą, nepriklausomą nuo socialinių sąlygų. Viena vertus, toks požiūris turi galimybę pateikti tikslesnį ir labiau pagrįstą rizikos vertinimą, tačiau kita vertus – jis nėra pajėgus atskleisti neužtikrintumo dimensijos, atsakyti į klausimus, kodėl skirtingos socialinės grupės skirtingai suvokia tos pačios rizikos lygį?

Pastaraisiais dešimtmečiais suvokiant techninės prieigos ribotumus, didesnis dėmesys buvo skiriamas socialinės rizikos dedamosios analizei, pabrėžiant tai, kad rizika negali būti vertinama tik kaip objektyvūs pavojai, atsieti nuo socialinės aplinkos, kurioje jie egzistuoja. Remiantis Braham'u (2013) galima išskirti dvi pagrindines priežastis, lėmusias socialinių mokslų atstovų susidomėjimą rizika. Pirma – plačiai diskutuojamos kompleksinės technologijų nesėkmės privertė atkreipti dėmesį į rizikos valdymo trūkumus. Antra – buvo suvokta, kad rizika nėra susijusi vien su techniniais klausimais, matavimais, nes ji apima ir socialinį rizikų suvokimą, tai kaip grėsmės yra priimamos ar nugincijamos. Papildomų išvalgų taip pat reikėjo siekiant paaiškinti pasitikėjimo mažėjimą valdžia bei ekspertais, supratęs, kad jie ne visuomet teisingai apskaičiuoja ir įvertina rizikas. Pasak Zinn'ą (2008), socialiniuose moksluose pereinama nuo objektyvios rizikos ar subjektyvios rizikos sampratų prie sociokultūriškai medijuojamų ir konstruojamų rizikų suvokimo. Naujai besiformuojanti rizikos samprata pabrėžia, kad negali egzistuoti vienintelis požiūris į grėsmes jau vien dėl to, kad jų suvokimas apribotas įvairių socialinių veiksmų. Kaip rodo tyrimų duomenys, rizikos suvokimą sąlygoja daugybė veiksmų, pavyzdžiui, demografinės charakteristikos (Hakes ir Viscusi, 2004), religiniai ir kvazireliginiai įsitikinimai (Sjöberg ir Wahlberg, 2002), kultūriniai modeliai (Douglas ir Wildavsky, 1982) ar žiniasklaidos poveikis (McCluskey ir Swinnen, 2004). Taip pat yra pripažįstama, jog rizikos suvokimas skiriasi priklausomai nuo laikmečio, regiono, visuomenės (Althus, 2005). Tad objektyvus rizikos egzistavimas yra apipinamas subjektyviais vertinimais ir suvokimais.

Siekiant atskleisti anksčiau aptartus interpretacinius skirtumus, šiame darbe yra remiamasi socialinio konstruktyvizmo teorine paradigma. Socialinio konstruktyvizmo pradžia siejama su 20 a. septintuoju dešimtmečiu. Teoriniai konstruktyvizmo principai pirmiausiai kyla iš / arba remiasi Berger'io ir Luckmann'o, Shutz'o, Mead'o, Foucault'o, Strauss'o ir kt. darbais (cit. iš Telešienė, 2006). Jo atstovai, prieštaraudami pozityvizmui teigia, kad neegzistuoja jokia objektyvi realybė, nes tikrovė yra kuriama socialinės sąveikos metu. Vieni žymiausių teorijos atstovų Berger'is ir Luckmann'as (1999) socialinę tikrovę supranta ne kaip materialią, bet kaip tam tikrų žinių apie socialinį pasaulį visumą. Doolittle ir Hicks'as identifikavo keturis pagrindinius filosofinius bruožus, nusakančius socialinio konstruktyvizmo teoriją (2003, p. 76–77):

- žinojimas yra ne pasyviai kaupiamas, bet susiformuoja kaip aktyvaus individų pažinimo rezultatas;
- gebėjimas pažinti yra adaptyvus procesas, kuris veikia individų pažinimą ir elgesį paversdamas labiau gyvastingu;
- pažinimas organizuoja individų patirtį, tačiau tai nėra procesas, kuris tiksliai reprezentuoja išorinę realybę;
- žinojimas kyla iš biologinių / neurologinių struktūrų ir socialinių, kultūrinių, kalba pagrįstų sąveikų.

Socialinio konstruktyvizmo atstovai, priklausomai nuo to, kokį realybės socialinio konstravimo lygį pripažįsta, yra pozicionuojami silpno / stipraus konstruktyvizmo kontinuumu. Šis disertacinis darbas remiasi Irwin'o (2001) atstovaujamo „minkštojo“ socialinio konstruktyvizmo požiūriu. Irwin'as, analizuodamas aplinkosaugos ir sveikatos problemas, neneigia realybės egzistavimo, tačiau mano, kad tiek realūs, tiek įsivaizduojami dalykai visų pirma turi būti socialiai sukonstruoti, tam, kad surastų savo vietą aplinkosaugos (ar kito pobūdžio) darbotvarkėje (2001, p. 21–22). Remiantis šio požiūrio diktuojama logika galima teigti, jog pati rizika turi jai būdingas realias tikimybes, tačiau visuomeniniame požiūryje ji įgyja socialiai sukonstruotą prasmę. Pavyzdžiui, Fukušimos atominės nelaimės atvejis ir su ja siejamos branduolinės rizikos suvokimo vertinimas. Kaip teigia Schmidt'as, Thub'as, Meyer'is (2016), po šios nelaimės nepakito nei tikimybė, nei branduolinio įvykio galimų neigiamų padarinių mastas, tačiau pasikeitė šios rizikos pasekmių suvokimas ir siekis ją kontroliuoti.

Kaip teigia Lupton (2013), tie, kurie atstovauja socialinio konstruktyvizmo perspektyvą, yra linkę teigti, kad rizika niekada nėra visiškai objektyvi ir pažini be mūsų tikėjimų sistemos ar moralinių pozicijų: tai, kas yra skaičiuojama, nustatoma ir valdoma kaip rizika, visada yra išankstinio žinojimo ir diskurso rezultatas. Net ir objektyviai vertinama rizika visada yra konstruojama tam tikrais metodais (Zinn, 2008).

Nors socialinio konstruktyvizmo teorinis požiūris ir populiarus, tačiau jis taip pat susilaukė ir prieštaravimų. Pagrindinė oponentų kritika buvo nukreipta į socialinio konstruktyvizmo atstovų objektyvios realybės supratimą ir vertinimą, ypač į pastarųjų atmetamą objektyvų realybės egzistavimą (Bury, 1986; Craib, 1997; Schwandt, 2003; Burr, 2003). Kaip jau buvo minėta anksčiau, šioje disertacijoje nesiekiami sumažinti požiūrio, pabrėžiančio objektyvų rizikų egzistavimą. Tačiau darbo autorė palaiko nuomonę, teigiančią, kad visas objektyvusis pasaulis savo visuomeninę prasmę įgyja per socialinį konstravimą ir šį procesą supančias sociokultūrinės praktikas. Kaip teigia Renn'as (2008), rizikos suvokimas visada yra medijuojamas per socialinę interpretaciją bei sujungiamas su grupių vertybėmis ir interesais.

Dar vienas iš būdų analizuoti riziką kaip socialinį fenomeną – rizikos santykio teorijos siūloma mąstymo logika bei analitiniai įrankiai. Remiantis Boholm ir Corvellec'u (2010, p. 175), šioje teorijoje ieškoma atsakymų, kodėl ir kaip tam tikri dalykai yra suvokiami kaip rizika. Nors rizikos santykio teorija nepatenka tarp dominuojančių rizikos fenomeno aiškinimui naudojamų teorinių kryptų, pastaroji pateikia vertingų įžvalgų, kaip būtų galima operacionalizuoti rizikos sąvoką ir

interpretuoti žiniasklaidoje kuriamą žinojimą apie įvairias rizikas. Ši teorija visų pirma yra siejama su Hilgartner'iu (1992), tačiau prie jos plėtojimo ir konkrečių atvejų taikymo taip pat prisidėjo ir kiti tyrėjai (Rosa, 1998; Boholm, 2003, 2009; Corvellec, 2010).

Rizikos santykio teorija remiasi konstruktyvistiniu požiūriu. Jos šalininkai riziką suvokia kaip situaciškai turimo žinojimo produktą (iš žinojimo kylančią riziką ir jos tikimybę), kuris nustato rizikos santykį tarp suvokiamo rizikos šaltinio ir rizikos objekto vertės. Šioje teorijoje teigiama, kad rizikos sąvoka apima mažiausiai tris konceptuales elementus: 1) objektą, kuris kelia riziką – rizikos šaltinį; 2) objektą, kuriam keliama grėsmė; 3) pirmuosius du elementus siejantį priežastinį ryšį (Hilgartner, 1992). Tiek rizikos šaltinio, tiek objekto rizikoje suvokimas yra subjektyvus, situacinis, priklausantis nuo turimo žinojimo. Boholm ir Corvellec'as (2011) trumpai apibūdinami išskirtus elementus teigia, kad:

- objektas rizikoje (X) – tai, kas yra laikoma vertingu;
- rizikos šaltinis (Y) – tai, kas yra laikoma pavojingu;
- rizikos ryšys (Z) – ryšys tarp objekto rizikoje ir rizikos šaltinio, nusakantis, kokioms sąlygoms esant Y gali būti laikomas keliančiu grėsmę X.

Rizikos santykio teorijos esmę ir jos taikymo praktikoje galimybes gerai atskleidžia Boholm ir Corvellec'o (2010, p. 184) pateikiamas su technologijų plėtra susijusios rizikos suvokimo pavyzdys (Tilto per Kolorado upę statyba). Autorių teigimu, turimas subjektyvus žinojimas ir situacijos pažinimas lemia tai, kaip bus suvokiama ši techninė plėtra: kaip progresas, gerinantis individų gyvenimo kokybę (pvz. didinantis transporto eismo saugumą) ar priešingai – kaip visuomenei ar jos aplinkai kylantis pavojus (pvz., pažeidžiantis vietinių kultūrinės ir religines vertybes).

Žiniasklaidoje vykstantis rizikos diskursas taip pat gali būti analizuojamas taikant prieš tai paminėtų teorijos autorių siūlomą analitinę schemą (žr. 1.1 pav.). Galima teigti, kad žiniasklaidos erdvėje kuriamas žinių apie įvairias rizikas laukas turi santykį tiek su jame pristatomais rizikos šaltiniais, tiek su objektais, kurie yra konstruojami kaip esantys rizikoje. Kitaip tariant, naujienų žiniasklaidą galima suvokti kaip veikėją, klasifikuojantį įvairius visuomenės realybės objektus į keliančius grėsmę ir potencialiai galinčius patirti žalą. Atsižvelgiant į daugialypius naujienų organizacijų interesus, slypinčius už informacinės naujienų funkcijos, tie patys reprezentuojami objektai skirtingose situacijose gali būti siejami tiek su rizikos šaltiniu, tiek objektu rizikoje, parodant, kad jie yra kažkam vertingi. Žiniasklaida kuria žinojimą, padedantį formuoti individų požiūrį į rizikos šaltinius ir vertingais laikomus objektus.

1.1 pav. Rizikos diskurso pozicija rizikos santykio teorijos loginėje schemoje (pagal Boholm ir Corvellec'ą, 2011; sudaryta ir papildyta autorės)

Šios disertacijos atveju, rizikos santykio teorija taip pat yra vertinga, nes suteikia galimybę iš gausybės internetinių naujienų identifikuoti tas, kurios gali būti apibrėžiamos kaip *rizikos pranešimai*. Pirminis naujienų žiniasklaidos tikslas yra siejamas su vis didesnės auditorijos pritraukimu ir publikuojamos informacijos patrauklumo didinimu. Šiems siekiams įgyvendinti yra naudojamos įvairios technikos (plačiau žr. 1.2.3 poskyrį), tačiau išsamus pristatomos informacijos apie grėsmę pateikimas taip pat gali didinti jos patrauklumą skaitytojui lyginant su abstrakčia, nuasmeninta naujiena. Įprastai rizikos pranešimu laikomas straipsnis, konkretizuojantis riziką, ją susiejantis su individualiais, socialinėmis grupėmis. Tokio pobūdžio naujienų pranešimuose dažniausiai yra pateikiama informacija apie tai, kas gali kelti pavojų – rizikos šaltinius („...saugokitės“) bei objektus esančius rizikoje – tai, kas galėtų patirti materializuotos rizikos neigiamus padarinius („...gali paveikti / nukentėti“). Taigi, naujienų rengėjai remdamiesi savo darbo principais, vartodami skirtingus rizikos sąvokos elementus, gali konstruoti skirtingą prasmę įgyjančias naujienas. Platesnė diskusija, kurioje aptariama kaip konstruojant socialinę riziką įsijungia naujienų žiniasklaidos mechanizmai, yra pateikiama 1.2.3 poskyryje.

1.1.3. Rizikos visuomenė ir jos charakteristikos

Skirtingiems visuomenių socialinės raidos etapams yra būdingas skirtingas kompleksškumo lygis. Jeigu ikimoderni visuomenė apibrėžiama paprasčiau ir aiškiau, kur kas daugiau keblumų kyla kalbant apie šiuolaikinę visuomenę, kurioje dominuojančiomis sąvokomis tampa rizika ir netikrumas. Rizikos, nerimo, ambivalentiškumo amžiuje formuojasi kokybiškai nauja socialinio būvio forma – rizikos visuomenė, kurios egzistavimą charakterizuoja reflektyvios modernizacijos samprata.

Vokiečių sociologas Beck'as (1992, 1999, 2002, 2006) paskutinio 20 a. dešimtmečio pradžioje pateikė naują sociologinę teoriją bei padėjo pamatus rizikos sociologijai, teigdamas, kad šiuo metu gyvename visuomenėje, kurios vienas svarbiausių aspektų yra pavojai, neribojami nei laiko, nei erdvės, nei socialumo. Therborn'as (2000) retrospektyviai vertindamas sociologijos dėmesio susilaukusias temas teigia, kad šio mokslo pirmtakų (Comte, Spencer, Marx, Durkheim ir kt.) darbuose dominavusi progreso, evoliucijos idėja ilgainiui nublanko tyrinėjant socialines struktūras, o šie tyrimai laikui bėgant vietą užleido požiūriui,

pabrėžiančiam atsitiktinumui, strateginio veiksmo reikšmę. Leonavičiaus (2017, p. 21) teigimu, rizika gali būti suvokiama kaip dar viena universalios sociologijos sąvoka, papildanti Nisbet'o (2000, p. 34) išskirtas bendruomenės, autoriteto, statuso, šventenybės ir susvetimėjimo idėjas bei nusakanti visuomenės organizavimo principą.

Esminis rizikos visuomenės bruožas – suvokimas, jog gyvename rizikingoje aplinkoje. Paradoksalu, tačiau nors šių dienų visuomenė yra kur kas saugesnė nei prieš tai egzistavusios jos formos, individų nerimas auga. Giddens'o (2000) teigimu, gyventi nūdienos pasaulyje nepasidarė rizikingiau ar pavojingiau nei anksčiau. Atvirkščiai – mokslo ir technologijų pažanga, pvz. medicinoje, leidžia sėkmingai susidoroti su daugybe anksčiau egzistavusių grėsmių. Tiesa, tam tikri katastrofiniai įvykiai (pvz., Trijų mylių salų (1979), Bopalo (1984), Černobylio (1986) avarijos) privertė suabejoti šiuolaikinių visuomenių saugumu (Zinn, 2008).

18 a. pab. vykusios pramonės revoliucijos metu mąstytojai kėlė individų socialinių santykių, tradicijų silpnėjimo problemą. Net Marksas, kurio pasibjaurėjimas kaimiškumu buvo beribis kaip ir jo neapykanta praeičiai, Komunistų partijos manifeste supriešino „feodališnius, patriarchališnius, idiliškus santykius“ su tais, kurie „nepaliko tarp žmonių jokio ryšio, tik pliką interesą“ (Nisbet, 2000). 21 amžiuje istorija kartojasi, tačiau šiuo metu dėmesys krypsta į automatizacijos proceso, antropogeninės veiklos poveikį aplinkai. Kaip teigia Giddens'as (1999), pastaruoju metu pradėta mažiau nerimauti dėl to, ką gamta gali mums padaryti, bet daugiau nerimaujama dėl to, ką žmonija daro gamtai. Šis pokytis žymi esminį perėjimą nuo išorinės prie dirbtinės rizikos, kylančios iš individų veiklos praktikų, o ne natūralių, žmogaus nekontroliuojamų šaltinių.

Procesas, modernią industrinę visuomenę atvedantis į rizikos visuomenės būklę, yra siejamas su reflektyvios modernizacijos terminu (Giddens, 1990). Pastarasis įsiskverbia į daugybę socialinio gyvenimo sričių, stimuliuodamas socialinius pokyčius. Reflektyvios modernizacijos šalininkai pagrindiniu bruožu, leidžiančiu kalbėti apie naują visuomenės tipą, įvardija didėjančią suvokimą, jog gyvename visuomenėje, kurioje ekologinė grėsmė ir rizika intensyvėja bei globalėja (Beck, Giddens, Lash, 1994). Suvokimas, kad individai pamažu susiduria su nauja tikrove, vyksta perėjimo iš pirmosios modernybės į antrąją metu. Šie pokyčiai tarsi kartoja 18 a. pab. – 19 a. pradžioje vykusią socialinių transformacijų scenarijų, tačiau pasižymi kitu turiniu. Beck'o nuomone (1999), pirmoji modernybė gali būti apibūdinama remiantis klasikų Weber'io bei Markso darbais. Nacionalinės visuomenės, kapitalizmas, industrializacija, sekuliarizacija, racionalizacija ir pan. yra esminės sąvokos, nusakančios šios epochos esmę. Antroji modernybė žymi naują žmonijos laisvės laikotarpį. Šiai epochai būdinga reflektyvi modernizacija. Tarsi antrasis (ekologinis) apšvietos amžius verčia kritiškai įvertinti modernybės palikimą bei galvoti apie atsinaujinimą (Ekberg, 2007). Socialinis reflektyvumas tampa tiek savanoriška, tiek priverstine išeitimi, kuri ragina persvarstyti savo veikimo praktikas, įsisaugoti aplinkybes, kuriomis gyvename. Įvairių sričių diskursuose žodžio laisvę išsikovoja neigiamą poveikį aplinkai, individams suponuojantys visuomeninės realybės epizodai: ekologinės nelaimės, medikamentams atsparūs virusai, virtualios grėsmės, pavojingas maistas ir pan. Reflektyvioje modernizacijoje dažniausiai siekiama taip organizuoti kasdienį gyvenimą, kad būtų išvengta rizikos ir pavojaus

(Kirby ir kt., 2000). Pavyzdžiui, rekomenduojamas toks maisto racionas, kuris mažina tikimybę susirgti tam tikromis ligomis. Reikia paminėti, kad, kai kurių autorių nuomone, reflektyvios modernizacijos sąvoka yra per daug abstrakti, teorijai pagrįsti trūksta empirinių faktų arba teorija, iš principo, yra sunkiai patikrinama (Marshall, 1998).

Rizikos visuomenės teorija didelį dėmesį skiria modernios visuomenės laimėjimų – technologinės pažangos kvestionavimui. Pripažįstama, kad vis didėjanti dirbtinių, naujųjų rizikų realizacija, jų disfunkcijos tampa opia, įvairių visuomenės sričių problema. Technologinės inovacijos taip pat individams suteikia galimybių atkleisti vis daugiau grėsmių. Pavyzdžiui, „atvertas langas“ į mikropasaulį leidžia nustatyti ne tik nematomas rizikas (bakterijų, virusų ir pan.), tačiau taip pat ir didinti suvokimą, jog gyvenama sveikatai, galimai, pavojingame pasaulyje. Genio (2017, p. 165) teigimu, rizika egzistuoja tiek, kiek mokslas yra pajėgus ją atkleisti.

Beck'as ir Giddens'as, kalbėdami apie naują visuomenės būklę, pabrėžia ekologinės krizės reikšmę. Tačiau Lietuvos visuomenėje šis klausimas dar nėra toks aktualus, dominuojantis. Opiausi klausimai vis dar išlieka analizuojant gerovės netolygumų problemas: skurdo, socialinės nelygybės, turtinės diferenciacijos ir kt.⁶ Rinkevičius (2002), atsižvelgdamas į socialinės raidos netolygumus, pateikė rizikos visuomenės teorijos papildymą teigdamas, kad kai kurios šalys į rizikos visuomenę žengia nešinos dviguba grėsmių našta. Šios šalys abejoja tiek socialinės, ekonominės gerovės teisėtu paskirstymu, tiek ekologinių grėsmių išvengimo instituciniais gebėjimais (ten pat). Šis etapas tarsi nusako pirmosios ir antrosios modernybės sankirtą, o kai kuriais atvejais – konfliktą, pvz., kam skirti prioritetą – mažesnių išlaidų reikalaujančiai gamybai ar naudoti brangesnes, tačiau ne tokias taršias gamybos technologijas. Į šį klausimą rizikos visuomenės teorijos pradininkas Beck'as nepateikia atsakymo. Jis neturi aiškios pozicijos, nusakančios ar rizikos visuomenė yra egalitarinė, ar hierarchinė (Ekberg, 2007). Viena vertus, manoma, kad rizikos pamina socialinės stratifikacijos principus panaikindamos socialinių klasių skirtumus, pvz. aplinkosaugos grėsmės gali paveikti visas socialines klases vienodai. Kita vertus, teigiama, jog skirtingą statusą turintys žmonės turi nevienodas galimybes užsitikrinti saugumą, pvz. skiriasi galimybės gyventi saugiame būste, valgyti sveiką maistą ir kt.

Dar vienas svarbus šio laikmečio aspektas – žinojimo poreikis. Kaip teigia Braham'as (2013), vertinant rizikas jau nebegalima pasitikėti tik asmenine patirtimi, būtinas ir ekspertinis žinojimas. Tačiau ekspertinis ir mokslinis žinojimas pamažu praranda savo autoritetą, o dviprasmiška arba prieštaringa skirtingų ekspertų informacija mažina individų pasitikėjimą jais. Rizikos visuomenės problematiškumą taip pat iš dalies lemia modernioje epochoje sukurtų institucijų negebėjimas kovoti su naujais pavojais bei supratimas, kad mokslas ne tik kuria progresą, bet kartu ir atskleidžia nenumatytus šalutinius reiškinius. Didėjant rizikai, mažėja tradicinių institucijų galimybės jas spręsti (Braham, 2013). Tradicinių socialinių kategorijų definicijų nepakanka siekiant apibūdinti vykstančius pokyčius (Zinn, 2008). Neužtikrintumo ir nerimo šaltiniu tampa žmonijos patirties, reikalingos šalinant naujo tipo grėsmes, trūkumas. Tobulėjanti visuomenė tarsi pradeda save griauti iš vidaus,

⁶ P vz., žr. Balžekienė, Butkevičienė, Rinkevičius, Gaidys (2009).

todėl būtina surasti atsikūrimo būdus, leidžiančius adaptuotis prie dabarties sąlygų. Siekiant susidoroti su nūdienos iššūkiais, reikia naujos rizikos valdymo strategijos.

Kaip teigia Fox'as (1999, p. 13), galimybė priėti prie žinių ir jas kontroliuoti, rizikos visuomenėje tampa svarbiausiu uždaviniu. Žiniasklaida yra viena iš institucijų, galinčių makrolygmeniu konstruoti pavojus ir visuomenei siūlyti jų suvokimo svarbumą, kurti rizikas apibrėžiantį žinojimą. Galima daryti prielaidą, kad medijų lauke vykstanti rizikos komunikacija stiprina rizikos visuomenės refleksyvumą, viešų debatų forma suteikdama galimybę kritikuoti visuomenės praeitį ir dabartį bei leisdama kurti jos ateities suvokimo scenarijus. Pasak Beck'ą (1992, p. 46), rizikos visuomenėje auga socialinė ir ekonominė žinių vertė ir su ja kartu didėja žiniasklaidos galia struktūruoti ir skleisti žinojimą. Vadinas, naujienų organizacijos turi vis daugiau motyvacijos šalia vykdomos informacinės funkcijos įsitraukti į interesus grindžiamą kovą dėl rizikų apibrėžimo. Kaip teigia Beck'as, apibrėžiant rizikas visuomet yra laimėtojų ir pralaimėtojų (1992, p. 23). Už žiniasklaidoje kuriamo diskurso slypintys interesų subjektai, pvz., verslo, valdžios atstovai ir visuomenėje vyraujantis galios pasiskirstymas gali lemti tai, kokio pobūdžio grėsmės viešojoje erdvėje laikomos prioritetinėmis. Žiniasklaidos gebėjimas konstruoti socialinę visuomenės tikrovę išsamiau yra aptariamas 1.2 skyriuje.

Rizikos visuomenė yra makrolygmens teorija, apibūdinanti visuomenėse vykstančius sisteminius pokyčius, kurie atspindi perėjimą į naujos kokybės visuomenę. Nors Beck'as žiniasklaidai priskiria vieną iš esminių vaidmenų formuojant bei palaikant sąmoningą informacijos perdavimą apie riziką, jo siūlomos teorinės priegios nepakanka siekiant paaiškinti, kaip medija konstruoja riziką. Henderson'as su kolegomis (2014) išskiria tris pagrindinius dalykus, atskleidžiančius Beck'o darbo trūkumus siekiant analizuoti žiniasklaidos reikšmę komunikuojant riziką. Pirma, Beck'as mediją suvokia kaip homogenišką, neatsižvelgdamas į skirtumus, egzistuojančius tarp tradicinės ir naujosios medijos. Antra, jis neanalizuoja veiklų, kurios yra naudojamos konstruojant riziką (pvz., sensacionalizmo). Trečia, Beck'o teorija neatliepia istorinių žiniasklaidos pokyčių, nurodančių kaip keičiasi jos naudojamos rizikos komunikacijos strategijos. Tad, atsižvelgiant į šios teorijos ribotumus, tolimesnei rizikos diskurso internetinėje naujienų žiniasklaidoje analizei bus taikomos komunikacijos bei diskurso grupėms priskiriamos teorijos.

Taigi, rizika yra kontekstuali sąvoka, kurios reikšmė priklauso nuo to, koks požiūris ją analizuoti yra pasirenkamas. Viena vertus, ji yra matuojama remiantis objektyviai išmatuotais rodikliais, kita vertus – suvokiama kaip socialinis konstruktas. Šiuolaikinei visuomenei būdinga išplėstinė diskusija apie ateities įvykius bei dažnesnis domėjimasis nerimą keliančiais dalykais suteikia prielaidas kalbėti apie rizikos visuomenės formavimąsi. Rizikos visuomenė – tai naujos kokybės visuomenės būvis, kai formuojasi ir ima dominuoti holistinis rizikos suvokimas bei sąmoningumas. Šioje visuomenėje vis daugiau procesų ir reiškinių primena apie technologinio progreso laimėjimų šalutinį poveikį ir verčia reflektvyviai permąstyti individų praktikas.

1.2. Rizikos komunikacija žiniasklaidoje

Viena iš pagrindinių diskurso vyksmo sąlygų yra komunikacija, įgalinanti viešas diskusijas. Tad šiame skyriuje siekiama teoriškai išanalizuoti rizikos komunikacijos procesą, sudarantį prielaidas rizikos diskurso kūrimuisi. Pirmiausia yra aptariama rizikos komunikacijos samprata, tikslai bei nagrinėjami jos apribojimai. Toliau analizuojamas problemos ištirtumo lygis ir pateikiama mokslinių tyrimų, nagrinėjančių rizikos komunikacijos žiniasklaidoje ypatybes, apžvalga. Skyrius baigiamas disertacijoje taikomų komunikacijos teorijų analize siekiant paaiškinti, kokie žiniasklaidos naujienų būdai gali turėti įtaką formuojant rizikos suvokimą visuomenėje.

1.2.1. Rizikos komunikacija: samprata, tikslai ir iššūkiai

Idėja taikyti komunikacijos priemones rizikoms valdyti nėra nauja. Ji jau ir anksčiau buvo naudojama sprendžiant problemas sveikatos bei aplinkosaugos srityse (Gurabardhi, Gutteling, Kuttschreuter, 2005). Tačiau terminas „rizikos komunikacija“ pirmą kartą mokslinėje literatūroje buvo paminėtas 1984 m. (Leiss, 1996). JAV nacionalinė mokslinių tyrimų taryba (1989) rizikos komunikaciją apibrėžia kaip interaktyvų keitimosi informacija ir nuomonėmis procesą tarp individų, grupių ir institucijų. Šis procesas apima daugialypius pranešimus apie riziką ir netiesiogiai su rizika susijusius pranešimus, kuriuose išreiškiamas susirūpinimas, nuomonės arba reakcijos į rizikos pranešimus, taip pat perteikiami teisėti instituciniai susitarimai rizikai valdyti. Taigi, apibendrintai, galima sakyti, jog rizikos komunikacija apima bet kokius veiksmus, kurių metu tarp skirtingų subjektų yra keičiamasi informacija apie rizikas, jų egzistavimo priežastis, tikimybes, pasekmes ir t. t. Rizikos komunikacija yra sudėtinė rizikos valdymo dalis (kaip vidinė arba išorinė), lydinti visus šio proceso etapus: rizikų identifikavimą, analizę, vertinimą, jų valdymo strategijų rengimą ir galiausiai – informacijos teikimą plačiajai visuomenei ar pavienėms joms grupėms.

Rizikos komunikacijos proceso plėtra buvo sąlygota skirtingų veiksmų, kurie stiprino patikimos informacijos poreikį. Amerikiečių rizikos komunikacijos ekspertas Sandman'as ir jo kolega Covello (2001) išskiria 6 pagrindinius veiksmus, lėmusius staigų susidomėjimo rizikos komunikacija didėjimą: 1) visuomenės susidomėjimas sveikata, saugumu ir aplinkosaugos problemomis; 2) visuomenės generuojamos informacijos apie praeities, dabarties ir ateities rizikas poreikis; 3) didėjantis įstatymų, apimančių „teisę žinoti“, skaičius; 4) nepasitikėjimas riziką valdančiais veikėjais ir visuomenės reikalavimas būti pilnateisiu partneriu rizikos vertinimo ir valdymo procesuose; 5) valdžios ir pramonės supratimas, kad rizikos kontroversijos dažnai grasina siekiant organizacinių tikslų; 6) suvokimas, kad visuomenės atsakas į riziką gali būti sustiprintas arba susilpnintas tų, kurie nori juo manipuluoti. Šie veiksniai žymi didėjantį visuomenės narių susidomėjimą aplinka, kurioje gyvena bei juos supančiais objektais, veiksmais, kurie gali būti potencialiai pavojingi. Kai kurie autoriai (pvz., Lee, 1981 bei Renn, 2009) pabrėžia, jog individai tiesiog natūraliai reikalauja informacijos apie saugius produktus, taip pat savo elgesį grindžia prielaida: „geriau apsitrausti, nei paskui gailėtis (angl. „*better safe than sorry*“). Remiantis Renn'o požiūriu (2009), galima kalbėti apie naująjį vartotojų ir aplinkosaugos grupių

aktyvizmą, kai iš valdžios ir pramonės atstovų tikimasi gauti daugiau informacijos bei rekomendacijų. Tai lemia naujos atviros industrinės ir politinės paradigmos formavimąsi bei „teisės žinoti“ politiką. Šis siekis yra institucionalizuojamas per įvairių organizacinių kontrolės ir atstovavimo darinių steigimą (pvz., auditų, vartotojų komisijų) bei kitas veiklas (pvz., standartus atitinkančių produktų / prekių žymėjimą ir pan.).

Rizikos komunikacija yra daugiakryptis procesas, apimantis skirtingus siekius. Štutgarto universiteto profesorius Ortwin Renn'as (2008) savo knygoje „*Risk Governance: Coping with Uncertainty in a Complex World*“ apibendrinęs kitų autorių darbus pateikia keturis pagrindinius rizikos komunikacijos tikslus.

1. *Lavinimas ir švietimas*. Informuoti auditoriją apie rizikas ir kovą su jomis, įtraukiant rizikos vertinimą ir valdymą.
2. *Rizikos mokymai ir elgesio pokyčių skatinimas*. Padėti žmonėms susidoroti su rizikomis ir potencialiomis nelaimėmis juos mokant.
3. *Pasitikėjimo kūrimas institucijose, kurios yra atsakingos už rizikos vertinimo valdymą*. Užtikrinti žmones, kad egzistuojančios rizikos valdysenos struktūros yra pajėgios susidoroti su rizikomis veiksmingais, efektyviais, tinkamais būdais.
4. *Įtraukimas į sprendimų, susijusių su rizika ir konfliktais, priėmimą*. Suteikti suinteresuotiems asmenims ir visuomenės atstovams galimybę dalyvauti rizikos vertinimo ir valdymo situacijose bei būti įtrauktiems į rizikos konfliktų sprendimą.

Verta paminėti, jog rizikos komunikacijos tikslai taip pat skiriasi priklausomai nuo informaciją teikiančių subjektų interesų. Siegrist'as (2014) pabrėžia, jog kai kuriais atvejais yra sunku nusakyti, koks yra pagrindinis rizikos komunikacijos tikslas. Remdamasis branduolinės energetikos atveju pavyzdžiu jis teigia, jog šiuo atveju galima išskirti bent du skirtingus tikslus. Pirmasis – branduolinė industrija naudodama rizikos komunikaciją siekia padidinti branduolinių technologijų priimtinumą, o antrasis – tuo pat metu nevyriausybinės organizacijos veikia priešingai, bandydamos mažinti visuomeninę paramą. Skirtingos siekiamybės taip pat gali būti identifikuotos tarp daugelio kitų sričių atstovų, pvz., maisto, grožio pramonės ir sveikatos priežiūros sistemos.

Nepaisant daugybės rekomendacijų ir patarimų kaip reikėtų teisingai perteikti informaciją apie įvairias rizikas, rizikos komunikacijos praktikos ne visuomet pasiteisina. Pasak Arvai (2014), dažnai yra nustatomas atotrūkis tarp to, kaip rizikos komunikacijos procesas yra teoriškai apibrėžiamas ir to, kaip jis yra realizuojamas praktikoje. Vietoje tikro dialogo, nukreipto į siekį pagerinti rizikos vertinimo ir valdymo sprendimus, rizikos komunikacija dažnai yra suvokiama kaip priemonė, skirta paprastam žmonių švietimui apie egzistuojančius rizikos vertinimus tam, kad jie patys galėtų priimti geresnius rizikos valdymo sprendimus (ten pat). Bendruoju požiūriu rizikos komunikavimo proceso metu informacijos skleidėjas tikisi gavėjui suteikti informaciją apie tikėtiną rezultatą. Objektivos informacijos apie rizikas mainai suteikia galimybę individams priimti pagrįstus sprendimus, kurie gali sumažinti neigiamų rizikos padarinių patyrimo tikimybę. Sandman'o (2001) teigimu,

rizikos komunikavimo proceso esmė gali būti nusakoma dviem šūkais „Saugokis!“ (angl. *Watch out!*) ir „nusiramink“ (angl. *Stop worrying*). Šis Jungtinių Valstijų rizikos komunikacijos ekspertas taip pat pabrėžia rizikos komunikacijos proceso sudėtingumą teigdamas, jog dauguma žmonių yra apatiški rizikų atžvilgiu, tad juos sunku priversti susirūpinti. Tačiau kita vertus, susirūpinusius žmones yra sunku nuraminti.

Rizikos komunikacijos proceso kokybę lemia įvairūs veiksniai, apimantys tiek vidines, tiek išorines sąlygas. Lundgren ir McMakin'as (2013), apibendrinami faktorius, galinčius neigiamai paveikti rizikos komunikacijos efektyvumą ir kokybę, išskiria tris šio proceso apribojimų grupes: susijusius su komunikatoriumi, auditorija bei komunikatoriumi ir auditorija. Pirmuoju atveju svarbiais veiksniais tampa tiek rizikos komunikatoriaus turimi ištekliai, vidinė politika, biurokratinių reikalavimų lygis, tiek tai, kaip jis suvokia auditorijos, kuriai yra siunčiamas rizikos pranešimas, vaidmenį. Pavyzdžiui, manymas, kad visuomenė negali suprasti mokslo arba nesugebėjimas atskirti besiskiriančių vertybių sistemų, gali sąlygoti netinkamos komunikavimo strategijos pasirinkimą ir rizikos pranešimų, kurių turinio gavėjas teisingai nesuvoks, sklaidą. Tačiau auditorijos vaidmuo dialoginiame rizikos komunikavime, yra ne mažiau svarbus. Kolektyvinis emocinis nusiteikimas, ribotas gaunamos informacijos reikšmės ir jos turinio supratimas gali sudaryti prielaidas nevienodo rizikos suvokimo formavimuisi. Minėti autoriai teigdami, jog auditorija susiduria su mokymosi sunkumais, nurodo vieną iš pagrindinių problemų – lingvistinį netikrumą (Lundgren ir McMakin, 2013). Pastarasis gali atsirasti dėl kelių priežasčių. Pavyzdžiui, vartojamų dviprasmybių, abstrakčių posakių, priklausymo nuo konteksto bei neapibrėžtumo, kuris nurodo, kad skirtingi žmonės gali skirtingai suvokti tuos pačius dalykus. Visi šie išvardinti dalykai patvirtina esminę idėją – rizikos komunikacija nevyksta vakuume. Šis procesas, kaip ir kitos komunikacijos rūšys, yra priklausomas nuo konteksto, situacijos kurioje jis vyksta, taip pat nuo jame dalyvaujančių veikėjų. Pasak Arvai (2014), rizikos vertinimas ir suvokimas yra labai subjektyvus, grįstas vertybėmis tiek ekspertų, tiek eilinių visuomenės narių.

Informacija apie riziką yra pagrindas, siekiant, jog individai plėtotų savisaugos motyvaciją (Klemm, Das, Hartmann, 2016). Adekvati, objektyviais faktais pagrįsta rizikos komunikacija, gali padėti individams priimti tinkamesnius sprendimus esant su rizika susijusiose situacijose. Šiuo atveju atsiskleidžia pagrindinis rizikos principas – galimybė rinktis. Kaip pažymi Braham'as (2013), būtent rizika nurodo tuos reiškinius, kuriuos žmonės gali įvertinti bei valdyti.

Akademiniam ir visuomeniniam diskurse yra gana daug skirtingų požiūrių, parodančių, kaip turėtų vykti gera rizikos komunikacija. Deklaruojamose rekomendacijose dažniausiai teikiami patarimai, kaip turėtų būti vertinama, analizuojama rizika, apdorojama gauta informacija bei taikoma rengiant su rizika susijusius pranešimus. Į klausimą „Kodėl yra svarbi gera rizikos komunikacija?“ galima pateikti skirtingus atsakymus. Tačiau keletas svarbiausių yra šiuose argumentuose: geras rizikos komunikavimas visų pirma padeda užkirsti kelią krizėms, suteikia galimybę efektyviau priimti sprendimus bei lengvina rizikos valdymo procesą, įgalina ir nuramina visuomenę. Visuomenė, gaudama aiškia ir tikslią informaciją apie rizikos pobūdį, gali realiai įvertinti rizikų su kuriomis susiduria

galimas pasekmes (UK Resilience, n.d.). Geras rizikos komunikavimas padeda tarpininkauti skirtingoms visuomenės grupėms – mokslininkams, kaip rizikos nustatytojams ir vertintojams bei individams, kurie veikia įvairių pasirinkimų ir grėsmių veikiamose aplinkose. Pasak Leiss'ą ir Powell'ą (2004), rizikos komunikavimo praktikos turėtų padėti užtikrinti, kad mokslinis rizikos vertinimas būtų pristatytas visuomenei suprantama kalba. Tačiau reikia paminėti ir tai, kad mokslas bei visuomenė dažniausiai sąveikauja netiesiogiai, o per tarpininkus, pavyzdžiui, žiniasklaidą.

1.2.2. Rizikos komunikacijos žiniasklaidoje tyrimai

Rizikos komunikacijos tyrimų ištakos yra siejamos su geografo White (1945) bei psichologų Fischhoff'o (ir kt. 1978) ir Slovic'o (1987) darbais, atskleidusiais natūralių ir technologinių rizikų suvokimo skirtumus. Nors rizikos suvokimo tyrimuose pasiūlyta daug naudingų įžvalgų, leidusių paaiškinti požiūrių į tą patį rizikos šaltinį skirtumus, tačiau jų nepakako siekiant atsakyti į klausimą: „Kodėl visuomenės ir ekspertų rizikos suvokimas skiriasi?“ Nuo 1980 m. pab. mokslininkai, tyrinėjantys rizikos suvokimą, pradėjo domėtis rizikos komunikacijos procesu. Žiniasklaidos turinys, kaip vienas pagrindinių visuomenės informacijos šaltinių, neišvengiamai tapo tyrimų analizės objektu. Remiantis Lichtenberg'u ir MacLean'u (1991), nesvarbu kiek ekspertai ir pramonės atstovai kalbėjo, jų pranešimai didelę auditoriją pasiekė tik masinės komunikacijos priemonėmis. Šiandieniniame moksliniame diskurse galima surasti daug studijų, analizuojančių žiniasklaidos vietą konstruojant bei komunikuojant parengtus pranešimus apie skirtingas rizikas. Susistemintas rizikos ir žiniasklaidos tyrimų apžvalgas, leidžiančias atskleisti teminę parengtų studijų įvairovę, siūlo Kitzinger (1999), Bakir (2010), Wilkinson'as (2010). Ashe (2013) yra parengusi išsamią literatūros apžvalgą, kurioje pristatoma kaip žiniasklaida komunikuoja su mokslu siejamas rizikas ir netikrumą.

Tyrimus, kurie analizuoja rizikos komunikaciją žiniasklaidoje, vienija bendras požiūris į riziką, kaip socialinį konstrukta. Šie tyrimai siekia išryškinti žiniasklaidos vaidmenį informuojant piliečius; generuojant ir nulemiant skirtingų rizikų priimtinumą visuomenei; motyvuojant ją prisiimti atsakomybę bei veikti norint išvengti rizikos ir galiausiai – teikiant vaizduotės schemas savanoriškai pasirinktoms rizikoms suvokti (Bakir, 2010). Žiniasklaida yra suvokiama kaip vienas pagrindinių informacijos apie įvairaus pobūdžio grėsmes šaltinių, kuris ne tik nurodo apie kokius pavojus reikia galvoti, bet kartu siūlo tam tikrus teminius jų suvokimo rėmus. Nors duomenų šaltiniais atliekant šios srities tyrimus gali tapti įvairūs žiniasklaidos kanalai, pavyzdžiui, pokalbių šou, muilo operos, fantastika, tačiau reikia paminėti, kad didžiausio mokslininkų dėmesio susilaukia naujienų žiniasklaida (Kitzinger, 1999).

Reikia paminėti, kad naujienų žiniasklaidai yra būdingas specifinis rizikos suvokimas. Kaip teigia Kitzinger ir Edward'as (2009), televizijos žinios, radijo reportažai ir spauda rizikos formaliai (kaip nepageidaujamo įvykio tikimybės) neapibrėžia, o ją nusako per istorijas, kurios pristato nelaimes, krizes, kontraversijas ir sužeidimus. Toks informacijos pateikimo būdas patrauklesnis skaitytojui, taip pat išvengiama tik faktinio, oficialaus informacinio pranešimo pateikimo stiliaus. Atsisakymas vartoti neutralią kalbą suteikia galimybę kalbėti apie naujienų socialinio

konstravimo praktikas, kuomet naujienų organizacijos faktinę informaciją apipina vertybiniais ir kultūriniais vertinimais, kylančiais iš socialinio situacijos sąlygotumo.

Dauguma tyrėjų naujienų žiniasklaidos vaidmenį formuojant visuomenės suvokimą apie riziką vertina neigiamai. Remiamasi prielaida, jog žiniasklaida yra perdėto visuomenės nerimo dėl įvairių rizikų rūšių šaltinis, kuris yra ypač linkęs pačius negatyviausius technologinių pavojų aspektus pristatyti kaip sensacijas (Wahlberg ir Sjoberg, 2000). Ashe (2013) atliktoje mokslinės literatūros apžvalgoje pateikia tyrimų, nustatusių skurdų įvairių sveikatos rizikų komunikavimą, pavyzdžius: netikslumai komunikuojant susirūpinimą elektromagnetiniais laukais, cheminių priemonių poveikį krūties vėžio rodikliams (LaFountains, 2004); tymų, kiaulytės ir raudonukės vakcinos (Boyce, 2007); hormonų pakaitinės terapijos (Canales ir kt., 2008); alkoholio vartojimo neštumo metu rizikas (Spiegelhalter, 2012) ir pan. Tai, kad naujienų žiniasklaida dažnai sukonzentruoja dėmesį į mažesnėmis įvykimo tikimybėmis pasižyminčias rizikas rodo ir Bomlitz bei Brezis'o (2008) atliktas tyrimas. Šie mokslininkai nustatė, kad naujienų pranešimų skaičius žiniasklaidoje atvirkščiai koreliavo su faktiniais mirčių nuo vertintų sveikatos rizikų rodikliais. Pavyzdžiui, nors dėl SARS arba bioterorizmo 2003 m. Amerikoje mirė mažiau nei keliolika žmonių, apie jų keliamą riziką žiniasklaida sugeneravo daugiau kaip 100 000 pranešimų, t. y. kur kas mažiau nei apie rūkymo ir fizinio neaktyvumo keliamas grėsmes, kurios kasmet pareikalauja gerokai daugiau gyvybių.

Kaip pabrėžia Kitzinger (1999), nors žurnalistai dažnai yra kaltinami rizikos komunikacijos sustiprinimu, „isterijos kėlimu“ ir tikrovės iškraipymu, kai kurie tyrimai pateikia įrodymus, rodančius, kad žiniasklaidos vaidmuo pristatant riziką neklaidina auditorijos. Šiuo atveju yra manoma, kad klaidingos rizikų reprezentacijos gali būti susijusios su pačių mokslininkų pateikiamų pranešimų spaudai netikslumu. Pavyzdžiui, McCapra (2005) teigia, kad žurnalistams kartais pasiseka surasti ir pateikti tikslią informaciją mokslinėje ataskaitoje net ir tuomet, kai mokslininkų spaudai pateiktas pranešimas buvo netikslus ir ieškantis sensacijų. Tai, kad žiniasklaida kai kuriais atvejais gali mažinti rizikos suvokimą akcentuodama galimą naudą, atskleidžia Metag ir Marcinkowski'o (2014) atlikta vokiečių, australų bei šveicarų žiniasklaidos analizė nanotechnologijų atžvilgiu. Studijos rezultatai rodo, kad naujienų žiniasklaida dažniausiai komunikavo teigiamus nanotechnologijų aspektus, pabrėždama medicinos, mokslo bei ekonomikos naudą. Žurnalistinės technofobijos ir negatyvaus šališkumo hipotezės atlikto tyrimo duomenys nepatvirtino. Kritinis šių technologijų vertinimas dažniausiai buvo siejamas su jų dviprasmiškumu ir neužtikrintumu.

Temine prasme rizikos komunikacijos tyrimai dažniausiai dėmesį skiria pavienių sričių rizikų, tokių kaip technologinės, aplinkosaugos, sveikatos, politikos rizikos, arba grupės tematiškai susijusių rizikų analizei. Pasigendama tyrimų, kurie vertintų, kaip naujienų rengėjai pristato ekonominių, socialinių ar kultūrinio pobūdžio rizikų reprezentacijas, taip pat – kokios rizikų reprezentacijos sudaro bendrą informacijos apie riziką srautą žiniasklaidoje. Pastebima, kad kai kurių sričių rizikos tyrimo analizės objektai tampa tik tada, kai rizika materializuojasi (pvz., terorizmo rizika po teroro aktų įvykdymo). Ši tyrimų kryptis dažniausiai apsiriboja krizės komunikacijos atvejų analize, neatmesdama prielaidos, jog neigiami įvykiai gali

pasikartoti. Toliau yra pateikiami skirtingų sričių rizikų komunikaciją analizuojančių tyrimų pavyzdžiai.

Technologinės rizikos. Šiai sričiai priskiriami tyrimai dažnai analizuoja žiniasklaidoje pristatomų pranešimų apie nanotechnologijų, genetiškai modifikuotų organizmų, branduolinės energetikos, mobiliųjų telefonų ir pan. rizikas. Tyrimuose siekiama atskleisti, kokį rizikos – naudos santykį pristato žurnalistai kalbėdami apie pasirinktą technologiją, kokius naujienų rėmus žurnalistai taiko pristatydami informaciją, kaip vieši debatai apie technologijų privalumus ir šalutinį poveikį siejasi su platesniais socioekonominiais kontekstais bei kaip šie debatai susiję su skirtingų suinteresuotų asmenų tikslais. Pavyzdžiui, Hughes, Kitzinger, Murdock'o (2008) atlikta studija, nagrinėjanti žiniasklaidos diskursą ir rizikos rėminimo praktikas atskleidė, jog analizuotuose medijų pranešimuose naujų technologijų (nanotechnologijų, žmogaus genetikos tyrimų, genetiškai modifikuotų organizmų) rizikų reprezentacijos nėra izoliuojamos tik mokslo skiltyje, jos taip pat susijusios su ekonomikos, lokalios ir globalios galios santykiais, yra lydimos diskusijų apie sąžiningumą ir teisingumą. Parengtų studijų rezultatai suteikia galimybę kalbėti apie technologijoms priskiriamas stigmatas, didinančias visuomenės nepasitikėjimą. Pasak Gregory'o ir kt. (2001, p. 4), technologinė stigmatizacija yra galingas elementas kalbant apie žmonių nusistatymą prieš daug naujų technologijų, produktų ir paslaugų. Stigma primena, kad technologijos suvokiamos dviprasmiškai – pristatomas jos naudingumas ir rizikos potencialas. Pavyzdžiui, branduolinės energijos grėsmes tiriantys mokslininkai pastebi, kad nesėkmingi rizikų atvejai yra naudojami kaip papildomi argumentai, sustiprinantys tikėjimą potencialia nelaimė. Perko ir kt. (2011) atliktas tyrimas atskleidė, jog rizikos komunikavimas per Fukušimos atominės elektrinės avariją beveik kiekvieną dieną buvo lydimas žodžio „Černobylio“, susiejant naujus įvykius su jau istorinėmis tapusiomis nelaimėmis. Eskjær'io ir Roslyng'o (2013) atlikta žiniasklaidos turinio analizė rodo, jog naujienų pranešimai sustiprina rizikų suvokimą, pavyzdžiui, siejant branduolinės energijos grėsmes su žemės drebėjimų ar potvynių rizika.

Aplinkosaugos rizikos. Šią rizikų grupę tyrinėjantys mokslininkai dažniausiai analizuoja klimato kaitos, dykumėjimo, potvynių, uraganų ar kitų ekstremalių oro sąlygų komunikacijos atvejus. Vienas iš pagrindinių, šiems tyrimams keliamų klausimų – ar žiniasklaida veikia efektyviai didindama pasirengimą ir atsaką natūraliems pavojams, ar ji kuria iškreiptą nelaimių situacijos paveikslą? (Perez-Lugo, 2004, p. 211). Viena vertus, naujienų organizacijos čia suvokiamos kaip tam tikros normatyvinės institucijos, atliekančios informacijos perdavimo funkciją. Kita vertus, yra pabrėžiamas žiniasklaidos gebėjimas formuoti rizikos suvokimą, kurti specifinius natūralių nelaimių suvokimo šablonus. Didžiosios Britanijos karališkojo koledžo tyrėjai Escobar ir Demeritt'as (2012) parengė retrospektyvią rizikos komunikavimo apie potvynius studiją, apimančią 1980–2010 m. žiniasklaidos tekstų analizę. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad potvynių pristatymas 1980–1990 m. buvo labiau faktinis ir aprašomasis, tačiau naujesni žiniasklaidos tekstai buvo dažniau personalizuojami, siejami su „žmogiškuoju interesu“ į naujienas įtraukiant žurnalistų ir aukų pokalbius, emocinę kalbą, iškalbingas antraštes, taip siekiant dramatinizuoti įvykį. Sensacingumo, dramatiškumo bruožai taip pat yra būdingi ir kitoms žiniasklaidoje pristatomoms

temoms, susijusioms su ekstremaliomis oro sąlygomis, pavyzdžiui, audromis, uraganais. Harbert tyrinėjo (2010) kaip žiniasklaidoje yra pristatoma audra „Ike“. Autorė teigia, jog šio įvykio pristatymas taip pat nestokoja dramatiškumo, kuris dažnai atsiskleidžia per išryškinamas rizikos aukų patirtis, pasakojimus apie prarastus mylimus žmones ir kt. Aplinkosaugos rizikų reprezentacijas analizuojantys tyrimai taip pat atskleidžia natūralių rizikų diskursyvumą. Pavyzdžiui, Carvalho, Burgess'o (2005) tyrimo rezultatai parodė, jog klimato kaitos diskursas medijose yra glaudžiai susijęs su politine darbotvarke šios problemos atžvilgiu.

Sveikatos rizikos. Rizikos komunikavimo tyrimų analizės objektas neretai tampa sveikatos grėsmių reprezentacijos žiniasklaidoje. Tyrėjai dažniausiai atlieka pavienių atvejų, pvz. kiaulių ar paukščių gripo, įvairių ligų (pvz., vėžio, hipertenzijos ir kt.), skiepų, viršsvorio, maisto produktų ir pan. rizikos komunikacijos tyrimus. Šios srities studijomis siekiama atskleisti kaip kokybiškai žiniasklaida geba pristatyti informaciją apie skirtingus sveikatos rizikos faktorius. Pavyzdžiui, Collin, Hughes'as (2011) analizavo, kokios siužetinės linijos yra konstruojamos spausdintinėje žiniasklaidoje hipertenzijos problemoms nusakyti. Viename iš tyrimų nustatyta, kad šiai ligai pristatyti naujienų rengėjai dažniausiai vartoja „tylaus žudiko“ metaforą. Taip pat pastebima, jog rizikos pajautą, kalbant apie hipertenziją, stiprina perteikiamas sunkiai išmatuojamas hipertenzijos pobūdis bei galimų pasekmių nuspėjamumas. Bulvariniai leidiniai dažniau nei kitoms kategorijoms priskiriami laikraščiai vartoja gąsdinančias metaforas, personifikaciją. Sveikatos rizikų komunikavimo tyrimų sąrašą taip pat papildė Vasterman'o ir Ruigrok'o (2013) atliktas tyrimas, kurio metu buvo analizuojamas kiaulių gripo pandemijos aliarmas Olandijos žiniasklaidoje. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad grėsmių komunikacijos bruožai ilgainiui keičiasi, kartu keičiant ir pristatomo pavojaus suvokimo lygį. Mokslininkų tyrinėto 2009 m. kiaulių gripo komunikacijai buvo būdingi trys rizikos pristatymo pikai. Pirmai kiaulių gripo komunikacijos bangai buvo būdingas pavojaus signalizavimas, ypač pabrėžiamas aukštesnių institucijų, pvz., Pasaulio sveikatos organizacijos. Ilgainiui pranešimų turinys „švelnėjo“, kiaulių gripas buvo sugretintas su įprastomis gripo formomis. Tačiau tam tikri diskursą keičiantys įvykiai, pvz., pirmoji mirtis nuo šios ligos, vakcinacijos kampanijos ir kt., gebėdavo sužadinti blėstantį žiniasklaidos dėmesį.

Tarp sveikatos rizikų reprezentacijos žiniasklaidoje analizuojančių tyrimų yra ir tokių, kurie atskleidžia žiniasklaidos selektyvumą bei „vartininkų“ vaidmenį. Sandman'o su bendraautoriais (1997) atlikta televizijos vakaro žinių pranešimų turinio analizė (1984 01–1986 02) parodė, kad tiriamojo laikotarpio metu sveikatos žanro laidose buvo transliuotos 57 istorijos apie tabako vartojimo sukeltus incidentus, kai tuo metu apie lėktuvų saugumą ir nelaimingus įvykius buvo pranešama 482 kartus. Tyrimo rezultatai suteikė galimybę dar kartą įsitikinti, kad naujienų rengėjai skiria daugiau dėmesio trumpalaikėms, netikėtoms nelaimėms, o ne kaupiamąjį poveikį turintiems pavojams. Žiniasklaidos erdvė tampa arena, kurioje vyksta vieši debatai tam tikros rizikos atžvilgiu. Pavyzdžiui, Fuentes ir Fuetes'o (2015) atliktas tyrimas, kuriame nagrinėjamos maisto rizikos, atskleidė, kad žiniasklaidoje rizika yra konstruojama skirtingai: priklausomai nuo to, kas yra potenciali auka(-os), kas yra rizikos šaltinis bei koks ryšys tarp jų egzistuoja. Medijose informacija apie maisto

rizikas nėra perteikiama neutraliai. Veikiau apie medijas kalbama kaip apie „mūšio lauką“, kuriame skirtingus interesus turintys veikėjai pristato konkuruojančias rizikas.

Politinės rizikos. Šiai kategorijai priskiriamų grėsmių komunikavimo žiniasklaidoje tyrimai yra retesni. Dažnai nagrinėjami su kariniais konfliktais, geopolitinėmis įtampomis ir neramumais, pilietiniu nesaugumu ir pan. susiję klausimai. Galima teigti, jog su politiniu kontekstu siejamų grėsmių tyrimuose, terorizmas yra dominuojantis rizikos šaltinis, kurio socialinėmis reprezentacijomis žiniasklaidoje domisi tyrėjai. Svarbu paminėti, jog daugeliu atvejų, teroro rizikų komunikacija yra vertinama nagrinėjant jau įvykusių išpuolių diskursyvų konstravimą žiniasklaidos priemonėse. Kaip teigia Tuman'as (2010, p. 196), žiniasklaida atkreipia dėmesį į istorijas, kurios išreiškia konfliktą, yra šokiruojančios ir sensacingos. Šios savybės leidžia teroro išpuolių rizikai užimti svarbią vietą naujienų darbotvarkėje.

Terorizmo rizikos komunikaciją naujienų žiniasklaidoje analizuojančiais tyrimais siekiama atskleisti kaip keitėsi šių rizikų komunikacija po istorinio 2001 m. rugsėjo 11 -ios teroro akto. Pasak Jore (2014), žiniasklaidos atliekamas terorizmo rėminimas 1990 m. buvo siejamas su grėsme tik tam tikroms žmonių grupėms arba įvykiams, siejamais su tarptautiniais konfliktais. Tačiau po įvykdyto rugsėjo 11-osios išpuolio, terorizmas pradėtas konstruoti kaip grėsmė piliečiams ir visai visuomenei. Studijose, kuriose pasirinktas šis tyrimo objektas, taip pat nagrinėjama kokiomis strategijomis remiasi medija, įvardindama ir apibūdindama kaltinamuosius bei kaip pasinaudojant žiniasklaida yra kuriami kultūriniai stereotipai ir pan. Pavyzdžiui, Powell'o (2011) atlikto tyrimo duomenys rodo, jog žiniasklaidos kuriamas turinys pateikia islamofobiją skatinančius įrodymus, o tai ilgainiui padeda stiprinti Amerikos visuomenės baimės kultūrą ir didinti Rytų ir Vakarų pasaulių skirtį. Akademiniame diskurse taip pat galima surasti empirinių įrodymų, kuriuose teigiama, kad tarp terorizmo ir žiniasklaidos egzistuoja abipusis ryšys – terorizmas žadina žiniasklaidos dėmesį ir atvirkščiai (Rohner ir Frey, 2007).

Metodologine prasme rizikos komunikacijos tyrimai dažniausiai taiko rėminimo, naratyvinio tyrimo, kiekybinės ir kokybinės turinio analizės metodus arba naudoja diskurso analizės strategiją, suteikiančią tiriamojo reiškinio kontekstualizavimo galimybę. Naujausi tyrimai (Zinn, 2010; Zinn ir McDonald, 2015) taip pat įgalina socialinių teorijų mąstymo logikos ir tekstynų lingvistinę analizės sinergiją, leidžiančią išvelgti semantinius rizikos termino vartojimo ypatumus. Kaip teigia Zinn'as ir McDonald'as (2015), didelės apimties žiniasklaidos tekstų rinkiniai suteikia galimybę patikrinti pagrindinius socialinių teorijų teiginius apie vykstančias socialines visuomenės transformacijas. Kiekybinės ir kokybinės tyrėjų studijos įgalina kompleksiškesnį rizikos komunikavimo proceso pažinimą tiek tematine turinio prasme, tiek komunikavimo periodiškumo ir intensyvumo atžvilgiu. Tačiau kaip teigia Bakir (2010), vis tik yra pasigendama daugiau longitudinalių, istorinių kontekstinių ir interpretacinių studijų, aiškinančių kaip rizika yra medijuojama makro- ir mikrolygmeniu.

Kitų tyrimų apžvalga rodo šio disertacinio tyrimo keliamų klausimų ir pasirinktos metodologijos tinkamumą. Nepaisant to, jog rizikos komunikacijos procesas jau buvo tyrinėjamas nagrinėjant skirtingus jo aspektus, holistiniu požiūriu pasižymintį studijų trūksta. O tai dar kartą patvirtina šio tyrimo aktualumą. Tyrėjų

pasirenkami skirtingų rizikų komunikacijos atvejai suteikia galimybę pateikti išsamesnį, situacinį rizikos konstravimo žiniasklaidoje vertinimą, tačiau kartu apriboja galimybę pažinti bendro žiniasklaidoje vykstančio rizikos diskurso charakteristikas. Siekiant išsamiau aptarti būdus, kuriais žiniasklaida prisideda prie socialinio tikrovės konstravimo, kitame skyriuje yra nagrinėjamos aktualios teorinės priegijos.

1.2.3. Naujienų žiniasklaida kaip rizikos komunikavimo kanalas

Šiuolaikinėje visuomenėje yra neabejojama žiniasklaidos įtaka ir reikšmingumu. Kaip teigia McQuail'as (1994), žiniasklaidos poveikis jau nėra apibrėžiamas tik visuomenės įtikinimu, propagandos skleidimu ar efektais, kuriuos sukelia masinės komunikacijos priemonių perduodami pranešimai. Nepaisant daugybės informacijos kanalų, žiniasklaida išlieka dominuojančiu informacijos šaltiniu (Mistry ir Driedger, 2012). Naujienų medijos šiuolaikinėje visuomenėje tampa itin reikšmingais kanalais, kuriais visuomenės nariai yra nuolat informuojami apie kasdienes įvykius, tarp jų ir apie įvairias grėsmes. Pasak Riescha ir Spiegelhalterb'ą (2011), žiniasklaida yra labai svarbus veiksnys perduodant žinojimą apie rizikos problemas. Priest (2014) nagrinėdama Beck'o darbus taip pat nurodo, jog, jeigu jau kalbama apie rizikos visuomenę, neturėtų stebinti ir tai, kad rizikos tapo naujienų žiniasklaidos turinio dalimi. Siekiant paaiškinti, kokiais būdais žiniasklaida prisideda prie įvairių rizikų suvokimo formavimo, šiame darbe yra aptariamos darbotvarkės sudarymo, vartininkų, naujienų vertės bei rėminimo teorijų esminės idėjos. Poskyrio pabaigoje taip pat yra nagrinėjamas socialinės rizikos amplifikacijos požiūris, teikiantis vertingų idėjų socialiniam rizikos konstravimo žiniasklaidos erdvėje aiškinimui.

Darbotvarkės sudarymo (angl. *agenda setting*) teorija yra viena iš dažniausiai taikomų teorijų, aiškinančių žiniasklaidos vaidmenį konstruojant visuomenės nuomonę ir politinius sprendimus (McCombs ir Shaw, 1972). Pasak teorijos šalininkų, žiniasklaidos atstovai sąmoningai kuria ribotą problemų lauką, susidedantį iš tikslingai atrinktų elementų. Kuo dažniau apie tam tikrą problemą pranešama įvairiais žiniasklaidos kanalais, tuo aktualesne ji laikoma visuomenėje ir politinėje arenoje (Telešienė ir Juraitė, 2009). Galima teigti, kad naujienų industrijoje veikiantys subjektai patys sau pasilieka teisę nuspręsti (savanoriškai arba ne), kokia problema (tarp jų ir rizika) šiuo metu turėtų būti suvokiama kaip aktualiausia „visuomenės akyse“. Pavyzdžiui, galimo karo grėsmė, didėjantys sergamumo gripu mastai ar artėjanti stichinė nelaimė. Tendencingas pastarosios akcentavimas įvairaus pobūdžio programose, pavyzdžiui, internetiniuose naujienų portaluose, televizijos žiniuose ir kt., sudaro prielaidas, leidžiančias ją traktuoti kaip vieną svarbiausių, nors objektyvūs faktai gali atskleisti visai kitą probleminių klausimų hierarchiją. Šios teorijos diktuojama logika yra naudinga ir gali būti naudojama ne tik siekiant atskleisti kokios problemos ar įvykiai yra tikslingai pristatomi visuomenės auditorijai, bet ir tai, kas lieka už minimų veikėjų darbotvarkių ribų. Pavyzdžiui, kokias grėsmes žiniasklaida ignoruoja, o kokias pristato kaip aktualiausias ir kas lemia tokius redaktorių ir žurnalistų pasirinkimus.

Pagrindinėje teorijos tezėje pabrėžiamas priežastinis ryšys tarp žiniasklaidos kuriamo turinio, visuomenės nuomonės ir politinės valdžios priimamų sprendimų. Yra manoma, kad žiniasklaidos darbotvarkė gali nulemti visuomenės darbotvarkę, o pastaroji – gali daryti įtaką politikos darbotvarkei (Dearing, 1996, p. 22). Minėtų institutų veiklos sąveika sugeba tam tikras problemas paversti itin aktualiomis, netgi reikalaujančiomis politinių veikėjų dėmesio – tai jau tampa šios teorijos kulminacija. Svarbu pabrėžti šios sąveikos abipusę priklausomybę, nurodančią, kad tiek politikos, tiek žiniasklaidos pabrėžiami įvykiai gali lemti visuomenės požiūrius.

Dalį žiniasklaidos darbotvarkės užima ir rizikos pranešimai, kurių intensyvi komunikacija gali inicijuoti visuomenės narių diskusijas, o šios sprendimų priėmėjus verčia galvoti apie rizikos prevenciją bei galimų neigiamų padarinių likvidavimą. Bakir (2006, p. 9), remdamasi kitų autorių darbais teigia, kad žiniasklaidos įtaką galima nusakyti trimis argumentais: 1) teikdama informaciją žiniasklaida lemia individų lūkesčius politikos atžvilgiu (Besley ir Burgess, 2002; Shi ir Svensson, 2002; Strömberg, 2004; Wood ir Doan, 2003), 2) viešindama ir apibrėždama problemas ji gali kurti jų atžvilgiu vykdomos politikos vaizdinį visuomenėje (Baumgartner ir Jones, 1993; Cook ir kt. 1983; Denham, 2004; Nisbet ir kt. 2003; Sato, 2003; Yongjoo, Haider-Markel, 2001), 3) žiniasklaida didina visuomeninį susidomėjimą ir spaudimą politikos atžvilgiu (Bob, 2005; Cobb ir Elder, 1983; Haider-Markel, 1999; McCombs ir Shaw, 1972; Sato, 2003; Stanyer, 2003). Nors šioje teorinėje prieigoje taip pat mėginama paaiškinti, kokiais būdais žiniasklaidos atstovai vykdo naujienų atranką, išsamesnį šį procesą lemiančių faktorių aprašą pateikia naujienų atrinkimo perspektyvos šalininkai.

Vartininkų arba naujienų atrinkimo (angl. *Gate-keeping*) teorija. Šiuolaikinėms visuomenėms būdinga informacijos gausa žiniasklaidos atstovus verčia filtruoti ir atsirinkti informaciją, kurią jie pristatys kaip naujienas. Naujienų atrinkimo teorija remiasi prielaida, kad žiniasklaida negalėdama, o ir nesiekdama atspindėti visų pasaulio įvykių, privalo atsirinkti informaciją (Paulikaitytė, 2005). Šiuo atveju ji veikia kaip filtras, t. y. vartai, pro kuriuos patenkanti informacija yra perrūšiuojama ir selektyviai atrenkama, o vėlesniame etape – perduodama vartotojams. Kaip pažymi Rimaitė cituodama Anderson'ą (2006), rizikos pateikimas žiniasklaidoje taip pat neatspindi tikrovės, nes rizika yra selektyvi (2009). Ne visos rizikos patraukia žiniasklaidos dėmesį ir juo labiau ne visos iš jų tampa naujienų bangų (angl. *news waves*) dalimi.

Naujienų atrankos procesą veikia tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Skirtingi autoriai pateikia skirtingo lygmens pastarųjų tipologijas, tačiau iš esmės visos jos apibūdina skirtingo pobūdžio sąlygas, kurios yra susiję su naujienų rengėjais, jų darbo aplinka, jos taisyklėmis, turimais ištekliais bei galiausiai – išorine aplinka. Remiantis Livingston'u ir Benett'u (2003, p. 368–367) galima išskirti keturias pagrindines naujienų atrankos procesą lemiančių veiksnių kategorijas. Toliau jos aptariamos išsamiau.

Pirma, *žurnalistų asmeninės ir profesinės nuostatos*. Šiuo atveju žurnalistas, kaip žiniasklaidos instituto atstovas, atsižvelgdamas į savo vertybines orientacijas, interesus, pasirenka tuos visuomenės įvykius, kurie jam atrodo aktualūs bei verti auditorijos dėmesio. Tad šiuo atveju iš visuomenės narių tarsi yra atimama platesnio

regėjimo galimybė, todėl, kad visas dėmesys yra koncentruojamas tik į tam tikrus reiškinius ar procesus pasirinktus, pavyzdžiui, remiantis individualia žurnalisto patirtimi, profesiniu stiliumi. Šis selektyvumas ilgainiui formuoja iškreiptą naujienų darbotvarkę.

Antra, *organizacinė informacijos paieškos rutina*, kuri nulemia darbinius santykius tarp žurnalistų ir jų informacijos šaltinių. Žurnalistai organizacijoje turi laikytis tam tikrų vidaus taisyklių, laiku įvykdyti jiems paskirtas uždavio, atsižvelgti į tai, ar jų paruoštos naujienos susilaukia auditorijos dėmesio bei klausyti vadovų nurodymų. Paprastai hierarchinė kiekvienos žiniasklaidos organizacijos sandara lemia tai, kad naujienų turiniui daugiausia įtakos turi redaktoriai, vadovai ir savininkai. Šie veikėjai savo funkciniais vaidmenimis prisideda prie informacijos atrankos procesų ir padeda nuspręsti, kokie įvykiai taps naujienų žiniasklaidos darbotvarkės dalimi. Pavyzdžiui, kaip teigia Eide (2000), redaktoriai veikia lauke tarp politikos, valdžios ir rinkos, o tai, viena vertus, jiems suteikia galią, kita vertus – verčia dirbti jaučiant spaudimą.

Naujienų atrankos procesą taip pat veikia ir *ekonominės naujienų gamybos sąlygos*. Šis veiksnys perteikia rinkos principų išgalėjimą žiniasklaidos industrijoje. Pavyzdžiui, konkurencinės televizijos rinkos sąlygomis, informacijos atranką ir pateikimą veikia reitingų cenzūra, susiejanti kanalo žiūrimumą ir iš reklamos gaunamas pajamas. Tai skatina kurti konfliktiško, triukšmingo ir nelaimingo pasaulio vaizdą, ieškoti vienadienių sensacijų, efektingo veiksmo ir vaizdo (Pečiulis, 2005). Žurnalistai žinių konstravimo procese siekia išryškinti tam tikrus elementus, galinčius užtikrinti jų atstovaujamo informacijos kanalo populiarumą. Tai pasiekti pavyksta naudojant įvairias technikas, stilistines gudrybes ir pan. Pavyzdžiui, Mumby ir Spitzack'as tyrinėjo metaforų vartojimą žinių pranešimuose, susijusiuose su politika. Šie tyrimai parodė, kad politikos naujienos dažniausiai yra pristatomos vartojant žaidimo (30 proc.), karo (60 proc.) ir dramos (10 proc.) metaforas (Fiske, 1987).

Ketvirta, *informacinės ir komunikacinės technologijos*, kurios lemia kiek laiko sugaištama atrenkant informaciją. Technologinis visuomenės progresas suteikia galimybių greičiau atrinkti ir perduoti informaciją naujienų ištroškusiems vartotojams. „Karštos žinios“ dažnai egzistuoja kaip vienas iš veiksnių, pritraukiančių didžiausią žiūrovų kiekį. Socialiniai tinklai, autentiška visuomenės narių užfiksuota bei operatyviai pateikta vizualinė medžiaga „iš įvykio vietos“ gali tapti reikšminga dedamąja, kuria naudodamiesi konkuruojantys naujienų šaltiniai bando būti pirmieji pristatydami aktualią žinią. Kaip teigia Siapera ir Veglis'as (2012), naujųjų medijų ir žurnalistikos santykis tapo toks glaudus, kad sunku įsivaizduoti žurnalistus, kurie veiktų tik „neprisijungę“ (angl. *offline*).

Nors naujienų atrinkimo teorija pateikia vertingų įžvalgų apie tai, kokie veiksniai ir kaip veikia informacijos atrankos procesą, ji stokoja išsamesnio atrankos kriterijų išgryninimo, kurį pateikia gimininga komunikacijos teorijų grupėi priskiriama perspektyva – naujienų vertės teorija.

Naujienų vertės (angl. *news values*) teorija yra siejama su norvegų mokslininkų Johan Galtung'o ir Mari Hombøe Ruge darbais, kurių rezultatai parodė, jog žiniasklaidos naujienoms yra būdingos tam tikros bendros savybės, kurios, galimai, didina įvykio pasirinkimo / pateikimo į žiniasklaidos darbotvarkę tikimybę. Medija

nebūtinai tiesiogiai ir skaidriai atspindi įvykius, kurie savaime yra vertingi. Naujienos yra kompleksinio proceso rezultatas, prasidedantis sistemingu įvykių, temų rūšiavimu ir atrinkimu, atsižvelgiant į socialiai sukonstruotų kategorijų rinkinį (Fowler, 1991, p. 12). Vadinasi, skirtingi įvykiai turi skirtingas galimybes tapti naujienomis. Galtung'as ir Ruge (1965) atlikę žiniasklaidos turinio tyrimus pateikė vieną išsamiausių naujienų verčių sąrašą. Šie tyrejai išgrynino 12 pagrindinių kriterijų, kurie yra svarbūs sprendžiant ar įvykis turi potencialą tapti naujiena, ar ne (cit. iš Harcup ir O'Neill, 2010). Toliau yra pateikiamas naujienų vertybių sąrašas, parodantis kokiomis savybėmis pasižymintys įvykiai dažniau sulaukia žurnalistų ir redaktorių dėmesio. Kuo daugiau išvardintų savybių yra būdingos įvykiui, tuo didesnė tikimybė, kad jį žiniasklaidos atstovai nuspręs įtraukti į naujienų srautą:

- dažnumo (angl. *frequency*) – įvykiai, kurie kartojasi naujienų gamybos ciklui patogiu dažnumu;
- ribos (angl. *threshold*) – didesnės apimties, daugiau žmonių paveikiantys įvykiai;
- nedviprasmiškumo (angl. *unambiguity*) – vienareikšmiškai suprantami įvykiai;
- reikšmingumo (angl. *meaningfulness*) – kultūriškai artimesni / aktualesni įvykiai;
- dermės (angl. *consonance*) – žurnalistų lūkesčius ir pirmines idėjas atspindintys įvykiai;
- netikėtumo (angl. *unexpectedness*) – netikėti įvykiai;
- tęstinumo (angl. *continuity*) – jeigu įvykis kartą tapo naujiena, ateityje su juo susijusios problemos dažniau taps naujienomis;
- komponavimo (angl. *compositional balance*) – naujienų redaktoriai yra linke auditorijai pateikti subalansuotą „naujienų dietą“, kurią sudaro skirtingo tipo naujienų rinkinys;
- elito pažiūrų (angl. *elite notions*) – įvykiai, susiję su platesnio masto valdžia, nei tie, kurie nusako mažesnės galios klausimus;
- elito atstovų (angl. *elite people*) – įvykiai, kurie įtraukia elito žmones;
- įsmejinimo (angl. *personification*) – įvykiai, kurie gali būti aptarti kalbant apie žmonių veiksmus;
- negatyvumo (angl. *negativity*) – įvykiai, kurių padariniai / rezultatai yra neigiami.

Ši teorija tapo populiari tarp mokslininkų, besidominčių rizikos komunikacija. Atnaujintus ir papildytus naujienų vertybių, būdingų rizikos istorijoms, sąrašus pateikė Brindle (1999), Denney (2005) ir kiti. Pasak Denney (2005), rizikos istorijoms yra būdingos tam tikros bendros charakteristikos, kurios rodo kaip žiniasklaida (šiuo atveju spauda) konceptualizuoja riziką:

- rizikos istorijos pateikia įspėjimus visuomenei;
- visuomenės sveikatos rizikos yra grindžiamos mokslu;
- istorijos teikia šoką skaitytojui;
- krizės jausmas yra kuriamas nurodant tai, kad mokslinės diskusijos yra naujos, atskleidžiančios iki šiol nežinomas rizikas;
- rizikos istorijos yra susijusios su egzistuojančiomis visuomenės problemomis;
- rizikos istorijos pateikia nuorodas į su rizika susijusius įvykius;
- rizikų padariniai sutrikdo įprastą informacijos srautą;

- rizikos istorijos dažnai analizuoja tiesioginius kasdienio gyvenimo padarinius namų ūkiuose ir tarp šeimų;
- rizikos istorijos įtraukia kontraversijos elementus;
- potencialios rizikos skalė yra sąlyginė.

Rizikos komunikacijos procesas neišvengiamai yra lydimas rizikų atrankos bei prioritizacijos procesų, leidžiančių vienas rizikas sureikšminti, kitas – ignoruoti. Išvardinti naujienų atrankos kriterijai žurnalistams padeda nuspręsti, kuris įvykis yra vertingesnis siekiant sukurti skaitytojų / žiūrovų dėmesį patraukiančią istoriją.

Dar viena šiame darbe aptariama medijų logiką aiškinanti komunikacijos teorija – rėminimo (angl. *framing*) teorija. Tai darbotvarkės sudarymo teorijų grupei priskiriama teorija, kurios atstovai nagrinėja ne tik kaip žiniasklaida atranka naujienas, bet ir kokiais būdais suteikia joms prasmę. Šios teorijos ištakos yra siejamos su Erving Goffman'o (1974) įžvalgomis, pateiktomis knygoje „Rėmų analizė: esė apie patirties organizavimą“ (angl. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*). Simbolinio interakcionizmo atstovo nuomone, rėmai, kaip tam tikros interpretavimo schemas, individams ir grupėms leidžia lokalizuoti, suvokti, identifikuoti ir žymėti įvykius bei reiškinius, tokiu būdu priskiriant reikšmes, organizuojant patirtis ir nukreipiant veiksmus (1974, p. 21).

Rėminimo proceso esminė prielaida yra siejama su gebėjimu skirtingai vertinti ir pristatyti tuos pačius įvykius. Galima teigti, jog tam tikras reiškinys ar įvykis egzistuoja kaip faktas, tačiau apie jį kalbėti galima atsižvelgiant į begalę skirtingų perspektyvų. Pavyzdžiui, klimato kaitos rizika gali būti pristatoma kaip natūralus gamtos reiškinys, kaip antropogeninės veiklos rezultatas, kaip sąlyga, suteikianti galimybes plisti naujoms ligoms arba kaip visuomenės negebėjimo valdyti kylančius pavojus pasekmė. Pasak Nisbet'ą (2015), nėra tokio dalyko kaip neįrėmintą informaciją. Sėkmingi rizikos komunikatoriai rėminimo procesą išmano. Autoriaus teigimu, visuomenės nariai naudojami rėmais suvokdami ir diskutuodami apie problemas; žurnalistai rėmus naudoja siekdami parengti įdomias ir patrauklias naujienas; politikos formuotojai pasitelkia rėminimą apibrėždami galimus politikos pasirinkimus ir priimdami sprendimus; o ekspertai rėmus naudoja norėdami supaprastinti technines detales ir siekdami jas pateikti įtaigiai (ten pat). Vadinasi, skirtingos grupės sąmoningai arba ne, problemų ir įvykių rėminimo galimybę naudoja kaip vieną iš technikų, padėsiančių perteikti jų interesus ir tikslus atspindinčią informaciją. Kaip teigia Entman'as (1993), rėminimo procesas apima du pagrindinius komponentus: atranką ir išryškinimą. Rėminti – *vadinasi atsirinkti tam tikrus suvokiamos realybės aspektus ir pabrėžti juos komunikuojamame tekste, taip skatinant tam tikrą problemos apibrėžimą, priešastinę interpretaciją, moralinį vertinimą ar elgsenos rekomendacijas*.

Daugybė mokslininkų rėminimo teoriją naudoja kaip pagrindinę priemonę, leidžiančią paaiškinti žiniasklaidos kuriamus efektus. Atsižvelgiant į skirtingų tyrimų rezultatus yra manoma, kad rėmai padeda formuoti auditorijos nuostatas bei elgesį. Pastebima, jog politikos veikėjai savo kalbose dažnai taiko komunikacijos rėmus, kuriuos naudoja kiti politikai, žiniasklaida ar piliečiai (Edwards, Wood, 1999; Druckman ir kt., 2004). Rėminimo praktikų analizė rizikos komunikacijos atveju suteikia vertingų įžvalgų vertinant socialinį rizikos suvokimo sąlygotumą. Daugeliu

atvejų individai stokoja patirties, suteikiančios žinių kaip elgtis tam tikrose rizikos situacijose. Tačiau žiniasklaida, pristatydamą visuomenei informaciją apie riziką, per tikslingą informacijos rėminimą, įgyja galimybę veikti visuomenės narių suvokimą ir elgseną. Remiantis Henwood'u ir kt. (2008) galima teigti, kad net ir patys tyrėjai prisideda prie rizikos konstravimo ir rėminimo, t. y. pirmiausia atsirinkdami tyrimo temą, vėliau pristatydami tyrimą jo dalyviams ir interpretuodami duomenų reikšmes.

Pristatytas teorijas vienija tai, kad jos žiniasklaidą suvokia kaip organizacinį darinį, kuris ne visada objektyviai pristato informaciją. Naujienų žiniasklaidos šališkumas pirmiausia kyla iš jos gebėjimo tikslingai pasirinkti informaciją atsižvelgiant į naujienos vertingumo kriterijus, vėliau – juos tikslingai rėminant. Nepaisant kritikos selektyviam informacijos komunikavimui, naujienų kūrėjai atstovauja priešingą požiūrį. Pavyzdžiui, McCarthy ir Dolfsma (2013, p. 43) pristatomi profesionalių žurnalistų nuomonės tyrimai rodo, jog didžioji dauguma apklaustų naujienų rengėjų (94 proc.) save suvokia kaip neutralius veikėjus. Tačiau tyrėjai šį rodiklį kvestionuoja ir dar kartą tvirtina, jog žiniasklaida savo neutralumą praranda: 1) pasirinkdama, kuriuos įvykius pristatyti; 2) nusprenddama, kiek daug ir kaip dažnai juos pristatyti; 3) pasirinkdama, kokią kalbą vartoti apibūdinant pristatomą įvykį.

Darbo autorės nuomone, medijų logiką aiškinančios teorijos, šiame darbe taip pat gali būti vertingai papildytos *socialinės rizikos amplifikacijos požiūriu* (angl. *social risk amplification*), sujungiančiu sociologijos, psichologijos, antropologijos ir komunikacijos kryptių studijas. Ši teorinė perspektyva aiškina socialinio rizikos suvokimo sustiprinimo galimybes. Ją atstovauja Kasperson, Kasperson'as, Renn's, Burns'as ir kt. Socialinės rizikos amplifikacijos teorija svarbi tuo, kad joje analizuojama žiniasklaidos įtaka rizikos suvokimo ir konstravimo procese (Rinova, 2009). Ši prieiga remiasi prielaida, kad įvykiai, susiję su grėsmėmis, medijuojami per psichologinius, socialinius, institucinius ir kultūrinius procesus, sustiprina arba susilpnina rizikos suvokimą, taip darant tam tikrą įtaką elgesiui (ten pat). Teorijos šalininkai yra linkę teigti, jog rizika gali būti ir sustiprinta, ir susilpninta. Minėti procesai vyksta per įvairias amplifikacijos stoteles: individus, socialines grupes ir institucijas, pavyzdžiui, mokslininkus, reporterius, politikus, valdžios agentus ir kitus socialinių grupių narius (Kasperson ir kt., 2003). Naujienų organizacijos gali būti suvokiamos kaip dar viena tarpinė rizikos konstravimo stotelė, kuri rizikos egzistavimą perleidžia per savo suvokimo prizmę, situacinį kontekstą ir, atsižvelgdamos į savo interesus, aplinkai perteikia hiperbolizuotą arba priešingai – sumažintą rizikos vertinimą. Todėl socialiniu rizikos amplifikacijos požiūriu rizika traktuojama kaip iš dalies objektyvi grėsmė žmonėms, ir iš dalies – kaip kultūros ir socialinių patirčių produktas (Kasperson, 1992, p. 158). Skirtingų interpretacijų sukuryje objektyvi informacijos dedamoji gali pranykti, taip sudarydama prielaidas netikslioms bei klaidingoms jos interpretacijoms. Įvairių rizikų (pavyzdžiui, technologinių) pristatymas taip pat gali būti daugeliu atvejų nulemtas socialinių veikėjų – amplifikacijos stotelių: politikų, žurnalistų, verslo atstovų, mokslininkų ar kt. Kaip teigia Balžekienė (2006), socialinės amplifikacijos prieiga leidžia atskleisti kokių technologijų simbolinės reikšmės yra sustiprinamos per amplifikacijos

veikėjus, o kurių, nors galbūt ne mažiau rizikingų, yra sąmoningai susilpninamos formuojant visuomenės nuomonę.

Apibendrinant galima teigti, jog disertacijos autorė šiame poskyryje analizavo teorinės prieigas, padedančias aiškinti žiniasklaidos vykdomą socialinį tikrovės konstravimą. Šios teorijos taip pat gali būti naudingos nagrinėjant internetinėje naujienų žiniasklaidoje kuriamo rizikos diskurso praktikas. Šiuo atveju, darbotvarkės sudarymo teorija gali būti naudojama aiškinant, kokių rizikos šaltinių reprezentacijos išskovoja galimybę tapti rizikos diskurso dalimi bei kaip jų pozicijos keičiasi laiko perspektyvoje. Naujienų vertės ir rėminimo teorijos šiame darbe yra vertingos tuo, jog pripažįsta subjektyvų naujienų rengėjų vaidmenį tiek atrenkant, tiek kuriant naujienas – rizikų pranešimus. Galiausiai, socialinės rizikos amplifikacijos požiūris leidžia nagrinėti, kokiais būdais naujienų žiniasklaida gali diskursyviai veikti rizikos suvokimą. Šios teorijos vertingos analizuojant ir interpretuojant empirinius tyrimo rezultatus bei atskleidžiant žurnalistų naudojamas socialinio rizikos konstravimo praktikas. Verta paminėti, kad vartininkų teorija gali būti mažiausiai tiesiogiai pritaikoma šiame disertaciniame tyrime, tačiau ji yra naudinga tuo, jog pateikia įžvalgas, kurios gali būti produktyviai pritaikomos platesnėje tyrimo duomenų interpretacijoje. Kitame skyriuje mokslinė diskusija yra nukreipta į teorinį rizikos diskurso ir jo charakteristikų nagrinėjimą.

1.3. Teorinis rizikos diskurso analizės modelis

Šioje darbo dalyje aptariamos diskurso reikšmę visuomeniniame gyvenime nagrinėjančios teorinės kryptys. Visų pirma yra pristatoma diskurso samprata, esminiai diskurso analizės principai bei dominuojantys teoriniai požiūriai. Likusioje skyriaus dalyje yra pateikiamas ir aprašomas darbo autorės sudarytas conceptualus, skirtingų autorių siūlomomis analitinėmis kategorijomis pagrįstas, teorinis rizikos diskurso analizės modelis. Jame dėmesys yra koncentruojamas į tokius diskurso elementus kaip diskurso tvarka, turinys, kontekstas bei diskurse veikiantys socialiniai veikėjai. Skyriuje pristatoma teorinė medžiaga apibūdina pagrindines šios disertacijos empirinio tyrimo metu naudojamas analizės dimensijas.

1.3.1 Sociologinė diskurso samprata ir dominuojantys teoriniai požiūriai

Pirminės teorinės ir metodologinės diskurso analizės ištakos siekia 20 a. pradžios rusiškąjį formalizmą ir 20 a. vidurio prancūziškąjį struktūralizmą (Telešienė, Morkevičius, Žvaliauskas, 2008). Diskurso analizė priskiriama post-pozityvistinei socialinių mokslų tradicijai, taip pat yra siejama su interpretaciniais kokybiniais metodais, hermeneutika ir objektyvaus pasaulio egzistavimu abejojančia socialinio konstruktyvizmo paradigma. Diskurso analizė nėra vienas požiūris, ji apima tarpdisciplinines perspektyvas, taikomas skirtingose mokslo kryptyse, pavyzdžiui, sociologijoje, lingvistikoje, politikos moksluose, kultūros, komunikacijos studijose ir kt. Skirtingos perspektyvos siūlo skirtingus diskurso analizės būdus, todėl nėra bendro susitarimo, kaip vienareikšmiškai turėtų būti apibrėžiamas diskursas bei kaip jį reikėtų analizuoti (Jorgensen ir Phillips, 2002).

Mokslinės literatūros šaltiniuose diskurso sąvoka apibrėžiama įvairiai, išryškunami skirtingi šio termino aspektai. Pačia bendriausia prasme diskursas nusako

kalbos aktą (Brown ir Yule, 1983), t. y. kalbėjimą. Pasak Kress'ą, kasdienėje kalboje sąvoka „diskursas“ vartojama kaip „diskusijos“ sinonimas arba suprantama kaip tam tikras šnekėjimo, kalbėjimo būdas (1985, p. 27). Vadinasi, diskurso esmę sudaro kalba, o diskursas gali būti identifikuojamas visur, kur tik yra nustatomos kalbėjimo praktikos: organizacijose, kasdieniuose pokalbiuose, žiniasklaidos priemonėse, viešosiose kalbose ir t. t. Tačiau, šiuo atveju reikia atsižvelgti į monologinį arba dialoginį diskurso vyksmą. Jager'io (2001) teigimu, diskursai vyksta įvairiuose diskursyviuose laukuose: moksle, politikoje, žiniasklaidoje, švietime, kasdiniame gyvenime, versle ir t. t. Tokie diskurso laukai taip pat gali būti vadinami socialine lokacija, „iš kurios vyksta kalbėjimas“ (Jager, 2001, p. 49 cit. iš Telešienė, 2008).

Kiti autoriai, pavyzdžiui van Dijk'as, išplečia diskurso apibrėžimą įtraukdamas ne tik kalbėjimo turinio, bet ir kalbą supančios socialinės aplinkos dedamąją. Pasak šio autoriaus, diskursas yra kompleksinių socialinių įvykių dalis todėl, kad individai jį naudoja kitiems, komunikuodami savo jausmus, idėjas, tikėjimus (1997). Van Dijk'as taip pat išskiria tris pagrindines diskurso dimensijas, tokias kaip: 1) kalba; 2) tikėjimų komunikavimas (pažinimas); 3) interakcijos socialinėse situacijose (ten pat). Šie komponentai tarsi atspindi esminius komunikacijos proceso elementus: komunikacijos kanalą – priemonę (kalbą), pranešimą (komunikuojamus tikėjimus, idėjas) bei kontekstą (socialines situacijas), kuriame tam tikras pranešimas yra atkoduojamas.

Viena iš esminių diskurso savybių – nepastovumas, kurį jam suteikia skirtingi diskurso veikėjų požiūriai bei jį supanti situacinė, kontekstinė įvairovė. Hajer'is (1995), kuris diskursą suvokia kaip tam tikrą reikšmių, idėjų, sąvokų ir kategorijų visumą, pabrėžia, kad šios reikšmės yra kintančios ir gali būti keičiamos tam tikrais socialiniais veiksmais, kuriuos naudojant, fizinei ir socialinei realybėms yra suteikiamos reikšmės. Šiuo atveju diskursas egzistuoja kaip pasirinkimas, nes diskurso veikėjai iš daugybės galimų būdų (pasirenkamo žodyno, retorinių priemonių, rėminimo praktikų, argumentavimo strategijų ir pan.) pasirenka ypatingą socialinės realybės apibūdinimo perspektyvą. Pasak Chouliaraki's (1998), diskursas gali būti suvokiamas kaip pasirinkimų sistema ir kaip arena, kurioje diskurso veikėjai atlieka savo pasirinkimus. Šie pasirinkimai sukuria daugiasluoksnią socialinę realybę, kurioje tuos pačius dalykus (objektus, veiksmus ar kt.) yra bandoma apibrėžti skirtingais diskursais. Šie diskursai gali papildyti vienas kitą arba konkuruoti, pasiūlydami skirtingas interpretacijas.

Taigi, paradigmiškai diskurso analizė remiasi požiūriu, jog realybė yra daugiopai sukonstruota, o tyrėjai turėtų bandyti suprasti šias sąveikas (Miles, 2010). Diskursas taip pat gali būti suvokiamas kaip socialinis veiksmas, kuriuo kuriamas socialinis pasaulis. Šiuo socialiniu veiksmu kuriamas žinojimas, socialiniai santykiai bei identitetai. Ši diskurso samprata tiesiogiai susijusi su socialinio konstruktyvizmo požiūriu, kurioje teigiama, jog visi būdai, kuriais individai pažįsta ir supranta pasaulį, atsiranda ir plėtojasi socialiniuose procesuose ir jų sąveikose. Diskurso teorijos atstovai Laclau's ir Mouffe (1985), atstovaudami radikalųjį materializmą, yra linkę teigti, jog visi socialiniai reiškiniai ir objektai savo reikšmes įgyja per diskursą. Vadinasi, visa ką visuomenės nariai kalba, kam suteikia skirtingas reikšmes, visuomeniniu požiūriu tampa vertinga tik dėl socialinių susitarimų, apibrėžiančių ir

nurodančių *kas yra kas*. Šį požiūrį priartinus prie rizikos komunikacijos temos galima teigti, jog visuomeniniame gyvenime rizikų suvokimas atsiranda, kai jos socialiai apibrėžiamos. Individai tam tikrus objektus, veiksmus ar reiškinius suvokdami per rizikos prizmę, diskursyviai sukuria įsivaizduojamus pavojaus šaltinius, apibūdina galimas neigiamas pasekmes. Pasak Zinn'ą (2008), žinojimas šiuolaikinėse visuomenėse nėra apriojamas mokslu, jis taip pat apima visuomenės narių, piliečių grupių, organizacijų, socialinių institucijų bei žiniasklaidos teikiamą informaciją.

Teorinį diskurso lauką sudaro skirtingų autorių idėjos, kurios turi tam tikrų skirtumų, bet iš esmės atliepia esminius diskurso analizės principus. Barker'is ir Galasinski's (2001) susisteminę skirtingas prieigas, bet daugiausiai remdamiesi van Dijk'o teiginiais, išskiria pagrindinius diskurso analizei būdingus principus.

- Diskurso analizės strategiją naudojantys tyrėjai domisi natūraliai atsirandančiais tekstais (rašytiniais) ir kalba (sakytiniais). Tai autentiški duomenys iš realaus pasaulio, kurie nebuvo taisyti, koreguoti.
- Diskursas yra analizuojamas atsižvelgiant į jo globalų ir lokalų kontekstus. Jis pats suvokiamas kaip sudėtinė konteksto dalis: kontekstą nusako situacijos, diskurso dalyviai, jų komunikaciniai ir socialiniai vaidmenys, santykinis socialinis žinojimas, normos, vertybės, institucinės ar organizacinės struktūros.
- Natūraliai vykstantis diskursas yra socialinės praktikos forma su sociokultūriniu kontekstu. Kalbos vartotojai nėra izoliuoti individai, greičiau jie yra į komunikacinį veiksmaį įsitraukę kaip grupių, organizacijų, institucijų, kultūrų nariai.
- Diskursas vyksta linijine ir nuoseklia eiga. Vadinasi, diskurso etapai gali būti paaiškinami juos siejant su ankstesnėmis diskurso dalimis.
- Sudėtinės diskurso dalys gali būti susijusios su stambesniais vienetais, kurie kartu sukuria hierarchines sistemas. Be to, diskurso dalyviai gali naudoti šiuos funkcinis vienetus, konstruodami arba siekdami suprasti diskurso hierarchiją.
- Diskurso analizės šalininkai domisi diskurso sluoksniais / lygiais ir jų abipusiais santykiais. Šie skirtingi lygmenys pristato skirtingus diskurso konstravimo vienetus (garsus, žodžius, sintaksės formas), taip pat skirtingas formas, kuriomis diskursas operuoja (lingvistinius veiksmus, interakcijų formas).
- Kalbos vartotojai ir analizuotojai dažniausiai domisi dviejų tipų klausimais: „Ką tai reiškia šioje situacijoje?“ bei „Kodėl tai yra sakoma šioje situacijoje?“ (Leech, 1983 cit. iš Barker ir Galasinski, 2001).
- Kalba, diskursas ir komunikacija yra taisyklių reguliuojamos veiklos. Diskurso analize ne tik analizuojama bei kokių taisyklių diskurse yra laikomasi, bet ir tai, kurios iš jų yra pažeidžiamos, ignoruojamos ar suspenduojamos (Brown ir Levinson, 1987 cit. iš Barker ir Galasinski, 2001; Grice, 1975).

Autorių išskiriami diskurso analizės principai rodo, jog ši teorinė perspektyva domisi ne tik natūraliai vykstančios kalbos (verbaline ar rašytine jos forma) turiniu, kaip siunčiamu pranešimu, bet ir įvairiomis išorinėmis sąlygomis, kurių sąveika lemia diskursyvaus pranešimo reikšmę bendrame diskurso kontekste. Pasak Starks'ą ir

Trinidad'ą (2007), diskurso analizės atstovai mano, kad kalba ir žodžiai, kaip ženklų sistema, yra bereikšmiai, o jiems priskiriama prasmė atsiranda per kalbos vartoseną.

Miles'o teigimu, diskurso analizė gali būti dalijama į du pagrindinius požiūrius: kalbos vartojimo (angl. *language-in-use*) ir sociopolitinę (2010). Pirmuoju atveju tyrėjų dėmesys yra fokusuojamas ties mikrolygmens kalbos, jos gramatinių formų, kalbos taisyklių analize ir jų sąsajomis su socialiniu kontekstu. Anot Fillmore'są ir Baker'į (2010), dažniausiai tikimasi, kad atitinkami leksiniai elementai ar gramatinės struktūros bus tam tikrose vietose. Pavyzdžiui, yra įprasta, kad internetiniame naujienų portale pateikiamą straipsnį sudaro ši struktūra: straipsnio pavadinimas, naujienos aprašo santrauka, išplėstinis tekstas ir straipsnį papildančios nuotraukos. Individai intuityviai atpažįsta įprastą diskurso struktūrą formuojančias lingvistines formas. Ši diskurso analizės kryptis dažniausiai taikoma literatūros bei lingvistikos darbuose, kurių dėmesio objektu paprastai tampa pats kalbos turinys ir jo pateikimo formos. Tačiau socialiniams mokslams kur kas artimesnė yra antroji diskurso analizės forma, dėmesį fokusuojanti ties diskurso ir jo socialinio konteksto sąveikos nagrinėjimu, kalbos, kaip socialinės praktikos suvokimu. Tradiciškai šį požiūrį atstovauja dvi idėjinės perspektyvos: *Foucault požiūris* ir *kritinė diskurso analizė*. Kritinė diskurso analizė, kaip tyrimo metodologinė strategija ir jos taikymas šioje disertacijoje yra aptariama 2.2 poskyryje.

Prancūzų socialinio filosofo Michel Foucault'o darbai reikšmingai prisidėjo prie diskurso analizės teorijos plėtojimo. Šio autoriaus idėjos suteikia galimybes svarstyti apie socialinės realybės aspektus, kurie yra suvokiami kaip savaime suprantami, kvestionuojant jų susiformavimo pobūdžio kilmę. Pasak Cheek (2008), Foucault'o požiūris paneigia idėją, jog žinojimas yra objektyvus, atskirtas nuo vertybių, neišvengiamai progresuojantis ir universalus. Šiuo atveju jis akcentavo neatskiriamą ryšį tarp žinojimo ir galios bei to, kaip jų sąveika padeda kurti socialinę realybę. Foucault'o teorijoje diskursas suvokiamas kaip persmelktas galios santykių, netolygių diskurso veikėjų dalyvavimo ir kalbėjimo jame galimybių. Vidinės diskurso taisyklės pristato skirtingas veikimo jame galimybes, kurios gali būti aiškinamos remiantis atviro / uždaro diskurso apibrėžtimis, socialinėmis veikėjų pozicijomis, diskurso kontrolės praktikomis. Tačiau, reikia pabrėžti, jog Foucault'as neišplėtojo diskurso analizės metodo *per se*, tiksliau jis netgi neigė tai darąs (Cheek, 2008). Nepaisant to, jo pasiūlyta teorija pateikia vertingų įžvalgų, padedančių aiškinti diskursyvų socialinės realybės konstravimą.

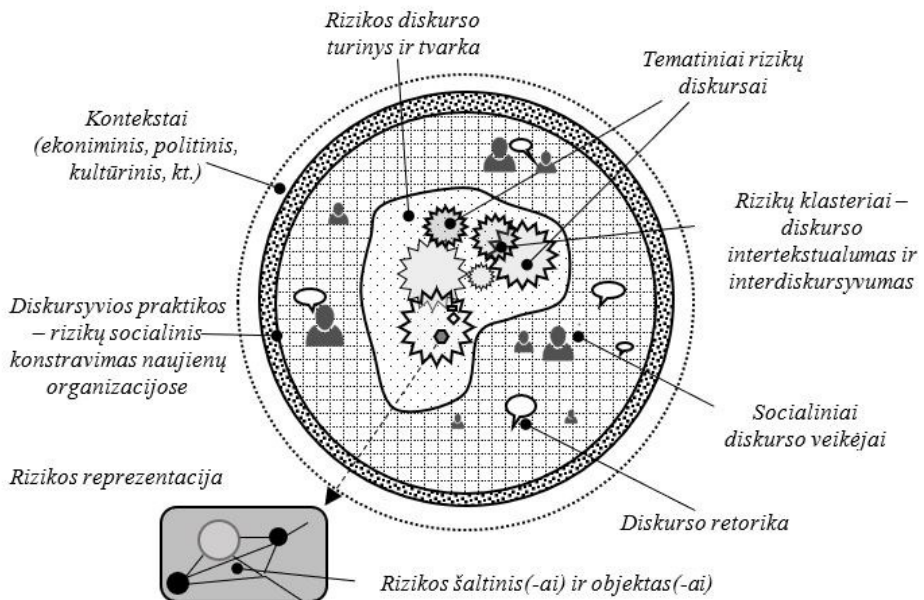
Šis disertacinis darbas yra priskiriamas sociopolitinės diskurso analizės tyrimų kryptčiai bei remiasi kritinės diskurso analizės principais. Teoriniam socialinio rizikos diskurso konstravimo aiškinimui taip pat yra taikomos kai kurios Foucault'o idėjos (1974, 1998). Apibendrintas teorinis tyrimo objekto modelis yra pristatomas kitoje poskyrio dalyje.

1.3.2 Rizikos diskursas ir jo anatomija

Visuomenės socialinę tikrovę sudaro daugybė įvairiasluoksnių diskursų, kurie, konkuruodami bei vieni kitus papildydami, sukuria individams reikšmingą diskursyvią realybę. Rizika, yra viena iš temų, kurios pažinimas tarp individų taip pat susiformuoja per diskursyvias praktikas. Pasak Foucault'ą (1998), diskursas yra tam

tikra idėjų, žinojimo sistema, išreikšta specifiniu žodynu, teiginių grupėmis. Remiantis šiuo apibrėžimu rizikos diskursą galima suvokti kaip sistemines žinias, pasisakymus, diskusijas apie įvairių sričių rizikas (technologines, politines, ekonomines, socialines, kultūrinės, aplinkosauginės ir kt.), konstruojamas remiantis specifiniu žodynu, kalbos kategorijomis. Nors kiekviena rizika tikrovėje turi ją atspindinčias tikimybes, viešajame diskurse visos rizikos, objektai ar reiškiniai, kuriantys rizikos problemas egzistuoja kaip diskurso rezultatas. Pasak Jensen'ą (2014), rizikos retoriką tyrinėjančių mokslininkų nuomone, visos rizikos yra bent iš dalies diskursyviai konstruojamos, o komunikuoti riziką – reiškia ją kurti.

Šio disertacinio darbo autorė, siekdama sistemiskai aiškinti rizikos diskursą, pateikia jo vizualizaciją (žr. 1.2 pav.). Kitoje poskyrio dalyje yra aptariami esminiai rizikos diskurso elementai, kuriais, kaip analitiniais įrankiais, yra remiamasi įgyvendinant empirinį rizikos diskurso internetinėje Lietuvos žiniasklaidoje tyrimą. Yra daroma prielaida, jog internetinės žiniasklaidos lauke vykstantis rizikos diskursas turi jam būdingą turinį, tvarką, jį supantį kontekstą bei socialinius diskurso veikėjus, kurie naudodami tam tikras retorines argumentacijos strategijas, siekia apibrėžti įvairaus pobūdžio rizikas ir su jomis susijusias problemas. Taip pat, atsižvelgiant į tai, jog šiame darbe yra apsiribojama internetinės žiniasklaidos atveju, manoma, jog yra svarbu analizuoti ir socialines praktikas, kurias taikydami naujienų rengėjai konstruoja rizikos diskursą.

1.2 pav. Teorinis holistinio rizikos diskurso modelis

Diskurso turinys ir tvarka. Viešasis visuomenės diskursas yra sudarytas iš daugybės skirtingų diskursų, kuriuos vieną nuo kito atskirti visų pirma padeda jų turinys ir tvarka. Šios analitinės kategorijos leidžia diskursą suvokti kaip autonomišką

esybę, turinčią jai būdingas charakteristikas. Pasak Telešienės (2006), diskurso turinys – tai diskurse pateikiamų idėjų, sąvokų bei kategorijų, nusakančių diskurso objektą, specifinių objekto vertinimų visuma. Rizikos diskurso atveju galima teigti, jog jo turinys, visų pirma susideda iš pavienių socialinių reprezentacijų, kuriose yra įvardijami rizikos šaltiniai, potencialios rizikos aukos (objektai rizikoje), nusakomi jų priešastiniai ryšiai bei kita, papildanti situacinė arba kontekstinė informacija. Pasak Moscovici'ų (1961), socialinės reprezentacijos, kaip visuomenės narių supratimo sistemos, įgalina individus konstruoti reikšmingą žinojimą apie socialinį pasaulį ir save pozicionuoti jame. Rizikos diskurse esančioms socialinėms reprezentacijoms yra būdingos skirtingos rėminimo praktikos, naudojamas žodynas bei taikomos lingvistinės priemonės. Šių reprezentacijų grupės sudaro smulkesnius rizikos diskurso vienetus – teminius, specializuotus rizikos diskursus. Pavyzdžiui, technologinių ar sveikatos rizikų. Šie diskursai gali būti klasifikuojami pagal juose aptariamų rizikos šaltinių (pvz., technologijų poveikio) arba rizikos aukų (pvz., sveikatos, gamtos ir kt.) kilmę.

Šiame darbe remiamasi sisteminiu, holistiniu požiūriu, leidžiančiu identifikuoti bendro rizikos diskurso kontūrus. Pasak Longacre ir Hwang'ą (2012), holistinės diskurso analizės pagrindinė idėja nurodo, jog siekiant paaiškinti dalį teksto, reikia atsižvelgti į visumos struktūrą. Taigi, šiame darbe analizuojamas rizikos diskursas yra suvokiamas kaip hibridinis darinys, susidedantis iš mažesnės apimties teminių rizikos diskursų, apimančių skirtingų rizikų socialines reprezentacijas, jų rėminimo būdus, bendrus naratyvus. Pasak Boholm (2016), rizikos komunikacija kuria rizikos diskursą, kuris yra su rizika susijusių reprezentacijų rinkinys. Teminių rizikos diskursų išsidėstymas ir persidengimai bei jų konfigūracijos laike sudaro rizikos diskurso turinį ir tvarką. Fairclough'o teigimu, diskurso tvarkos sąvoka apibūdina tam tikrą žanrų, diskursų ir stilių, kurie sudaro diskursyvius socialinių praktikų tinklo aspektus, kombinaciją (Baker ir Ellece, 2011, p. 82). Jorgensen ir Phillips (2002), kalbėdami apie diskurso tvarką, ją sieja su socialine erdve, kurioje skirtingi diskursai konkuruoja siekdami užpildyti ją, būtent jiems būdingu požiūriu, reikšmių suvokimu. Taigi, diskusija apie skirtingas rizikas, jų grupes, įvairios istorijos ir siužetinės linijos, jų išsidėstymas ir tarpusavio santykis padeda organizuoti ir palaikyti tam tikrą diskurso formą. Rizikos diskursas, vykstantis internetinės žiniasklaidos erdvėje, yra daugiadimensis, todėl ir turi būti tyrinėjamas žvelgiant iš holistinės perspektyvos. Jame rizikos viena kitą papildo, tampa viena kitos priešastimi.

Teoriškai analizuojant rizikos diskurso sandarą verta prisiminti Foucault'o (1974) ir kitų autorių (Barthes, 1977; Kristeva, 1980) išplėtotą intertekstualumo sąvoką, aiškinančią skirtingų tekstinių darinių sąsajas. Remiantis šia analitine kategorija galima teigti, jog vienos srities rizikų kategorijos prasmės yra paveikiamos jas įkeliant į kitos srities rizikų kontekstą, pavyzdžiui, aplinkosaugos grėsmės pristatant kartu su ekonominės prigimties pavojais. Šiuo atveju pastarųjų reprezentacijos egzistuoja kaip daugiasluoksniai faktų, nuomonių, vertinimų konstruktai, žiūrovui pateikiantys įvairius simbolinius kodus ir užuominas į tolimesnius kontekstus. Tad, pavyzdžiui, kalbant apie genetiškai modifikuotų produktų grėsmę, mintyse yra projektuojamas tiek technologinis neužtikrintumas,

sveikatos pavojai, tiek keliami verslo subjektų atsakomybės bei politinių institucijų kontrolės stygiaus klausimai.

Neretai diskurso analizę taikantys tyrėjai taip pat vartoja intertekstualumo terminui giminą interdiskursyvumo sąvoką, kuri, pasak Phillips ir Jorgensen (2002, p. 73), atsiskleidžia tada, kai skirtingi diskursai ir žanrai yra pristatomi kartu tame pačiame komunikaciniame veiksmo. Šio disertacinio darbo atveju, diskurso interdiskursyvumas padeda atskleisti būdus, kuriais skirtingi teminiai rizikos diskursai sąveikauja tarpusavyje, suformuodami bendrą rizikos diskursą. Nors intertekstualumo ir interdiskursyvumo konceptai yra panašūs, vis tik tarp jų egzistuoja tam tikri skirtumai. Kaip teigia Bhatia (2010), intertekstualumas gali būti apibrėžiamas kaip tekstinio lygmens fenomenas, kuris nusako, kaip tekstas teikia nuorodas į kitus tekstus. O interdiskursyvumas suponuoja abstraktesnio lygmens analizę, kurios metu siekiama atskleisti būdus, kuriais tekste ar kalboje yra naudojami kitiems diskursams ar žanrams būdingi bruožai. Kaip teigia Jorgens ir Phillips (2002), interdiskursyvumas yra tiesiog viena iš intertekstualumo formų. Šį konceptą disertacijos autorė taikys empirinio tyrimo duomenims interpretuoti.

Diskurso kontekstas. Kiekvienas diskursas, ne išimtis ir rizikos, vyksta socialinėje realybėje, kurioje skirtingos dimensijos: politika, kultūra, gamybos santykiais pagrįsta ekonomika ir kt. yra susijusios. Šios išorinės sąlygos egzistuoja kaip diskurso kontekstai, kurie daugiau arba mažiau turi įtaką formuojant diskurso turinį ir tvarką. Pasak van Dijk'ą (2006), kontekstai gali funkcionuoti kaip sąsajos tarp situacinių, visuomeninių ir diskursyvių struktūrų. Reprezentuodami situacijų ar visuomenės aspektus jie tiesiogiai įsikiša į diskurso kūrimą ir supratimą. Song'as pabrėžia (2010), jog diskursas ir jo kontekstas yra siejami artimo ryšio: diskursas plėtoja jo kontekstą, o kontekstas padeda interpretuoti diskurso ištarčių reikšmes. Šioje disertacijoje nagrinėjamas rizikos diskursas taip pat iš dalies yra jį supančių diskursų rezultatas, taip pat prisideda prie išorinių sąlygų kūrimo. Pavyzdžiui, visuomenės pažanga ir technologinis progresas rizikos diskursui pasiūlo vis daugiau technologijų, kurių saugumas yra kvestionuojamas. Tačiau tuo pačiu metu diskurse pristatomos idėjos verčia atitinkamas visuomenės grupes (pvz., mokslininkus) ieškoti būdų, kuriais būtų galima pašalinti inovacijų šalutinį poveikį.

Van Dijk'as (2001) detalizuodamas diskurso kontekstų tipologiją teigia, jog egzistuoja du kontekstų tipai: lokalūs, apimantys tiesioginių interakcijų situacijas ir globalūs kontekstai, apibrėžiami socialinių, politinių, kultūrinių veiksmų, istorinių struktūrų, kuriose vyksta komunikacinis veiksmas. Išoriniai, globalūs kontekstai susideda ne tik iš sisteminių ir struktūrinių sąlygų, bet ir iš pavienių įvykių, kurie keičia įprastą diskurso eigą arba jį dislokuoja, versdami permąstyti iki to diskurso dalyvių vartotas kategorijas, jų reikšmes. Kaip teigia Torfing'as (2016), diskursai yra lankstūs, gebantys paaiškinti ir suteikti reikšmę naujiems ir potencialiai jį sutrikdantiems įvykiams, tačiau kai kuriais atvejais nauji įvykiai problematizuoja hegemoninę reikšmių sistemą ir pradeda kelti klausimus, susijusius su kertinėmis diskurso prielaidomis. Rizikos komunikavimas kiekvieną kartą rizikos diskurse sukelia diskusijų apie naujų rizikų atradimą arba primena apie jau žinomų grėsmių egzistavimą. Šiuo atveju dar vieną vertingą idėją galima pasiskolinti iš Foucault'o analitinių kategorijų sąrašo. Pasak jo, skirtingiems laikotarpiams yra būdingi skirtingi

žinojimo režimai. Dažniausiai tam tikram istoriniam periodui yra būdingas vienas žinojimo režimas, todėl skirtingi diskursai kovoja dėl galios apibrėžti tiesą (Jorgensen ir Phillips, 2002).

Kai kurie autoriai, pvz. van Dijk'as (2006), pabrėžia, jog įvairiose diskurso analizės kryptyse, ypač lingvistikos studijose, vyrauja tendencija koncentruotis ties kalba, pašnekesiu ar tiesiog pačiu tekstu. Pačiam diskurso kontekstui tyrėjas skiria kur kas mažiau dėmesio. Šiame disertaciniame darbe diskurso konteksto analizė taip pat yra veikiau papildomas, nei pagrindinis atliekamo tyrimo orientyras, nustelbiamas tyrėjos siekio išnagrinėti holistinio rizikos diskurso turinio ir tvarkos specifika. O tai, taip pat leidžia daryti prielaidas apie analizuojamą diskursą veikiančias kontekstines sąlygas. Kaip teigia Zinn'as ir McDonald'as (2015), tai, kaip rizika yra komunikuojama, kokie žodžiai ir gramatinės konstrukcijos yra vartojamos, atskleidžia gilesnę socialinę realybę, laikotarpio dvasią, institucinę sąrangą ir sociokultūrinį kontekstą.

Diskurso veikėjai. Kiekvienas diskursas egzistuoja kaip arena, kurioje veikia skirtingi veikėjai, bandantys primesti savo požiūrį analizuojamo klausimo aiškinimui ar sprendimui. Pasak Foucault'ą, diskursas visų pirma yra persmelktas galios santykių. Procedūromis, kontroliuojančiomis diskursą, bandoma nustatyti įtraukimo į žaidimą sąlygas, primesti tam tikras taisykles juos išsakantiems individams ir neprisileisti kiekvieno norinčio, taip retinant kalbančius subjektus, išmetant iš žaidimo tuos, kurie neatitinka reikalavimų (Foucault, 1998, p. 25). Vidinės diskurso taisyklės nusako skirtingas dalyvavimo jame galimybes, kurios gali būti aiškinamos remiantis „atviro“ – „uždaro“ diskurso apibrėžtimis. Atviras, laisvai prieinamas diskursas užtikrina skirtingų socialinių grupių galimybes išreikšti savo poziciją, įgalina tarpgrupinę diskusiją, skirtingų argumentų ir motyvų pateikimo galimybes, taip pat atskleidžia skirtingoms veikėjų kategorijoms būdingus problemos konceptualizavimo žodynus.

Rizikos diskursas gali būti suprantamas kaip atviras diskursas, kai skirtingi veikėjai – mokslininkai, politikai, socialinių judėjimų bei visuomenės nariai ir kt. – turi neapribotas galimybes dalyvauti diskurse. Pavyzdžiui, gali pareikšti nuomonę apie technologinę, sveikatos riziką ar interesų konfliktus. Taikant socialinį konstravimą, šiems veikėjams gali būti priskiriami skirtingi socialiniai vaidmenys: rizikos vertintojų, valdytojų, aukų, kaltinamųjų ir pan. Atlikti tyrimai rodo, kad diskursas gali turėti dominuojančią kalbančiųjų klasę, kuri savo argumentais, veiklos praktikomis nustelbia kitus veikėjus, taip primesdama savo požiūrį žiniasklaidos turinio vartotojams. Pavyzdžiui, vakcinacija ir su ja siejamos rizikos lygis varijuotų priklausomai nuo to, kokie veikėjai apie ją kalba – vakcinas kuriančios įmonės darbuotojai, nepriklausomi ekspertai ar visuomenės nariai be specialaus žinojimo. Fairclough'o (2003) teigimu, socialiniai veikėjai nėra visiškai laisvi, jie yra socialiai apriboti. Diskurso veikėjai, nepaisant socialinių apribojimų, turi tam tikrų įgaliojimų veikti.

Socialinės semiotikos atstovas Theo van Leeuwen'as (1996) pateikė bene vieną išsamiausių socialinių diskurso veikėjų funkcijų ir pozicijų klasifikaciją. Pasak jo, diskurso veikėjų vaidmuo diskurse visų pirma gali būti nusakomas remiantis tokiomis kategorijomis kaip pašalinimas ir įtrauktis. Pirmuoju atveju dalis subjektų, kurių

nuomonės galėtų reikšmingai prisidėti prie diskurso plėtojimo, yra slopinami arba ignoruojami jų necituojant, nesiejant su tekstuose pristatomomis veiklomis ar įvykiais. Paminėtina tai, kad socialinių dalyvių įtraukimas į diskursą taip pat gali būti vykdomas remiantis skirtingomis procedūromis. Pavyzdžiui, veikėjai gali būti pristatomi kaip aktyvūs arba pasyvūs; jie gali būti reprezentuojami kaip individualistai arba grupės, organizacijos nariai ir pan. Diskurso analizės metu dėmesį taip pat galima kreipti į tai ar socialiniai diskurso veikėjai yra pristatomi kaip anonimiški, kokiais būdais jie yra apibūdinami, pvz., oficialiai / neformaliai ir pan. Šios analitinės kategorijos rodo, jog diskurso veikėjai iš dalies gali būti kuriami pačiame diskurse. Pavyzdžiui, rizikos diskurse dalis jo veikėjų gali būti siejami su eksperto autoritetu arba priešingai – jiems gali būti suteikiama potencialios aukos etiketė. Taip pat svarbu paminėti, kad, kaip teigia Jorgensen ir Phillips (2002), diskursas sukuria ne tik diskurso veikėjus, bet ir santykius tarp jų.

Analizuojant rizikos diskurso veikėjų vaidmenį diskurso konstravimo metu, dėmesį verta taip pat atkreipti į Renn'o (2008) siūlomą rizikos problemų klasifikaciją bei jų sprendimui reikalingus diskurso bei jo veikėjų įtraukties tipus. Nagrinėdamas rizikos komunikavimo problemas autorius teigia, jog rizikos ir su jomis susijusios problemos gali būti klasifikuojamos į keletą skirtingų kategorijų, prieš tai atsižvelgiant į jų kompleksškumo ir sudėtingumo lygį. Skirtingo tipo rizikoms apibrėžti reikia ir skirtingo pobūdžio diskurso, skirtingų veikėjų dalyvavimo bei skirtingų rizikos valdymo strategijų. Toliau yra trumpai apibūdinamos pagrindinės rizikų klasės (Renn, 2008, p. 177–180; 2009).

- *Paprastos, linijinės rizikos problemos.* Šioms problemoms spręsti nereikia sudėtingo požiūrio, skirtingų subjektų dalyvavimo jas nagrinėjant. Joms apibrėžti gali būti naudojamas instrumentinis diskursas, grindžiamas dialogu tarp agentūrų darbuotojų (rizikų valdytojų) ir nukentėjusių grupių (potencialių rizikos aukų). Pavyzdžiui, pastebėtas aiškus neigiamas „X“ kompanijos kuriamo produkto poveikis jo vartotojams ar eismo įvykis. Tačiau, kaip pabrėžia Renn'as, reikia nepamiršti, jog dažnai paaiškėja, jog iš pirmo žvilgsnio paprastos rizikos problemos dažnai yra kompleksinės.
- *Kompleksinės rizikos problemos.* Šiai kategorijai priskiriamos rizikos dažniausiai yra siejamos su netikrumu, žinių, aiškios informacijos trūkumu. Joms valdyti ir nagrinėti yra rekomenduojama taikyti epistemologinį diskursą, kuris leistų surasti geriausią sudėtingos rizikos apibūdinimą. Kompleksinių rizikos problemų sprendime turi dalyvauti mokslo grupių atstovai bei ekspertai, galintys suteikti naujos informacijos apie nagrinėjamas rizikas, pvz., aplinkos taršos ir kenksmingų medžiagų poveikio sveikatai.
- *Rizikos problemos susijusios su dideliu neišspręstu netikrumu.* Šiai klasei priskiriamos rizikos pasižymi netikrumu tiek dėl jų tikimybių, tiek dėl jų poveikio mastų, pavyzdžiui, klimato kaita, jos vykimo sparta ir neigiamų pasekmių mastas. Kaip pažymi Renn'as, šio tipo rizikų valdymas turi būti siejamas su reflektivaus diskurso formavimu kartu įtraukiant politikos formuotojus, pagrindines suinteresuotąsias šalis ir mokslo atstovus. Šiuo atveju keliamas ne klasikinis klausimas „Koks saugumas yra pakankamas?“, bet

„Kiek netikrumo ir nežinojimo pagrindiniai veikėjai yra linę priimti siekdami tam tikros naudos?“.

- *Rizikos problemos susijusios su interpretaciniu ir normatyviniu dviprasmiškumu.* Šias rizikas aiškinantys ir vertinantys veikėjai dažniausiai remiasi skirtingomis teiginių grupėmis, argumentais, todėl yra pasigendama aiškaus atsakymo, kaip ir kokio masto pasekmes tam tikra rizika galėtų turėti iš tikrųjų. Šiuo atveju vertinga tampa Potter'io ir Wetherell'io pasiūlyta interpretacinių naratyvų sąvoka, pasak kurių repertuarai gali būti suvokiami kaip „statybiniai blokai“, kuriuos vartoja kalbėtojai konstruodami veiksmų, pažinimo procesų ar kitų reiškinių apibrėžtis (1988, p. 172) Dažnai nurodami *kas, kodėl* ir *kaip* turėtų būti suvokiama kaip pavojinga. Renn'o požiūriu, dviprasmiškumą rizikos debatuose gali sumažinti skirtingų grupių atstovų dalyvavimas diskurse aptariant konkuruojančius argumentus, tikėjimus, vertybes. Be visų kitų, šioms rizikų problemoms spręsti reikalingų veikėjų grupių, taip pat siūloma įtraukti ir tas veikėjų kategorijas, kurios ne tik tiesiogiai, bet ir netiesiogiai gali susidurti su rizikos pasekmėmis.

Taigi, skirtingo pobūdžio rizikų problemoms komunikuoti gali būti naudojami skirtingi diskursai, nusakantys įvairias veikėjų įtraukties kategorijas. Diskurso veikėjai, dalyvaudami viešoje diskusijoje, vartoja skirtingą rizikos retoriką, argumentavimo strategijas, kurios padeda sustiprinti ar susilpninti komunikuojamo pavojaus suvokimą.

Kaip teigia Foucault'as (1998), visos visuomenės kuria diskursą. Apibendrinant galima teigti, jog šioje disertacijoje nagrinėjamas rizikos diskursas – tai daugiasluoksnis, hibridinis darinys, apimantis skirtingų sričių rizikų reprezentacijas. Šis diskursas turi jam būdingą turinį ir tvarką, kurie leidžia jį identifikuoti tarp kitų viešųjų diskusijų. Rizikos diskurse susipina skirtingo lygmens rizikų komunikavimas, pristatantis lokalias, nacionalines bei globalias rizikos problemas. Diskursas – tai arena, kurioje skirtingi diskurso veikėjai, vartodami įvairias retorines argumentavimo strategijas, siekia galios apibrėžti rizikos problemas. Šioje disertacijoje nagrinėjamas internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykstantis diskursas gali būti suvokiamas kaip įrankis, kurį naudodamos naujienų organizacijos siekia ne tik informuoti, bet ir paveikti visuomenę, ją manipuluoti. Per kuriamos informacijos srautą žiniasklaida įgyja galimybę nurodyti, ką publika turėtų suvokti kaip pavojaus šaltinius, kaip ji turėtų juos vertinti, kokių priemonių imtis siekiant mažinti pavojaus mastus bei ką kaltinti už grėsmės egzistavimą.

Žiniasklaida siekia rekonstruoti išorės įvykius bei juos pristatyti savo kuriamoje terpėje, tad išorinis kontekstas – socialinis, ekonominis, politinis, kultūrinis ir kt. tampa pagrindiniais informacijos apie socialinę tikrovę šaltiniais, lemiančiais medijos tekstų turinį. Diskurso kontekstas daugeliu atvejų padeda interpretuoti paties diskurso turinį (Song, 2010), atkoduoti žiniasklaidos siunčiamus kodus. Interneto technologijomis pagrįstas naujienų komunikavimas priartina naujienų srautą prie jo vartotojų, taip pat sudaro prielaidas savitos žinių kultūroms formuotis. Šioje kultūroje naujienų organizacijų kuriamas žinių srautas siekia palaikyti nuolatinį jos vartotojų

dėmesį, kuris jų kūrėjams leidžia džiaugtis aukštais skaitytojų lankomumo reitingais ir, pavyzdžiui, per reklamos užsakymus pritraukti finansinių lėšų.

1.4. Teorinės rizikos diskurso analizės apibendrinimas

Pirmajame disertacijos skyriuje autorė pateikė teorinį disertacinio tyrimo objekto aiškinimo modelį. Atliekant teorinę internetinėje žiniasklaidoje vykstančio rizikos diskurso konceptualizaciją buvo remiamasi keliomis teorijų grupėmis, aiškinančiomis:

- *socialinį rizikos suvokimo sąlygotumą* (Hilgartner, 1992; Boholm ir Corvellec, 2011; Beck, 1992, 2006; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013 ir kt.);
- *rizikos komunikacijos proceso ypatybes* (Covello, 2001; Sandman, 2012; Renn, 2008; Lundgren ir McMakin, 2013);
- *socialinio tikrovės konstravimo žiniasklaidoje praktikas* (McCombs, Shaw, 1972; Livingston, Benett, 2003; Kasperson, 2003 ir kt.; Entman, 1993; Harcup, O'Neill, 2010; Goffman, 1974; Nisbet, 2015 ir kt.);
- *diskurso sandarą ir jos elementus* (Jorgensen ir Phillips, 2002; Foucault, 1974, 1998, 2008; Jensen, 2014; van Dijk, 1997, 2001, 2006; van Leeuwen, 1996; Wodak, Fairclough, 1997 ir kt.).

Šios teorinės priegigos atspindi darbo autorės poziciją bei rodo, kokio požiūrio yra laikomasi įgyvendinant rizikos diskurso analizės tyrimą. Apibendrintai galima teigti, jog šiame disertaciniame tyrime yra neneigiamas objektyvus rizikų egzistavimas, tačiau taip pat yra pabrėžiama, jog viešosiose diskusijose rizika egzistuoja kaip socialinis konstruktas, susijęs su individų vertybėmis, požiūriais, kultūriniais mąstymo modeliais. Pripažįstamas socialinis rizikos suvokimo sąlygotumas suteikia teisę kalbėti apie socialinį rizikos konstravimą – procesą, kurio metu realios rizikos savybės yra apipinamos socialinėmis reikšmėmis.

Šiame darbe disertacijos dėmesys yra sutelkiamas ties socialinio rizikos komunikacijos konstravimo internetinėje naujienų žiniasklaidoje analize. Pirmajame darbo skyriuje nagrinėtos teorinės priegigos padeda formuluoti paaiškinimus bei teikia argumentus, kuriais remiantis galima daryti prielaidas apie naujų medijų gebėjimą veikti socialinį rizikos suvokimą. Šiame tyrime žiniasklaida yra suvokiama kaip specifinis mechanizmas, kuris, taikydamas savo veikimo principus (vidinius ir primetus išorinių sąlygų), kuria ir palaiko viešą diskursą apie įvairius pavojus. Jais besiremdama žiniasklaida skatina savo interesus atitinkantį socialinės tikrovės pažinimą (taip pat ir rizikos), kuris yra pasiekiamas per selektyvų įvykių įtraukimą į naujienų darbotvarkę bei tikslingą naujienų sklaidą. Naujienų žiniasklaidos erdvėje vykstančiam rizikos diskursui yra būdingas specifinis turinys ir tvarka, jame veikiančių dalyvių konfigūracijos, jų kalbėjimo, veikimo jame būdai bei galiausiai – diskursą apribojantys kontekstai. Šių teorinių konceptų visuma bus naudojama tolimesnei empirinei rizikos diskurso analizei.

2. TYRIMO METODOLOGIJA

Pristatomas disertacinis tyrimas remiasi mišrių socialinių tyrimų priegigos bei adaptuotos kritinės diskurso analizės principais. Šiame skyriuje yra aprašoma tyrimo

metodologija, nusakanti tyrimo vykdymo etapus bei naudotas procedūras: tyrimų duomenų atrankos, empirinių duomenų šaltinių, duomenų analizės bei apdorojimo pasirinkimus ir kt. Visų pirma pristatomi bendrieji tyrimo metodologiniai principai, aptariama kritinė diskurso analizės esmė bei jos taikymo tinkamumas šios disertacijos tyrimo objektui. Paskutinėje šio skyriaus dalyje yra pristatomi tyrimo kokybės kriterijai, jų taikymas vykdomam tyrimui ir tyrimo apribojimai.

2.1 Bendrieji tyrimo metodologiniai principai

Šis disertacinis tyrimas yra grindžiamas mišria tyrimų prieiga, taikant kiekybinius bei kokybinius tyrimo metodus. Pasak Creswell'ą (2013), mišrių metodų taikymas, kaip nauja metodologinė strategija, susiformavo 1980-ųjų pabaigoje ir 1990-ųjų pradžioje, skirtingose mokslo kryptyse: švietime, vadyboje, sociologijoje, sveikatos moksluose ir kt.. Skirtingi autoriai pabrėžia įvairius šios prieigos privalumus: galimybę patvirtinti tyrimo išvadas bei sumažinti alternatyvius gautų rezultatų aiškinimus (Johnson, Turner, 2003); pateikti išsamesnę ir turtingesnę tiriamojo reiškinio analizę (Schulze, 2003); tikslesnius, palyginamuosius tyrimo duomenis (Coyle ir Williams, 2000) bei galimybę išplėsti tyrimo apimtį (Morse, Chung, 2003) (cit. iš Courtney, 2011, p. 26). Nepaisant argumentų, pabrėžiančių skirtingų tyrimo perspektyvų integravimo vertę, diskusija apie atsiskleidžiančią kiekybinių–kokybinių tyrimų sinergijos problematiką taip pat yra plėtojama (Symonds, Gorard, 2010; Tashakkori, Teddlie, 1998). Šiame tyrime mišri tyrimo metodų prieiga pasirenkama darant prielaidą, kad kokybinio bei kiekybinio tyrimų elementų integravimas, o ne vienpusė perspektyva, gali būti vertingesnis siekiant suprasti tiriamąjį reiškinį bei ieškant atsakymų į tyrimo klausimus. Taip pat verta paminėti, kad pastaruoju metu skirtis tarp kiekybinės ir kokybinės tyrimo metodologijų mažėja, todėl tegalima pasakyti, kad tyrimas yra labiau kokybinis ar labiau kiekybinis (Telešienė, Morkevičius, Žvaliauskas, 2008).

Šio tyrimo metodologinį pagrindą sudaro kokybinis tyrimas, leidžiantis identifikuoti prasmines rizikos diskursą apibūdinančias charakteristikas. Lankstumu bei tyrėjo reflektyvumu grindžiamas kokybinis tyrimas suteikia galimybes pateikti gilesnį, natūralistinį tiriamo socialinio fenomeno aiškinimą. Kaip teigia Krippendorff'as (2004), kokybinių tyrimų atstovai tarsi sukasi hermeneutiniame rate, mėgindami kontekstualizuoti ir reartikuluoti gautus tekstus, juos siedami su jau žinomais literatūros šaltiniais bei ieškodami įvairių interpretacijų svarstant skirtingas alternatyvas. Disertacijos autorės nuomone, šio tyrimo atveju, kokybinis tyrimas yra tinkamas dėl keleto esminių priežasčių – jis: 1) leidžia pažinti mažai tyrinėtus socialinius reiškinius, padeda plėtoti jų kompleksinį vertinimą (Creswell, 2013); 2) suteikia vertingus tyrimo įrankius analizuojant medijų kuriamą turinį (Brennen, 2013); 3) generuoja pasirinktai tyrimo strategijai, kritinei diskurso analizei tinkamus empirinius duomenis bei 4) atliepia socialinio konstruktyvizmo požiūrio principus (Andrews, 2011). Nors kokybinė tyrimų prieiga turi jai būdingas tyrimo procedūras, yra pabrėžiama, kad nėra vienintelio būdo, nusakančio, kaip šio pobūdžio tyrimas turėtų būti įgyvendinamas. Pasak Ritchie ir Lewis'ą (2003) tai, kaip tyrimas yra įgyvendinamas, priklauso nuo daugybės faktorių: tyrėjų požiūrio į socialinį pasaulį ir

jo pažinimo būdus, keliamų tyrimo tikslų, jo dalyvių, auditorijos ir rėmėjų charakteristikų bei pačių tyrėjų pozicijų ir aplinkos.

Siekis pateikti visapusiškesnį tiriamojo reiškinių aiškinimą, šį tyrimą papildo kiekybinio tyrimo elementais. Kiekybinė metodologija ir jos deduktyvi mąstymo logika skatina socialinę tikrovę traktuoti kaip objektyvią, pozityvią bei dėsningą (Creswell, 1994). Kaip teigia Taylor (2005), pagrindinis kiekybinių tyrimų tikslas yra pateikti objektyvius ir validžius tyrimo objekto aprašymus ieškant ir vertinant ryšius tarp įvairių kintamųjų. Šiame tyrime kiekybinio tyrimo elementai suteikia galimybę atskleisti rizikos komunikacijos proceso intensyvumą skirtingais laikotarpiais bei identifikuoti skirtingų sričių rizikų pasiskirstymo santykį bendrame rizikos diskurse. Nors šis pasirinkimas atliktą tyrimą papildo naujomis išvalgomis, yra pritariama, kad išsamiam kiekybiniam rizikos diskurso charakteristikų vertinimui reikia atskiro tyrimo (plačiau poskyryje „Tolesnių tyrimų kryptys“). Naudojama skirtingų tyrimo priėgų trianguliacija suteikia galimybę surinkti įvairiapusiškesnę empirinę medžiagą, įgalinančią kompleksinę rizikos diskurso analizę.

Šiam tyrimui įgyvendinti buvo pasirinkta metodologinė *kritinė diskurso analizės* strategija, kurią vartojant yra sistemškai tyrinėjamas pasirinktas reiškinys, šiuo atveju – rizikos diskursas. Šios metodologijos pasirinkimas yra grindžiamas jos teikiamu holistiniu požiūriu į tyrimo objektą, leidžiančiu vertinti ne tik jo turinį, bet ir jį formuojančias vidines ir išorines sąlygas. Platesnis pasirinktos tyrimo strategijos principų apibūdinimas yra pateikiamas kitame poskyryje.

2.2 Kritinė diskurso analizė kaip tyrimo strategija

Moksliniame diskurse egzistuoja skirtingi požiūriai, kuriuos naudodami tyrėjai siekia pažinti ir paaiškinti socialinės realybės aspektus. Šiame darbe analizuojant rizikos diskursą remiamasi *kritine diskurso analize (KDA)*, kurios pagrindiniai principai bei ypatybės yra pristatomos likusioje poskyrio dalyje.

Nuo 1980 m. iki dabar kritinė diskurso analizė tapo gerai išplėtotą socialinių mokslų kryptimi. Diskurso analizės tyrimų gausybė suteikia galimybę ją traktuoti kaip specifinę tyrimo strategiją su jai būdinga logika, procedūromis. Tačiau reikia pabrėžti, jog KDA yra heterogeniška tyrimų kryptis, kurioje nėra vienintelio atsakymo, nurodančio, kokiais principais ir procedūromis turėtų remtis ją taikantis tyrėjas. Pasak Wodak (2013), KDA negali būti suvokiama kaip tradicinė akademinė disciplina su fiksuotu teorijų ir tyrimo metodų rinkiniu. Tikslingiau būtų šią kryptį traktuoti kaip į problemas orientuotą tarpdisciplininę tyrimų programą, vienijančią skirtingas perspektyvas, kurias naudodami mokslininkai analizuoja semiotinę galios dimensiją, neteisingumą ir politinę ekonomiką, socialinius ar kultūrinius pokyčius globaliame pasaulyje ir visuomenėse. Kaip teigia Fairclough'as (2010, p. 348), plačiąją prasme diskurso analizė gali būti apibrėžiama kaip įvairių tekstų analizė: rašytinių, kalbinių ar televizijos ir interneto bei pan. Atsižvelgiant į tai, kokie įvairūs gali būti diskursai, jų turinys, forma, yra išskiriamos kelios diskurso analizės tradicijos: lingvistinė-analitinė, aprašomoji-funkcionalistinė, interpretacinė, kritinė diskurso analizės tradicija (Telešienė, 2006). Šios tradicijos atskleidžia skirtingą tyrėjo poziciją bei požiūrį į analizuojamą diskursą, jį dominančias diskurso detales. Analizuojant diskursą svarbiu elementu tampa ne tik pats tekstas, kaip kalbos artefaktas, bet ir jo

santykis su kūrėju, auditorija, kuriai pastarasis yra skirtas. Tad ši metodologinė prieiga nuo kitų, pvz., turinio analizės, skiriasi kur kas platesniu požiūriu į tyrimo objektą. Pasak Hardy, Harley'ą, Phillips (2004), diskurso analizė nuo kitų kokybinių metodologijų skiriasi tuo, kad siekiama suprasti socialinės veikėjų kuriamos realybės prasmę bei atskleisti, kokiais būdais pastaroji yra kuriama.

KDA pamatus sudėliojo ir esminius jos postulatus aprašė pagrindiniai trys autoriai – Norman Fairclough'as, Teu van Dijk'as bei Ruth Wodak. Šie autoriai savo teoriniuose svarstymuose plėtojo diskusijas, analizuojančias institucines bei kontekstines sąlygas, kuriose atsiranda ir vystosi diskursai, nagrinėjo socialinių veikėjų įgyjamus socialinio dalyvavimo būdus, jų galios ir interesų sąveikas, paties diskurso struktūros klausimus, jų atspindžius individų kognityviniuose suvokimuose bei kitus diskursų bruožus. Formalią šios metodologinės prieigos institucionalizacijos pradžią paskatino van Dijk'o, 1990 m. pradėjęs leisti žurnalą „Diskursas ir visuomenė“ bei publikavęs keletą knygų šia tema.

Daug KDA besidominčių autorių (pvz., van Dijk, 1993; Wodak, 1996; Wodak ir Fairclough 1997; Meyer, 2001) siekė susisteminti ir pateikti bendruosius šios krypties terminus, remdamiesi savo specifine terminija. Bene plačiausiai paplitęs ir dažniausiai cituojamas yra Fairclough'o ir Wodak (1997, p. 271–28) pateikiamas KDA pagrindinių principų sąrašas. Autorių nuomone, toliau išvardinti teiginiai geriausiai nusako šios požiūrio perspektyvos esmę:

1. KDA yra nukreipta į socialines problemas;
2. galios santykiai yra diskursyvūs;
3. diskursas kuria visuomenę ir kultūrą;
4. diskursas veikia ideologiškai;
5. diskursas yra istorinis;
6. ryšys tarp teksto ir visuomenės yra medijuojamas;
7. diskurso analizė yra interpretacinė ir aiškinamoji;
8. diskursas yra socialinio veiksmo forma.

Šie principai diskursą leidžia suvokti kaip socialinį darinį, kuris yra kuriamas įvairiose (istorinėse, kultūrinėse ir kt.) kontekstų aplinkose. Nors diskursas susideda iš skirtingų tekstų, kalbų, vaizdinių, per juos jis turi galimybę skleisti atstovaujama ideologiją. Diskursas taip pat egzistuoja kaip galios santykių objektas, kurį naudojant skirtingi veikėjai gali siekti savo interesų ir skatinti atitinkamą socialinį veiksmą. Taigi, socialinių tyrėjų tikslas yra identifikuoti tiriamojo diskurso kontūrus bei siūlyti jų interpretavimo būdus, kurie leistų paaiškinti, kokie socialiniai reiškiniai slepiasi už tekstuose konstruojamo diskurso.

Fairclough'as (1989) pateikia vieną iš dažniausiai naudojamų koncepcinių modelių, nusakančių pagrindinius KDA analizės lygmenis bei dimensijas. Šio autoriaus nuomone, diskursas yra socialinių interakcijų procesas, o tekstas – diskurso produktas. Pasak Fairclough'ą, diskurso analizę atliekantis tyrėjas, analizuodamas pasirinktą komunikacinį veiksma, dėmesį turėtų sutelkti ties trimis diskurso analizės dimensijomis: tekstu, diskursyvia ir socialinė praktika. Taigi, pirmasis analizės lygmuo yra siejamas su tiriamojo objekto aprašymu, diskursą atskleidžiančių tekstų analize. Čia dėmesys yra fokusuojamas ties lingvistinėmis teksto struktūromis,

manifestinėmis ir latentinėmis diskurso atspindinčių tekstų prasmėmis. Kitame etape analizė yra perkeliama į abstraktesnę lygmenį, siekiant interpretuoti santykį tarp diskursyvių praktikų bei teksto, tekstą suvokiant kaip diskurso gamybos produktą ir interpretacijai išvalgų teikiančią šaltinį. Fairclough'o siūlomas analizės modelis yra baigiamas sociokultūrinių praktikų aiškinimu (Fairclough, 1995, p. 97).

Fairclough'o siūlomą metodologinę logiką taikant šiame darbe analizuojamo rizikos diskurso atveju, galima numatyti tolimesnius tyrimo veiksmus. Šiame darbe pirmiausia dėmesys kreipiamas į tekstinę, internetinėje naujienų žiniasklaidoje publikuotų naujienų – rizikos pranešimų analizę. Šiame etape yra siekiama identifikuoti rizikos šaltinius, kurie sudaro rizikų reprezentacijų bei kartu – paties rizikos diskurso struktūrą. Analizės metu taip pat nagrinėjama, kokia tiesioginė kalba ir netiesioginės prasmės yra vartojamos komunikuojant apie potencialius pavojus, kaip yra konceptualizuojama rizika. Reikia paminėti, kad išsami lingvistinė diskurso analizė šiame darbe nėra pateikiama atsižvelgiant į tai, jog socialiniams tyrimams labiau rūpi abstraktesnės, empiriniuose duomenyse identifikuojamos socialinės kategorijos, o ne jų gramatinių formų variacijos. Kitas analizės lygmuo yra nukreiptas į diskursyvių praktikų nustatymą, aptariant diskurse veikiančius socialinius veikėjus, jiems priskiriamas socialines pozicijas bei galimus jų veikimo diskurse motyvus. Šiuo atveju rizikos diskursas yra suvokiamas kaip jungiamasis darinys, suburiantis skirtingus socialinius veikėjus į bendrą diskusiją apie individams, jų grupėms ar visuomenei gresiančius pavojus. Remiamasi prielaida, jog šie veikėjai turi subjektyvių motyvų, dėl kurių savanoriškai (arba ne) prisideda prie kuriamo diskurso. Toliau pateikiamos makrolygmens išvalgos, kuriomis siekiama paaiškinti, kokią socialinę reikšmę turi internetinėje naujienų žiniasklaidoje kuriamas rizikos diskursas.

Atliekant kritinę diskurso analizę vertingų idėjų taip pat galima gauti iš Foucault'o teorinių darbų. Šiam disertaciniam tyrimui yra aktuali autoriaus pasiūlyta „žinojimo“ sąvoka, padedanti charakterizuoti rizikos komunikacijos turinį, kaip tikslingai kuriamą žinių apie skirtingas grėsmes srautą. Foucault'as, žinojimą suvokdamas kaip vieną iš galios formų, mano, jog atliekant diskurso analizę reikėtų kelti šiuos klausimus:

- Koks žinojimas galioja tam tikru metu, tam tikroje vietoje?
- Kaip šis žinojimas yra kuriamas?
- Kaip žinojimas yra perduodamas?
- Kokią funkciją šis žinojimas atlieka kurdamas veikėjus (pvz., lyderius, aukas) ir formuodamas visuomenę?
- Kokį poveikį šis žinojimas turi bendrai visuomenės raidai (cit. iš Jager, 2001).

Šiame darbe nagrinėjama internetinės naujienų žiniasklaidos rizikos diskursą galima suvokti kaip tam tikrą žinių sistemą, visuomenei nurodančią kokius objektus, veiksmus, situacijas ar pan. jos auditorija turėtų suvokti kaip keliančius riziką. Šis žinojimas iš dalies yra grindžiamas objektyviomis procedūromis (pvz., mokslo tyrimais), tačiau taip pat pastarasis yra sukuriamas kaip skirtingų diskurso žaidėjų manipuliacijų rezultatas. Empirinio tyrimo metu yra siekiama išnagrinėti internetinėje naujienų žiniasklaidoje kuriamą žinojimo apie riziką lauką ir atskleisti jo ypatybes.

Kalba yra KDA pagrindas. Pasak Hagggett (2004), naudojant šią metodologinę

strategiją kalba yra suvokiama kaip socialinė praktika, o ne kaip neutrali priemonė, leidžianti keistis informacija. Tekstai (pvz.: žiniasklaidos straipsniai, transkripcijos, vizualinė informacija, viešosios kalbos, pašnekesiai) yra pagrindiniai kalbos artefaktai ir kartu diskurso analizės duomenų šaltiniai. Šiuose rašytiniuose, verbaliniuose ar vizualiniuose kalbos aktuose slypi diskurso veikėjų užkoduotos simbolinės prasmės, interesai, situacinės bei istorinės sąlygos, leidžiančios identifikuoti ir nusakyti diskurso kontekstą. Widdicombe ir Wooffitt'o teigimu, diskurse vartojama kalba neturėtų būti suvokiama kaip pasyvi, nes ji yra priemonė, kuri padeda pasiekti socialinius veiksmus (1995, p. 2), pavyzdžiui, priversti visuomenę bijoti tam tikro objekto, veiksmo ar subjekto. Svarbu paminėti tai, jog kritinę diskurso analizę taikančiam tyrėjui nėra svarbu analizuojamų teiginių teisingumas (pvz., ar „X“ objektas pasižymi vidutine, ar didele rizika sveikatai). Jam yra daug svarbiau suprasti ir nagrinėti diskurse taikomus kalbėjimo būdus (Jorgensen ir Phillips, 2002).

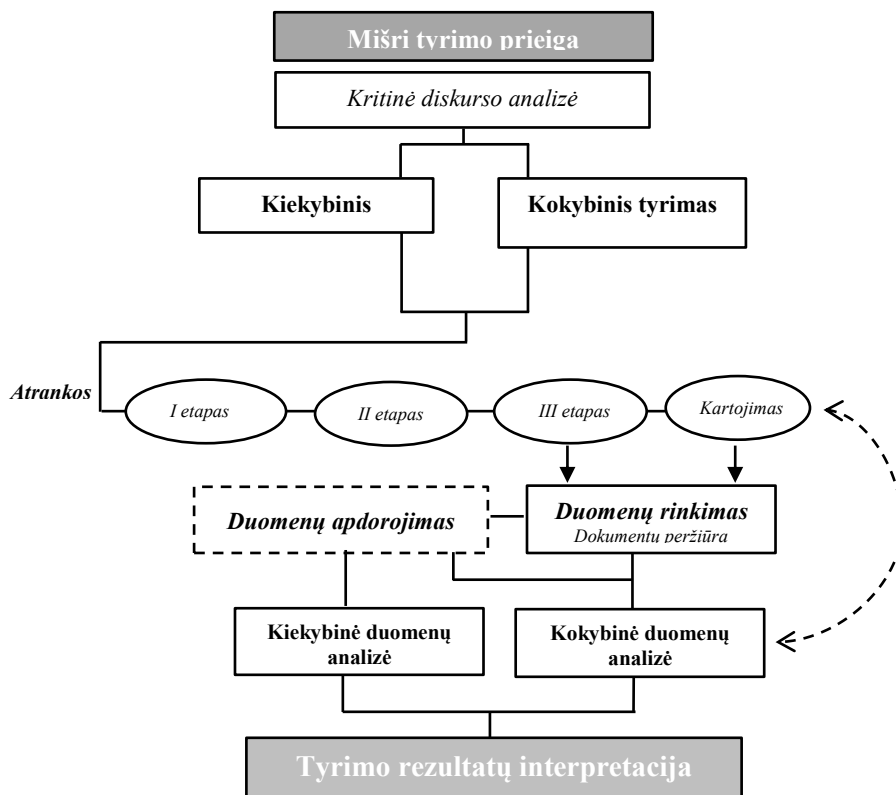
Nagrinėjant pagrindinius kritinės diskurso analizės metodologinius principus galima paminėti, jog ši tyrimo strategija nėra siejama su konkrečia kokybine ar kiekybine tyrimo prieiga (Wodak, 2013). Tyrėjas, atsižvelgdamas į keliamus tyrimo klausimus ir tikslus, turi nuspręsti, kuri logika (dedukcinė ar indukcinė) gali pasiūlyti tinkamiausią būdą jiems pasiekti. Šios disertacijos autorė renkasi trečiąjį būdą – abdukcinį požiūrį. Šis požiūris apima ciklinį tyrimo procesą, kai tyrėjas kiekviename duomenų analizės etape ieško sąsajų tarp teorijos, duomenų ir socialinio konteksto (Fairclough ir Wodak, 1997). Paprastai tariant, amerikiečių filosofo Peirce pasiūlyta abdukcijos samprata nusako būdą, kuriuo yra studijuojami faktai ir kuriama teorija, galinti juos paaiškinti (Cunningham, 1998). Kai kurie autoriai (Wodak ir Meyer, 2001) abdukcinį požiūrį tiesiogiai sieja su kritine diskurso analize teigdami, jog nuolatinis judėjimas nuo teorijos prie duomenų ir atvirkščiai yra svarbus KDA bruožas.

KDA heterogeniškumas suteikia galimybę kalbėti ir apie naudojamų duomenų rinkimo metodų variacijas. Pasak Jager'į (2001), tai, jog kritinė diskurso analizė neturi tipinio tyrimo duomenų rinkimo metodo, tik dar kartą patvirtina, jog ji egzistuoja greičiau kaip teorijų klasteris, o ne kaip griežtas empirinis metodas. Siekdamas sugeneruoti tyrimui reikalingą medžiagą, tyrėjas gali rinktis tarp skirtingų tyrimo duomenų rinkimo metodų: pusiau struktūruotų, giluminių interviu, grupinių diskusijų, dokumentų analizės (kokybinės ir kiekybinės) ir kt. Svarbiausia, kad tyrėjo pasirinkimas galėtų užtikrinti tinkamą empirinės medžiagos pobūdį ir kiekį, kurio pakaktų siekiant atsakyti į keliamus tyrime klausimus. KDA besiremiančių tyrimų objektu dažnai tampa lyčių santykiai, rasizmo problemos, žiniasklaidos diskursai, politiniai diskursai, organizaciniai diskursai ar identiteto dimensijos (Telešienė, 2006).

Apibendrinant galima teigti, jog kritinės diskurso analizės diktuojama logika, šios disertacijos autorės nuomone, yra vienas iš tinkamiausių būdų rizikos diskursui tirti. Šis požiūris yra naudingas siekiant ne tik identifikuoti nagrinėjamo diskurso kontūrus, bet ir aiškinant, kaip tiriamas diskursas gali prisidėti prie visuomeninių procesų ir pokyčių formavimo.

2.3 Tyrimo etapai ir procedūros

Atlikto disertacinio tyrimo procesas buvo daugiapakopis, apimantis skirtingas procedūras, leidusias atsakyti į tyrimo klausimus. Šiame poskyryje bus plačiau aptariami 2.1 pav. vaizduojamo tyrimo dizaino pagrindiniai elementai: naudota atrankos strategija bei duomenų apdorojimo, rinkimo ir analizės būdai, taip pat aprašomas jų pritaikomumas pasirinkto tyrimo objektui analizuoti.

2.1 pav. Tyrimo vykdymo proceso schema (sudaryta autorės)

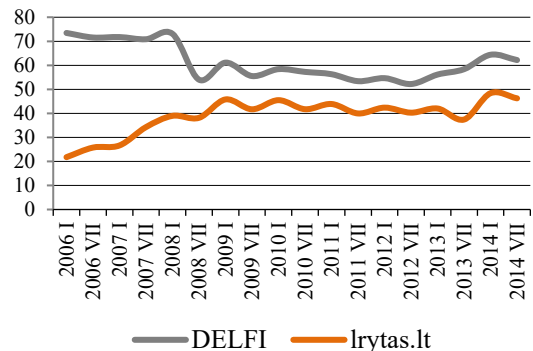
Tyrimo duomenų atrankos strategija. Tyrimui reikalingos empirinės medžiagos generavimas ir atranka yra viena svarbiausių tyrėjo sprendimų, darančių tiesioginę įtaką gaunamiems rezultatams ir formuojamoms išvadoms. Atsižvelgiant į mišrų atliekamo tyrimo pobūdį, buvo taikyta daugiapakopė atrankos strategija, laiko atžvilgiu nusakanti nuoseklų skirtingo pobūdžio duomenų, susietų paraleliniu ryšiu⁷, rinkimą. Toliau yra aprašomi pagrindiniai atrankos strategijos taikymo etapai.

⁷ Pasak Onwuegbuzie ir Collins (2007), paralelinis ryšys tarp mišraus tyrimo imčių nurodo, kad nors kiekybinio ir kokybinio tyrimų imčių duomenys yra skirtingi, jie yra paimti iš tos pačios populiacijos, šiuo atveju – tų pačių naujienų žiniasklaidos šaltinių.

I etapas – tyrimo duomenų šaltinių atranka. Visų pirma, remiantis kriterinės atrankos principais, buvo pasirinkti tyrimo duomenų šaltiniai – internetiniai naujienų portalai: **DELFI** ir **lyrtas.lt**. Pagrindinis pastarųjų pasirinkimo kriterijus – populiarumas tarp skaitytojų, suteikiantis nuomonės formuotojo lyderio statusą. Remiantis „Gemius Baltic“ tyrimų duomenimis, **DELFI** užėmė lyderiaujančio elektroninių naujienų portalo poziciją Lietuvoje, pritraukdama didžiausią skaitytojų auditoriją. Tuo metu **lyrtas.lt** tyrimui pasirinktu laikotarpiu (2006–2014 m.) užėmė 2 –ją, o nuo 2011 m. 3 –ją vietas tarp lankomiausių internetinių naujienų svetainių (žr. 2.2 pav.). Pavyzdžiui, 2011 m. kovo mėn. **DELFI** apėmė 1 155 167, o **lyrtas.lt** portalą – 832 022 vartotojai (Gemius Baltic).

Naujienų portalai	Reitingo vieta*	
	2006	2014
DELFI	I	I
lyrtas.lt	II	III
15min.lt	-	II
alfa.lt	-	VI

* Naujienų portalai pagal jų populiarumą skaitytojų tarpe

2.2 pav. Naujienų portalų auditorijų pasiekiamumas 2006–2014 m., proc. (Šaltinis: Gemius Baltic)

Pasirinkta tyrimo strategija – kritinė diskurso analizė, tyrėją įpareigoja kalbėti ir apie pasirinktų žiniasklaidos priemonių profilius bei jų nuosavybę ir už jos slypinčias interesų grupes. Žiniasklaidą kontroliuojantys subjektai turi galimybių veikti viešąją nuomonę, demokratiją, formuoti nacionalinę naujienų darbotvarkę bei kartu globalią kultūrą (Noam, International Media Concentration, 2016). Pirmasis pasirinktas duomenų šaltinis – **DELFI** Lietuvoje veikia nuo 1999 m. ir atstovauja didžiausiai interneto portalų kompanijai Baltijos šalyse – „Ekspress Grupp“. Šis naujienų portalas informaciją teikia lietuvių, rusų, lenkų bei anglų kalbomis. **DELFI** grupei taip pat priklauso 12 teminių portalų, 2 skelbimų tinklapiai, reklamos paslaugų internete įmonė „Adnet media“ bei 6 Lietuvoje leidžiami mėnesiniai žurnalai. **DELFI** save pristato kaip nešališką informacijos skleidėją, siekiantį užtikrinti nuomonių įvairovę bei skatinantį portalo autorius diskutuoti visuomenei svarbiausiomis temomis (DELFI, 2015). Nors dauguma **DELFI** publikuojamų naujienų priklauso antrinių naujienų (angl. *second-hand news*) kategorijai, kiekvienoje Baltijos šalyje esantys skyriai turi savo reporterius, kurie kuria originalias naujienas (Balčytienė, Harro-Loit, 2009).

Antrasis duomenų šaltinis – naujienų portalas **lyrtas.lt**. Pastarasis, skirtingai nei **DELFI**, yra modifikuota elektroninė populiariausio Lietuvos dienraščio *Lietuvos rytas* versija, virtualioje erdvėje pradėjusi veikti nuo 2006 m. Pasak Balčytienės ir Harro-Loit (2009), Lietuvos rytas patyrė radikalias transformacijas ir perėjo į naują raidos fazę, perkeldamas savo internetinius leidinius į naujienų portalus. „Lietuvos

rytas“ leidžia tokius priedus kaip „Vartai“, „Sveikatos gidas“, „Mūzų malūnas“, „Būstas“, „Greitkelis“, „Savaitgalis“, „Rytai-Vakarai“, „Sostinė“ ir „Laikinoji sostinė“. Taip pat nuo 2008 metų veikia įkurta „Lietuvos ryto“ televizija. Kaip teigia Matonytė ir Novelskaitė (2007), nepaisant to, jog yra tvirtinama, kad šis dienraštis yra nepriklausomas ir nešališkas, iš tikrųjų jis palaiko centro dešiniųjų partijų pozicijas. „Lietuvos rytas“ yra liberalus, nuosekliai palaikantis eurointegracijos procesus ir kosmopolitines vertybes, o jo redakcinė kolegija yra antipopulistinė, palaikanti vadinamąsias tradicines partijas. Lašas (2017), remdamasis atlikto tyrimo duomenimis, teigia, kad „Lietuvos rytas“ priklauso vietos žiniasklaidos grupei, kurios atstovai reguliariai bendrauja su politikais ir verslo atstovais siekdami patenkinti finansinius ar specifinius, su savininkais susijusius, interesus. Tačiau kaip teigia autorius, tai dar nereiškia, kad dauguma žiniasklaidos turinio yra tendencingas. Veikiau tai rodo, kad organizacijoje trūksta vidinės kontrolės ir pusiausvyros, kuri gali būti lengvai išbalansuojama (ten pat).

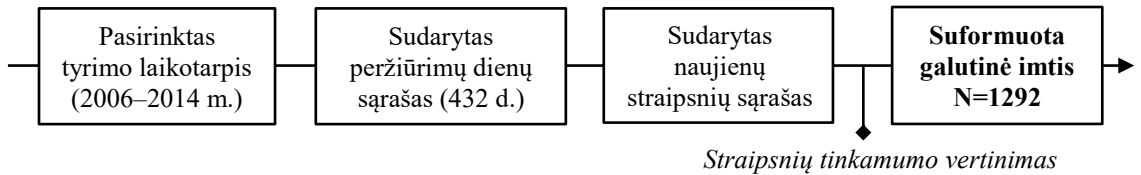
Pasirinkti naujienų portalai yra nespecializuoti – universalios tematikos, nuolat atnaujinantys komunikuojamų naujienų srautą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad jų kuriamoje naujienų darbotvarkėje pristatomi naujienų straipsniai apima informaciją apie skirtingų sričių rizikas. Šioms naujienų svetainėms taip pat yra būdingas daugiafunkcis turinys, apimantis tekstinės bei vaizdinės medžiagos sklaidą, suteikiantis galimybes vartotojų interaktyvumui ir grįžtamajam ryšiui tarp kūrėjo ir vartotojo palaikyti. Reikia pasakyti, kad šis disertacinis tyrimas apsiriboja tik populiariausių internetinių naujienų portaluose kuriamo rizikos diskurso bruožų nagrinėjimu, neaptariant jų skirtumų kitų naujienų svetainių atveju.

II etapas – tiriamojo laikotarpio atranka. Viešojoje erdvėje vykstantys diskursai yra apriboti juos supančių kontekstų bei laikmečio aktualijų. Diskurso analizę atliekantis tyrėjas pasirenkdamas tyrimo laikotarpį taip pat nusprendžia, kurio periodo „momentinę nuotrauką“ pateiks aptardamas ir interpretuodamas tyrimo rezultatus. Šiame tyrime yra analizuojamas 2006–2014 m. populiariausių Lietuvos naujienų portalų rizikos diskursas (9 metų trukmė). Tiriamojo periodo laiko riboženkliai iš dalies buvo nustatyti dėl pragmatinių priežasčių: 1) vieno iš tyrimo šaltinių – **lrytas.lt** – elektroninis straipsnių archyvas buvo prieinamas tik nuo 2006 m.; 2), o antroji tyrimo laikotarpio riba buvo pasirinkta dėl disertacijos rašymo laikotarpio (2013–2017 m.). Nepaisant to, yra manoma, jog pasirinkto laikotarpio užtenka siekiant atskleisti rizikos diskurso bruožus.

III etapas – tyrimo duomenų atranka, imties formavimas. Tyrimui tinkančios empirinės medžiagos atranka vyko kelių etapų metu. Pagrindiniai atrankos žingsniai yra pristatomi juos skirstant pagal tyrimo prieigos pobūdį:

Kiekybinis tyrimas. Kaip jau minėta, kiekybinio tyrimo metu siekta atskleisti rizikos komunikacijos intensyvumo pokyčius, apimtis bei rizikos diskurso tvarkos bruožus. Norint proporcingai atskleisti tiriamąjį laikotarpį, jis buvo dalijamas į smulkesnes dalis – mėnesius ir dienas. Kiekvienam 2006–2014 m. mėnesiui buvo parengtas atsitiktinių būdu sugeneruotas tyrimo duomenų atrankai naudojamų dienų sąrašas (žr. 1 priedą), kurį sudarė 432 d. (iš 3286 d.), 4 d. per mėn. Kitame žingsnyje,

taikant automatines pasirinktų portalų straipsnių paieškos sistemas⁸ ir teminius raktažodžius („rizik*“, „grėsm*“, „pavoj*“, „nerim*“⁹), buvo sukurtas pirminis naujienų straipsnių sąrašas.

2.3 pav. Kiekybinio tyrimo imties formavimo etapai

Raktiniais žodžiais pagrįsta naujienų straipsnių atranka leido sugeneruoti naujienų straipsnių sąrašą. Siekiant suformuluoti galutinę tyrimo imtį bei iš gauto duomenų masyvo atrinkti tik tyrimui vertingos informacijos suteikiančius straipsnius, kiekvienas jų buvo peržiūrimas taikant išskirtus straipsnio įtraukimo / atmetimo kriterijus:

Įtraukimo kriterijai:

- straipsnyje tikslingai paminėtas bent 1 raktažodis;
- straipsnyje yra kalbama apie potencialias neigiamas pasekmes;
- straipsnyje pristatoma rizika turi aiškias nuorodas į ateitį („kažkas blogo gali nutikti“),

Atmetimo kriterijai:

- straipsnyje raktažodis minimas atsitiktinai;
- straipsnyje yra pateikiamas tik vaizdo reportažas, medžiaga;
- rizika yra išreiškiama per galimas neigiamas pasekmes, susijusias su netinkamu individų elgesiu ir iš to kylančius veiksmus (pvz., gali būti nubaustas; gali gauti baudą ir t. t.).

⁸ DELFI straipsnių archyvas: <http://www.delfi.lt/archive/>

Lrytas.lt straipsnių archyvas: <http://www.lrytas.lt/search.asp?kur=>

⁹ Literatūroje neegzistuoja griežta rizikos sąvoka ir jos supratimui vartojamų giminingų terminų baigtinis sąrašas (žr. 1 skyrių). Pradiniame tyrimo etape disertacijos autorė atliko kokybinį žvalgomąjį tyrimą, kurio metu buvo nustatyta, jog rizikos pranešimus atskleidžia ne tik tokie mokslinėse diskusijose minimi raktažodžiai kaip „rizika“, „grėsmė“ ar „pavojus“. Šiems pranešimams taip pat buvo būdingas pasikartojantis „nerim*“ žodžio vartojimas siekiant nusakyti baimę dėl galimų neigiamų pasekmių (pvz., „Karščio banga kelia nerimą miškininkams“ (L, 2010 07 13). Atsižvelgiant į kitų autorių dažniausiai vartojamas sąvokas bei aktualius teorinius konceptus (pvz., „rizikos ledkalnio“), buvo nuspręsta straipsnių paiešką atlikti remiantis nurodytais raktiniais žodžiais, leidžiančiais identifikuoti viešajame diskurse vykstančias diskusijas apie rizikas. Darbo autorė neneigia, jog skirtingų raktažodžių pasirinkimas gali turėti poveikį tyrimo rezultatams, tačiau yra linkusi manyti, kad pasirinkti 4 -i paieškos žodžiai geriausiai atspindi lietuvių kalbai būdingas sąvokas, vartojamas aptariant rizikos komunikaciją.

Į galutinę kiekybinio tyrimo imtį buvo įtraukti 1292 straipsniai, kuriuose buvo pateikiama informacija apie skirtingų sričių rizikas. Generalinę tyrimo duomenų bazę sudaro į 2006–2014 m. laikotarpį patenkantys **DELFI** ir **Irytas.lt** straipsniai.

Kokybinis tyrimas – priešingai nei kiekybinis, siekia atskleisti tiriamojo reiškinių „gylį“, o ne paplitimo mastą. Tai sąlygoja poreikį naudoti kitas duomenų atrankos strategijas. Kaip teigia Wilmot (2005), kokybiniai tyrimai dažniausiai pasižymi mažesne tyrimo imtimi, tačiau juose net ir vienkartinis tam tikro reiškinių užfiksavimas gali būti vertingas. Šiame darbe kokybinio tyrimo duomenų rinkimas yra pagrįstas tiksline – teorine naujienų straipsnių atranka, taikyta kiekybinio tyrimo metu atrinktų tekstų aibei. Kokybiinių tyrimo duomenų rinkimas vyko kaip daugkartinis procesas. Iš kiekybinio tyrimo metu sugeneruoto straipsnių sąrašo į pirminį empirinių duomenų analizės etapą buvo įtraukti naujienų straipsniai, reprezentuojantys skirtingoms sritims priskiriamas rizikas. Straipsniai buvo nuolat pakartotinai peržiūrėti siekiant įtraukti naujos informacijos teikiančius žiniasklaidos tekstus – naujienų straipsnius. Galutinę kokybinio tyrimo imtį sudaro 364 tekstai, parodantys kiekybinio tyrimo metu identifikuotas skirtingų sričių rizikų proporcijas bendrame rizikos diskurse: sveikatos (n=118), aplinkosaugos (n=65), ekonomikos (n=66), politikos (n=49), technologijų (n=38), socialines (n=28). Kokybinio tyrimo imtis buvo pildoma tol, kol buvo nustatytas tyrimo duomenų prisotinimo efektas. Kaip teigia kiti mokslininkai, duomenų prisotinimas skirtingose studijose yra pasiekiamas skirtingu metu. Tai, kad jau yra susiduriama su duomenų prisotinimo efektu galima spręsti tada, kai nėra randama naujų duomenų, naujų temų, kodų bei surastų duomenų pakanka siekiant kitiems tyrėjams pakartoti tyrimą (Guest ir kt., 2006).

Tyrimo duomenų rinkimo metodai. Šio disertacinio tyrimo įgyvendinimui reikalinga empirinė medžiaga buvo renkama remiantis dokumentų peržiūros metodo principais. Duomenų peržiūra – tai duomenų rinkimo metodas, kai socialinės informacijos šaltiniais yra įvairaus tipo dokumentai ar audiovizualinė medžiaga. Dokumentuose užfiksuotos situacijų ir įvykių interpretacijos, individų požiūriai, nuomonės, patirtys ir pan. (Telešienė, Morkevičius, Žvaliauskas, 2008). Šio tyrimo atveju, tyrėjo dėmesys buvo koncentruojamas ties internetinių naujienų žiniasklaidos tekstais, atskleidžiančiais skirtingų rizikų reprezentacijas. Verta paminėti, kad kaip pabrėžia Telešienė, Morkevičius ir Žvaliauskas (2008), lietuviškojoje metodologinėje literatūroje labiau paplitęs „dokumentų analizės“ terminas, tačiau duomenų rinkimo metodo paskirtis – nusakyti duomenų rinkimo, o ne duomenų analizavimo principus, tad žodis „analizė“ čia nėra tinkamas. Pasirinktas dokumentų peržiūros metodas suteikia galimybę tyrinėti informaciją apie šiuo metu nesamus įvykius bei eliminuoja tyrėjo neigiamą poveikį, nes dokumentai jau yra sukurti (Tidikis, 2003). Taip pat šis metodas yra bene tinkamiausias pasirinkimas analizuojant naujienų pranešimuose dokumentuotą teminį diskursą. Svarbu paminėti, kad kokybiniame tyrime, kuris yra grindžiamas kritinės diskurso analizės metodologine prieiga, apie duomenų rinkimo procesą nėra tinkama kalbėti kaip apie vienkartinę, griežtą procedūrą. Tokiame tyrime duomenų rinkimas niekada nėra galutinai užbaigiamas – dažnai kyla naujų klausimų, į kuriuos galima atsakyti tik surinkus papildomai naujų duomenų arba naujai peržvelgus jau turimus duomenis (Strauss, 1987, p. 56, cit. iš Meyer, 2001, p. 24).

Duomenų apdorojimas ir analizė. Kokybinei tyrimo duomenų analizei duomenys buvo apdoroti ir analizuoti naudojant „ATLAS.ti“ programinį paketą, o kiekybinei analizei naudoti „IBM SPSS Statistics 22“ programa paruošti duomenys. Vykdomo tyrimo duomenų apdorojimo ir analizės procedūros tiesiogiai priklausė nuo keliamų tyrimo klausimų. Visų pirma buvo apdorojami kiekybiniai duomenys. Visi į imtį patekę straipsniai buvo peržiūrėti,

aprašomi ir koduojami atsižvelgiant į parengtame duomenų aprašymo protokole išskirtus aprašomuosius ir analitinius kintamuosius (žr. 2.1 lentelė). Kintamasis „Rizikos sritys“ turi būti paaiškintas išsamiau. Atsižvelgiant į tai, apie kokią rizikų sritį buvo kalbama naujienų straipsnyje, kiekvienam iš jų buvo priskiriamas atitinkamas, rizikų tipą žymintis kodas. Pavyzdžiui, naujienos apie įvairias ligas pristatė sveikatos rizikas; naujienos apie ekonomines problemas (galimą ekonominę krizę, recesiją, t. t.) buvo priskirtos ekonominėms rizikoms ir pan. Tačiau dalis straipsnių, atsižvelgiant į jų turinį, buvo aprašomi naudojant daugiau nei vieną rizikos sritį žymintį kintamąjį dėl pristatomų rizikų reprezentacijų kompleksškumo. Visi aprašyti ir sukoduoti straipsniai sudarė kiekybinių tyrimo duomenų bazę.

2.1 lentelė. Naujienų straipsnių aprašymo protokolas

Naujienų straipsnio forma (aprašomieji kintamieji)						Naujienų straipsnio turinys (analitiniai kintamieji)								
						Rizikos šaltinis(-ai)	Rizikos sritys ¹⁰							Kita
Nr.	šaltinis	data	publikavimo skiltis	antraštė	autorius		Technologinė (T)	Ekonominė (EK)	Politinė (P)	Aplinkosauginė (Ap)	Sveikatos (Sv)	Socialinė (S)	Kultūros (C)	
1.

Kokybinė duomenų analizė ir apdorojimas vyko kaip du integruoti procesai. Duomenų rinkimo metu buvo fiksuojamos tyrėjo išvalgos, leidusios kitame etape palengvinti surinktų empirinių duomenų sisteminimą ir kategorizavimą. Kaip teigia Ezzy (2002), kokybinių duomenų rinkimo ir analizės etapų išskirti neįmanoma. Prieš pradėdant kokybinį tyrimą, prasminės kategorijos iš anksto nebuvo numatytos. Jos išsikristalizavo daugiapakopio duomenų kodavimo metu. Empiriniai duomenys buvo sisteminami bei koduojami indukcijos būdu išsigrininusių kodų ir subkodų pagrindu. Pasak Saldana, kodas – dažniausiai yra žodis, frazė ar sakiny, kuris reprezentuoja duomenis arba nusako jų esmę (2009, 2013). Kodavimo metu yra siekiama sumažinti duomenų apimtis (neprarandant duomenų reikšmės bei fiksuojant reikšmingas idėjas), suprasti fenomeną, plėtoti konceptus (formuojant kategorijas ir temas) bei tobulinti teoriją (ten pat). Atsižvelgiant į keliamų tyrimo klausimų pobūdį, buvo naudojamas aiškinamasis kodavimo metodas, vartojamas siekiant suprasti tiriamojo reiškinio ontologines ir epistemologines prielaidas. Tyrimo metu buvo sukurta 11 prasminių kodų, žyminčių kodų šeimas bei 112 subkodų, apimančių tiriamojo reiškinio charakteristikas. Šie kodai atspindėjo skirtingus kodų tipus, apibūdinančius (Saldana, 2013): tiriamos medžiagos bruožus – *aprašomąjį*; autentiškus žodžius, frazes – *In vivo*; naudojamas reakcijas, sentimentus, jausmus – *emocinį*; stebimus veiksmus – *proceso*; reikšmę ar duomenų aspektą – *teminį*; vertybes, nuostatas – *vertybinį*.

Toliau esančioje lentelėje yra pateikiama tyrimo kodų ir subkodų struktūra.

¹⁰Naudojamas binarinis kodas – 0/1.

2.2 lentelė. Kokybinės tyrimo duomenų analizės kodų struktūra

Rizikos šaltiniai ir poveikio lygmuo	Rizikos sritys ¹¹		Rizikos lokacija	
<ul style="list-style-type: none"> • Rizikos šaltiniai • Mikrolygmuo • Mezzolygmuo • Makrolygmuo 	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkosaugos • Ekonominė • Politinė • Socialinė 	<ul style="list-style-type: none"> • Sveikatos • Kultūros • Technologijų 	<ul style="list-style-type: none"> • Vietinė (Lietuva) • Kita šalis(-ys) 	<ul style="list-style-type: none"> • Regioninė • Globali • Nenurodyta
Diskurso veikėjai			Diskurso veikėjų veiklos	
<ul style="list-style-type: none"> • Mokslininkai • Politikai • Vyriausybės, ministerijų atstovai • Verslo, pramonės atstovai • Specialistai, ekspertai • Gyventojai (vietos atžvilgiu) • Socialinės grupės 	<ul style="list-style-type: none"> • Vartotojai • Specialiosios tarnybos • Religinės organizacijos • Tarptautinės organizacijos • Savivaldos atstovai • Bendruomenės, jų atstovai • NVO, sąjungos • Visuomenė, jos atstovai • Žurnalistai, analitikai • Kiti 	<ul style="list-style-type: none"> • Informuoja • Paspėja • Prognozuoja • Pataria, rekomenduoja • Prašo informacijos • Aiškina • Žada • Ragina imtis veiksmų • Neigia problemą 	<ul style="list-style-type: none"> • Neatlieka darbų • Nerimauja • Analizuoja situaciją, teikia duomenis • Kreipiasi pagalbos • Komentuoja • Diskutuoja apie riziką • Smerkia 	
Rizikos komunikacijos metanaratyvai ir tipiniai naratyvai				
Rizikos problemų formulavimas: <ul style="list-style-type: none"> • Pavojaus įvardijimas • Priminimas apie jau pažįstamą riziką • Naujos rizikos pristatymas • Artėjančios krizės numatymas 	<ul style="list-style-type: none"> • Trumpalaikis / ilgalaikis prognozavimas • Subjektyvaus nerimo reiškimas Rizikos charakterizavimas: <ul style="list-style-type: none"> • Rizikos profilio apibūdinimas • Rizikos – naudos santykio svarstymas 	<ul style="list-style-type: none"> • Rizikos lygio vertinimas • Rizikos realumo kvestionavimas • Atsako į riziką pristatymas Rizikos valdymas: <ul style="list-style-type: none"> • Raginimas imtis veiksmų • Rekomendacijų ir patarimų teikimas • Rizikos valdymo kliūčių įvardijimas • Rizikos valdymo priedaidų įvardijimas 		
Rizikos diskurso temos				
<ul style="list-style-type: none"> • Pavojingos ligos • Su kūnu susiję pavojai • Gyvenimas nesaugioje aplinkoje • Nesaugus gyvenimo būdas • Grožio industrija • Sveikatos priežiūros sistema • Gamtiniai pavojai 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimato pokyčiai • Aplinkosauga • Individų elgsenos ekonomika • Nepažabojama infliacija • Ekonominis sunkmetis • Mokesčių politika • Energetika • Tarpvalstybinės ir vidinės šalių įtampos 	<ul style="list-style-type: none"> • Ginklavimosi varžybos • Nelaimingų transporto įvykių rizikos • Technologijų disfunkcijos • Darbo rinkos įtampos • Migracija • Socialiniai santykiai • Terorizmas 	<ul style="list-style-type: none"> • Kibernetinės grėsmės • Deviacija • Energetika • Kultūrinės vertybės ir tradicinis gyvenimo būdas • Kultūriniai artefaktai bei paveldas • Kultūros vertybės 	
Socialinė rizikos amplifikacija				Emocinis tonas ¹²
Rizikos suvokimo sustiprinimas pabrėžiant: <ul style="list-style-type: none"> • nepastebimumą • netikėtumą • neišvengiamumą • nekontrolojamumą 	<ul style="list-style-type: none"> • galimų padarinių mastą • hierarchiją • geografinį artumą Rizikos suvokimo susilpninimas pabrėžiant rizikos: <ul style="list-style-type: none"> • nepagrįstumą, mažą tikimybę 	<ul style="list-style-type: none"> • familiarumą • geografinį tolumą • nutolimą laike • valdymą • skirtumus • neišvengiamumą 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatyvus • Neutralus • Pozityvus 	

Remiantis Saldana (2009, 2013), kodavimo procesui yra būdingi skirtingi kodavimo etapai, pradedant atviru bei baigiant ašiniu. Šių etapų metu yra siekiama išskirtus pavienius kodus apjungti į kategorijas, konceptus, o pastaruosius – į tiriamąjį reiškinį aiškinančias teorines idėjas, kurioms yra būdingas didesnis abstrakcijos ir apibendrinimo lygmuo. Šio disertacinio tyrimo kokybinių duomenų kodavimo ir analizės procedūros buvo pagrįstos teminės ir hermeneutinės analizės strategija, orientuota į žiniasklaidos tekstų dekonstravimą ir interpretaciją. Remiantis hermeneutiniu požiūriu, nėra jokios universalios ar objektyvios

¹¹ Tyrime naudojama rizikos sričių klasifikacija buvo suformuota atsižvelgiant į kitų tyrėjų naudojamas rizikų grupes bei pritaikyta gautai empirinei medžiagai. Pavyzdžiui, „Pasaulio ekonomikos forumo“ naudojama globalių rizikų tyrimo metodika yra grindžiama 5 -ių pagrindinių rizikų grupių išskyrimu: ekonominių, aplinkosaugos, geopolitinių, socialinių bei technologinių.

¹² Straipsnių antraščių.

tiesos, o tik situacinės, komunikuojamos ir kontekstų apribotos subjektyvios tiesos (Ezzy, 2002, p. 24).

Tiek kiekybinės, tiek kokybinės tyrimo duomenų analizės rezultatai kituose skyriuose yra pristatomi naudojant lenteles, paveikslus bei autentiškas tyrimo duomenų citatas. Pristatant tyrimo rezultatus yra remiamasi lygiagrečiuoju rezultatų pateikimo būdu, t. y. tiek kiekybinės, tiek kokybinės analizės rezultatai pateikiami integruotai.

2.4 Tyrimo kokybės kriterijai

Tyrėjui turi rūpėti jo atliekamo darbo kokybė visuose tyrimo etapuose, pradedant tyrimo klausimų formulavimu, duomenų rinkimu, analize ir baigiant jų interpretacija, ir išvadų pateikimu. Remiantis Socialinių tyrimų asociacijos pateikiamais principais, kiekvienas aukštos kokybės socialinis tyrimas turėtų inkorporuoti 6 kokybės kriterijus (Social Research Association, 2015): 1) būti pritaikomas ir turėti praktinę naudą; 2) atitikti tikslą bei naudojamą metodologiją; 3) būti atviras tikrinimui ir pateikti išsamius procedūrų aprašymus; 4) būti nepriklausomai patikrintas tyrėjų, kurie nėra susiję su atliekama studija; 5) būti naudingas, teikti ne per daug sudėtingai pateikiamas interpretacijas; 6) atitikti socialiniams tyrimams keliamus etikos reikalavimus.

Ilgalaikėje retrospektyvoje tradiciškai atsakymų į sociologinių tyrimų klausimus buvo ieškoma remiantis kiekybine arba kokybine tyrimo prieiga. Tačiau šiuolaikiniame moksliniame diskurse vis dažniau mokslininkai renkasi trečiąjį būdą – bando integruoti skirtingais principais besiremiančias tyrimų kryptis, taip siekdami didinti įvairiapusiškesnį tiriamojo reiškinių pažinimą. Šis tyrimas yra ne išimtis. Kaip jau buvo minėta, jis taip pat yra grindžiamas mišrios tyrimų prieigos principais, dominuojantį vaidmenį priskiriant kokybinei analizuojamo fenomeno analizei.

Moksliniame diskurse diskutuojama apie mišraus dizaino tyrimų patikimumą ir pagrįstumą vis dar yra plėtojama. Ilgą laiką šie tyrimo aspektai buvo aptariami neatsižvelgiant į integruotą požiūrį, o aptariant kiekybinio ir kokybinio tyrimų patikimumo kriterijus atskirai (Newman ir Benz, 1998). Tačiau šis tyrėjų pasirinkimas neatspindėjo mišraus tyrimo logikos, suponuojančios integruotą skirtingų prieigų taikymą. Creswell'as ir Plano (2007) pradėjo kelti klausimus apie tai, kaip apskritai turėtų būti konceptualizuojamas mišraus tyrimo pagrįstumas ir kaip jis turėtų būti suvokiamas žvelgiant iš paradigminės perspektyvos.

Skirtingi autoriai pateikia skirtingus siūlymus mišraus tyrimo pagrįstumo apibrėžimui ir jo aiškinimui. Teddlie ir Tashakkori teigia (2003, 2006), kad šiems tyrimams reikėtų taikyti išvadų kokybės (angl. *inference quality*) sąvoką, kuria remiantis nagrinėjama, ar atliktas tyrimas laikosi geriausių praktikų, tyrimo dizaino tinkamumo bei interpretacinio griežtumo, išreiškiamo per rezultatų patikimumo vertinimą. Tačiau ši sąvoka dažnai buvo kritikuojama dėl pernelyg palaus aiškinimo. JAV profesoriai Onwuegbuzie ir Johnson'as (2004), matydami poreikį papildyti Teddlie ir Tashakkori (2003, 2006) pateiktą mišrių tyrimų pagrįstumo konceptualizavimą, pasiūlė „legitimacijos“ terminą. Autorių nuomone, mišrią tyrimo prieigą naudojantys tyrėjai siekia legitimuoti šio tyrimo būdo pasirinkimą. Literatūroje išskiriami šie „legitimacijos“ sąvokos tipai: imčių integracijos legitimacija, išorinė – vidinė legitimacija, silpnųjų minimizavimo legitimacija, nuoseklumo legitimacija, konversijos legitimacija, paradigmos maišymo legitimacija, sulyginimo legitimacija, daugialypio pagrįstumo ir politinė legitimacija (ten pat). Vėliau Tashakkori ir Teddlie (2008) pateikė mišrios prieigos tyrimo dizaino kokybės kriterijus: 1) tinkamumas; 2) adekvatumas; 3) vidinis nuoseklumas; 4) ir analitinis adekvatumas. Interpretacinis griežtumas taip pat buvo detalizuotas, išskiriant 5 parametrus: 1) interpretacinį ir 2) teorinį nuoseklumą; 3) interpretacinį sutarimą; 4) savitumą ir 5) efektyvumą.

Kadangi šis disertacinis tyrimas remiasi nelygiaverte kokybinio ir kiekybinio tyrimo integracija, autorės nuomone, yra tikslinga nuosekliau aptarti kokybiniams tyrimams taikomus matavimo kriterijus. Telešienė, cituodama (Lincoln ir Guba, 1985; Jarret ir Odoms-Young, 2007; Marshall ir Rossman, 1999; Cutcliffe ir McKenna, 1999) teigia, jog konstruktyvistine paradigma besiremiančiuose tyrimuose vertinamas pasikliautinumas, kuris parodo ar galima ir kiek galima pasikliauti tyrimo rezultatais. Pasikliautinumui įvertinti naudojami keturi kriterijai, o pastarųjų užtikrinimui taikomos specifinės, toliau aprašytos technikos (ten pat).

- *Itikimumas* – nurodo ar tiriamasis reiškinys, procesas buvo tiksliai, tikroviškai, įtikinamai identifikuotas ir aprašytas. Naudojamos technikos: ilgalaikis įsitraukimas, konsultacijos su kolegomis, trianguliacija, išimtinių atvejų analizė, tiriamųjų įtraukimas.

- *Perkeliamumas* – nusako tyrimo rezultatų apibendrinimo lygį. Naudojama technika – išsamūs aprašymai.

- *Patikimumas* – parodo ar tyrimo metodika buvo nuosekli, tyrimo duomenys buvo patikimai surinkti ir išanalizuoti. Naudojamos technikos: patikimumo auditas, išsamus taikytų metodų aprašymas, tyrimo procesų analizė.

- *Patvirtinamumas* – parodo ar tyrimo rezultatai yra neutralūs, neatspindi tyrėjo subjektyvių pozicijų. Ši technika taip pat rodo ar įmanoma pakartoti tyrimą, siekiant gauti panašias išvadas. Naudojamos technikos: patvirtinimo auditas, tyrimo rezultatų nagrinėjimas, progresyvus subjektyvumas.

Reikia paminėti, jog kritinę diskurso analizę taikantys mokslininkai taip pat siūlo įvairius kriterijus, skirtus ja besiremiančio tyrimo kokybei vertinti (cit. iš Meyer, 2001). Jager'is kaip papildomą rodiklį išskyrė „užbaigtumą“, kuris yra identifikuojamas tada, kai tyrime nebelieka nepaaiškintos informacijos. Van Dijk'as pabrėžė prienamumo kriterijų. Jo nuomone, atliekamo tyrimo duomenys turėtų būti prieinami bent jau tai socialinei grupei, kuri yra susijusi su tyrimo objektu. Wodak ir Scollon'as akcentuoja trianguliacijos taikymo poreikį, kuris yra tinkamas tiek integruojant teorines perspektyvas, tiek kokybinius ar kiekybinius duomenis (ten pat).

Pristatomo disertacinio tyrimo kokybė buvo užtikrinama atsižvelgiant į šiame poskyryje aptartus tyrimo kokybės kriterijus. Darbe pateiktas išsamus metodologinių pasirinkimų aprašymas, argumentavimas, įskaitant ir sprendimą integruoti skirtingas tyrimų prieigas. Išsamaus aprašymo principas buvo naudojamas pristatant tyrimo rezultatus ir juos patvirtinančią gausią empirinę medžiagą. Kiekybinės ir kokybinės duomenų analizės metodų trianguliacija yra suvokiama kaip dar vienas būdas, didinantis atlikto tyrimo duomenų patikimumą. Atlikto tyrimo kokybei užtikrinti, disertacijos autorė konsultavosi ir diskutavo su kitais tyrėjais (pvz., atliekamas tyrimas buvo kasmet pristatomas akademikų bendruomenei metodologinių seminarų metu; metodologiniai sprendimai nuolat buvo aptariami su darbo vadovu). Pasirinktos tyrimo metodologijos tinkamumo patvirtinimo taip pat buvo siekiama dalyvaujant nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose.

2.5 Tyrimo apribojimai

Šis darbas turi tam tikrų apribojimų, galinčių turėti įtakos gautiems rezultatams. Šie apribojimai suskirstyti į keletą grupių:

- *rezultatų taikymo apribojimai*. Galima teigti, jog duomenų šaltinių pasirinkimas apriboja tyrimo rezultatų apibendrinamumo galimybės kitų žiniasklaidos priemonių atveju. Šio tyrimo rezultatai pagrįstai gali būti naudojami tik analizuoto atvejo analizei, t. y. **DELFI** ir **Irytas.lt** internetiniuose portaluose 2006–2014 m. vykusiai rizikos komunikacijai;

- *ištirtumo / išsamumo apribojimai*. Disertacijos autorė tyrimo metu siekė pateikti kuo išsamesnį rizikos diskurso bruožų aiškinimą, tačiau negalima atmesti tikimybės, kad tirtuose

internetiniuose portaluose dar liko tyrimo prasme vertingų žiniasklaidos tekstų. Pastarieji į tyrimo imtį galėjo nepatekti, nes nebuvo apibūdinami bent vienu iš reikšminių žodžių. Raktinių žodžių pasirinkimas lemia tyrimo duomenų apimtį bei formuluojamų išvadų pobūdį. Reikia paminėti, kad tyrimo rezultatai, atskleidžiantys diskurso tvarkos kaitą, atspindi ne visas to meto žiniasklaidos aktualijas, o tuos įvykius, kurių reprezentacijos buvo siejamos su šio tyrimo raktažodžiais. Reikšminių žodžių pasirinkimo argumentai pateikti 2.3 poskyryje;

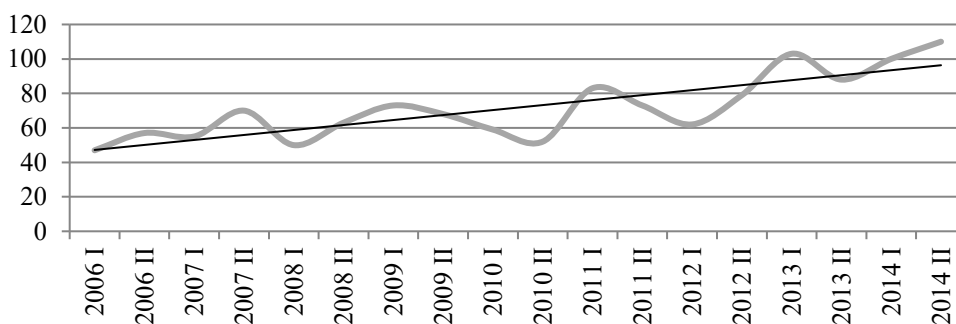
- *metodologiniai apribojimai*. Šiame darbe taikomas sisteminis požiūris, kuriuo siekiama aprėpti įvairių rizikų komunikaciją. Šis požiūris suteikia galimybę atskleisti skirtingų rizikų reprezentacijų sąveikas bendrame diskurse, tačiau reikia paminėti, kad jis taip pat apriboja tyrėjo galimybę įsigilinti į kiekvieną atvejį atskirai. Tai tampa itin aktualu kalbant apie diskursyviai konstruojamų įvykių kontekstines sąlygas, juose dalyvaujančių veikėjų motyvus.

Kaip ir kiekviename kokybiniame tyrime, taip ir šiame darbe, tyrimo duomenų kodavimas buvo grindžiamas subjektyviu tyrėjos požiūriu. Siekiant užtikrinti tyrimo duomenų analizės kokybę buvo taikomas kodavimo tarp koduotojų patikimumas (angl. *inter-coder reliability*), kai disertacijos autorės kodavimo sprendimus peržiūrėjo disertacinio darbo vadovė. Nors nė viena socialinė studija negali pateikti universalaus žinojimo, laikymasis tyrimo kokybės principų padeda siekti tyrimo sąlygomis galimo maksimalaus rezultatų objektyvumo. Nepaisant to, galima teigti, jog atlikto tyrimo rezultatai veikia papildoma kitus rizikos komunikacijos tyrimus, nei jiems prieštarauja.

3. RIZIKOS DISKURSAS DELFI.LT IR LRYTAS.LT INTERNETINIUOSE NAUJIENŲ PORTALUOSE: TYRIMO REZULTATAI IR JŲ INTERPRETACIJA

Šioje darbo dalyje yra pristatomi empirinio tyrimo rezultatai, leidžiantys atsakyti į disertacinio tyrimo klausimus. Tyrimo duomenų analizė ir interpretacija yra grindžiama teorinėje darbo dalyje nagrinėtomis analitinėmis sąvokomis bei antrajame skyriuje išdėstytais metodologiniais kritinės diskurso analizės principais. Siekiant skaitytoją supažindinti su nagrinėjamo diskurso mastais, visų pirma yra aptariamas rizikos komunikacijos intensyvumas tiriamuoju laikotarpiu. Likusią disertacijos dalį sudaro trys poskyriai, pristatantys nagrinėjamo diskurso turinio ir tvarkos bruožus bei jame veikiančių socialinių veikėjų įvairovės, jų diskursyvaus veikimo, būdų analizę.

Tiriamuoju laikotarpiu nagrinėjamuose internetinės žiniasklaidos portaluose buvo publikuoti 1292 straipsniai – su rizika susiję pranešimai, atitikę tyrimo duomenų atrankos kriterijus. Kiekviename straipsnyje buvo kalbama apie bent vienos srities riziką bei galimą jos padarinių neigiamą poveikį individams, jų turtui ar aplinkai. 3.1 pav. vaizduojama rizikos komunikacijos proceso intensyvumo kreivė rodo, jog tiriant 9 metų laikotarpį, nepaisant trumpalaikių svyravimų, pranešimų apie įvairias rizikas nuolat daugėjo. Mažiausias metinis rizikos pranešimų skaičius nustatytas 2006 m. I ketv. (n=47), didžiausias – 2014 m. II ketv. (n=110). Šie rizikos komunikacijos proceso ciklai plačiau yra aptariami 3.2 poskyryje, nagrinėjant rizikos diskurso tvarkos pokyčius.

3.1 pav. Rizikos pranešimų skaičiaus kitimas 2006–2014 m. pusmečiais (N=1292, dažn.)

Didėjantis rizikos pranešimų skaičius atskleidžia augančius, viešosios diskusijos apie įvairias rizikas internetinėje naujienų žiniasklaidoje, mastus. Vienu atveju, tai gali būti suvokiama kaip kylančio rizikos suvokimo ir sąmoningumo pavyzdys, kitu – kaip vienas iš būdų, leidžiančių žinių rengėjams palaikyti naujienų skaitytojų auditorijos susidomėjimą pateikiant dėmesį atkreipiančius pranešimus. Tačiau, kaip pripažįsta mokslininkai, nėra lengva nustatyti pagrindines priežastis, sąlygojančias rizikos diskusijų plėtrą. Zinn'o (2010) nuomone, išlieka neaišku ar augantis žodžio „rizika“ vartojimas yra naujų rizikų (rizikos visuomenės) rezultatas, socialinio reguliavimo ir valdymo (valdysenos) pasekmė sociokultūrinių preferencijų individualistinių vertybių atžvilgiu (rizikos kultūros), ar minėtų veiksmų sąveikos pasekmė.

Vertinant rizikos diskurso mastus taip pat verta atsižvelgti į šiame disertaciniame tyrime analizuojamų duomenų šaltinių specifiką. Internetinių naujienų portalai – tai informaciją skleidžiantys, nuolat atnaujinami bei „karštas naujienas“ (angl. *breaking news*) perduodantys žinių šaltiniai. Šiuolaikinės informacinės visuomenės palaikomas „24/7“ žinių kultūros ciklas nepalaujamai reikalauja naujos informacijos, kuri galėtų patenkinti žinias sekančių vartotojų poreikius. Dažnai yra teigiama, jog „24 valandų“ naujienų kanalų iškilimas

pakeitė visuomenės gyvenimą, kuris dabar reaguoja į nuolatinį, nesibaigiančių, cirkuliuojančių naujienų ciklą (Lewis ir kt., 2005, p. 461). Rizikos pranešimai, komunikuojami tiek naujausius įvykius papildanti informacija, tiek kaip pavienės istorijos, padeda užpildyti ir palaikyti nuolat atnaujintą naujienų darbotvarkę. Anot Heath'o ir O'Hair'o (2009), žurnalistai ieško istorijų, galinčių sudominti auditoriją.

Toliau esančioje skyriaus dalyje yra nuosekliai pristatomi į tyrimo klausimus atsakantys empirinių duomenų analizės pjūviai, kuriais yra nagrinėjami rizikos diskurso turinio, tvarkos bei socialinių veikėjų įvairovės bruožai 2006–2014 m. **DELFI** ir **lrytas.lt** rizikos diskurse.

3.1 Rizikos diskurso turinys

Diskursas – dinamiška socialinės praktikos forma, kuri konstruoja socialinį pasaulį, taip pat jame veikiančių individų tapatybes ir identitetus (Jorgensen ir Phillips, 2002). Viena iš esminių charakteristikų, leidžiančių identifikuoti tyrinėjamo diskurso pobūdį – diskurso turinys. Kitoje poskyrio dalyje yra analizuojamas tiriamojo diskurso turinys, jį užpildančios socialines rizikos šaltinių reprezentacijos, diskurso homogeniškumo ir diskursyvumo klausimai. Empirinio tyrimo metu gauti duomenys taip pat naudojami pristatant rizikos diskurso dominuojančias temas, socialinį rizikos konstravimą įgalinančias diskursyvias naujienų rengėjų praktikas bei rizikos retorikos analizę, leidžiančią užčiuopti socialinės amplifikacijos reiškinį.

3.1.1 Rizikos šaltinių reprezentacijos

Beck'o (2006) teigimu, moderni visuomenė tapo rizikos visuomene pirmiausia todėl, kad joje vyksta nuolatiniai debatai, norint išsiaiškinti kokia prevencija ir valdymo būdai yra reikalingi rizikoms, kurias ji pati sukūrė. Siekiant atskleisti šiame disertaciniame darbe nagrinėjamo rizikos diskurso turinį, pirmiausia ir svarbiausia yra identifikuoti rizikos šaltinius, apie kuriuos sukasi naujienų erdvėje vykstanti vieša diskusija rizikos atžvilgiu.

Išanalizavus tyrimo duomenis matyti, jog, analizuotuose internetiniuose naujienų žiniasklaidos portaluose komunikuojamas platus rizikos šaltinių spektras, atspindintis žiniasklaidos kuriamą rizikų darbotvarkę (žr. 3.2 pav.)¹³. Nustatyta, jog didžiausia dalis analizuotuose pranešimuose komunikotų rizikų buvo susiję su įvairiomis ligomis (139 tekstuose iš 1278), pvz.: gripu (sezoniniu, paukščių, kiaulių), erkiniu encefalitu, diabetu, vėžiu, ŽIV, širdies ir kraujagyslių ligomis, maliarija ir pan. Antroje vietoje (106 iš 1278) – rizikų pranešimai, reprezentuojantys oro sąlygų, ypač ekstremalių, keliamą pavojų. Šiuo atveju dominuojantys rizikos šaltiniai buvo audros, uraganai, potvyniai, ekstremalus šaltis / karštis, sausras, plikledžiai, saulės atakos ir pan. Didesnis **DELFI** ir **lrytas.lt** naujienų rengėjų dėmesys 2006–2014 m. taip pat buvo skiriamas rizikos šaltiniams, susijusiems su tarpvalstybiniais konfliktais ir įtampomis (pvz., Rusija ir jos politika), maisto saugumu, kainų, mokesčių pokyčiais, ekonomine krize bei techninių prietaisų (pvz., mobiliųjų telefonų, soliariumų) keliamomis grėsmėmis. Pavojai, susiję su augalais, kultūrinėmis sąlygomis (pvz. „Anglų kalba „žudikė““ (D, 2008 09 19)) politiniais sprendimais, įstatymais, socialinėmis problemomis bei socialinės apsaugos sistemos spragomis, į komunikuojamų rizikos šaltinių sąrašą patekdavo, tačiau retai.

Platus reprezentuojamų rizikos šaltinių spektras padeda kurti gąsdinančios, pavojų kupinos visuomenės vaizdinį, verčiantį saugumą suvokti kaip vieną iš pagrindinių vertybių.

¹³ 3 priede yra pateikiama indukcinio būdu ir *In Vivo* kodavimo metodu sukurta detali rizikas objektų šaltinių klasifikacija.

Kaip teigia Ekberg (2004), intensyvėjantis rizikos šaltinių komunikavimas didina visuomenės pažeidžiamumo jausmą. Remiantis žiniasklaidos tekstais galima teigti, jog rizika šiuolaikinėje visuomenėje egzistuoja kaip sudėtinė daugelio situacijų savybė: visuomenės nariai negali būti tikri dėl jų namų, valgomo maisto, aplinkos saugumo. Nerimą taip pat kelia kintanti ekonominė, politinė situacija, gamtos anomalijos ir kt. Nustatyta, jog kai kuriais atvejais net ir tie objektai, kurie pagal pirminę savo funkciją yra orientuoti į individų saugumo didinimą ir rizikos mažinimą, reprezentuojami kaip prisidedantys prie jos egzistavimo. Pavyzdžiui, medikų vykdoma sveikatos priežiūra ir jai priešpastatomos specialistų klaidos, aplaidumas, pvz.: *„Medicinos audito inspekcija artėjančio ilgo savaitgalio laukia su nerimu. Pastaraisiais metais per šventinius savaitgalius dėl medikų darbo aplaidumo įvyksta daug nelaimingų atsitikimų, per kuriuos dažniausiai nukenčia besilaukiančios moterys <...> Daugiausia nelaimingų įvykių akušerijos ginekologijos skyriuose nutinka rajono ligoninėse. Esą jose palikti budėti vos keli medikai dažnai nesugeba suteikti reikiamos pagalbos“* (D, 2007 06 22).

Rizikos šaltinių reprezentacijos pristato skirtingas rizikų kategorijas. Visų pirma yra stebima natūralių / dirbtinių rizikų takoskyra, siejama su rizikos visuomenės diskusijų ištakomis. Pasak Giddens'ą (1999), dirbtinės rizikos siejamos su žmonių veiklos rezultatais bei technologine pažanga, kuri (ne)tikėtai kuria technologijų disfunkcijas, šalutinius efektus, avarijas ar katastrofas, verčiančias suabejoti žmonijos laimėjimų teikiama nauda, pvz.: *„Po to, kai Australijoje keli žmonės, ieškodami 30 tūkst. gyventojų turinčio miesto, beviltiškai pasiklydo, Milduros miesto policija paskelbė, kad korporacijos „Apple“ kartografinė paslauga „Apple Maps“ gali kelti pavojų gyvybei <...> Vienas vyras 24 valandas buvo įstrigęs nacionaliniame parke, kur visai nėra vandens, o oro temperatūra pakyla iki 46 laipsnių pagal Celsijų (L, 2012 12 10)“*. Paminėtina tai, kad, aprašant natūralias (išorines) grėsmes, yra būdingas nepalankių oro sąlygų, gamtos reiškinių bei kitų, natūralią prigimtį turinčių ir žmogui nepavaldžių, fenomenų egzistavimas, pvz.: *„Plazma, kurią išspinduliuos Saulė, Žemėje paralyžiuos visus elektros tinklus ir visą veiklą, priklausomą nuo elektros energijos <...> Elektromagnetinė katastrofa Žemę užklups be jokio įspėjimo, planeta nebus pasirengusi tokio masto nelaimėi <...> Žmonija pasirengti tam turės vos kelias minutes, mano mokslininkai, tačiau bet kokios pastangos bus bergždžios (D, 2009 04 02)“*.

Papildomas rizikų analizės dimensijas taip pat įveda kontroliuojamos / nekontroliuojamos bei įprastų / naujųjų rizikų sampratos. Pasak Giddens'ą, per rizikos sampratos prizmę galima nagrinėti ir globalizacijos sąlygotus procesus, nes šio proceso nulemtuose pokyčiuose iškyla naujos rizikos formos, kurios skiriasi nuo egzistavusių ankstesniais laikais. Tradicinės rizikos formos pasižymėjo aiškiais priežastimis ir žinomais padariniais, o dabartiniai rizikos veiksniai yra nenuspėjami, o jų pasekmės – neapibrėžtos (2005, p. 74). Internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykstančiame rizikos diskurse pristatomi tokie rizikų objektai kaip klimato kaita, GMO, antibiotikams atsparūs mikroorganizmai, naujos virusų rūšys ar technologinės inovacijos (pvz., elektroninės navigacijos sistemos (L, 2012 12 10)) suteikia galimybę kalbėti apie naujus, kompleksinius pavojus, su kuriais kovojant visuomenės dar neturi pakankamai patirties bei žinių, leidžiančių pasirinkti geriausius rizikų valdymo ir kontrolės metodus. Renn'as (2008) kalbėdamas apie sisteminės rizikas teigia, jog jų kompleksiskumas atsiranda dėl rizikų nustatymo ir jų priežastinių ryšių kiekybinio įvertinimo sudėtingumo, siekiant identifikuoti konkretaus neigiamo poveikio lygio pasiskirstymą tarp galimų rizikų.

Tyrimo duomenys rodo, kad greta visuomenei jau žinomų rizikos šaltinių, vis dažniau diskutuojama apie naujus objektus, veiksmus, subjektus ir t. t., siejamus su pavojumi. Latour'o (1996) teigimu, naujo rizikos šaltinio sukūrimas suteikia jam nepriklausomybę nuo pirminio jo sukūrimo konteksto. Nauji rizikos šaltiniai tampa atviri naujoms interpretacijoms,

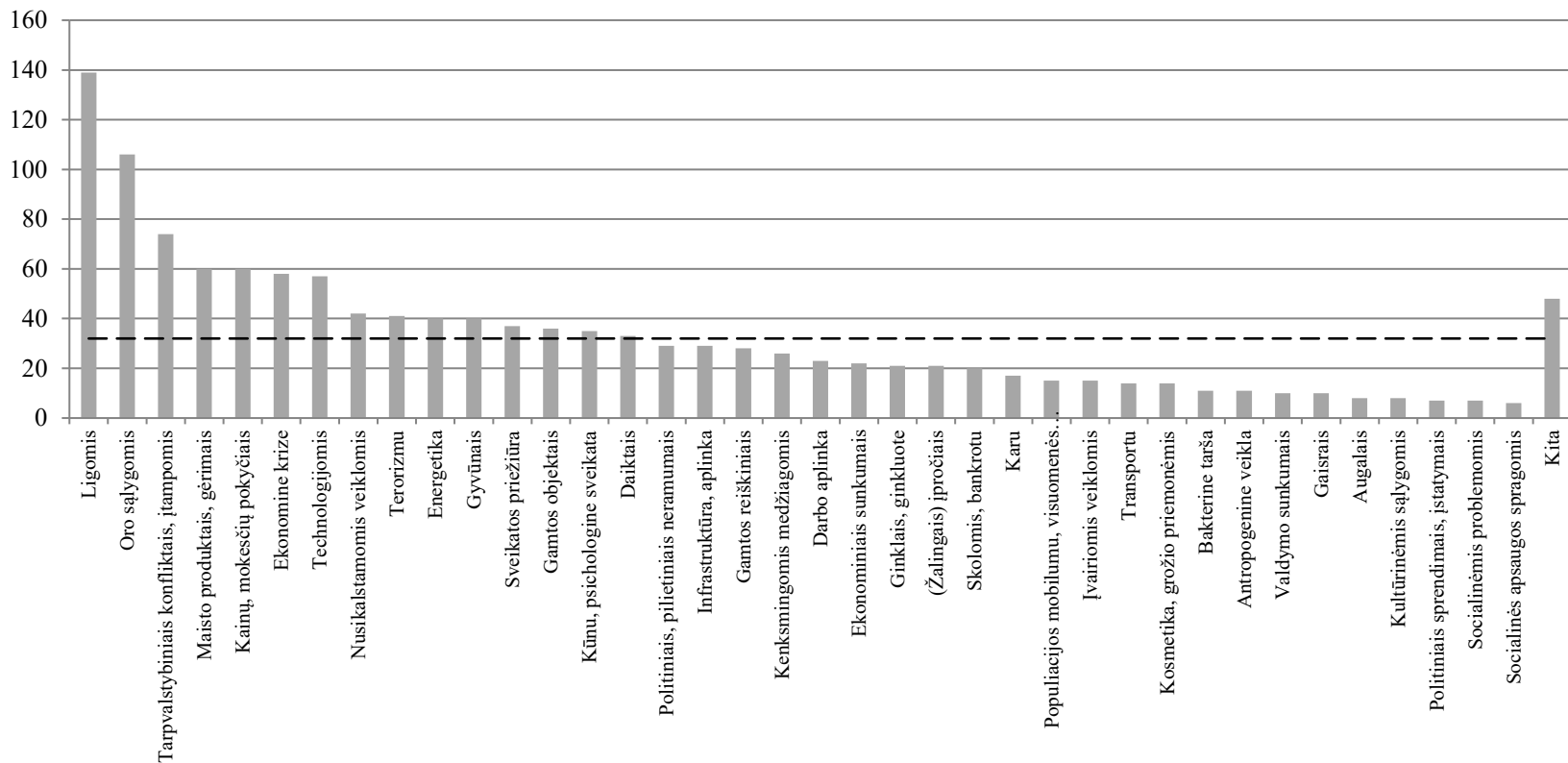
apibrėžimams ar kontekstualizacijoms. Jie tampa žinių kūrimo resursais, kurie naujienu rengėjams leidžia rengti istorijas, patraukiančias skaitytojų dėmesį.

Vienas iš iliustracinių pavyzdžių galėtų būti 2013 metų lapkričio 21 dieną Latvijos prekybos centre „Maxima“ įvykęs nelaimingas įvykis – stogo griūtis. Šis įvykis į iki tol vyravusį rizikos diskursą įnešė naują rizikos šaltinį – pastatus ir jų saugumo kvestionavimą, pvz.: „*Tragedija Latvijoje, kai sugriuvus prekybos centrui žuvo daugiau nei pusšimtis žmonių, sukrėtė visą Lietuvą. Gedint aukų pradėta atidžiau dairytis aplinkui – ar kai kurių pastatų būklė nežada artėjančios nelaimės?*“ (D, 2013 11 25). Pasibaigus konkrečiau atvejo krizės komunikacijai, žurnalistai sugebėjo sugeneruoti dar bent keliasdešimt straipsnių, verčiančių abejoti Lietuvos ir už jos ribų esančių pastatų infrastruktūros saugumu (pvz., „*Po tragedijos Latvijoje – baimė dėl avarinės būklės pastato Vilniuje*“ (D, 2013 11 25); „*Išgąsdinti latviai ieško pavojingų parduotuvių*“ (L, 2013 11 25); „*Rygoje dėl pažeidimų uždarytos dvi „Maxima“ ir „Rimi“ parduotuvės*“ (L, 2013 12 06). Šio nelaimingo įvykio padariniais, emocijomis, netikrumu, rizika ir kaltinimais persmelktas diskursas lėmė tai, kad atsakingos institucijos peržiūrėjo statybos įstatymus ir kitus dokumentus, reglamentuojančius statybų vykdymo tvarką ir saugumo užtikrinimą, kad panašaus pobūdžio rizikų įvykimo tikimybės ateityje būtų kuo mažesnės.

Apibendrintai galima teigti, jog internetinės naujienu žiniasklaidos atstovai, siekdami užpildyti savo portalų turinį nauja informacija, taip pat prisideda prie tam tikros rizikų darbotvarkės kūrimo. Rizikų darbotvarkė gali būti suvokiama kaip žiniasklaidos darbotvarkės analogija, kuri apsiriboja naujienu pranešimais, skaitytojus informuojančiais apie potencialius pavojus. Rizikų darbotvarkės atveju, naujienu srauto rengėjai konstruoja tam tikrą rizikų hierarchiją, kurioje vienos grėsmės, dėl jų komunikavimo dažnumo bei vartojamos hiperbolizuotos retorikos ir pan., tampa suvokiamos kaip dominuojančios kitų atžvilgiu, nors tai nebūtinai atspindi objektyvų rizikų grėsmingumo lygį.

Tyrimo metu išanalizuotų žiniasklaidos tekstų duomenys buvo abstrahuoti, o pristatomi rizikos šaltiniai suskirstyti į skirtingas kategorijas, t. y., atsižvelgiant į jų reprezentuojamų rizikų raiškos sritis. Remiantis 2.3 poskyryje apibūdinta tyrimo eiga, kiekvienas rizikos pranešimas buvo priskiriamas vienai iš rizikos sričių: aplinkosaugos, ekonominei, politinei, sveikatos, technologijų, socialinei ir kultūrinei¹⁴. Šių sričių pagrindu atskleidžiamos holistinio ir teminių rizikos diskursų ypatybės yra nagrinėjamos kitoje šio poskyrio dalyje.

¹⁴ Svarbu paminėti, kad kategorizuotas tyrimo duomenų analizės pateikimas neatspindi absoliutaus rizikų skirstymo pagal įvairias rizikos sritis, o tik parodo apie kokias rizikas buvo kalbama tyrimo metu nagrinėtuose internetinės žiniasklaidos naujienu tekstuose.

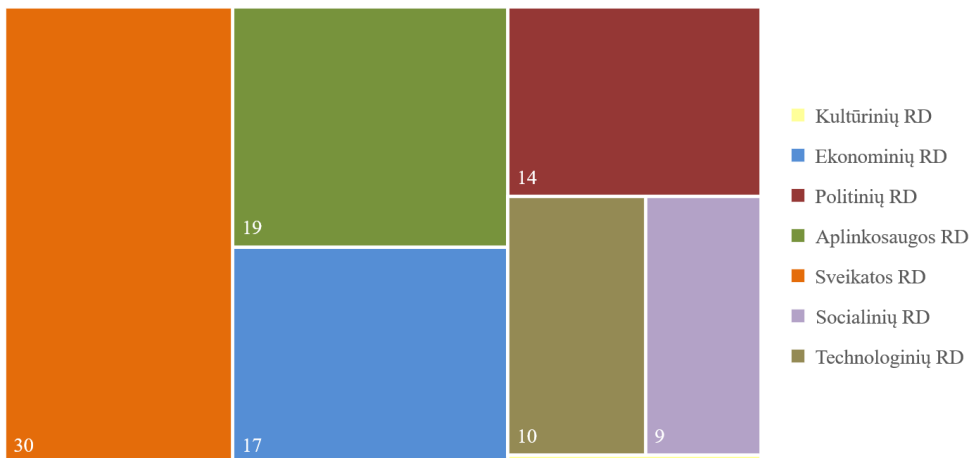
3.2 pav. Rizikos pranešimuose minimi rizikos šaltiniai susiję su... (n=1278, dažn.)¹⁵

¹⁵ Visi rizikos šaltinių įvairovę atspindintys kodai buvo sugeneruoti indukcinio būdu, remiantis *In vivo* kodavimo principu. Paveiksle vaizduojamų duomenų analizės vienetas – tekstas, t. y. vienas rizikos pranešimas.

3.1.2 Teminiai rizikų diskursai ir jų ypatybės

Kaip jau buvo minėta teorinėje darbo dalyje, dauguma šiuolaikinių studijų, nagrinėjančių rizikos komunikacijos praktikas žiniasklaidoje, dėmesį sutelkia ties vienos ar kelių sričių rizikų atvejų analize. Tačiau šiame darbe yra siekiama atskleisti apibendrintą rizikos diskurso paveikslą nagrinėjant pavienius teminius rizikos diskursus, jų visumą bei tarpusavio santykius. Atsižvelgiant į empirinę tyrimo medžiagą galima teigti, jog holistinis rizikos diskursas susideda iš mažesnės apimties teminių rizikos diskursų, apimančių diskusijas apie susijusias tos pačios srities temas, pavyzdžiui, apie sveikatai grėsmę keliančius rizikų objektus. Svarbi holistinio rizikos diskurso charakteristika nusako, kokių santykiu skirtingi teminiai rizikų diskursai dalyvauja bendrai kurdami diskursą, konstruodami bendrą rizikos suvokimą.

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis galima teigti, jog 2006–2014 m. laikotarpiu **DELFI** ir **Irytas.lt** vykusiame rizikos diskurse dominavo sveikatos (30 proc.), aplinkosaugos (19 proc.) bei ekonomikos (17 proc.) rizikų diskursams priskiriamų grėsmių komunikacija. Rečiausiai rizikos pranešimai buvo susiję su socialinių (9 proc.) ir kultūros (1 proc.) temų naujienomis (žr. 3.3 pav.).

3.3 pav. Teminių rizikos diskursų procentinis pasiskirstymas holistiniame rizikos diskurse; hierarchinė diagrama; (žiniasklaidos tekstų iš viso N=1292)

Verta paminėti, jog šio disertacinio tyrimo duomenys sutampa su kitų autorių studijų rezultatais. Pavyzdžiui, Zinn'as ir McDonald'as (2015) atliko tekstyno tyrimu paremtą rizikos termino vartosenos analizę dienraštyje „The New York Times“. Jų tyrimo išvados patvirtino Hamilton ir kolegų (2007) atliktos studijos rezultatus, nurodančius, jog sveikatos rizikos buvo komunicuotos dažniausiai. Disertacijos autorės nuomone, viena iš prielaidų, galinčių paaiškinti, kodėl socialinės ir kultūros aktualijos rečiausiai yra pristatomos analizuojant rizikos diskursą, gali būti siejama su žurnalistų vartojamos kalbos ypatybėmis. Pavyzdžiui, pranešimai, susiję su socialinėmis rizikomis (skurdu, socialine atskirtimi ir pan.), dažniau yra komunicuojami juos siejant su terminu „problemos“ net ir tuomet, kai jie kalba apie potencialias neigiamas pasekmes, kurios konceptualiai galėtų būti priskiriamos rizikų kategorijai.

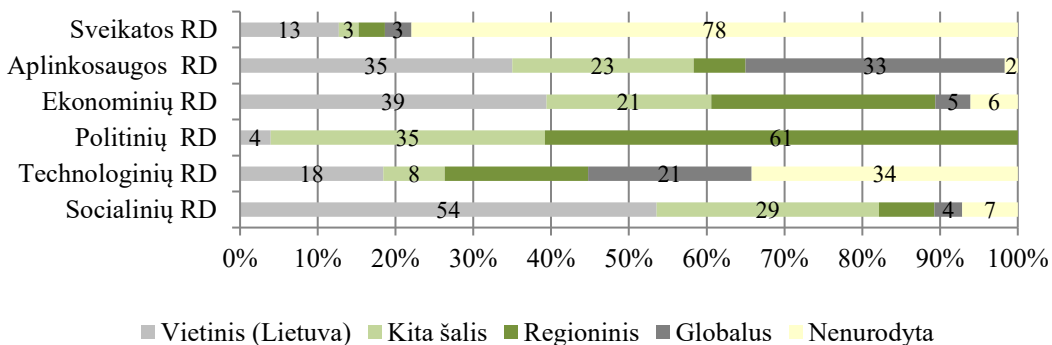
Holistinį rizikos diskursą sudarantys teminiai diskursai kuria skirtingas rizikos suvokimo reikšmes. Pavyzdžiui, sveikatos rizikų diskurse rizika yra siejama su sveikatos

sutrikdymu, jos praradimu, pvz.: „...gali sukelti skausmingų padarinių sveikatai“ (D, 2007 08 21), kraštutiniu atveju – mirties rizika, pvz.: „Donorų kraujas gali būti mirtina dovana“ (D, 2009 10 20). Aplinkosaugos tematiką plėtojančiame diskurse rizika suponuoja tikimybę patirti neigiamą poveikį dėl gamtos jėgų, pvz.: „Žemei dar 18 mėnesių gresia elektros energijos tinklų, palydovinės navigacijos sistemų ir skrydžių kursų sutrikimai dėl Saulės žybsnių“ (L, 2012 03 09) arba priešingai, gamtą suvokia kaip potencialią auką, pvz.: „...kyla ekologinės katastrofos grėsmė“ (L, 2010 05 01). Ekonominiame lauke rizika yra diskursyviai konstruojama kaip ekonominės gerovės, pelno, išteklių ar finansinio užtikrintumo galimas netekimas, pvz.: „augančios naftos ir maisto produktų kainos kelia grėsmę pasaulinės ekonomikos plėtrai“ (D, 2007 11 19); „...paskolas jau pasiėmę gyventojai verčiami griebtis kraštutinumų, norėdami išvengti finansų krizės“ (D, 2007 12 10); „kuo greičiau spręsti euro zonos skolų krizę, kuri kelia grėsmę viso pasaulio ekonomikai“ (L, 2011 10 03)). Politikoje tai išreiškiama per galimą galios ir politinio stabilumo bei pilietinio saugumo praradimą, pvz.: „Maskvos veiksmai kelia grėsmę „taikai ir saugumui Europoje““ (L, 2014 02 22); „šalis artėja prie branduolinio ginklo įgijimo ir didėja karo regione pavojus“ (D, 2010 02 09). Technologijų kontekste rizika tampa disfunkcijų, šalutinio poveikio tikimybės iliustracija, pvz.: „virtualioje erdvėje slypinčių pavojų“ (D, 2014 06 12). Socialiniai ir kultūriniai kontekstai įgalina rizikos suvokimą kaip sociokultūrinių problemų dedamąją, atsiskleidžiančią per galimą deviantinį elgesį, socialinio saugumo spragas, pvz.: „Gyventi pirmuosiuose daugiabučių namų aukštuose – pavojinga“ (L, 2009 10 20); „Lietuvoje tris kartus didesnė tikimybė, kad smurtą moteris patirs ne gatvėje, o savo namuose“ (L, 2006 08 28)) ar kultūrinės įtampas, pvz.: „...pažadėjo su šaknimis išrauti mergaičių apipjaustymą <...> 3 mln. Mergaičių Afrikoje yra grėsmė būti suluošintoms“ (D, 2011 02 07).

Teminių rizikos diskursų analizė taip pat leidžia atskleisti, kokios geografinės lokacijos bei kokie rizikos poveikio lygmenys yra diskursyviai priskiriami aptariamoms rizikoms. Galima teigti, kad geografinis atstumas egzistuoja kaip charakteristika, didinanti problemos suvokimo reikšmingumą (Nisbet, 2015). Atsižvelgiant į 3.4 pav. duomenis matyti, kad socialinių (54 proc.) ir ekonominių (39 proc.) rizikų diskursai dažniau reprezentuoja vietiniam kontekstui aktualias rizikas, pasižyminčias aukštesniu geografinio artumo lygiu. Šiuo atveju komunikuojamos rizikų reprezentacijos dažniausiai yra diskursyviai projektuojamos kaip pavojai, aktualūs Lietuvai, jos regionams arba pavienėms teritorijoms, pvz.: „Šalia Neries gyvenantys žmonės su baimė laukia galimo potvynio“ (D, 2011 02 23). Kita tyrimo metu analizuotų straipsnių dalis pristatė rizikas, kurios buvo konstruojamos kaip kitoms šalims, regionams ar visam pasauliui grėsmę keliantys pavojai. Pastebima, kad regioninių rizikų reprezentacijos dažniausiai buvo pateikiamos nagrinėjant politinių rizikų diskursą (60,8 proc.), kuris apima diskusijas apie tarpvalstybinius konfliktus ir juos lydintias grėsmes. O globalios, neigiamą poveikį galinčios turėti rizikos, dažniau vyravo aplinkosaugos (33,3 proc.) ir technologinių (21,1 proc.) grėsmių diskursuose.

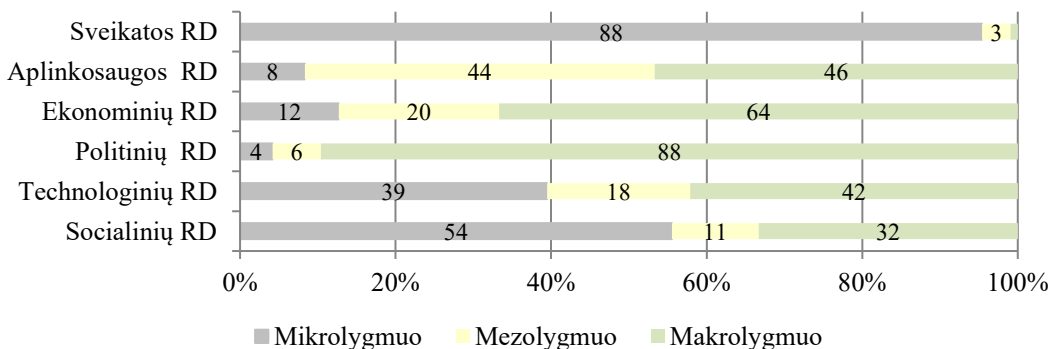
Rizikos ir jų diskursyvus asocijavimas su skirtingomis geografinėmis teritorijomis leidžia kalbėti apie rizikos visuomenėms būdingą pavojų delokalizaciją, išskylančią kartu su naujomis rizikomis. Šiuolaikinių rizikų priežastys ir padariniai neapsiriboja viena geografinė teritorija ar erdve, jos yra visur pasklidusios. Skirtingiems kontekstams aktualių rizikų įtraukimas į nacionalines žiniasklaidos darbotvarkes tampa dar vienu globalizacijos proceso artefaktu. Pasak Gerber'į ir kt. (2011), dėl globalizacijos toli vykstantys rizikos įvykiai šiandien atrodo labai arti.

Tyrimo duomenys taip pat rodo, kad kai kurių sričių rizikos žiniasklaidos diskurse yra rečiau siejamos su konkrečia teritorija. Ši ypatybė dažniausiai buvo nustatyta sveikatos (78 proc.) ir technologinių (34 proc.) rizikų diskursams priskiriamuose žiniasklaidos tekstuose.

3.4 pav. Teminių rizikos diskursų pasiskirstymas pagal juose pristatomų rizikų lokaciją (n=361)

Dar vienas rizikos pranešimų analizės pjūvis atskleidžia su kokio masto poveikiu yra siejamos skirtingų rizikų reprezentacijos. Tyrimo duomenys rodo, kad sveikatos (88 proc.), socialinių (54 proc.) ir technologinių (39 proc.) rizikų diskursai dažniau komunikuoja pavieniams individams aktualius mikropavojus (žr. 3.5 pav.). Šioje straipsnių grupėje naujienų rengėjai straipsniuose nevengia tiesioginio kreipimosi į straipsnių skaitytojus bei rizikos suvokimą užaštrinančios retorikos, kuri ragina susimąstyti apie savo asmeninę situaciją, pvz.: „Jums – vos per keturiasdešimt, jūsų pilvas – atsikišęs, o figūra primena obuolį? Jeigu nemirsite nuo infarkto ar insulto, didelė tikimybė, kad senatvėje jums išsivystys silpnaprotystė arba Alzheimerio liga“ (L, 2013 06 28). Galima daryti prielaidą, jog naudodami šią techniką naujienų rengėjai apeliuoja į individų asmeninio saugumo suvokimą bei kartu prisideda prie pateikiamo rizikos suvokimo sustiprinimo. Mezolygmens galimi pavojai dažniausiai yra siejami su aplinkosaugos rizikomis, kurios gali neigiamai paveikti tam tikrose teritorijose gyvenančias bendruomenes ar pavienes, socialines visuomenės grupes, pvz.: „Kylantis jūros lygis grasina ir Lietuvai“ (D, 2009 10 02), „Uraganas „Ike“ kelia grėsmę Teksasai“ (D, 2008 09 11). Paskutinė straipsnių grupė jungia žiniasklaidos tekstus, kuriems yra būdingas makrolygmens grėsmių komunikavimas, pvz.: klimato kaita, ekonominės krizės tikimybė, potencialus karas, t. t. Rizikos diskursas šių grėsmių potencialią žalą sieja su visuomene ar jų grupėmis, kai kuriais atvejais – visu pasauliu. Makrolygmens rizikos dažnai yra susijusios su struktūrinėmis visuomenės charakteristikomis, plataus poveikio neigiamais padariniais, kurie grasina visuomenės socialinių sistemų stabilumui, reikalauja kompleksinių priemonių joms valdyti.

3.5 pav. Teminių rizikos diskursų pasiskirstymas pagal juose pristatomų rizikų poveikio lygmenį (n=361)

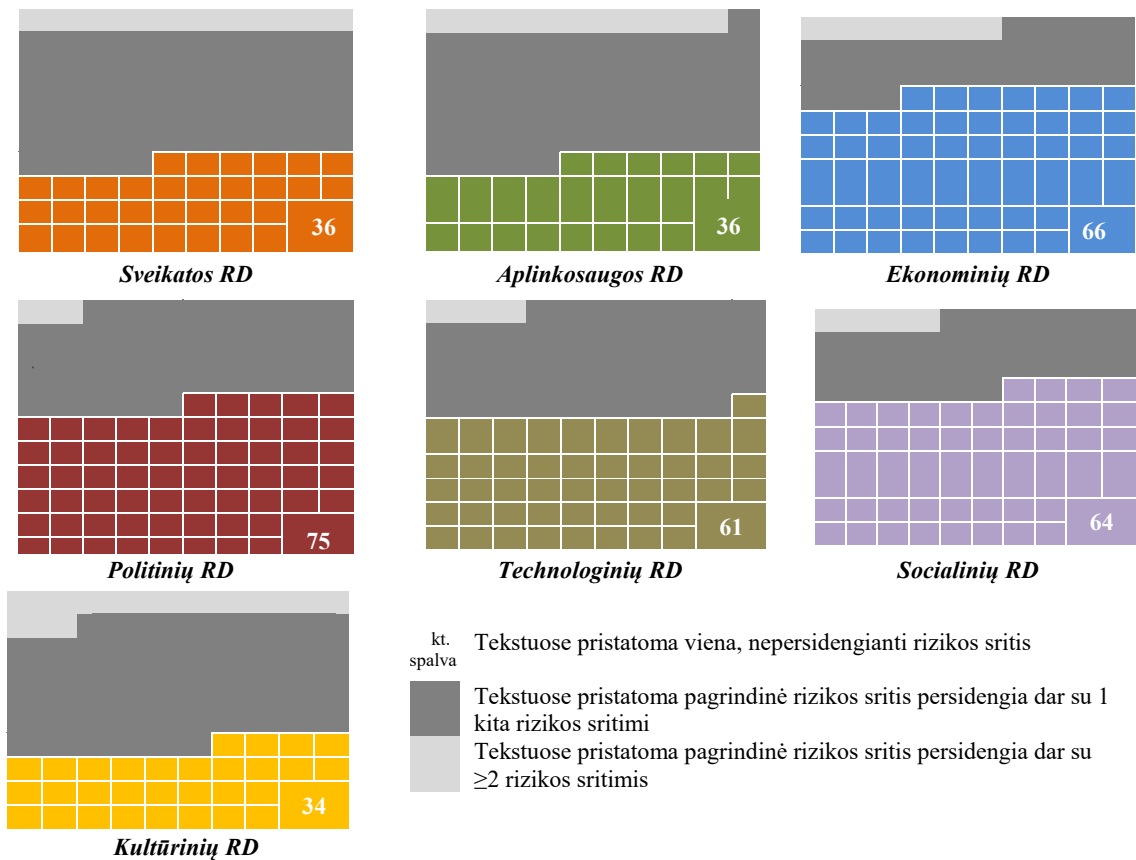
Taigi, šio tyrimo atveju galima teigti, jog identifikuoti teminiai diskursai sudaro prielaidas holistinio rizikos diskurso vyksmui. Šie diskursai veikia ne tik autonomiškai, bet taip pat sąveikauja tarpusavyje. Šiame darbe atliktos jų sąveikos analizės rezultatai pristatomi kitame poskyryje.

3.1.3 Rizikos diskurso interdiskursyvumas

Interdiskursyvumo analizė yra vienas iš svarbių bruožų, būdingų kritinei diskurso analizei. Pasak Bartesaghi ir Noy (2015), interdiskursyvumas išreiškia tekstų hibridiškumą, nusako būdus, kuriais tekstai, juose vartojama kalba, susilieja ir persipina su daugialypiais diskursyviais kontekstais. Šioje disertacijoje, siekiant atskleisti teminių rizikos diskursų sąveikas, jų persidengimus bendrame rizikos diskurse, vartojama diskurso „interdiskursyvumo“ analitinė sąvoka. Ji leidžia atskleisti, kokiais būdais teminiai rizikos diskursai veikia kartu kurdami bendrą rizikos diskursą¹⁶. Remiantis Jorgensen ir Phillips (2002), kūrybinės diskursyvos praktikos, kuriose diskursų tipai susijungia naujais kompleksiškais būdais, yra diskursyvių ir sociokultūrinių pokyčių ženklai bei varomoji jėga.

Kiekybinė komunikuojamų rizikų sričių sutapimų analizė rodo, jog nagrinėjamą diskursą užpildantys teminiai rizikos diskursai, tam tikru mastu persidengia tarpusavyje, tačiau kartu išlikdami autonomiškai (reprezentuoja tik jų sričiai priskiriamas rizikas, pvz., sveikatos rizikų diskursas kalba tik apie sveikatos pavojus). Šiek tiek daugiau kaip penktadalyje tyrimo metu analizuotų rizikos pranešimų (22 proc.) buvo pristatomos daugiau kaip vienai sričiai (teminiam rizikos diskursui) priskiriamos rizikas. 3.6 pav. paveikslo duomenys rodo, jog politinių, ekonominių, socialinių ir technologinių rizikų diskursai retai persidengia su kitų sričių rizikų reprezentacijomis, dažniausiai jie plėtojami savarankiškai. Atitinkamai 75 proc., 66 proc., 64 proc. ir 61 proc. visų šių rizikos sričių tekstai pristatė tik jų sričiai priskiriamas rizikas. Šiems diskursams yra būdingas mažesnis interdiskursyvumo laipsnis. Aplinkosaugos (36 proc.), sveikatos (36 proc.) bei kultūrinių (33 proc.) rizikų diskursai kur kas dažniau yra komunikuojami kartu su dar bent viena rizikų sritimi. Jie yra ne tokie savarankiški. Šie tyrimo rezultatai rodo, jog teminiai rizikos diskursai, nors ir turėdami tik jiems būdingų teiginių, leidžiančių juos specializuoti, nėra visiškai uždari, izoliuoti. Priešingai – jie sąveikauja tarpusavyje, o jų sąveikos kuria naujus socialinės tikrovės (šiuo atveju rizikos) apibrėžimo būdus.

¹⁶ Verta paminėti, jog šiame darbe rizikos diskurso interdiskursyvumas yra analizuojamas per skirtingų tematinių rizikos diskursų persidengimų atvejį. Tačiau tai yra tik viena iš galimų analizės kryptių. Rizikos diskurso interdiskursyvumo praktikas, iliustruojančias, kaip šis diskursas sąveikauja su kitų tematikų diskursais, taip pat galima tyrinėti naudojant, pvz., krizės, deviacijos, kultūros, racionalumo ir t. t., atvejų pasirinkimą.

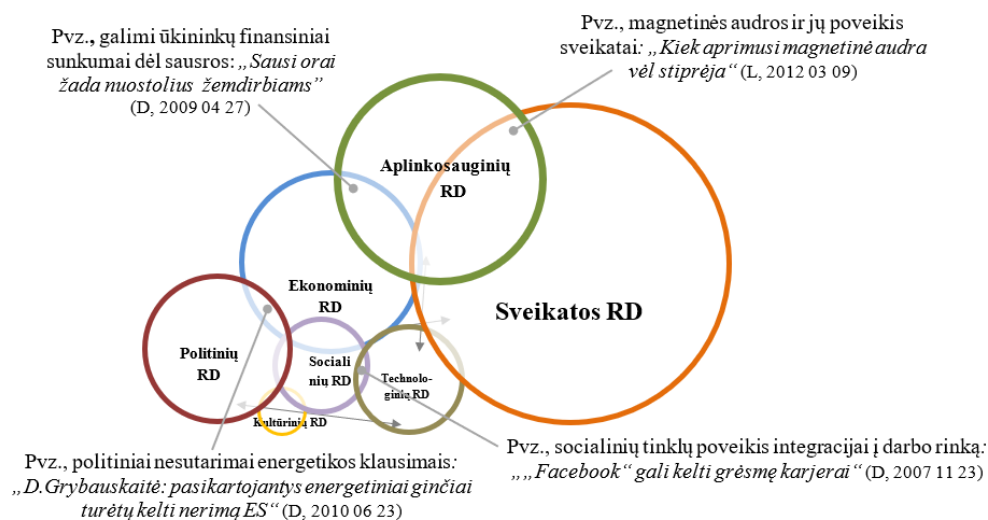
3.6 pav. Teminių rizikos diskursų interdiskursyvumas (N=1278; proc. naujienų pranešimų, kuriuose rizikos sritys (ne)persidengia)¹⁷

Kiekybinė žiniasklaidos tekstų analizė leidžia teigti, jog kai kurių sričių rizikos dažniau yra komunikuojamos kartu – tame pačiame rizikos pranešime. Tokiu būdu jų socialinės reprezentacijos formuoja tam tikrus rizikų klasterius – rizikų grupes, kurios rizikos diskurse dažniau yra komunikuojamos greta. Skirtingų sričių rizikų sąveika ir jų intertekstualumas sudaro prielaidas atitinkamam rizikos suvokimui ir skirtingoms rizikos pranešimo interpretacijoms. Vienos srities rizika tampa rėmu (jo dalimi) kitai rizikai suvokti. Kaip galima matyti iš 3.1 lentelės duomenų, sveikatos rizikos dažniau yra komunikuojamos greta su aplinkosaugos grėsmėmis (61 str.), socialinės – su ekonominėmis (31 str.), technologinės rizikos dažnai tampa sveikatos (27 str.), aplinkosaugos (25 str.) rizikų diskursų dalimi. O politinės grėsmės dažniau yra sugretinamos su ekonominiais pavojais (30 str.) ir t. t. Abstrakti šių sankirtų vizualizacija yra pateikiama 3.7 paveiksle.

¹⁷ Procentinė dažnių diagrama vaizduoja kiekvieno tematinio rizikos diskurso homogeniškumą ir jo sąsajas su kitų sričių rizikų diskursais. Koduotų naujienų straipsnių viso N=1278. Kuo daugiau paveiksle pilkos spalvos, tuo dažniau atvaizduotas teminis rizikos diskursas tame pačiame naujienų straipsnyje persidengia dar bent su viena kitos srities rizikos reprezentacija.

3.1 lentelė. Teminių rizikos diskursų persidengimai (N=1278, sutapimų dažn.¹⁸)

	[K]	[A]	[S]	[T]	[So]	[E]	[P]
Kultūrinių RD [K]	*	1	3	0	1	1	2
Aplinkosaugos RD [A]		*	61	25	3	19	2
Sveikatos RD [S]			*	27	9	10	1
Technologinių RD [T]				*	16	4	15
Socialinių RD [So]					*	31	12
Ekonominių RD [E]						*	30
Politinių RD [P]							*

3.7 pav. Teminių rizikos diskursų klasteriai: abstrakti vizualizacija tyrimo duomenų pagrindu (sudaryta autorės)¹⁹

Siekiant atskleisti būdus, kuriais skirtingi teminiai rizikų diskursai sąveikauja tarpusavyje, toliau bus pristatomi jų sąveiką atskleidžiantys empirinių duomenų fragmentai. Visų pirma dėmesys kreipiamas į atvejus, atspindinčius dviejų teminių rizikos diskursų sankirtas. Likusioje poskyrio dalyje yra analizuojama, kaip prasmes konstruoja daugiau kaip dvi rizikų sritis tuo pačiu metu komunikuojantys rizikų pranešimai.

Tyrimo duomenys rodo, kad teminių rizikų diskursų sankirtos padeda kurti sisteminių rizikų reprezentacijas. Pavyzdžiui, dalis žiniasklaidos tekstų iliustruoja sveikatos ir aplinkosaugos rizikų sąveikos keliamus pavojus, pvz.: „*Potvynį gali apsunkinti paukščių gripas. Šiometinis pavasario potvynis pamaryje gali būti didžiausias per pastaruosius penkerius metus. Nuogąstaujama, kad padėtų komplikuos pavojingas virusas <...> potvynio teritorija sutampa su paukščių migracijos zona. Užtvindytose vietose gali būti daug nuo paukščių gripo nugalėjusių sparnuočių*“ (D, 2006 02 27). Šiuo atveju skirtingoms sritims

¹⁸ Sutapimų dažnis rodo, kaip dažnai atitinkamų sričių rizikos buvo komunikuojamos kartu tame pačiame naujienų pranešime. Koduotų naujienų straipsnių iš viso N=1278.

¹⁹ Apskritimų dydžiai atspindi skirtingų teminių rizikos diskursų proporcijas bendrame rizikos diskurse. Kadangi paveikslas yra vaizduojamas 2D plokštumoje, papildomos rodyklės yra naudojamos siekiant atvaizduoti toliau įsidėsčiusių teminių rizikos diskursų sąsajas. Pvz., socialinių ir sveikatos, technologinių ir aplinkosaugos bei politinių ir technologinių rizikų teminiai diskursai kai kuriuose naujienų pranešimuose buvo komunikuojami greta.

priskiriami rizikos šaltiniai yra sugretinami tarpusavyje sukuriant tam tikrus „dvigubus rizikos šaltinius“. Tai rodo, kad rizikos yra nepaprastos, nes vienos grupės rizika sukuria galimybes pasireikšti kitoms (World Economic Forum, 2007). Dvigubi rizikos šaltiniai pristato potencialų neigiamą poveikį, sąlygotą skirtingų sričių rizikų sinergijos. Kompleksinis neigiamas rizikų poveikis taip pat atsiskleidžia analizuojant tekstus, kurie iliustruoja sveikatos ir ekonomikos rizikų diskursų sankirtą, pvz.: „*Meksikoje ir JAV vis labiau plintant kiaulių gripui, nusinešusiam per 100 gyvybių, su nerimu į neigiamas žinias žvelgia ir Lietuvos kiaulienos perdirbėjai. Jus vienijanti Lietuvos mėsos perdirbėjų asociacija (LMPA) nuogaštuoja, kad naujos gripo atmainos protrūkis sumažins kiaulienos vartojimą*“ (L, 2009 04 27). Šiuo atveju sveikatos rizikų diskursas yra papildomas ekonominių rizikų reprezentacijomis, suponuojančiomis galimą tikslinių grupių pelno praradimą dėl ligos plitimo. Šis diskursų sujungimas suteikia naują prasmę sveikatos rizikoms, nes jos tampa užpildomos ne tik baime dėl galimo sveikatos praradimo, bet ir dėl potencialių ekonominių nuostolių. Tokiam diskursui yra būdinga didesnė konkrečios visuomenės grupės – verslininkų – įtrauktis, leidžianti aktualizuoti komunikuojamą grėsmę tarp jų atstovų.

Rizikos diskursų persidengimai, iliustruojantys „dvigubų rizikos šaltinių“ komunikavimą daugiau arba mažiau yra būdingi visiems teminiams rizikos diskursams. Galima teigti, jog šiuo atveju dažniausiai vienas diskursas reprezentuoja rizikos šaltinių ypatybes (pvz., aiškina kiaulių gripo epidemiologinius rodiklius), tuo metu kitas – siekia apibrėžti potencialius neigiamus padarinius galinčių pajausti subjektų ar objektų situacijas (pvz., pateikia tarp verslininkų kylantį nerimą dėl galimų ekonominių nuostolių). „Dvigubi rizikos šaltiniai“ egzistuoja kaip jungiamosios grandys, diskursyviai susiejančios skirtingus rizikos šaltinius, pvz.: politinę krizę ir gresiančius ekonominius sunkumus (D, 2013 02 16); galimas taupymo praktikas ir legioneliozės riziką (L, 2011 12 01); žadamą skėrių antplūdį ir jų potencialią žalą derliui (L, 2009 10 20); kylančių maisto kainų didinamą skurdo riziką (D, 2008 04 11), galimą politinį sprendimą panaudoti cheminį ginklą (D, 2012 12 04); laukinių gyvūnų sukeltamų automobilių avarių riziką (D, 2014 11 19); nevykusios santuokos poveikį širdies ligoms (D, 2007 10 22) ir t. t.

Toliau bus analizuojami tekstai, kuriuose skirtingi rizikos diskursai kartu komunikuojami su kultūros sričiai priskiriamomis grėsmėmis. Kokybinė tekstų analizė leidžia formuluoti prielaidas apie tai, kaip vyraujanti ideologija prisideda prie rizikų diskurso konstravimo. Pavyzdžiui, vienas iš rizikos diskurso fragmentų atskleidžia rytų ir vakarų kultūrų priešpriešą ir iš jos gimstančius rizikų apibrėžimus, pvz.: „*Irano vadovybės įsitikinimu, lėlės Barbės neigiamai veikia islamo visuomenę <...> Šių lėlių ir kitų žaislų importas iš Vakarų turi naikinančių kultūrinių ir socialinių padarinių <...> Vakarietiški žaislai esą yra pavojus ir turi būti uždrausti. Irano rinka yra užtvindyta vakarietiškais žaislais, kurie į šalį įvežami kontrabanda*“ (D, 2008 04 09). Vakarietiški žaislai, kaip dominuojančios kultūros produktas, yra diskursyviai susiejami su pavojumi kitas kultūrinės bei socialinės normas pripažįstantiems individams. Žaislai tampa simboliu – kultūriniu „kitu“, kuris gali būti suvokiamas kaip priemonė, skatinanti kultūrinę invaziją, kartu kelianti pavojų tradicinei sociokultūrinei tvarkai. Dar vienas pavyzdys, susiejantis sveikatos ir kultūros rizikų diskursus ir atskleidžiantis skirtingų vertybinių, kultūrinių kontekstų nulemtas grėsmes, pvz.: „*Šiais metais 3 mln. mergaičių Afrikoje yra grėsmė būti suluošintoms <...> Egipte šią procedūrą suaugę vyrai ir moterys atlieka 91 proc. 6 m. mergaičių. Kruvina mergaičių genitalijų operacija atliekama ir Azijoje, Indijoje, Indonezijoje ir Malaizijoje bet migrantų bendruomenėse ES. Dar kartą skelbiame įsipareigojimą darbuotis, kad su šaknimis išrautume šį žiaurų nusikaltimą <...> ir toliau kovosime prieš (kurią) giminę nukreiptus nusikaltimus ES ir jos išorėje*“ (D, 2011 02 07). Šiuo atveju susikerta du laukai – tradicinis ir kultūrinis bei

racionalus ir medicininis požiūris, kuriuo siekiama nustelbti pirmąjį, bandant apibrėžti jo keliamą riziką ir akcentuoti neigiamą tradicijų dalį.

Kitas rizikos diskurso interdiskursyvumo analizės pjūvis gali būti siejamas su daugiau kaip dviejų teminių rizikos diskursų sankirtas atskleidžiančiais rizikos pranešimais. Paminėtina tai, kad šios diskursyvos praktikos **DELFI** ir **Irytas.lt** rizikos diskurse buvo nustatyta mažai (23 str. iš 1292). Aukštas diskursyvumo lygis buvo būdingas žiniasklaidos tekstams, komunikuojantiems rizikos problemas, dažniausiai pasižyminčias kompleksiniu neigiamu poveikiu. Vienos rizikos egzistavimas inicijuoja kitų sričių rizikų iškilimą, o jų sąsajos kuria sudėtingas rizikos problemų situacijas, pavyzdžiui, ekonominių, politinių bei technologinių rizikos diskursų samplaiką. Šiuo atveju branduolinės programos keliamą riziką yra susiejama su potencialiais ekonominiais sunkumais bei politinių derybų neefektyvumu, pvz.:

„Iranas ir galingosios šalys penktadienį pradeda dvi dienas trukšiančias derybas, tikintis užbaigti jau dešimtmetį vykstantį ginčą dėl Teherano branduolinės programos <...> Nesugebėjimas susitarti brangiai kainuotų abiem pusėms. Tikėtinas karas tikriausiai lemtų pasaulinį naftos kainų šuolį, sukeltą didesnę grėsmę vangiam ekonomikos atsigavimui, ir įtrauktų kitas Artimųjų Rytų galybes tuo metu, kai padėtis šiame regione“ (L, 2013 04 05).

Pristatomų rizikų kompleksiskumą parodo socialinių, aplinkosaugos bei technologinių rizikų diskursų sąsajos, atskleidžiančios sudėtinę natūralių ir dirbtinių rizikų keliamą potencialią žalą žmogaus sveikatai, pvz.:

„Soliariume gauname didžiulę, neįprastą mums, šiaurės kraštų gyventojams, ultravioletinių spindulių dozę <...> Jei išėję iš soliariumo būname saulėkaitoje, mūsų oda gauna dvigubą šoką. O jeigu dar būname išsitepę ir įdegi skatinančiu kremu – net trigubą <...> Kuo daugiau ultravioletinių spindulių gauname, tuo anksčiau susiraukšlėja mūsų oda, tuo didesnė vėžinių susirgimų rizika“ (L, 2011 06 15).

Panašaus pobūdžio rizikų reprezentacijos gali būti stebimos analizuojant ir kitus diskurse identifikuotus diskursų persidengimų atvejus, pvz.: cunamio ir atominės jėgainės griūties pavojų keliamą grėsmę Japonijos verslui (L, 2011 03 16); neteisėtos bankinės operacijos ir potencialių finansinių nuostolių rizika (L, 2014 01 22) ir kt. Tyrimo duomenys rodo, jog šios diskursų apjungimo praktikoms taip pat būdinga hiperbolizuota retorika dramatiškų netolimos ateities įvykių prognozavimas. Pavyzdžiui, ilgiesiems savaitgaliams priskiriamos rizikos yra pristatomos vartojant „karo“, „armijos“ metaforas bei susiejant sveikatos, deviacijos ir technologinių grėsmių diskursus, pvz.: *„Labai prašome duoti kraujo, nes jo prireiks, nesėskite girti prie vairo, saugokite savo turtą – tokiais išpėjimais į ilgiausio savaitgalio siautulį lyg į karą išlydėta didžiulė poilsiautojų armija. Muštynėms, avarijoms ir kitoms nelaimėms ruošiasi policija, medikai. Ankstesnė patirtis patvirtina, kad ilgieji savaitgaliai daug kam tampa besaiknių puotų metu, po kurių prasideda tikras košmaras“* (D, 2008 05 02).

Reikia paminėti, jog analizuoto diskurso atveju buvo nustatytos ir dirbtinai apjungtų skirtingų rizikų diskursų praktikos. Sąvoka „dirbtinis“ yra vartojama siekiant nusakyti situacijas, kurių metu naujienų rengėjai skirtingoms sritims priskiriamas rizikas sujungia ne turinio, bet jų aktualumo atžvilgiu, pavyzdžiui, pristatant ataskaitų, išskiriančių didžiausias visuomenės grėsmes, duomenis, pvz.: *„Šių metų pavojai – ne tik kosminės šiukšlės, Saulės plūpsniai ir ligos“* (L, 2012 03 09). Šiuo atveju rizikos komunikacijai yra taikomas kitas naujienos pristatymo žanras, kuriuo dažnai norima identifikuoti prioritetines, konkrečiai teritorijai būdingas, grėsmes ir taip sustiprinti išskiriamų rizikų suvokimą kitų rizikų atžvilgiu, pvz.: *„...komentavo Vyriausybės pirmadienį apsvaistytą naująją Nacionalinio saugumo strategiją,*

kurioje teigiama, kad Lietuvai didžiausią išorės grėsmę kelia ekonominė ir energetinė priklausomybė, o vidaus – netolygi socialinė ir ekonominė raida“ (L, 2011 04 04).

Kokybinei rizikos sąvokos konstravimo žiniasklaidoje analizei vertingų įžvalgų taip pat gali suteikti politikos teoretikų Laclau ir Mouffe pasiūlyta „plaukiojančio signifikanto“ (angl. *floating signifier*) sąvoka, kuria remiantis mokslininkai plėtoja diskurso teoriją (Carpentier ir van Brussel, 2012). „Plaukiojantis signifikantas“ nusako būdus, kuriais diskurso elementai įgyja skirtingas reikšmes skirtinguose kontekstuose (ten pat). Tyrimo duomenys rodo, jog naujienų diskurse universali rizikos samprata, nusakanti potencialų neigiamą įvykį, yra pritaikoma skirtingoms grėsmėms komunikuoti: sveikatos, ekonomikos, aplinkosaugos ir kt. Rizikos reikšmė naujienų diskurse nėra iki galo fiksuota, ji nuolat kinta. Pasak Roslyng'ą (2011), rizika iš tikrųjų yra „plaukiojantis signifikantas“, dėl kurio kintamumo skirtingi veikėjai kovoja siekdami ją apibrėžti savais būdais: remdamiesi tikimybine logika, keldami paniką ar pristatydami ją kaip pagrįstą visuomeninį rūpestį.

Šiems teiginiams pagrįsti 3.8 pav. yra pateikiamos skirtingos rizikos diskurso tekstų ištraukos, reprezentuojančios atominės energetikos riziką. Šiuo atveju skirtingi diskursai – sveikatos, ekonominis, socialinis ir politinis siekia paaiškinti atominės energetikos keliamus pavojus, akcentuodami potencialią, tam tikrai sričiai, priskiriamą žalą. Pavyzdžiui, sveikatos diskursas išskiria šios rizikos galimą pavojų sveikatai, socialinis diskursas – galimą darbo jėgos trūkumo klausimą, ekonominis – pabrėžia potencialius ekonominius nuostolius, o politinis – svarstymus apie politinės galią ir priklausomybę.

„Japonija imsis veiksmų, kad žmonės laikytųsi įsakymo evakuotis ir nesiartintų prie Fukušimos branduolinės jėgainės arčiau nei 20 kilometrų <...> Būtina apsaugoti kitų žmonių sveikatą ir garantuoti jų saugumą“ (L, 2011 04 21).

„Naujosios atominės jėgainės vadovams kvalifikuotų darbuotojų gali tekti dairytis kitose šalyse. Baimindamiesi dėl neaiškios padėties Ignalinos atominę elektrinę uždarius, jau dabar nemažai specialistų išvyksta į užsienį“ (D, 2007 07 12).

**Atominės
energetikos
rizika**

„Energetikai nuogaštuoja, kad rusų ir baltarusių planai statyti atominės elektrines, Lietuvos trypčiojimas vietoje dar labiau padidins išlaidas nepriklausomam elektros energijos šaltiniui“ (D, 2010 03 06).

„Rusijos atominės elektrinės (AE) statybas Kaliningrado srityje, esančioje tarp Lietuvos ir Lenkijos, galima vertinti kaip žingsnį Maskvos ir Vidurio Europos suartėjimo link, tačiau iš tikrųjų ši AE gali turėti rimtų geopolitinių pasekmių <...> Baltijos atominė elektrinė, kurią stato Kremlui pavaldži įmonė „Rosatom“, leis Rusijai įtvirtinti savo poziciją Šiaurės ir Vidurio Europos energetikos sferoje“ (D, 2012 10 08).

3.8 pav. Atominės energetikos rizikos reprezentavimas skirtinguose teminiuose diskursuose

3.9 pav. yra pristatomas dar vienas pavyzdys, atspindintis rizikos, kaip „plaukiojančio signifikanto“ egzistavimą. Šis pavyzdys rodo, kaip keičiasi terorizmo rizikai priskiriamos prasmės teminiuose rizikos diskursuose. Pavyzdžiui, kultūriniame kontekste terorizmo rizikai yra suteikiama simbolinė reikšmė, ją susiejant su dominuojančią religijos kryptį išpažįstantčiais individualiais ir jiems gresiančiu pavojumi. Technologiniame kontekste diskursyviai konstruojamas terorizmo rizikos suvokimas iliustruoja šiuolaikinių visuomenių pažeidžiamumą per strateginiams objektams keliamas grėsmes ir galimus plataus masto neigiamus padarinius. Socialinis kontekstas, komunikuodamas terorizmo riziką, įgalina stigmatizacijos, išankstinio nusistatymo apraiškas. Šiuo atveju tam tikrai žmonių kategorijai – pabėgėliams yra diskursyviai priskiriamos „potencialių nusikaltėlių“ etiketės, galinčios apsunkinti šių individų integracijos procesą. Galima teigti, jog taip yra skatinama ksenofobija, suteikiama teisė kaltinti kitų šalių gyventojus (Henderson ir kt. 2014). Reikia paminėti, jog terorizmo rizika taip pat yra susiejama su sveikatos rizikų diskursu. Šiuo atveju teroristai yra

pristatomi kaip asmenys, galintys inicijuoti mirtinų ligų plitimą. Skleidžiamos abejonės saugumo klausimais turi įtaką nerimo ir baimės jausmo sustiprėjimui.

ES turėtų labai rimtai atsižvelgti į popiežiui kylančią grėsmę <...> (Tai) grasinimas ne vien Romai ar Italijos teritorijai – tai grasinimas žmonijai, ne vien krikščionybei, kurią simbolizuoja asmuo yra popiežius“ (D, 2006 09 21).

Terorizmo rizika

„Švedija įtaria, kad Gotlande planuojama statyti „Nord Stream“ techninio aptarnavimo stotis gali tapti Rusijos žvalgybos forpostu, leisiančiu sekti Švedijos karinių laivyną. Stokholmas taip pat būgštauja, kad šis dujotiekis gali tapti teroro atakų taikiniu“ (D, 2009 10 10).

„Nestabili padėtis Šiaurės Afrikoje kelia nerimą, nes tai sudaro teroristinėms grupuotėms naujas galimybes permesti į Europą savo narius ir įrangą <...> Tarp daugybės pabėgėlių iš Tuniso ir Libijos esą nesunkiai gali pasislėpti ir nusikaltėliai“ (D, 2011 04 20).

Teroristai – medikai gali išplatinti mirtinus virusus <...> teroristai, įsilaužę į Didžiosios Britanijos Nacionalinę sveikatos tarnybą, gali lengvai prieiti prie mirtinų virusų ir pavojingų cheminių medžiagų <...> negriežtas saugumas Britanijos ligoninėse suteikia galimybę pavogti mirtinai pavojingas medžiagas“ (D, 2007 07 12).

3.9 pav. Terorizmo rizikos reprezentavimas skirtinguose teminiuose diskursuose

Taigi, šioje darbo dalyje buvo siekiama atskleisti būdus, kuriais teminiai rizikos diskursai sąveikauja tarpusavyje. Tyrimo metu nustatytas teminių rizikos diskursų interdiskursyvumas rodo, kad aplinkosaugos, sveikatos bei kultūrinių rizikų diskursai, lyginant su neišvardintais, kur kas dažniau yra komunikuojami greta kitas sritis atstovaujančių grėsmių. Analizuotuose šaltiniuose fiksuoti politinių, ekonominių, socialinių ir technologinių rizikų diskursai dažniau vystosi savarankiškai.

Kitoje poskyrio dalyje toliau analizuojami kiti rizikos diskurso tvarkos bruožai, pirmiausia pristatomos dominuojančios rizikos diskurso temos teminiuose rizikos diskursuose.

3.1.4 Rizikos diskurso temos

Rizikos diskursas yra palaikomas įvairių diskusinių temų, užpildančių diskurso turinį. 3.2 lentelėje pateikta, kokio pobūdžio teminės kryptys yra plėtojamos komunikuojant skirtingų sričių rizikas DELFI ir IRYTAS.lt internetiniuose portaluose 2006–2014 m.

3.2 lentelė. Dominuojančios rizikos diskurso temos pagal teminius rizikos diskursus

Teminiai rizikų diskursai	Temos	
Sveikatos rizikų diskursas	<i>Pavojingos ligos Su kūnu susiję pavojai Gyvenimas nesaugioje aplinkoje</i>	<i>Nesaugus gyvenimo būdas Grožio industrija Sveikatos priežiūros sistema</i>
Aplinkosaugos rizikų diskursas	<i>Gamtiniai pavojai Klimato pokyčiai</i>	<i>Aplinkosauga</i>
Ekonominių rizikų diskursas	<i>Individų elgsenos ekonomika Ekonominis sunkmetis Nepažabojama infliacija</i>	<i>Mokesčių politika Energetika</i>
Politinių rizikų diskursas	<i>Tarpvalstybinės ir vidinės šalių įtampos</i>	<i>Ginklavimosi varžybos Terorizmas</i>
Technologinių rizikų diskursas	<i>Kibernetinės grėsmės Nelaimingų transporto įvykių rizikos</i>	<i>Technologijų disfunkcijos Energetika</i>
Socialinių rizikų diskursas	<i>Darbo rinkos įtampos Deviacija</i>	<i>Migracija Socialiniai santykiai</i>

Teminiai rizikų diskursai	Temos	
Kultūrinių rizikų diskursas	<i>Kultūrinės vertybės ir tradicinis gyvenimo būdas</i>	<i>Kultūriniai artefaktai bei paveldas</i>

Sveikatos rizikų diskursas. Remiantis Bennett'u (2008) galima teigti, kad beveik kiekvieną dieną skaitydami laikraščius, klausydami radijo ar žiūrėdami televiziją susiduriame su grėsmėmis mūsų saugumui, sveikatai ir gerovei. Šio tyrimo atveju sveikatos rizikų diskurse išryškėjo keletas dominuojančių temų, vienijančių sveikatos grėsmes atskleidžiančius tekstus: *pavojingos ligos, su kūnu susiję pavojai, gyvenimas nesaugioje aplinkoje, nesaugus gyvenimo būdas, grožio industrija, sveikatos priežiūros sistema.* Nepaisant temų įvairovės, jas vienijantis vardiklis yra komunikuojamas pavojus sveikatai. Šios temos ir joms būdingi diskursyvūs teiginiai bus aptariami plačiau.

Tyrimo metu analizuotose tekstuose pristatomas platus ligų, kaip rizikos šaltinių, spektras, prasidedantis sezoninių (pvz., sezoninio gripo (L, 2007 09 25)) bei pasibaigiantis pandeminių (pvz., paukščių gripo (D, 2006 03 09)) ir retų ligų (pvz., Rainoldso sindromo (L, 2013 02 26)) atvejų komunikacija. Dalis sveikatos rizikos pranešimų reprezentuoja pavojus, kurie atsiranda ne tik dėl įvairių ligų egzistavimo, bet ir dėl pakitusios jų formos.

„Medikai skambina pavojaus varpais: Lietuvoje siaučia užleista, vaistams atspari tuberkuliozė“ (D, 2013 03 20); „Esame ant naujų epidemijų slenksčio: „prancūziška sloga“ tapo vaistams atsparia bakterija“ (D, 2014 04 25); „Viso labo penkios mutacijos – ir paukščių gripas taps mirtinu žmogui“ (D, 2011 09 27).

Sveikatos rizikų nepavaldumas

Progresuojančios ligos rizikos diskurse yra pristatomos kaip šiuolaikinės medicinos pažangai nepavaldžios jėgos, kurias nugalėti žmonija kol kas neturi pakankamų žinių, resursų, pvz.: *„Medikai rimtai sunerimę, kad šiuo metu esami vaistai greitai taps neveiksmingi, kadangi bakterijos ir virusai dėl didžiulių aplinkos pokyčių jiems atsparūs tampa greičiau nei sukuriama nauji vaistai“ (D, 2014 04 25).* Tekstuose pabrėžiama, kad kai kuriais atvejais ligų atsparumas auga dėl pačių visuomenės narių (ypač priklausančių žemesniems socialiniams sluoksniams), dėl jų žemo sąmoningumo ir neatsakingo sveikatos gydymo elgesio, pvz.: *„...turime labai daug užleistų ir atsparių atvejų. Ta dalis yra didžiausia Lietuvos problema“ <...> socialiai pažeidžiami asmenys, kurie gydomi arba pradeda gydytis, tačiau po kurio laiko dėl įvairių priežasčių tą gydymą nutraukia ir tuo būdu išsivysto atsparus vaistams atvejis“ (D, 2013 03 20).*

Ligų temą plėtojanti diskurso tekstų grupė taip pat dažnai yra siejama su prognostiniais ateities epidemiologinių mastų vertinimais, akcentuojančiais didėjančių ligų atvejų skaičių ir numatomas neigiamas tendencijas, pvz.: *„Manoma, kad vėžinių susirgimų atvejų skaičius per ateinančius dvidešimt metų turėtų išaugti net 57 procentais <...> dėl tokios žmoniją ištikiančios katastrofos reikės keisti požiūrį į prevenciją ir kovą su šia klastinga liga“ (L, 2014 02 18).* Tokio pobūdžio svarstymai ateities rizikos suvokimą įtraukia į dabartį, kvestionuodami būdus, galinčius užkirsti kelią pesimistinėms prognozėms.

Rizikos visuomenėje egzistuojančios rizikos yra ypatingos dėl savo globalumo, savarankiško egzistavimo, nepriklausomai nuo geografinės teritorijos (Hovden, 2003). Sveikatos rizikos – ne išimtis. Didesnis individų mobilumas, valstybių sienų nykimas ir pan. atveria kelią ligoms plisti. Vienas iš daugybės pavyzdžių galėtų būti Ebola viruso rizikos komunikavimas, pvz.: *„Vakarų Afrikos šalyse plintant Ebola hemoraginės karštiligės virusui, europiečiams taip pat labai svarbu žinoti, kaip saugotis šios mirtinos ligos <...> Europos šalyse tokia rizika – nedidelė, tačiau mus virusas gali pasiekti per laukinių gyvūnų mėšlą“ (D, 2014 08 29).* Skirtingiems regionams būdingų sveikatos pavojų pristatymas vietinėje žinių

darbotvarkėje perduoda medijuojamą kitų patirtį, leidžia skaitytojui išgyventi krizes su jomis net neturint fizinio kontakto.

Su žmogaus sveikatos būseną / sveikata susijusios grėsmės rizikos diskurse taip pat yra komunikuojamos akcentuojant su ligomis susijusių rizikų tematiką. Kūno dalys (pvz., apgamai (D, 2012 05 19), didelis pilvas (D, LR, 2013 06 28)) ir sveikatos sutrikimai, pavyzdžiui, susilpnėjęs regėjimas (D, 2011 08 09) ar mieguistumas (D, 2013, 09 23) yra pristatomi kaip rizikos šaltiniai, taip pat ir simptomai, signalizuojantys potencialius sveikatos sutrikimus. Žinių rengėjai daugeliu atvejų pabrėžia, kad jų skleidžiamas pranešimas turėtų būti aktualus visiems individams, net jeigu jie pristatomo pavojaus ir nesuvokia, pvz.: „„*Supykęs“ apgamas priešaukia ligą <...> Nerastume žmogaus, ant kurio kūno nebūtų nė apgamėlio. Vieni jų turi daugiau, kiti – mažiau. Paprastai į šiuos odos darinius nekreipiame dėmesio, nors tikrai vertėtų. Apgamas gali pakisti – supiktybėti ir virsti pavojinga melanoma“* (D, 2012 05 19).

Sveikatos grėsmių reprezentacijos verčia nerimauti ne tik dėl ligų egzistavimo. Rizikos diskurso temai „gyvenimas nesaugioje aplinkoje“ priskiriami tekstai, kurių turinys tiesiogiai arba latentiskai skleidžia baimę ir nesaugumą. Šiuo atveju individus dažnai supanti pavojinga aplinka apima nesaugius namus ir juose esančius daiktus, viešąsias erdves ir įstaigas (pvz., „*Hepatitis A – tikinti bomba viešojo maitinimo įstaigose“* (L, 2011 11 03)), viešą transportą (pvz., „*Britanijoje viešajame transporte galima apsikrėsti mirtinai pavojinga stafilokoko atmaina“* (D, 2012 02 02)).

Aplinka kaip erdvė, kurioje slepiasi daugybė pavojų – „žudikų“

„*Ekspertai perspėja, kad šaldytuvo magnetukai arba dekoratyviniai papuošalai gali tapti jūsų žudikais, jeigu jūsų širdis yra silpna“* (D, 2006 12 02).

„*JAV mokslininkai įspėja jaunos tėvus: kūdikių maitinimas karštais gėrimais iš plastikinių buteliukų gali būti pavojingų apsinuodijimų priežastimi. Naujausi tyrimai parodė, kad veikiamas karščio plastikas išskiria toksinus“* (D, 2008 02 04).

„*Žiemą malkomis kūrenami židiniai teikia namams šilumą ir jaukumą, tačiau nuo tyliai skleidžiamų smalkių ne vienas apsinuodija ar netgi miršta“* (D, 2012 11 21).

Dar viena rizikos diskurso tema – „nesaugus gyvenimo būdas“ pratęsia sveikatos rizikoms būdingas nerimo kūrimo temas. Prevencinė medicininė diagnostika, pranašesni gydymo metodai, ekonomikos augimas ir geresnė viešoji politika yra 21 a. industrializacijos ir urbanizacijos procesų dalis (Senapati, et. al., 2015). Šie veiksniai ir su jais susiję socialiniai pokyčiai suteikia galimybių kalbėti apie modernų gyvenimo būdą, žymintį didesnes individų pasirinkimų galimybes, vis spartėjantį gyvenimo tempą ir kartu atsirandančias naujas grėsmes. Išanalizavus straipsnius matyti, jog įvairių tipų ligos, susirgimai yra pristatomi kaip neatskiriamos nūdienos visuomenės grėsmės, atsirandančios dėl šiuolaikinio gyvenimo būdo: nesveikos mitybos, nepakankamo fizinio aktyvumo, žalingų (ir ne tik) įpročių, streso, taip pat savigydos, pagrįstos neatsakingu medikamentų naudojimu.

Dalis minėtai temai priskiriamų straipsnių pristato maisto produktų ir gėrimų keliamas grėsmes, formuodami „maisto, kaip nuodų“ požiūrį, pvz.: „*Pavojingiausi vaisiai ir daržovės* (D, 2013 05 06)“; „*Mokslininkai – apie baisią cukraus žalą* (D, 2013 08 16)“; „*Raudonos mėsos mėgėjai gyvena trumpiau* (L, 2009 03 24)“. Šią riziką pristatantiems tekstams išlieka būdinga netikėtumo ir nuostabos dimensija, kuri tarsi verčia nauju žvilgsniu pažvelgti į iki šiol kasdienybei įprastus dalykus – maisto produktus. Reikia paminėti, kad šiame diskurse dažnai išskirtinis dėmesys skiriamas kitų šalių (ypač Lenkijos) kuriamos produkcijos neigiamam įvaizdžiui formuoti.

„Lenkiškose dešrose – techninė druska, kepiniuose – supuvusių kiaušinių milteliai, riešutuose – ligų sukėlėjai. O dabar dar ir žiurknuodžiai saldumynuose. Lenkų „Magnolios“ fabriko gaminiai, kurie aplinkkeliu, – iš Latvijos pateko ir į „Rimi“ prekybos tinklą Lietuvoje nėra vieninteliai, pagaminti iš grauzikų nuodais užteršto pieno miltų. Kas per pastaruosius porą mėnesių suvalgė saldumynus dar šešių Lenkijos gamintojų, prisipirkusių užnuodytos žaliavos, vis dar neaišku“ (L, 2013 01 26).

Nors diskursyviai konstruojamas nusivylimas ir nepasitikėjimas maisto pramone remiasi hiperbolizuota kalba, naujienų rengėjai skuba priminti, jog jų komunikuoti žodžiai iki galo neatspindi realios situacijos, pvz.: *„Tačiau lenkiški saldumynai – tik krislas nesaugių maisto produktų jūroje“* (L, 2013 01 26). Kitas paminėtinas dalykas tęsiant kokybinę žiniasklaidos tekstų analizę yra tai, jog maisto produktų rizikoms pristatyti naudojamosi kontrastingomis verbalinėmis frazėmis, kuriančiomis priešingą, opozicijomis pagrįstą pristatomo objekto vaizdinį, pvz.: *„Skanus vanduo gali būti nuodingas“* (D, 2010 11 20); *„Ankstyvi, gražiai atrodantys vaisiai prekybos centruose gali turėti nitratus, taigi būti pavojingi sveikatai“* (D, 2013 05 06). Tokie teiginiai tarp skaitytojų gali kurti nepasitikėjimo jausmą visuomeninėmis institucijomis (atsakingomis už maisto saugą ir pan.) ir privačiu sektoriumi.

„Nesveiko“ gyvenimo būdo temą taip pat papildoma naujienų straipsniai, akcentuojantys įvairių įpročių keliamą pavojų. Straipsniuose aprašant rizikas, dėmesys yra kreipiamas ne tik į tradiciniais tapusius žalingus įpročius, pvz.: rūkymas (D, 2012 03 28) ar alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimas (D, 2013 12 18), bet ir kitus įpročius, kurie rečiau yra siejami su pavojumi sveikatai, pvz.: *„Mokslininkai teigia, kad daugiau nei dvi valandas per dieną trunkantis televizoriaus žiūrėjimas gali privesti prie ankstyvos mirties“* (D, 2011 06 15). Rizikos pranešimų kūrėjai, siūsdami rizikos pranešimą skaitytojui, nestokoja hiperbolizuotos kalbos, palyginimų, leidžiančių abejoti taikomų rizikos komunikacijos strategijų tinkamumu, pvz.: *„Jei vienintelis jūsų fizinis aktyvumas buvo kompiuterio klavišų ir televizoriaus pultelio mygtukų spaudymas, jūsų organizmas greičiausiai primena dumbliną balą, kurioje tyko infarkto ir kitų širdies ligų baubai. Juos išvaikyti gali tik judėjimas“* (L, 2007 04 29). Neretai „nesveiko“ gyvenimo būdo grėsmes pateikiantys žiniasklaidos tekstai primena šiuolaikinei visuomenei būdingo spartaus gyvenimo tempo pasekmes, pabrėždami streso darbe ar kitų, su darbu susijusių veiksmų neigiamą poveikį žmogaus būsenai, sveikatai, pvz.: *„Infarkto taikiklyje – poilsį užmirštančių žmonių širdis“* (L, 2013 06 14); *„Labai bloga žinia biurų darbuotojams <...> žmonės, per dieną ant kėdės praleidžiantys daug valandų, net 66 proc. labiau rizikuoja susirgti vėžiu nei tie, kurių gyvenimo būdas nėra toks sėslus“* (D, 2014 06 20).

Kita tema, susijusi su sveikatos rizikų diskursu pristato grožio industrijos keliamus pavojus: netinkamos kosmetikos naudojimą, soliariumo įdegio šalutinio poveikį ar grožio procedūrų paslaugų neigiamų pasekmes. Šiuolaikinėje visuomenėje kūnas yra suvokiamas ne tik kaip fiziologinis organizmas. Jis taip pat yra stiliaus bei įvaizdžio dalis. Žiniasklaidos bei grožio industrijos propaguojamas tobulo kūno kultas individus, ypač moteris, įtraukia į grožio kūrimo procesą, siekiant žiniasklaidos komunikuojamo kūno tobulumo. Pasak Britton (2012), grožio industrijos kuriami nereali kūno formų vaizdai turi įtaką moterų vidinei būsenai, kuri pasireiškia nerimu, prasta saviverte, pasitikėjimo savimi stoka. Kokybinė naujienų straipsnių analizė leidžia daryti prielaidą, kad rizikos diskursas prisideda prie hegemoninio prižiūrėto kūno supratimo palaikymo. Pavyzdžiui, lankymasis soliariume yra traktuojamas kaip įprasta, netgi būtina veikla, pvz.: *„Lankymasis grožio salonuose, soliariumuose daugeliui klientų yra ne tik būtinybė, bet ir savotiška pramoga. Tačiau didžioji dalis klientų net nepagalvoja, kad*

nedezinfekuojamos šukos ar iš stalčiaus ištraukta dildė gali būti daugelio užkrečiamų ligų priežastimi“ (D, 2006 05 19).

Paskutinė šio tyrimo metu nustatyta sveikatos rizikų diskurso tema susijusi su sveikatos priežiūros sistemos pavojais. Šiai kategorijai priskiriami straipsniai atskleidžia medicinos intervencijų, vaistų, medikų darbo kokybės bei sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūros keliamus pavojus. Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė rodo, jog komunikuojant tokio pobūdžio grėsmes, rizikos diskursas remiasi dviprasmiškumu, kuris kelia rizikos – naudos klausimą, pavyzdžiui: *„Chemoterapija gali sukelti ir priešingą nei tikėtasi efektą – padaryti daugiau žalos nei atnešti naudos. Specialistai įspėja, jog šis onkologinių ligų gydymo metodas gali labai pakenkti ne vėžinėms, o sveikoms ląstelėms“* (D, 2012 08 06); *„Moterys, kurioms buvo atliktas Cezario pjūvis, net 14 proc. labiau rizikuoja ateityje pagimdyti negyvą kūdikį nei tos, kurios gimdo natūraliai* (D, 2014 07 04)“. Tiesiogiai arba latentiskai suponuojamas dviprasmiškumas prisideda vertinant medicininių technologijų nesaugumą, verčia abejoti tradicinėje medicinoje taikomais gydymo metodais. Taip pat reikia paminėti, kad sveikatos rizikų komunikacijai būdingos vaistų keliamą šalutinį poveikį pristatančios naujienos, kurios pabrėžia medicininių preparatų vartojimo pavojus, pvz.: *„Atsargiai: pavojingas vaistas! (L, 2006 11 10)“*; *„Liekninamieji preparatai gali sukelti psichikos ligą (Delfi, 2008 03 28)“*. Vaistų nesaugumo temą papildo tekstai, pristatantys neatsakingo medikamentų vartojimo keliamą riziką.

Su šia tema susiję straipsniai taip pat atskleidžia sveikatos priežiūros sistemos problemas, kurios atsiranda dėl nepakankamo ir neefektyvaus rizikos valdymo. Viena iš pagrindinių tekstuose pristatomų problemų – žmoniškųjų bei materialių išteklių trūkumas. Pirmuoju atveju socialinis rizikos diskurso konstravimas pristato sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo netolygumus, atsirandančius dėl specialistų trūkumo, pvz.:

Nuogaštavimai dėl sveikatos priežiūros sistemos žmoniškųjų resursų trūkumo

„Jeigu prieš kelerius metus priimto įsakymo įsigaliojimo Sveikatos apsaugos ministerija neatidės, poliklinikos medikams ir jų pacientams prasidės sunkus metas. Nuo ateinančių metų pradžios poliklinikoje turi būti panaikinti pediatry, chirurgų, ginekologų, vidaus ligų gydytojų etatai. Visiems pacientams, tarp jų net vaikams bei neščiosioms, teks buriuotis prie vieno – šeimos gydytojo kabineto – durų. Žmones jau dabar baugina ne tik neišvengiamai ilgos eilės, bet ir medicinos paslaugų kokybė. Tai kas bus toliau?“ (D, 2008 07 03).

Tiek specialistų skaičiaus mažėjimas, tiek įvedami jų darbo krūvio apribojimai yra pristatomi kaip grėsmės, potencialiai galinčios pabloginti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę bei atitolinti jas nuo individų. Sveikatos sektoriaus problemas atskleidžia ir tekstuose aprašomas sveikatos gydymui reikalingų materialinių išteklių trūkumas, pvz.: *„Pasaulinės vakcinės atsargos nuo geltonojo drugio, nuo kurio kasmet miršta dešimtys tūkstančių žmonių, baigia išsekti <...> šiuo metu pasaulinės skiepijimo atsargos yra išseiktos <...> priartėjome prie ribos, kai negalėsime vykdyti nei nenumatytų kampanijų, nei profilaktinių masinio skiepijimo kampanijų“* (L, 2008 02 27).

Dar viena, aptariamajai temai priskiriama potėmė yra siejama su skiepijimo pavojumi. Anot Hobson-West (2003), imunizacija dažnai yra traktuojama kaip viena iš sėkmingiausių medicininių intervencijų, gerokai sumažinusių sergamumo ir mirtingumo mastus nuo infekcinių ligų. Nepaisant to, vakcinų priešininkai pabrėžia jų neigiamą poveikį sveikatai. Šio tyrimo atveju, su rizika visų pirma yra siejamas sąmoningas skiepijimo atsisakymas, egzistuojantis kaip protestas prieš tradicinius, medicinos prevencijos būdus, pvz.: *„Pavojus vis rimtesnis: vengiant skiepijimo, daugėja susirgimų kokliušu“* (D, 2014 07 30)). Kitu atveju

priešingai – jis yra aptariamas kaip skiepijimo „neįperkamos“ klausimas, diskursyviai atskleidžiantis skirtingas individų ekonominės gerovės situacijas bei netolygias galimybes naudotis medicinos siūlomomis prevencinėmis priemonėmis, galinčiomis mažinti sveikatos rizikas, pvz.: „*Erkinu encefalitu Lietuvoje ir Latvijoje šiemet gali užsikrėsti dar daugiau žmonių <...> ekspertai pažymėjo, kad vargingiau gyvenantys žmonės dažniau vyksta į miškus rinkti grybų ir uogų, be to, turėdami mažiau pajamų, jie negali sau leisti skiepijimo*“ (L, 2010 03 28). Išanalizavus įvairias studijas galima daryti prielaidą, kad vakcinacijos keliamų rizikų reprezentacijos viešajame diskurse gali turėti tiesioginį poveikį individų apsisprendimui skiepijimo atžvilgiu. Leask (2002, p. 124) teigia, jog negatyvus skiepijimo pristatymas žiniasklaidoje nulėmė MMR (tymų-epideminio parotito-raudonukės) vakcinos atsisakymą Jungtinėje karalystėje.

Aplinkosaugos rizikų diskursas. Kapitalistinės, vartotojiškos visuomenės plėtra į viešąjį diskursą kelia su aplinkosauga susijusių rizikų pateikimo būdus. Atlikus šį tyrimą nustatytos trys dominuojančios aplinkosaugos rizikų diskurso temos – *gamtiniai pavojai, klimato pokyčiai bei aplinkosauga.*

Temoje „gamtiniai pavojai“ pristatomos dvi pavojingų gamtos reiškinių grupės: 1) nepalankios; 2) ekstremalios / sudėtingos oro sąlygos. Nepalankios oro sąlygos gali būti siejamos su dažnai pasikartojančiais sezoniniais gamtos reiškiniais, kurie individus arba jų turtą įtraukia į su rizika susijusias situacijas, pvz., žaibai (D, 2006 07 21), gausus sniegas (L, 2010 01 07), aktyvi saulė (L, 2012 07 21) ir pan. Jos yra netikėtos, tačiau nutinka pakankamai dažnai, kad galėtų būti nuspėjamos ar taptų nelaimingų atsitikimų draudimo objektu (CTI Reviews, 2016). Rizikos diskurse šio pobūdžio rizikos dažniausiai yra pristatomos kaip suinteresuotų institucijų (meteorologų, ugniagesių, medikų) informaciniai pranešimai visuomenei, siekiant ją informuoti apie galimą pavojų bei teikiant patarimus, padėsiančius minimizuoti galimą riziką, pvz.:

Rizikos komunikacija kaip institucinė funkcija

„Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba informuoja, kad sekmadienį daug kur smarkiai snigs, daugiausia šiaurinėje Lietuvos dalyje <...> užsnigti keliai, blogas matomumas neleidžia orientuotis vietovėje, ir ši situacija gali sukelti pavojų gyvybei. Pučiant stipriam vėjui lūžta dideli medžiai, krinta jų šakos, griūna silpnos konstrukcijos statiniai, virsta nepritvirtinti įrenginiai. Nestovėkite po aukštais medžiais, prie elektros linijų, nestatykite automobilių po medžiais. Be to, gali sutrikti ryšiai ir elektros energijos tiekimas“ (D, 2008 11 23).

Šiai kategorijai priskiriami naujienų tekstai dažniausiai remiasi lakoniška kalba, apibūdinančia gresiančių pavojų bei teikiančia rekomendacijas, kaip reikėtų elgtis nelaimės atveju. Daugeliu atvejų sudominti skaitytoją siekiama remiantis atsakingų institucijų autoritetu, pvz.: „*Gaisrininkai primena apie žaibų pavojų*“ (D, 2006 07 21); „*Atsargiai – karščiai! Kauno visuomenės sveikatos centras*“ (D, 2010 07 13); „*Ugniagesiai ragina gyventojus nelipti ant ledo*“ (L, 2009 02 12). Tokiu atveju funkcinės visuomenės institucijos, pasinaudamos masinės komunikacijos kanalais, pateikia išankstinę informaciją siekdamos išpėti visuomenę dėl galimų rizikų. Kartu jos skatina imtis prevencijos priemonių, leidžiančių išsaugoti žmonių gyvybes bei sumažinti galimos žalos mastus. Taip pat paminėtina, kad aplinkosaugos rizikų temų įvairovę didina su kosmoso erdve siejamų grėsmių pristatymas, pvz., asteroidų (D, 2010 10 26), magnetinių audrų (D, 2013 05 06) ir pan.

Ekstremalių oro sąlygų rizikų komunikacija reprezentuoja gamtos jėgų apraiškas, galinčias turėti didesnio masto neigiamų padarinių, pvz., ugnikalnių išsiveržimus (D, 2010 10 26), žemės drebėjimus (D, 2011 03 02), taifūnų (L, 2013 10 16) ir cunamių susiformavimus (L, 2014 06 24), ir

kitų rizikų keliamas grėsmes. Hiperbolizuotą gamtos jėgų vaizdavimą padeda kurti naujienu rengėjų vartojama gamtos jėgų personifikacija, įvairius reiškinius pristatanti kaip grėsmingus subjektus, niokojančius individus supančią aplinką bei keliančius pavojų jų gyvybėms. Pavyzdžiui, „*didžiausias Europoje aktyvus vulkanas Etna, esantis Sicilijoje, grasina vietos gyventojams*“ (D, 2013 10 26). Tai atskleidžia sužmogintą gamtos stichijų vaizdavimą ir joms priskiriamas būdingas savybes – sąmoningą gebėjimą veikti: pykti, niokoti, grasinti ir t. t.

Tyrimo duomenų analizė leidžia teigti, kad kai kuriais atvejais ekstremalių gamtos rizikų komunikacija persipina su krizės komunikacija. Šis procesas rodo, jog visuomet egzistuoja rizika, kad kiekviena sudėtinga ir įtempta krizinė situacija gali tapti dar blogesne, pvz.: „*Uolienomis ir pelenais besispjaudantis ugnikalnis privertė valdžios pareigūnus evakuoti apie 8 tūkst. netoliese jo gyvenančių žmonių <...> pareigūnai įspėja, kad Galerasas kol kas neplanuoja nurimti, todėl kelia grėsmę*“ (L, 2010 01 01). Ekstremalių gamtos grėsmių kuriamas diskursas taip pat suponuoja visuomenių pažeidžiamumo dimensiją. Šiai temai priskiriami straipsniai gamtą vaizduoja kaip bauginančią, negailestingą, o individus – kaip priklausomus, kartais visiškai bejėgius gamtos įkaitus, pvz.:

Natūralios jėgos kaip rizikos šaltinis

„*Gausaus sniego paralyžiuotoms Vidurio ir Rytų Europos šalims gresia tolesni nemalonumai, kuriuos gali sukelti potvyniai <...> numatoma, kad per artimiausias dešimt dienų temperatūra Bulgarijoje ir Rumunijoje pakils 8–10 laipsnių, o Dunojaus upėje pajudės ledas. Nors nuo Serbijos iki Bulgarijos tūkstančiai žmonių vis dar įkalinti pusnių, yra įspėjamųjų ženklų, kad niokojantys potvyniai pareikalauts dar daugiau gyvybių ir ekonominių išteklių*“ (D, 2012 02 21).

Bejėgiškumo pojūtį dar labiau sustiprina viešas pripažinimas, jog net ir specialiosios tarnybos nėra pajėgios apsaugoti žmonių nuo galimų gamtos nelaimių, pvz.: „*Šiuo metu keliose vietose naktimis paupyje budi keletas pareigūnų, tačiau jie patys pripažįsta, kad padėti šimtams šeimų nesugebėtų. Jų funkcija – tiesiog įspėti apie artėjančią pavojų. O kas tada, kai įspės? Kokių veiksmų bus imtasi?*“ (D, 2011 02 23).

Pakankamai vienpusišką požiūrį kuria ir kitai temai „klimato pokyčiai“ priskiriami straipsniai. Tarp šios grupės tekstų dominavo naujienu straipsniai, pristatantys galimą neigiamą kintančio klimato poveikį visuomenėms, o apie potencialią žalą gamtinei aplinkai buvo kalbama rečiau. Šiai kategorijai priskiriami straipsniai komunikuoja ilgalaikes, su klimato pokyčiais susijusias, dažnai kompleksinį poveikį turinčias grėsmes, pvz.: klimato kaitą (D, 2006 10 21), galimą vandens stygių (D, 2007 10 22), kylantį vandens lygį (L, 2009 04 03), nykstančias teritorijas (D, 2013 10 02), kurių pasekmės bus matomos ateityje.

Vienas iš dažniausiai šioje temoje minėtų rizikos šaltinių – klimato kaita. Žiniasklaidos tekstuose pabrėžiama su klimato kaita susijusių katastrofiškų padarinių galimybė, pvz.: „*Pasaulio bankas paskelbė ataskaitą apie katastrofišką klimato atšilimą, kuris gali įvykti vos po 50 metų. Įspėjama, kad vidutinė Žemės temperatūra pakils maždaug keturiais laipsniais, o ne dviem, kaip buvo galvota iki šiol <...> dėl to ilgainiui dalis Žemės sausumos plotų gali likti tiesiog negyvenami*“ (D, 2012 11 21). Nors dažniausiai klimato rizikos pristatomos kaip globalaus masto pavojai, tačiau kai kuriais atvejais ši problema priartinama pabrėžiant jos aktualumą ir vietiniam kontekstui – Lietuvai, pvz.: „*Dėl šylančio klimato Lietuvos upės sparčiai garina vandenį ir senka <...> ir tai toli gražu ne visos gąsdinančios naujienos. Taip pat intensyviai pelkėja ežerai, o Kuršių marios ateityje visai išnyks*“ (D, 2013 10 02). Komunikuojamas klimato kaitos pavojus rizikos diskurse yra konstruojamas kaip grėsmė, galinti neigiamai paveikti įvairius objektus ir subjektus: miestus (D, 2013 05 20), ekonomiką (D, 2006 10 30), gyvūnus (D, 2012 09 22), gamtinę aplinką (L, 2010 11 20) ir kt. Viešai diskutijai įtaigumo

suteikia jau matomų neigiamų klimato kaitos padarinių reprezentavimas, pvz.: „*Klimato kaitos padariniai jau akivaizdūs visoje Europoje*“ (D, 2012 11 21). Reikia paminėti, kad klimato kaitos rizikos reprezentacijos analizuotuose duomenų šaltiniuose taip pat yra lydimos dviprasmybių, prieštarų argumentų, verčiančių abejoti grėsmės realumu, pvz.: „... *planetos istorijoje būta ne vieno atšilimo. Todėl dabartinis nebūtinai reiškia, kad dar labiau karštės. Priešingai – gali staiga atšalti*“ (D, 2007 06 22).

Paskutinė šio tyrimo metu aplinkosaugos rizikų diskurse nustatyta tema – aplinkosauga. Ši tema, priešingai nei prieš tai aptartos, vienija tekstus, komunikuojančius rizikas, kurių potencialus adresatas yra gamta ir jos aplinka. Šiuo atveju gamta yra suvokiama kaip vertybė, kurią būtina puoselėti ir saugoti. Šiai kategorijai priskiriami straipsniai kalba apie antropogeninės veiklos esamus bei galimus padarinius, neigiamai veikiančius gamtą ir jos objektus (augmeniją, gyvūniją ir pan.). Žiniasklaidos tekstuose harmoningam gamtos egzistavimui priešpastatomas individų poreikių augimas, vartotojiškos visuomenės plėtra, besaikis žemės išteklių naudojimas, pvz.: „*Lietuvos miškai pasižymi turtinga augmenija ir gyvūnija, tačiau dėl nuolat didėjančio miškų naudojimo tai įvairovei kyla grėsmė. Didžioji dalis miškų Lietuvoje nėra natūralūs, jie formuoti taip, kad atitiktų žmogaus poreikius – augintų kuo daugiau kokybiškos ir pramonei reikalingos žaliavos*“ (L, 2012 03 21). Gamtinės aplinkos degradacijos priežastys taip pat yra siejamos su neatsakingu ir gamtai nedraugišku visuomenės narių elgesiu, maskuojančiu racionalumo stokojančias elgesio praktikas. Šiuo atveju naujienų rengėjai taiko opozicijomis pagrįstą komunikaciją, išryškinančią gamtos gyvybingumą, trapumą ir kartu – destruktivų individų elgesį, pvz. :

Nedarnus gamtos ir žmogaus santykis

„*Atsivėrusiuose plikuose paviršiaus plotuose gausu gyvybės <...> prie pelkių, saulės šildomuose miško retmių pakraščiuose galima surasti po žiemos atsibodusius, tik labai lėtus gyvavedžius driežus ir gyvates angis. Laukuose, prie žolės kupstų, po krūmais esančiuose guoliuose glaudžiasi kiškiukai <...> Tačiau viso šio pavasario sujudimo ir gyvybės proveržio diidybės mes galime neišvysti: kiekvieną pavasarį, vos pradžiūvus, ima rūkti deginama žolė. Dažnai taip tik slepiamas neūkiškumas, nes pernai žolė liko nenušienauta*“ (D, 2011 04 04).

Tokio pobūdžio straipsniuose taip pat atskleidžiamos individų pastangos siekiant sumažinti galimai neigiamą poveikį gamtai. Analizuojant tekstus galima išvelgti atsargumo principu grindžiamą veikimą, kurį taikant yra siekiama užkirsti kelią potencialiai žalai, pavyzdžiui, apribojimais, susiję su genetiškai modifikuotų organizmų plėtra, pvz.: „...*draudimas įvežti JAV įmonės „Monsanto“ auginamus genetiškai modifikuotus kukurūzus tebegalioja <...> Žaliųjų teigimu, tokie augalai yra kenksmingi, nes sukelia vabzdžių atsparumą pesticidams, be to, iki galo nėra aišku, ar toksinas veikia bites, kurių skaičius Europoje stipriai mažėja*“ (L, 2013 08 05). Tekstuose pristatomi rizikos mažinimo veiksmai nėra susiję tik su draudimų iniciavimu. Dažnai aplinkosaugos rizikų pranešimais apeliuojama į pavienių individų sąmoningumą ekologijos atžvilgiu, skatinama būti „aplinkai draugiškiems“.

Ekonominių rizikų diskursas. Tyrimo metu buvo nustatytos penkios dominuojančios ekonominių rizikų temos: *individų elgsenos ekonomika, nepažabojama infliacija, artėjantis ekonominis sunkmetis, mokesčių politikos keliamos grėsmės, energetika.*

Pirmoji išryškėjusi ekonominių rizikų diskurso tema apima mikroperspektyvą ir nagrinėja su individų elgsenos ekonomika siejamus klausimus. Diskurse pastebimos dvi pagrindinės veiklos, kurios siejasi su individualia rizika ir ekonominio saugumo galimu paradimu. Tai paskolų įsigijimas bei greitųjų kreditų vartojimas. Pirmuoju atveju rizikos

diskursas tampa priemone, kuria mėginama atkreipti ilgalaikius finansinius įsipareigojimus ketinančių prisiimti individų dėmesį, pvz.: „*ragina, imančius ir turinčius ilgalaikius kreditus būstui, pagalvoti apie savo finansinį saugumą. Būsto paskolų gavėjai turėtų atsižvelgti į dvejopą riziką – išgyjamo turto vertės ir pajamų pokyčių*“ (D, 2006 02 27). Reikia paminėti, jog prieš tai aptarto pobūdžio komunikacija buvo intensyvesnė 2007–2008 m., t. y. ekonominės krizės pradžioje. Žiniasklaidos tekstuose užfiksuoti rizikos diskurso fragmentai parodo ekonominės krizės kontekstuose perteikiamą didėjantį individų finansinį nesaugumą ir metaforų naudojimu grindžiamą jo pristatymą, pvz.: „*Paskolų turėtojams skamba pavojaus varpai. Griežtėjantis komercinių šalies bankų tonas gyventojus verčia koreguoti savo planus. Išaugusios būsto paskolų palūkanos vieniems tapo rimtu barjeru įsigyti išsvajotą būstą. O ir paskolas jau pasiėmę gyventojai verčiami griebtis kraštutinumų, norėdami išvengti finansų krizės*“ (D, 2007 12 10). Šiuo atveju individai yra vaizduojami kaip sisteminių ir struktūrinių pokyčių grėsmių įkaitai.

Antruoju atveju, t. y. vertinant greitųjų kreditų vartojimo grėsmes, matomas priešingas individų pozicijos komunikavimas. Čia ekonominė rizika suvokiama kaip sąmoningas individo sprendimas rizikuoti – įsiskolinti, nesant tikram dėl galimybės gražinti skolų. Diskurse konstruojamas šios grėsmės vaizdinys yra siejamas su platesniu galimų neigiamų rizikos pasekmių suvokimu nurodant, jog šiuo atveju gali nukentėti ne tik pats rizikuojantis, tačiau ir jį supanti socialinė aplinka, pvz.: „*Imdami greitąjį kreditą rizikuojate savo pinigine, šeimos ir visuomenės gerove*“ (L, 2013 07 03). Žiniasklaidos tekstuose pastebimas greituosius kreditus dalijančių įmonių neatsakingumas bei neadekvatus tikrovės reprezentavimas, leidžiantis potencialioms aukoms susikurti klaidingą įvaizdį, neatspindintį realaus rizikos masto, pvz.:

Socialiai neatsakingo verslo keliamos grėsmės

„*Greituosius kreditus teikiančios įmonė reklamoje potencialius klientus drąsina daug negalvojus imti paskolas ir taip ne tik spręsti finansines problemas, bet už tuos pinigus paūžti, nusipirkti dulkių siurblių ir šiaip praskaidrinti gyvenimą. Televizoriaus ekrane klientai visada šypsosi. Nors, Lietuvos banko duomenimis, trečdaliui žmonių greitieji kreditai tampa nepakeliama našta*“ (L, 2013 07 03).

Neapgalvoto ir neatsakingo ekonominio elgesio temą taip pat papildė su kredito kortelių naudojimu siejamas pavojus, mažinantis finansinį stabilumą ir taip sudarantis prielaidas naujiems ekonominiams nuosmukiams formuotis: „*JAV gyventojai, susidūrę su grynųjų pinigų trūkumu, vis dažniau naudojami kredito kortelėmis, o tai, anot analitikų, gali sukelti dar vieną krizę*“ (L, 2008 06 04).

Antroji ekonominiame diskurse išryškėjusi tema – infliacijos keliami pavojai. Šia tema rašytuose straipsniuose pristatmos didėjančios įvairių prekių, pvz., degalų (D, 2010 05 20), maisto produktų (L, 2010 08 16), paslaugų (elektros tiekimo (L, 2014 10 16)) kainos bei pabrėžiama mažėjanti individų galimybė jas įsigyti bei naudotis. Nekontroliuojama ir nuolat auganti infliacija rizikos diskurse yra traktuojama kaip viena iš pagrindinių grėsmių, galinčių pakenkti viso ekonomikos sektoriaus darniai plėtrai, pvz.: „*didžiausia grėsmė Lietuvos ekonomikai dabar yra nežabotas kainų augimas <...> tai labai grėsmingas perspėjimas ekonomikai – tai reiškia, kad griaujami ekonomikos pagrindai*“ (D, 2006 09 18). Atsižvelgiant į neigiamą infliacijos poveikį visuomenei, ji metaforiškai yra apibrėžiama kaip „tiesioginė žmonių skurdinimo mašina“ (D, 2006 09 18). Tyrimo duomenys rodo, jog komunikuojamos su infliacija susijusios grėsmės egzistuoja kaip sisteminiai pavojai, kurie prisideda ne tik tiesiogiai prie individų perkamosios galios mažinimo, tačiau ir netiesiogiai mažinant bendrąją visuomenės

saugumą, pvz.: „*Sparčiai augančios kuro kainos kelia nerimą šalies specialiosioms tarnyboms. Prognozuojama, kad metų pabaigoje pritrūks pinigų benziniui ir dyzelinui pirkti*“ (D, 2008 05 25). Lėšų trūkumas yra suvokiamas kaip viena iš būtinų prielaidų, leidžiančių užtikrinti efektyvių rizikos ir krizių valdymo priemonių taikymą.

Kita, ekonominių rizikų diskursui būdinga tema, komunikuoja artėjančio ekonominio sunkmečio grėsmę, tekstuose nusakomą ekonominės krizės, recesijos, „fiskalinio skardžio“, „ekonominio kolapso“ ir panašiomis sąvokomis. Kaip teigia Chakravartty ir Downing’as (2010), žiniasklaida atlieka reikšmingą vaidmenį pristatydama ekonomines krizes bei nurodydama jų vertinimo debatų parametrus, temas, kurios iškelia tiek lyginamuosius, tiek istorinius klausimus. Manifestinė žiniasklaidos tekstų funkcija yra siejama su siekiu įspėti apie gresiantį ekonominį sunkmetį, pvz.: „*Europai gresia sunkiausia nuo Antro pasaulinio karo krizė*“ (D, 2011 11 14); „*Labai liūdnos prognozės euro zonai*“ (D, 2014 12 23) ir pan. Reprezentuojami ekonominiai reiškiniai dažniau yra pristatomi kaip turintys globalią prigimtį, o ne susiję su pavienėmis teritorijomis, pvz.: „*Euro zona kelia grėsmę ne tik pačiai sau, tačiau ir britų ekonomikai bei viso pasaulio ekonomikai*“ (D, 2011 10 03). Nors diskursas suponuoja globalų ekonominės žalos suvokimą, tačiau pavieniai, finansines rizikas patiriantys subjektai – dažniausiai šalys ar jų grupės – taip pat yra išskiriami: Lietuva (L, 2008 11 04); Suomija (D, 2012 08 06), Rusija (D, 2013 07 25), Baltijos šalys (D, 2009 08 25); Arabų pavasario šalys (D, 2011 10 26) ir kt. Galimos ekonominės krizės kontekste išskirtinis dėmesys yra skiriamas Graikijai ir jos galimam sprendimui palikti euro zoną, kuris asocijuojasi su neracionaliu elgesiu, pvz.: „*Graikijos pasitraukimas iš euro zonos gali tapti stambaus masto katastrofa – šalis neišvengtų socialinių neramumų, rekordinės infliacijos ir karinio perversmo*“ (D, 2012 01 13).

Dar viena ekonominių grėsmių diskurso tema yra siejama su mokesčių politikos keliamomis grėsmėmis: naujų mokesčių įvedimu, esamų mokesčių didinimu arba sprendimais panaikinti lengvatas / subsidijas. Kai kuriuose analizuotuose tekstuose raginama visuomenės narius neprarasti budrumo, tačiau kartu kuriamas ir negatyvus šalies valdančiųjų įvaizdis, siejamas su savanaudiškais, daugumos interesų neatitinkančiais veiksmais, pvz.: „*Atsargiai! Naujų mokesčių durys atsidaro <...> kai politikai sugalvoja įvesti naują mokestį, dažniausiai jie teigia, kad mokestis bus žemas ir bus taikomas tik siaurai grupei žmonių. Tai gali užmigdyti mokesčių mokėtojus, kurie nepastebės pavojaus, slypinčio naujuose mokesčiuose*“ (L, 2013 07 03). Reikia paminėti, jog dažniausiai besikeičiančių mokesčių problematiką į viešąjį diskursą iškelia pačios profesinės / socialinės grupės, kurioms ir gresia jų taikymas (vairuotojai ir kt.), pvz., „*Vežėjai tikisi, kad svarstant būsimą direktyvą Europos Sąjungoje nugalės sveikas protas ir nebus linkstama diskriminuoti vienos rūšies transporto. „Uždusinti transportą tai galima, bet mes gyvenam globalizacijos laikais ir be transporto mes tikrai neišsiversim. Kuo labiau mes apmokestinsim, tuo brangiau tai kainuos visuomenei. Dėl to brangs duona, sviestas, pienas*“ (D, 2008 09 01). Naudodamos rizikos diskursą, potencialios rizikos aukos taip siekia viešinti savo nuogastavimus dėl blogėjančios situacijos kartu akcentuodamos, kad netinkami sprendimai turės poveikį platesniam socioekonominiam kontekstui. Šį teiginį gali iliustruoti Latvijos spaudos leidėjų asociacijos reiškiamas nerimas, dėl potencialios galimybės apriboti spaudos laisvę, sunkinant smulkaus verslo finansinę padėtį, pvz.: „*Latvijos spaudos leidėjų asociacija kreipėsi <...> įspėdami, kad iškilo grėsmė spaudos laisvei Latvijoje <...> Seimas patvirtino siūlymą pridėtinės vertės mokestį spaudos leidiniams padidinti nuo dabartinių 5 proc. iki 10 procentų*“ (L, 2008 12 12).

Su energetika siejamos grėsmės – paskutinė šiam teminiam diskursui priskiriama tema. Dominuojančia tema to meto tekstuose išlieka atominė energija, jos uždarymo ir naujų elektrinių atidarymo klausimai. Reikia paminėti, kad pagal šiame darbe taikomą rizikos šaltinių klasifikavimo sistemą, ši grėsmė yra priskiriama technologinėms rizikoms, tačiau tai,

kad ekonominių rizikų diskurse energetikos pagrindu vykstančios diskusijos kvestionuoja ne atominių elektrinių technologinio saugumo klausimus, o šių technologijų ekonomines pasekmes, darančias įtaką visam šalies energetiniam ūkiui, lemia šios temos priskyrimą prie ekonominių rizikų diskurso analizės. Diskurse pateikiamos tematinės linijos kuria niūrias energetikos sektoriaus ateities vizijas, pvz.: „*Pasaulio bankas įspėja apie Rytų Europai ir Vidurio Azijai gresiančią energetikos krizę*“ (L, 2010 05 12). Negatyvą taip pat išlaiko ir regioninio energetikos sektoriaus perteikiamos aktualijos, pavyzdžiui, Ignalinos atominės elektrinės uždarymas ir todėl galinčios padidėti elektros energijos tiekimo kainos, pvz.: „*Po Lietuvos Ignalinos atominės elektrinės uždarymo mes planuojame tęsti įprastą darbą tiekiant elektros energiją. Klausimas tik dėl pinigų, kuriuos reikės mokėti už tą elektros energiją <...> elektros energijos kainos Baltijos regione gali išaugti 30–40 proc.*“ (D, 2009 12 28). Kai kuriuose straipsniuose išreiškiami nuogąstavimai dėl galimų naujos atominės elektrinės statybų Lietuvoje, akcentuojant potencialias neigiamas pasekmes, pvz.: „*Neapgalvoti sprendimai dėl naujos atominės elektrinės gresia labai rimtomis pasekmėmis šalies ūkiui. Būtina labai išsami studija, į jos rengimą turėtų būti įtrauktos ir tarptautinės finansinės institucijos*“ (D, 2006 03 09). Nauja atominė elektrinė apibrėžiama kaip „itin rizikingas projektas“ (L, 2010 11 16).

Politinių rizikų diskursas. Ši rizikų kategorija dar kartą išryškina pasaulio susietumo idėją, didesnę valstybių tarpusavio priklausomybę. Bauman'o teigimu (2002), dabartinėmis sąlygomis tarpvalstybinės politikos veikia tarsi teatras globalioje scenoje. Politika, kariniai konfliktai, derybomis, vienaip ir kitaip pirmiausia siekiama nubrėžti ir išlaikyti sienas, atskiriančias ir aptveriančias kiekvienos valstybės įstatyminių ir vykdomųjų suverenitetą. Šio tyrimo atveju, politinių rizikų diskurse išryškėjo trys dominuojančios temos: *tarpvalstybinės ir vidinės šalių įtampos, ginklavimosi varžybos ir terorizmas.*

Ekberg teigia (2004), kad rizikos visuomenės rizikos yra politinių sprendimų produktai, kitaip tariant – galios santykių išraiška. Pagrindinė politinių rizikų diskurso tema straipsniuose – nesutarimų, konfliktų, karo pavojai. Šie pavojai kyla iš valstybių ar pavienių jų atstovų galios troškimo bei sieko dominuoti, taip pat istorinės raidos metu susiformavusių ir tebesitęsiančių arba naujai atsirandančių tarpvalstybinių konfliktų. Tyrimo duomenų analizė leidžia identifikuoti konfliktuojančias stovyklas, kurios, naudodamos diskursą, siekia formuoti jų interesus atitinkančią viešąją nuomonę. Rusija (D, 2014 03 23), Sirija (D, 2012 10 08), Iranas (LR, 2007 12 07), Šiaurės Korėja (LR, 2013 04 05), Irakas (D, 2006 10 21) yra dominuojantys „karštieji taškai“, verčiantys dėl savo saugumo nerimauti kitas valstybes (pvz., Baltijos šalis, Ukrainą, Gruziją), pvz.:

„*Irano greitaeigiai kateriai grasino amerikiečių laivams, įrodo, jog Teheranas yra nenusipėjamas. Tai yra labai nepastovus regionas ir pavojus, kad tokie incidentai aštrės, yra realus*“ (D, 2008 01 08).

„*intensyvėjantį konfliktą Sirijos ir Turkijos pasienyje apibūdino kaip „išties pavojingą““* (D, 2012 10 08).

„*Sekdami Šiaurės Korėjos veiksmus ir retoriką apžvalgininkai iki šiol tebesvarsto, ką visa tai reiškia: gal tai – eilinis uždariausios pasaulio šalies šantažas, norint ekonominės paramos? O gal dėl pastarųjų įvykių verta sunerinti labiau nei bet kada? Ar įmanomas čia realus karas? <...> Taigi, jei kažkas bus blogai, jei kas nors padarys neatsargią klaidą, labai padidės realaus konflikto rizika*“ (D, 2013 04 05).

Tarpvalstybinės įtampos

Naujiųjų rengėjai, kurdami politines rizikas pristatančias naujienas, vartoja vaizdingą kalbą, metaforišką retoriką, sustiprinančią komunikuojamo konflikto dramatiškumą, pvz.: „*Vladimiro Putino grįžimas prie rusiškojo nacionalizmo ir šovinizmo ideologijos yra*

„žaidimas su ugnimi“ (D, 2014 04 25); „mėgino nuversti jo vyriausybę ir „užsmaugti“ Gruzijos demokratiją“ (L, 2009 08 07); „Tačiau, pasak britų leidinio, Vilnius visuomet buvo nuolatinė ir skaudi rakštis Rusijos pašonėje“ (L, 2013 07 03). Politinių rizikų diskurse taip pat nustatytos valstybių kolektyvizmo apraiškos, atskleidžiančios šalių mobilizaciją kovoje prieš bendrą priešą (NATO ir Rusijos konfrontacija).

Politinių rizikų diskursas yra gan atviras todėl, kad jame kuriami prieštaringi „aukos“ ir „priešo“ personažai nėra siejami su tomis pačiomis valstybėmis. Pavyzdžiui, Rusija NATO plėtrą apibrėžia kaip galimą pavojų, pvz.: „NATO plėtra kelia rimtą grėsmę Rusijai <...> Mes labai abejojame, kad mums bus saugiau NATO vis plečiantis. Aljansas kelia mums grėsmę, ir gana rimtą (D, 2010 02 09). Tuo metu NATO atstovai elgiasi priešingai ir rizikos etiketę klijuoja Rusijai: „NATO <...> mato grėsmę, kad Maskva pagal Ukrainos modelį gali pakartoti destabilizacijos scenarijų ir kitose Rytų Europos valstybėse“ (D, 2014 08 17). Šie diskurso fragmentai iliustruoja jame vykstančias rizikos apibrėžimų kovas, kurių metu skirtingi subjektai siekia konstruoti jų lūkesčius atitinkantį tikrovės suvokimą.

Šiai politinių rizikų diskurso temai taip pat galima priskirti naujienų pranešimus, kurie tiesiogiai arba latentiskai reprezentuoja ne tik išorines politines grėsmes, bet ir valstybių vidaus įtampas. Šiuo atveju rizika egzistuoja kaip vienos šalies politinių, valdžios atstovų veiklos, tarpusavio santykių pasekmė, pvz.: „neįsivaizduoju, kas darysis liepos mėnesį Lietuvoje, į ką pavirs valstybės valdymas, kurio ir taip šiandien stokojama. Tad yra pavojus įžengti į dar didesnę šalies valdymo krizę“ (L, 2010 05 10); „šiais metais prognozuoja galimą puolimą prieš prezidentą Valdą Adamkų. „Gali būti puolamas Lietuvos Respublikos prezidentas. Gali kas nors tikėtis jį išstumti iš savo posto anksčiau termino. Ir prasidės veržimasis į tą postą. Kai kurių paraiškų jau pasigirdo“ (D, 2007 01 03).

Šalių konkuravimą ir aštrėjančių nesutarimų keliamą riziką nusako ir antroji politinio diskurso tema – ginklavimosi varžybos. Šiuo atveju diskursas egzistuoja kaip erdvė, kuri talpina skirtingų šalių nuogaštavimus dėl kitų valstybių kaupiamų ginkluotės resursų ir jų panaudojimo rizikos. Rizikos diskursas atspindi šiandienos visuomenėms būdingą technologinį progresą, suteikiantį iki to neturėtų naujų galimybių veikti, naudojant masinę destrukciją galinčius sukelti ginklus, pvz.: „Jų (varžybų) „smagratis“ šiandien sukasi netgi greičiau, jos pereina į naują technologijų lygmenį, kur gresia viso vadinamųjų destabilizuojančių ginklų tipų arsenalo pasirodymas“ (L, 2006 05 11). Iranas bei Šiaurės Korėja yra reprezentuojami kaip didžiausią grėsmę (ginkluotės atžvilgiu) atskiriems regionams ar visam pasauliui keliantys subjektai, pvz.:

Irano ir Šiaurės Korėjos keliamos grėsmės

„Iranas rizikuoja sukelti branduolinio ginklavimosi lenktynes Artimuosiuose Rytuose, ir tai gali būtų pavojingiau už Rusijos ir JAV šaltąjį karą <...> bręsta krizė <...> Jeigu jie gaus branduolinį ginklą <...> ir kitos Artimųjų Rytų šalys panorės plėtoti savo branduolinį potencialą <...> tada prasidės rimčiausias branduolinio ginklo platinimo etapas nuo jo sukūrimo pradžios, ir tai destabilizuos padėtį Artimuosiuose Rytuose. Ir tada kils šaltojo karo grėsmė Artimuosiuose Rytuose <...> Tai būtų tikra nelaimė visam pasauliui“ (D, 2012 02 18).

„Pastarosiomis dienomis Šiaurės Korėja bene kasdien Pietų Korėją, Jungtines Valstijas, o drauge ir likusį pasaulį sudrebindavo nauju gąsdinimu – branduoliniai smūgiai“ (L, 2013 04 05).

Šiuos nuogaštavimus taip pat papildo ir Rusijos atstovų konstruojama baimė dėl Pentagono raketinių planų, pvz.: „JAV Aukšto rango Kremliaus pareigūnas ketvirtadienį pareiškė, kad Jungtinių Valstijų planai aprūpinti kai kurias strategiškai svarbias raketas nebranduoliniais užtaisais yra „neatsakingi“ ir „ypatingai pavojingi“ Rusijai“ (L, 2006 05 11). Galima teigti, jog

šiai temai priskiriami žiniasklaidos tekstai, užpildantys žiniasklaidos diskursą, egzistuoja kaip politinių santykių komunikacinių „žaidimų“ arena, kurią naudodami skirtingų šalių atstovai įvardija tai, ko reikėtų bijoti – diskursyviai konstruojamo priešo. Tyrimo duomenys rodo, jog šalių skleidžiamas nerimas taip pat ragina jas veikti norint sumažinti galimas rizikas, pvz.: „*Europa susiduria su vis didesne tolimojo nuotolio raketų išpuolių grėsme, kurios išvengti padėtų priešraketinės gynybos sistemos kūrimas <...> atėjo laikas išnagrinėti būdus ir priemones šiai grėsmei atremti*“ (D, 2006 05 11). Tačiau taip pat pastebimas reprezentuojamas galimybių suvaldyti rizikas ribotumas, iliustruojantis bejėgiškumo apraiškas, pvz.: „*NATO negalėtų sustabdyti Rusijos invazijos į Rytų Europą <...> Realybė yra tokia, kad NATO aljansas būtų smarkiai prispaustas ir jam būtų labai sunku dislokuoti mūšiu jūroje arba ore reikiamas priemones, ypač, sakyčiau, sausumoje būtų sunku atremti bet kokią rusiškos avantiūros formą*“ (L, 2014 08 17).

Politinių rizikų diskurso tema apima ir terorizmo rizikos komunikaciją. 2001 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose įvykdytas „Rugsėjo 11 d. teroro aktas“ pradėjo formuoti naują teroro rizikos ir jos galimų padarinių suvokimą. Skirtingi mokslininkai (Zelizer, Allan, 2011), tiek teoriškai, tiek empiriškai siekė konceptualizuoti ir pagrįsti „post 9/11“ etapą, atskleisdami jo poveikį besikeičiančiam rizikos suvokimui. Kaip teigia Beck’as (2002), pastaruoju metu yra pripažįstama, jog terorizmo grėsmė neabejotinai yra kuriama ir dėl globalios medijos.

Šio tyrimo duomenys rodo, jog politinių rizikų diskurse teroro išpuolių grėsmė yra konstruojama kaip pavojus tiek pavienėms valstybėms (ypač vakarų pasaulio), tiek jų grupėms. Naujienų pranešimai pirmiausia siekia išpėti skaitytojus apie potencialią atakų galimybę, pvz.: „*Italijai gresia „didėjantis atakų pavojus“ ir musulmonų radikalų antplūdis*“ (L, 2007 08 01); „*Prancūzija pripažįsta, kad turint omenyje tai, jog „al Qaeda“ turi kur prisiglausti ir iš ten rengti atakas, grėsmė kyla ne tik Jungtinėms Valstijoms, bet ir Europai*“ (D, 2009 04 03). Rizikos pranešimams kurti vartojama žurnalistų retorika kuria baime persmelktos visuomenės vaizdą, taip stiprindama ir palaikydama nesaugumo jausmą, pvz.: „*JAV gyvena baimėje: teroristai turi neveikiamų technologijų*“ (D, 2013 08 05). Tyrimų rezultatai rodo, jog terorizmas skatina visuomenės baimę. Pabrėžiama, kad teroro atakas rengiantiems asmenims dažnai yra svarbu ne sužeisti kuo didesnę skaičių žmonių, bet paveikti viešąją nuomonę išryškinant jų veiksmų motyvus ir teisėtumą. Siekdami įgyvendinti šį tikslą, teroristai verčia žiniasklaidą kalbėti tiek apie jų darbus, tiek apie siunčiamus politinius pranešimus (TTSRL, 2008).

Kokybinė tekstų analizė leidžia išvelgti rizikos diskurse atsiskleidžiančias prieštaras tarp teroro riziką patiriančių valstybių vykdomos politikos ir diskurse perteikiamo problemos suvokimo, pvz.: „*Kai kariauti islamo kovotojų gretose į Siriją ir Iraką išvykę Vakarų valstybių piliečiai sugrįš į savo šalis, šias netrukus gali sudrebinti kraupūs teroro išpuoliai <...> Vakarų politikai toliau tik uoliai kovos su „islamofobija“, nepripažindami kylančios grėsmės, tai tūkstančiai džihadistų užtvindys Vakarų šalių miestų gatves ir pavers gyvenimą pragaru*“ (2014 09 04). Teroro aktų intensyvėjimas bei plėtra geografiniu lygmeniu, visuomenės skatina jautriau ir įtaigiau reaguoti į kiekvieną išpėjimą, susijusį su potencialiomis atakomis. Toks skatinimas sudaro prielaidas, leidžiančias manipuliuoti visuomenės baime ir palaikyti nuolatinį nerimo jausmą. Nesaugumo pajautą taip pat padeda kurti komunikuojamas subjektų, atsakingų už rizikos valdymą, bejėgiškumas, parodantis mažėjančias galimo pavojaus kontroliavimo galimybes, pvz.: „*šių metų sausio mėnesių saugumo tarnybų tiriamų bylų skaičius padidėjo 80 proc. <...> kontržvalgybai neužtenka pajėgų ir išteklių ištirti visas bylas <...> tai reiškia, kad negalima visiškai atmesti naujų išpuolių galimybės*“ (L, 2006 11 10). Reikia paminėti, kad terorizmo rizikos komunikacija dažnai yra lydima nepagrįstų, neužtikrintų frazių, pvz.: „*informacijos, kuri, atrodo, yra patikima*“ (D, 2014 09 25). Tačiau netolimoje

praeties retrospektyvoje įvykę įvykiai neleidžia visiškai ignoruoti, nors ir nevisiškai patikimai atrodančių išpėjimų, pvz.: „*kai buvo iškilę miglotų grėsmių, kurios, kaip žinome, tapo realybe <...> stebime visą informaciją ir nemanau, kad yra kokio nors pagrindo grėsmei <...> tačiau tikrai manau, kad reikia didesnio budrumo*” (L, 2007 06 22).

Technologinių rizikų diskursas. Tyrimo metu analizuojamuose naujienų šaltiniuose buvo identifikuotos keturios dominuojančios technologinių rizikų diskurso temos: kibernetinės grėsmės, energetika, nelaimingų transporto įvykių rizikos ir technologijų disfunkcijos.

Kibernetinių grėsmių grupei priskiriami straipsniai reprezentuoja rizikas, susijusias su visuomenės kompiuterizacija: kompiuteriniais prietaisais, programomis, kompiuteriniais virusais bei internetu. Galima teigti, jog ši grėsmių kategorija komunikuoja „naujasias” rizikas, kurios dėl informacinės visuomenės plėtros ir didėjančio kompiuterinio raštingumo, pastaraisiais dešimtmečiais tapo ypač aktualios. Atakos prieš informacinę infostruktūrą ir internetines paslaugas yra žala visuomenei, turint omenyje tai, kad jų pagrindu yra kontroliuojama daugybė kitų, visuomeniniam gyvenimui reikalingų sistemų, įrenginių (telefonų, liftų veikla, eismo kontrolė ir pan.) (ITU, 2012). Žiniasklaidos tekstuose kompiuterinių virusių keliamos rizikos metaforiškai pristatomos remiantis „karo“ metafora, pvz.: „*Kova su kompiuteriniais virusais – tai karas be pabaigos. Sparčiai augant interneto vartotojų skaičiui ir vystantis informacinėms technologijoms, ši kova bus dar aršesnė*“ (D, 2006 11 02). Ne mažiau vaizdinga retorika yra vartojama apibūdinti užkrėstiems pavojingiems kompiuteriams, kurie komunikavimo laikotarpiu buvo prilyginami vienai didžiausių grėsmių, kylančių interneto vartotojams, pvz.: „*Vartotojų kompiuteriai, užkrėsti kenksmingomis programomis ir paversti „zombiais“ bei valdomi įsilaužėlių, šiuo metu yra viena didžiausių grėsmių plačiajuosčio interneto tiekėjams*“ (D, 2007 09 28); „*„Linux“ ir „Mac OS X“ operacinių sistemų naudotojai turėtų suklusti: atrasta nauja spraga kelia pavojų šimtams milijonų kompiuterių ir kitų įrenginių visame pasaulyje <...> tai yra viena pavojingiausių visų laikų kibernetinių grėsmių*“ (L, 2014 09 25). Tokio pobūdžio grėsmės konstruojamos kaip pavojai individų asmeniniam (pvz., „*gali perimti operacinės sistemos valdymą, pasiekti privačią informaciją, atlikti pakeitimus*“ (L, 2014 09 25)) arba įmonių duomenų privatumui (pvz., „*Kas garantuos, kad naudojant tą patį kompiuterį, kuriame saugoma konfidenciali organizacijos informacija asmeniniais tikslais, netyčia nebus atsisiųsta ir šnipinėjimo programa, virusas?*“ (L, 2013 03 20)). Šiai grupei priskiriamas rizikas taip pat papildo diskursyviai konstruojamos socialinių tinklų keliamos grėsmės. Jos yra pristatomos ne tik kaip individų elgesio rezultatas, bet ir kaip pačioje sistemoje slypintys pavojai, pvz.: „*„Facebook“ vartotojus jau kelis kartus atakavo kenkėjiškos programos mėgindamos išvilioti jų prisijungimo duomenis ir slaptažodžius*“ (D, 2009 11 06).

Antroji, technologinių rizikų diskursą papildanti tema komunikuoja su energetika siejamus pavojus, pabrėžiant jų technologinę prigimtį. Šiuo atveju dominuojančiu rizikos šaltiniu tampa atominės jėgainės ir potencialus jų pavojus avarių metu. Energetinių rizikų komunikavimas atskleidžia tiek lokalaus, tiek tarptautinio lygmens problemas. Vietiniu lygmeniu diskursyviai yra konstruojamas nerimas dėl Lietuvos energetinės priklausomybės ir aplinkinių valstybių (Baltarusijos, Rusijos) atominų planų plėtros. Ypatingas dėmesys yra skiriamas Astravo atominės elektrinės statybos grėsmių komunikavimui, pabrėžiant katastrofiškų pasekmių potencialą Lietuvos visuomenei, pvz.: „*jeigu planuojamoje atominėje elektrinėje (AE) nutiktų tragedija, būtų paralyžiuota visa Lietuva*“ (D, 2011 04 20) bei apskritai ją reprezentuojant kaip grėsmę visos tautos išlikimui, pvz.: „*turi atkreipti dėmesį į grėsmę lietuvių tautos išlikimui*“ (D, 2011 04 04). Šiame diskurse yra pastebimos technologinės stigmatizacijos apraiškos, kurios, pasak Flynn’ą, Slovic’ą ir Kunreuther’į (2001), žymi galimybę paskatinti visuomenę protestui tam tikrų technologijų atžvilgiu. Naujos atominės

jėgainės statybos yra retrospektyviai asocijuojamos su jau įvykusia Černobylio nelaime, taip tik sustiprinant egzistuojančios rizikos pajautą, pvz.: „*Stebina tai, kad Baltarusija, kuri labiausiai iš visų nukentėjo nuo Černobylio tragedijos, ir toliau rengiasi plėtoti savo branduolinę energetiką ir vėl lipa ant to paties grėblio*“ (D, 2011 04 20).

Vietinių energetikos grėsmių spektrą taip pat papildo skalūnų dujų galimų grėsmių reprezentacijos, teikiančios argumentus šio energijos šaltinio naudojimo atmetimui, pvz.: „*Užtenka bent kiek atidžiau susipažinti su <...> parengta išvadų dalimi, kad suprastum kokią didžiulę riziką Lietuvos gamtai ir žmonėms sukeltų skalūnų dujų gavyba*“ (D, 2013 05 06).

Reikia paminėti, kad vertinant tarptautiniu lygmeniu, energetikos rizikų komunikacija yra glaudžiai susijusi su 2011 m. Japonijoje įvykusi Sendajaus žemės drebėjimu ir cunamiu bei po to įvykusia atominė katastrofa. Šis įvykis tiek pačią Japoniją, tiek kitas šalis privertė iš naujo persvarstyti su atominė energetika siejamą riziką ir galimas jos alternatyvas. Verta paminėti, jog Japonijos patirties įgalinto branduolinės energetikos pavojaus komunikacija buvo glaudžiai susijusi su krizės komunikacija. Visai tai suteikė galimybes formuoti pesimistinį netolimos ateities suvokimą, suponuojantį, kad situacija vis dar gali pablogėti, pvz.: „*Japonijoje artimiausiomis valandomis gali prasidėti nauji katastrofiški įvykiai <...> kurie sukels pavojų japonų gyvybėms*“ (D, 2011 03 16). Šio įvykio įsiūbuotas bejėgiškumu, baime ir nerimu persmelktas rizikos diskursas taip pat išryškino efektyvaus rizikos valdymo spragas, iliustruojančias atsakingų asmenų nekompetenciją, pvz.:

Už rizikos valdymą atsaikingų asmenų nekompetencija

„*Jie [vyriausybė] per vėlai pradėjo teikti informaciją. Reikėjo pasikonsultuoti su kitomis valstybėmis ir ekspertais. Labai stengėsi vieni viską padaryti. Manau, patys supanikavo ir nepajėgė blaiviai mąstyti. <...> Net arti Fukušimos elektrinės esančio miesto meras skundėsi, kad vyriausybė nesugebėjo pateikti jo savivaldybei naujausios informacijos*“ (D, 2011 03 16).

Kita technologinių rizikų diskurso tema – su transporto priemonėmis susijusios rizikos. Tyrimo metu analizuoti žiniasklaidos tekstai reprezentuoja transporto priemonių valdytojų / vairuotojų tykančias grėsmes, pvz.: „*perkrautos autostrados ir rajoniniai keliai švenčių dienomis gali tapti tikrais spąstais* (L, 2014 12 23); „*susirašinėjimas trumpomis žinutėmis mobiliuoju telefonu yra kur kas rizikingesnis už vairavimą esant neblaiviam ar apsvaigusiam nuo kvaišalų* (D, 2008 09 19)“; „*bet koks greičio viršijimas, o kartais net ir leistinas greitis, gali stipriai padidinti eismo įvykių riziką* (L, 2014 01 24)“. Rizikos pranešimuose pateikiami rizikingo elgesio aiškinimai parodo, su kokiais nenumatytais veiksniais / atvejais susiduria automobilių vairuotojai, nors ir visuotinai manoma, kad galima kontroliuoti rizikos situacijas, pvz.: „*Neretai vairuotojai klysta manydami, kad leistinas greitis yra saugus greitis. Saugų greitį lemia daugybė veiksnių: vairuotojo patirtis, oro sąlygos, padangų kokybė, kelio danga, automobilio techninė būklė ir pan.*“ (L, 2014 01 24). Transporto rizikos yra atskleidžiamos pristatant ne tik individualių automobilių, bet ir viešojo transporto (lėktuvų) atvejus, pvz.: „*I dangų pakilę lėktuvų pilotai, stiuardėsės ir keleiviai gauna papildomas jonizuojančiosios spinduliuotės (radiacijos) dozes. „Kuo didesnis aukštis ir kuo ilgiau skrendame, tuo jos didesnės* (D, 2007 03 27)“. Viešojo transporto nesaugumo dimensiją taip pat papildo 3.1.1 poskyryje aptartos sveikatos rizikų reprezentacijos.

Paskutinė tema komunikuoja technologijų sukeltas grėsmes. Tiek inkrementinės, tiek radikali inovacijos stimuliuoja technologinį visuomenės progresą bei kartu skatina socialinius visuomenių pokyčius. Nepaisant to, jog technologinės inovacijos padeda individams įgyvendinti jų tikslus, kai kuriais atvejais jos yra suvokiamos kaip rizikos šaltiniai, atpindintys nenumatytus šalutinius poveikius. Tyrinėtuose naujienų šaltiniuose pristatomas

platus spektras technologijų, kurių neigiamas poveikis daro žalą jų tiesioginiams vartotojams, o kraštutiniais atvejais – ir aplinkiniams. Šios technologijos apima tokius objektus kaip mobilieji telefonai, kaistantys fotoaparatai, buitinės technikos prietaisai, pirotechnikos priemonės ar net įprasti namų aplinkos daiktai, pvz. elektros lizdas, pvz.: „*Ėmė dvokti rozetė? Tai gali būti didelės nelaimės pradžia*“ (L, 2014 10 10). Viešajame diskurse su pavojumi yra siejamos ne tik kasdienybėje įprastos technologijos, bet ir inovacijos. Iliustraciniai pavyzdžiai galėtų būti elektromobilių ar internetinių programų keliamos grėsmės, pvz.:

Technologinių inovacijų keliamos grėsmės

„Elektromobilių kūrėjai ir saugaus eismo ekspertai narplioja netikėtą galvosūkį: dauguma elektromobilių neskleidžia automobiliams būdingo variklio burzgimo. Pėstieji sunkiau pastebi tyliai riedančias transporto priemones, todėl kyla didesnė avarijų rizika“ (D, 2013 12 11).

„korporacijos „Apple“ kartografinė paslauga „Apple Maps“ gali kelti pavojų gyvybei <...> Vienas vyras 24 valandas buvo įstrigęs nacionaliniame parke, kur visai nėra vandens, o oro temperatūra pakyla iki 46 laipsnių pagal Celsijų <...> Naujuose korporacijos „Apple“ žemėlapiuose Milduros miestas pažymėtas už maždaug 70 kilometrų nuo jo tikrosios vietos“ (L, 2012 12 10).

Technologinės rizikos diskursas taip pat konstruoja pesimistines ateities prognozes, skleidžiančias nerimą dėl išmaniųjų ateities technologijų bei jų potencialios galimybės dominuoti žmogaus atžvilgiu, pvz.: „*Dirbtinis intelektas gali iššaukti demonus <...> su dirbtiniu intelektu reikia būti labai atsargiems. Galbūt tai yra viena rimčiausių grėsmių per visą žmonijos egzistavimo laikotarpį*“ (D, 2014 10 28)“.

Socialinių rizikų diskursas – tai socialinių reprezentacijų grupė, vienijanti naujienu pranešimus apie socialines grėsmes. Šio tyrimo atveju socialinio pobūdžio rizikos atsispindėjo tokiose temose, kaip darbo rinkos įtamos, deviacija, migracija ir socialiniai santykiai. Literatūroje socialinių rizikų apibrėžimai yra pakankamai migloti bei priklausomi nuo to, kuri mokslo disciplina juos pateikia. Pasak Paskalia (2007), bendrąją prasme socialinės rizikos gali būti apibrėžiamos kaip rizikos, susijusios su socialiniais institutais.

Darbo rinkos įtamos – tai pirmoji tema, kuri dominuoja socialinių rizikų diskurse. Šios kategorijos straipsniai pristato grėsmes, susijusias su nepakankamais specializuotais žmogiškaisiais ištekliais, kurie yra reikalingi siekiant palaikyti darnų įvairių visuomenės sričių funkcionavimą. Žiniasklaidos tekstuose išreiškiama ne tik specialistų trūkumo, bet ir jų prastos kvalifikacijos problema, pvz.: „*Įmonių savininkus į nevirtį varanti tendencija, kai sulig kiekviena diena vis sunkiau sekasi rasti tinkamą specialistą į laisvą darbo vietą, artimiausiu metu greičiausiai dar labiau sustiprės <...> panašu, kad daugybė šviežiai iškeptų vairuotojų tiesiog nesuvokia rizikos, susijusios su prastu mašinos valdymu ir kelių eismo taisyklių išmanymu*“ (D, 2006 09 18). Vykstantis diskursas taip pat pristato ir stereotipinius lyčių vaidmenų pasiskirstymus darbo rinkoje, pvz.: „*Lenkijoje ėmė trūkti moterų ir jeigu lenkės negrįš iš emigracijos, gali sužlugti visa šalies socialinė sistema, nes vaikais ir seneliais daugiausia rūpinasi būtent moterys <...> iki šiol labiausiai buvo bijoma „protų nutekėjimo“ jaunų, talentingų lenkų emigravimo, tačiau dabar atkreipiamas dėmesys į tai, kad šalyje ima trūkti moterų*“ (L, 2007 12 11). Vartodami perspėjančią retoriką, naujienu rengėjai rizikos pranešimus taip pat kuria remdamiesi profsąjungų ketinimais protestuoti ir sutrikdyti įprastą darbo eigą, taip apsunkinant paslaugų vartotojų planus, pvz.: „*Skristi spalio 10 dieną – pavojinga <...> Spalio 10 dieną planuoti kelionę lėktuvu Europoje yra rizikinga. Greičiausiai nepavyks*

sklandžiai pasiekti kurios nors Vakarų Europos šalies“ (D, 2013 09 06); „*Streikai kelia grėsmę kelionėms po Didžiąją Britaniją*“ (L, 2011 06 29).

Socialinių rizikų diskurse dalis straipsnių pristatė deviantinio elgesio temą, aprašydami vagysčių, sukčiavimo ar kitų nusikalstamų veikų keliamas rizikas. Šiuose straipsniuose vartojama hiperbolizuota retorika, kuri kuria nesaugių namų vaizdą, suponuoją turto savininkų bejėgiškumą, pvz.: „*Vagys laužiasi per sienas ir lubas*“ (D, 2010 04 15); „*Jei gyvenate pirmame aukšte, neabejotinai vagis į namus brausis pro langą. Tai net neįgudusiam vagiui nėra sudėtinga užduotis, kadangi standartiniai langų apkaustai – ne kliūtis ilgapirščiui. Norit įsilaužti pro langą vagiui tereikia atsuktuvo ir maždaug šešių sekundžių*“ (L, 2014 07 25). Nesaugumo komunikavimas siejamas ir su už individų namų esančia išorine aplinka, pvz.: „*Tikimybė, kad gatvėje būsite apiplėšti, sprendžiant iš policijos suvestinių, kasdien didėja. Ypač pavojinga vaikščioti vakarais – sutemus*“ (D, 2009 03 24). Nustatyta, kad kai kuriais atvejais rizikos diskursas remiasi išsamiau, jau įvykdytų deviantinio elgesio apraiškų nusakymu, taip tarsi pridodant diskursyviai konstruojamiems įspėjimams svarumo, pvz.: „*Pirmadienio naktį, apie 4 val. Klaipėdoje, Naujojo Sodo g., namo kieme, du jaunuoliai sumušė 41 metų vyriškį, atėmė odinę striukę, du mobiliojo ryšio telefonus, dokumentus, raktus ir piniginę, kurioje buvo 600 litų*“ (D, 2009 03 24). Teorinėje literatūroje deviantinio elgesio apraiškos bei su juo susijusi baimė dažnai yra konceptualizuojama remiantis „moralinės panikos“ požiūriu. Tačiau naujesniuose mokslininkų darbuose galima rasti mėginimų apjungti moralinės panikos ir rizikos visuomenės teorines idėjas, siekiant paaiškinti nūdienoje vykstančius pokyčius. Šią perspektyvą atstovaudamas Ungar’as (2001) teigia, jog nusikaltimų baimę lyginant su rizikos visuomenei būdingu netikrumo kupinu, nevaldomu nerimu, pastaroji yra daugiau raminanti, nes yra labiau pažini, grindžiama sprendimais ir potencialiai labiau kontroliuojama.

Trečioji socialinių rizikų diskurso tema nusako žmonių migracijos keliamus pavojus. Šie pavojai reprezentuoja tiek individų emigracijos, tiek imigracijos keliamas rizikas. Pirmuoju atveju komunikuojamos rizikos dažniausiai yra siejamos su vietiniu kontekstu – Lietuva arba kaimyninėmis Baltijos valstybėmis. Naujienų rengėjai straipsniuose aprašo niūrias šio regiono šalių ateities prognozes, o gyventojų išvykimą iš šalies metaforiškai vadindami „evakuacijos“ terminu ir pateikdami paraleles su istoriniais lietuvių tautą naikinusiais įvykiais, pvz.: „*kyla klausimas dėl Baltijos šalių išlikimo – visoms trims valstybėms iškilęs pavojus išnykti <...> ji [imigracija] kelia grėsmę lietuvių tautai <...> neatmeta galimybės, kad dabartinių procesų pasekmės prilygs marui, kuris praretino Lietuvos gyventojų gretas XVIII a. pradžioje*“ (D, 2013 02 26). Diskurse negatyvumą dar labiau sustiprina suponuojamas potencialių neigiamų emigracijos pasekmių pobūdis, pvz.: „*Kokią kainą sumokės į užsienį uždarbiauti išvykusių tėvų vaikai? Specialistai perspėja, kad ji gali būti milžiniška – psichinės ligos, depresija, agresijos protrūkiai, lydimi žiaurių nusikaltimų <...> mes galime sulaukti žiaurių nusikaltimų protrūkio*“ (D, 2012 10 22).

Reikia paminėti, kad priešingą situaciją reprezentuoja naujienų straipsniai, komunikuojantys imigrantų keliamas grėsmes šalims – „traukos taškams“ (pvz., Didžiąjai Britanijai). Šiuo atveju pabrėžiamas didėjančio gyventojų skaičiaus keliamas demografinis disbalansas, galintis iš pusiausvyros išvesti socialinę sistemą, pvz.: „*šalyje yra ribotas skaičius mokyklų, ligoninių ir namų <...> būtina riboti skaičių žmonių, kurie gali čia atvykti*“ (D, 2007 04 20). Aprašomos imigracijos sąsajos su deviantiniu elgesiu, pvz., nusikalsti linkusių asmenų užslėptu atvykimu į šalis, pvz.: „*Nestabili padėtis Šiaurės Afrikoje kelia nerimą, nes tai sudaro teroristinėms grupuotėms naujas galimybes permesti į Europą savo narius ir įrangą*“ (D, 2007 04 20). Dideli imigrantų srautai taip pat yra siejami su plataus masto krizių tikimybėmis, pvz.: „*humanitarinės krizės kol kas nėra, tačiau „reali“ epidemijų rizika egzistuoja*“ (D, 2011 03 03).

Dar viena socialinių rizikų diskurso tema pristato grėsmes, siejamas su socialiniais santykiais: santykiu su savimi ir šeimos nariais. Šiai kategorijai priskiriami straipsniai reprezentuoja žmogaus santykį su savimi, laimės paiešką, tikėjimo kraštutinumų keliamas grėsmes, kurios yra vaizduojamos kaip pavojingos asmens savybės, pvz.: „*Dvasingas žmogus, neturintis pakankamai žinių, tampa labai pavojingas šeimoje*“ (D, 2014 08 29); „*pavojai, pasirodo, tyko žmonėms pasiduodant ir kitokio savęs tobulinimo manijai. Įvairūs saviugdų kursai – jau ne vien Vakarų pasaulio mada <...> Tačiau pastaruoju metu vis dažniau klausiama, ar už milžiniškus pinigus žmogus nepasiunčiamas tiesiai į mirtį*“ (L, 2009 12 05). Rizikos diskurse šeima taip pat yra pristatoma tarsi grėsmių persmelkta vieta. Šiuo atveju išryškėja moterų viktimizacijos apraiškos ir bejėgiška vykdoma socialinė kontrolė, negalinti užtikrinti šios grupės atstovių apsaugos, pvz.: „*Lietuvoje tris kartus didesnė tikimybė, kad smurtą moteris patirs ne gatvėje, o savo namuose <...> Lengvas būdas politikams užsidirbti taškų – pasišvaistai skambiais žodžiais ir tampi geradaris. Tuo tarpu vyrai iš pagalbos ieškančių moterų ir toliau šaiposi: „Kviesk savo policiją. Arba čiuošk iš čia, jei nepatinka“*“ (L, 2006 08 28). Šeimos instituto saugumu taip pat abejoja ir religinių organizacijų atstovai, socialinius pokyčius suvokiantys kaip grėsmę tradicinei šeimos sampratai, pvz.: „*Popiežius Benediktas XVI įspėjo dėl šeimos politikos, kuri kelia grėsmę „žmonijos ateičiai“ . Kai kurių šalių politika, kuri leidžia nesilaikyti tradicinės šeimos modelio – vyro ir moters sąjungos – yra „grėsmė žmogaus orumui ir netgi žmonijos ateičiai“*“ (L, 2012 01 10); „*teigiama, jog santuokai šiandien yra iškilęs gerokai didesnis pavojus nei bet kada anksčiau*“ (L, 2006 06 05).

Kultūrinių rizikų diskursas. Į šio tyrimo imtį patekę internetinių naujienų tekstai atskleidė, jog kultūrinės aktualijos rečiausiai yra komunikuojamos jas siejant su rizikos ir pavojaus sąvokomis. Mažos empirinės medžiagos apimtys nesuteikė galimybės išskirti šiame diskurse dominuojančių temų. Tačiau apibendrintai galima paminėti, jog kultūrinės rizikas reprezentuojantys straipsniai dažniausiai pristato nuogąstavimus dėl kalbos, tikrojo meno vertės mažėjimo ar etnokultūrinių regionų nykimo, pvz.: „*Vakarų Lietuvos visuomenininkai kreipiasi į valdžią teigdami, kad administracinė šalies reforma kelia grėsmę etnokultūrinių regionų išlikimui*“ (L, 2010 02 07) ir pan. Kultūrinės rizikas įgalinantys rizikos šaltiniai yra siejami su globalizacijos plėtra, vakarų kultūros dominavimu, tradicijomis bei racionalumu grindžiamų motyvų sankirtos.

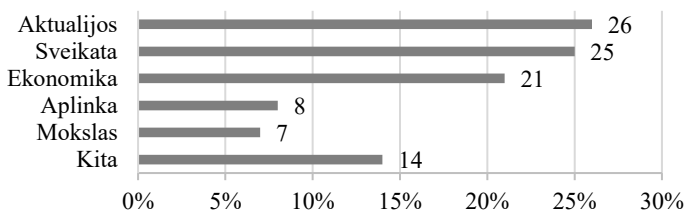
Taigi, tyrimo metu išsikristalizavusios temos atskleidžia rizikos diskurse vykstančių diskusijų pobūdį. Nors jos padeda apibūdinti tiriamojo diskurso turinį, tačiau jų analizė neatsako į visus išsikeltus klausimus. Atsižvelgiant į tai, tyrimo rezultatų pristatymas yra tęsiamas nagrinėjant diskursyvias rizikos diskurso konstravimo praktikas bei naujienų rengėjų vartojamą retoriką.

3.1.5 Diskursyvios praktikos ir retorika

Diskursyvių praktikų ir rizikos retorikos analizė atspindi būdus, kuriais naujienų rengėjai prisideda prie socialinio rizikos konstravimo, todėl, disertacijos autorės sprendimu, jų analizės rezultatai pateikiami bendrame poskyryje. Šioje darbo dalyje visų pirma yra analizuojamos diskursyvios naujienų rengėjų praktikos, atsiskleidžiančios per rizikos pranešimų situacines charakteristikas bei identifikuotus tipinius rizikos komunikacijos naratyvus. Pasak Jorgensen ir Phillips (2002), diskursyvios praktikos egzistuoja kaip ryšiai, sujungiantys tekstus su socialinėmis praktikomis. Tyrimo empirinė medžiaga suteikia galimybę daryti prielaidas apie būdus, kuriuos žurnalistai ir naujienų redaktoriai taiko kategorizuodami socialinį pasaulį, šiuo atveju – tikslingai komunikodami rizikas. Reikia paminėti, jog siekiant visapusiškai atskleisti naujienų rengėjų organizacijų naudojamas diskursyvias praktikas būtų naudinga taikyti papildomus tyrimo metodus, galinčius atskleisti

subjektyvius redaktorių ir žurnalistų požiūrius²⁰. Kaip teigia Fairclough'as (2003, p. 2), dažnai diskurso analizę yra prasminga papildyti kitomis analizės formomis, pvz., etnografinė ar institucinė analizė. Tokio darbo ašimi taptų naujienų rengėjų diskursyvių praktikų analizė. Šioje disertacijoje dėmesys pirmiausiai yra kreipiamas į diskurso turinį ir tvarką, integruojant ir kitų diskurso elementų analizę. Likusioje poskyrio dalyje yra analizuojama verbalinė rizikos diskurso retorika, atskleidžianti naujienų rengėjų vartojamas rizikos suvokimo sustiprinimo ir susilpninimo technikas.

Rizikos pranešimų situacinės charakteristikos. Žiniasklaidos straipsnių priskyrimas teminėms rubrikoms yra vienas iš pirminių būdų rėminančių pateikiamą informaciją. Tyrimo duomenys rodo, kad rizikos pranešimai yra inkorporuojami į skirtingas temines naujienų portalų kategorijas. Pastebima, jog dažniausiai rizika komunikuojama kaip aktualijų, dienos įvykių (26 proc.), taip pat sveikatos (25 proc.) bei ekonomikos (21 proc.) teminių rubrikų dalis. Rečiau rizikos pranešimai papildo aplinkos (8 proc.) ir mokslo (7 proc.) temas plėtojančias naujienas (žr. 3.10 pav.). Rizikų pranešimai dažnai yra pristatomi kaip naujausių žinių dalis, todėl galima teigti, jog dažnai įvairios rizikos į žiniasklaidos darbotvarkę patenka kartu su jau įvykusių neigiamų įvykių reprezentavimu (pvz., įvykus gamtos katastrofoms, netikėtiems nelaimingiems atsitikimams, atsitiktinėms mirtims nuo tam tikrų vaistų ir t. t.). Kaip teigia Allan'as, Adam'as ir Carter'is (2000, p. 53) remdamiesi aplinkosaugos rizikų pavyzdžiu, šiuolaikinėje visuomenėje aplinkosaugos rizikos dažniausiai lieka nepastebėtos tol, kol tam tikri įvykiai nėra komunikuojami viešojoje darbotvarkėje. Tokia tendencija taip pat yra būdinga daugeliui kitų situacijų, veikslių ir objektų, kurie dažniausiai kolektyvinėje sąmonėje nėra siejami su pavojaus dimensija.

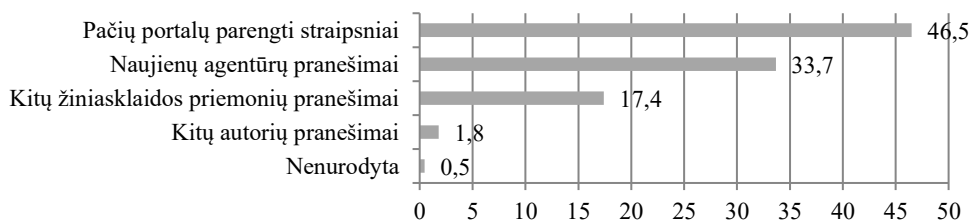
3.10 pav. Rizikos pranešimų pasiskirstymas pagal DELFI ir lrytas.lt portalų temines rubrikas (N=1292; proc.)²¹

Beveik pusė visų DELFI ir lrytas.lt publikuotų rizikos pranešimų (46,2 proc.) buvo pristatomi kaip šių arba jų grupėms priskiriamų portalų žurnalistų parengti straipsniai. Likusi straipsnių dalis (52,9 proc.) – kaip antrinės naujienos, perpublikuojamos cituojant naujienų agentūrų ar kitų žiniasklaidos priemonių (spaudos, televizijos, radijo) pranešimus. Tik nedidelės straipsnių grupės (1,8 proc.) autoriai buvo institucijų (pvz., Nacionalinės medikų asociacijos; Kauno visuomenės sveikatos centro), bankų atstovai, mokslininkai, ekspertai, verslininkai, politikai, asociacijų ar visuomenės nariai (žr. 3.11 pav.). Pečiulis (2005, p. 94), cituodamas Bourdieu (1996) pabrėžia, kad žiniasklaidos turiniui turi įtakos „atspindžio

²⁰ Kaip pavyzdys gali būti pasitelkiamas Henderson'o ir kt.. (2014) atliktas tyrimas, atskleidęs riziką komunikuojančių žurnalistų subjektyvias nuomones ir jų veiklos praktikas komunikuojant riziką.

²¹ Autentiškų DELFI ir lrytas.lt rubrikų klasifikacija: aktualijos (Delfi / Aktualijos / Įvykiai / Dienos naujienos / Lietuvoje / Užsienyje); sveikata (Sveikata / Grožis / Sveikatos naujienos); ekonomika (Verslas / Rinkos pulsas / Mano pinigai / Jaunas verslas / Energetika / Nekiilnojamas turtas); aplinka (Grynas / Gamta / Aplinka / Marga planeta); mokslas (mokslas / technologijos); kita (Rytai - Vakarai / TV antena / Euroefektas / Lietuva 2020 / Kultūra / Pramogos / Tai bent! / Naudingi patarimai / Kelionės ir pomėgiai / Muzika / Pikantiškos naujienos/ Kino klubas / Nuomonių ringas / Įžvalgos ir nuomonės / Komentarai / Pilietis / Politiko akimis / Auto / Sportas / Krepšinis / Futbolas / F-1+ / Tenisas / Autosportas / Transportas / Gyvenimas / Namai / Karjera / Žmonės / Užsienio žvaigždės / Sėkmės istorijos / Stilius / Nelaimės / Kriminalai / Konfliktai ir saugumas / Stichijos ir nelaimės).

efektas“, kai vieni žiniasklaidos kanalai platina ir interpretuoja kitų perduotus pranešimus. Šiuo atveju skirtinguose žiniasklaidos kanaluose (televizijoje, spaudoje, internete ir pan.) cirkuliuoja tie patys įvykiai, o tai tik dar labiau sustiprina jų reikšmingumo pajautą kitų problemų kontekste. Taip pat informacijos perpublikavimas didina komunikuojamų naujienų interpretavimo lygį, sudarantį daugiau galimybių pateikiamai informacijai iškreipti. Pavyzdžiui, mokslinėje ataskaitoje pateikiamų rezultatų pobūdis gali būti pristatomas skirtingai juos perpublikavus keliems naujienų portalams, kurie, nesigilindami į pirminį informacijos šaltinį, pateikia kitų žurnalistų ir redaktorių jau savotiškai „įrėmintą“ informaciją.

3.11 pav. Rizikos pranešimų pasiskirstymas pagal autorystę DELFI ir Irytas.lt portaluose (N=1292; proc.)²²

Rizikos pranešimų naratyvų įvairovė. Tyrimo metu analizuotai medžiagai yra būdingas „žinių / naujienų“ formatas. Skaitytojai atpažįsta naujienas ir gali jas atskirti nuo kitų diskurso žanrų, net ir naudojamų tame pačiame laikraštyje, pvz., orų prognozių, komiksų ar reklamų (van Dijk, 1998). Šio tyrimo metu atlikta indukcinė logika pagrįsta kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė rodo, kad rizikos diskursą kuriančioms naujienoms yra būdingi skirtingi jų pateikimo naratyvai (žr. 3.3 lentelė). Jie apriboja galimas naujienų interpretacines alternatyvas, apibrėžia situacijas, nustato priešastinius ryšius, formuluoja moralinius vertinimus. Šiame disertaciniame darbe analizuojant rizikos pranešimų rėmus yra atsižvelgiama į naujienos formos ir į jos turinio pateikimo ypatybes, taip pat būdingą komunikacijos stilių. Šie naratyvai tarsi naujienų rėmai yra pažinimo, interpretavimo ir pristatymo modeliai, susiję su pasirinkimais, pabrėžimais ir pašalinimu, kuriuos naudodami simbolių turėtojai reguliariai organizuoja diskursą (Gitlin, 1980).

Tyrimo metu analizuotuose straipsniuose buvo identifikuoti trys dominuojantys rizikų komunikacijos metanaratyvai, atspindintys skirtingo lygmens diskusijas rizikų atžvilgiu: *rizikos problemų formulavimą, išsamesnį rizikos apibūdinimą* bei *rizikos valdymo klausimų* pristatymą. Tyrimo duomenys rodo, jog nagrinėtuose šaltiniuose dominavo rizikos pranešimai, kuriuose formuluojamos rizikos problemos ir pateikiamas išsamesnis rizikos šaltinių apibūdinimas (73 proc.). Paminėtina tai, kad rizikų valdymo klausimai buvo aptariami kur kas rečiau (27 proc.). Šie komunikacijos naratyvai galėtų būti išdėstomi atitinkama tvarka preventinio bei reakcinio veiksmo rizikos atžvilgiu kontinuumu. Duomenų analizė leido kiekvieną metanaratyvą suskaidyti į jam būdingus detalizuotus tipinius naratyvus, juose pasikartojančias temas. Verta paminėti, jog identifikuoti tipiniai naratyvai dažniausiai nėra siejami su konkrečios srities rizikos komunikacija, o yra nustatomi skirtinguose teminiuose rizikų diskursuose. Prisiminus Max Weber'io (1992) „idealių tipų“ sampratą, verta pasakyti, jog ne visais atvejais identifikuoti tipiniai naujienų naratyvai

²² Kitų žiniasklaidos priemonių pranešimai: kitų portalų, laikraščių, žurnalų, televizijos, radijo. Kitų autorių pranešimai: politikai, visuomenė, asociacijos, verslas, mokslininkai, ekspertai, bankų atstovai, institucijos.

egzistuoja kaip tam tikros idealios lingvistinės ir stilistinės kalbos formos. Kai kuriais atvejais jos persipina, susilieja²³.

3.3 lentelė. Rizikos diskurse naudojami rizikos komunikacijos naratyvai

Tipiniai naratyvai	Pasikartojančios temos
Rizikos problemas formulavimas	
Pavojaus įvardijimas	<i>Teroro aktai, ligos</i>
Priminimas apie jau pažįstamą riziką	<i>Žaibai, karščiai</i>
Naujos rizikos pristatymas	<i>Ligos, kenksmingi daiktai</i>
Artėjančios krizės numatymas	<i>Pandemijos, masiniai gaisrai, audros</i>
Trumpalaikis prognozavimas	<i>Potvynis, magnetinės audros, ekonominiai sunkumai (pvz., recesija)</i>
Ilgalaikis prognozavimas	<i>Vandens stygius, klimato atšilimas, ligų paplitimas</i>
Subjektyvaus nerimo reiškimas	<i>Didėjantys mokesčiai, potvynio rizika, kenksmingos medžiagos</i>
Rizikos apibūdinimas	
Rizikos profilio apibūdinimas	<i>Asteroidai, ligos, apgamai, ugnikalniai</i>
Rizikos lygio vertinimas	<i>Karštis, kosminės šiukšlės, fiskalinis skardis, terorizmas</i>
Rizikos – naudos santykio svarstymas	<i>Saulė vs. apsauginiai kremai, vėžys vs. chemoterapija</i>
Rizikos realumo kvestionavimas	<i>Ekonominis nuosmukis, pesticidai ir nitratai, energiją taupančios leputės</i>
Atsako į riziką pristatymas	<i>Klimato atšilimas, neatsargus vaistų vartojimas, Baltarusijos atominė elektrinė, GMO</i>
Rizikos valdymas	
Raginimas imtis veiksmų	<i>Infliacija, ekonominis disbalansas, euro krizė, demografinė krizė</i>
Rekomendacijų ir patarimų teikimas	<i>Žaibai, sukčiai, vagys, širdies ligos, internetinės grėsmės</i>
Rizikos valdymo kliūčių įvardijimas	<i>Lėšų trūkumas specialiųjų tarnybų kurui, pesticidų maišai, potvynis, yrantys šlaitai,</i>
Rizikos valdymo prielaidų įvardijimas	<i>Cheminiai ginklai, Baltijos jūros dugne, naftos brangimas, Al quaeda, Baltarusijos atominė jėgainė, klimato kaita</i>

Žiniasklaida yra pagrindinis veikėjas apibrėžiant rizikas (Beck, 1992). Rizikos problemas formuluojantis metanaratyvas apima straipsnius, kurie diskursyviai prisideda prie grėsmių apibrėžimo ir rizikų darbotvarkės sudarymo. Jis gali būti siejamas su pradiniu rizikos komunikacijos etapu, kurio metu skirtingi diskurso veikėjai siekia apibrėžti tai, ko visuomenė, jos grupės ar pavieniai individai turėtų bijoti. Kokybinės žiniasklaidos tekstų analizės metu buvo identifikuoti šie skirtingi rizikos problemų formulavimo tipiniai naratyvai: pavojaus įvardijimas, priminimas apie jau pažįstamą riziką, naujos rizikos pristatymas, artėjančios krizės numatymas, trumpalaikis prognozavimas, ilgalaikis prognozavimas ir subjektyvaus nerimo reiškimas.

Dalies analizuotų straipsnių pagrindinis tikslas – pavojaus įvardijimas. Šiai kategorijai priskiriami straipsniai dažniausiai reprezentuoja paprastas, linijinio pobūdžio rizikas, kurioms yra būdingas konkretus rizikos šaltinis ir mažiau netikrumo turintys galimi neigiami padariniai, pvz.: „*soliariumai kelia odos vėžio riziką*“ (D, 2006 10 30); „*vairuotojai, kurie sėdėdami prie vairo susirašinėja SMS, padidina susidūrimo su kita transporto priemone galimybę*“ (D, 2008 09 19). Apie pavojų pranešantys straipsniai dažniausiai yra mažesnės apimties, glausti, nepateikiantys aiškinančios, kontekstinės informacijos apie pristatomą rizikos šaltinį. Toks naujienų stilius yra būdingas tiek žurnalistų parengtoms naujienoms, tiek kitų rizikos diskurso dalyvių (mokslininkų, specialistų, politikų, ministerijų, vyriausybės atstovų, tarptautinių organizacijų ir kt.) įspėjimams komunikuoti.

²³ Kiekvienas į kokybinio tyrimo imtį įtrauktas straipsnis gavo kodą, atitinkantį jo pobūdį nusakantį naujienų rėmą. Jeigu naujienų straipsnyje buvo rastas rizikos problemos formulavimas ir jos apibūdinimas ar keliami valdymo klausimai, straipsnis buvo priskiriamas „didesnį svorį turinio prasme“ turinčiai kategorijai, šiuo atveju – rizikos apibūdinimo ar jos valdymo naratyviui.

Kita straipsnių grupė skaitytojams primena apie jau žinomas grėsmes. Šiuose naujienu straipsniuose pabrėžiama, jog egzistuoja galimybė dar kartą susidurti su rizika, kurią visuomenė jau yra patyrusi ir tiesiogiai susidūrusi su jos galimomis pasekmėmis ir mastu. Akivaizdžios anksčiau įvykusių rizikų neigiamos pasekmės yra naudojamos kaip galimai pasikartosiančios rizikos reikšmingumą patvirtinantys argumentai, pvz.: „*Vienas iš galingiausių užfiksuotų Saulės žybsnių 2003 m. buvo toks stiprus, kad sugadino Saulės aktyvumą tuo metu registravusius prietaisus*“ (L, 2012 07 21). Pastebima, kad toks naujienos pateikimo naratyvas dažnai yra taikomas specialiųjų tarnybų (ugniagesių, medikų, kt.) ar kitų panašaus pobūdžio institucijų (pvz., visuomenės sveikatos biurų) rizikos komunikacijoje, siekiant atkreipti skaitytojų dėmesį į žinomus pavojus, didinant jų rizikos suvokimo sąmoningumą, pvz.: „*Gaisrininkai primena apie žaibų pavojų*“ (D, 2006 07 21); „*Kauno visuomenės sveikatos centro specialistai primena, kad pernelyg aukšta aplinkos temperatūra yra žalinga žmonių sveikatai*“ (D, 2010 07 13). Reikia paminėti, jog šio pobūdžio naujienos kai kuriais atvejais teikia rizikos valdymo rekomendacijas, o tai leidžia jas susieti su trečiuoju rizikos komunikacijos naratyvu, kuris yra pristatomas toliau tekste.

Dar vienas pirmajam metanaratyvui priskiriamas straipsnių pogrupis pasižymi naujos rizikos atradimo akcentavimu. Naujos, visuomenei nežinomos rizikos dažniausiai yra pristatomos cituojant akademikus, mokslo autoritetą. Kaip teigia Beck'as (1992, p. 27), rizikos visuomenėje naujos grėsmės visuomenei tampa matomos tik dėl mokslinių teorijų, eksperimentų ir instrumentų. Pastebima, jog naujų rizikų atradimas dažniausiai yra siejamas su sveikatos rizikų komunikacija. Šiai kategorijai priskiriami žiniasklaidos pristato vis naujus rizikos šaltinius ir ragina nauju žvilgsniu pažvelgti į kasdienes objektus, kurie ilgą laiką buvo suvokiami kaip saugūs, pvz.: „*Nauji tyrimai parodė, kad populiarių kosmetikos priemonių, tokių kaip lūpų dažai, sudėtyje esančios cheminės medžiagos gali sukelti alergiją, širdies ligas ir netgi nevaisingumą*“ (D, 2012 08 24); „*Nuo siurbimo gali sustiprėti alergija, kadangi siurbiant susidaro dulkių, bakterijų ir pelėsių debesis, rodo naujas tyrimas*“ (D, 2013 10 02). Tyrimo rezultatai rodo, kad straipsniuose pristatomas naujų rizikos šaltinių vertinamas dažnai yra siejamas su netikrumu, neužbaigtumu, atliktų tyrimų rezultatų patikimumo kvestionavimu, pvz.: „*nėra jokios priežasties nustoti naudoti plastikinius butelius, nes tyrimų rezultatai dar negalutiniai ir bus svarstomi*“ (D, 2008 02 04).

Tyrimo rezultatai rodo, jog dalis rizikos pranešimų yra siejami su krizės potencialu. Pasak Ulmer'į ir kt. (2011), riziką ir krizę skiria tai, kad pirmoji yra suvokiama kaip kontroliuojama ir struktūruojama, o krizė dažnai yra spontaniška ir reaktyvi. Galima teigti, kad krizinė situacija visuomet gali tapti dar blogesne ir tai ją vėl grąžina į tikimybinį etapą. Šiai kategorijai priskiriamos rizikos dažniausiai yra pristatomos kaip sunkiai kontroliuojamos, pasižymintios platesnio masto neigiamais padariniais, galinčiais sukelti žalą didesniai skaičiui žmonių. Tyrimo rezultatai rodo, kad minėtas naujienu komunikavimo naratyvas dažniausiai yra taikomas komunikuojant sveikatos, aplinkosaugos bei technologines rizikas, suponuojančias ekstremalios situacijos galimybę, pvz.: „*padėtis Fukušimos 1-ojoje atominėje elektrinėje, nukentėjusioje nuo žemės drebėjimo ir cunamio, „faktiškai nekontroliuojama“. Vėsinimo sistema (šioje AE) nesuveikė. Todėl mes esame pusiaukelėje tarp katastrofos ir didžiulės katastrofos*“ (D, 2011 03 16). Galima daryti prielaidą, jog šis komunikacijos naratyvas siekia sužadinti nerimo, baimės jausmus, taip sustiprindamas komunikuojamos rizikos grėsmingumo pajautą.

Kitai straipsnių kategorijai būdingas prognostinis stilius, kuriuo yra projektuojami (ne)tolimos ateities įvykiai. Trumpalaikiam prognozavimui yra būdinga dvejopa retorinė argumentacija. Pirmuoju atveju straipsniai yra grindžiami instrumentiniu požiūriu, parametru matavimais, tyrimų rezultatais, praeities įvykių charakteristikomis, statistinėmis tendencijomis, pvz.: „*Arabų šalims, kurių gyventojai sukilo prieš savo autokratinus režimus*

ir iki šiol nuvertė tris lyderius, šiemet gresia ekonomikos nuosmukis <...> Jemeno, kuriame pastaruosius devynis mėnesius vyko protestai <...> ekonomika šiemet tikriausiai susitrauks 2,5 procento“ (D, 2011 10 26). Likusioje straipsnių dalyje rizikos legitimacija yra pasiekama remiantis tik cituojamo šaltinio nuomone, pvz.: „Jeigu pasaulio ekonomikos sulėtėjimas tęsis, Suomija kitąmet gali ir vėl nugrimzti į recesiją, pirmadienį pareiškė šalies finansų ministrė Jutta Urpilainen“ (D, 2012 08 06). Trumpalaikio prognozavimo atveju dažniausiai yra siekiama skaitytojus informuoti apie galimą pavojų, kuris visuomenei neretai yra jau pažįstamas, pasikartojantis, pvz.: potvyniai, magnetinės audros, ekonominiai nuosmukiai, sezoninės ligos ir kt., pvz.: „Lietuvoje ir Latvijoje šiemet gali užsikrėsti dar daugiau žmonių, prognozuoja ekspertai“ (L, 2010 03 28).

Paminėtina tai, kad potencialią žalą tolimoje ateityje numatantys straipsniai fokusuojasi ties ilgalaikių, ateities rizikų galimo pavojaus komunikavimu. Mokslininkai, ekspertai ir tarptautinių organizacijų atstovai yra dominuojantys diskurso veikėjai, siekiantys atskleisti ateityje visuomenės tykančius pavojus. Nustatyta, jog šis naujienų formatas dažnai remiasi logine komunikavimo formule, kuri leidžia daryti prielaidą, kad nutikus „X“, pablogės „Y“, pvz.: „Pandemijai užbėgti už akių iki šiol pavyksta tik todėl, kas ši gripo atmaina dar nežino, kaip paprastai pereiti nuo žmogaus prie žmogaus. Tačiau <...> viskas gali pasikeisti, jeigu įvyks bent penkios dviejų genų mutacijos“ (D, 2011 09 27). Šiai kategorijai priskiriamuose straipsniuose taip pat yra pastebimas prognostinis ateities kartų gyvenimo kokybės vertinimas, lemiamas nūdienos veiklos praktikų, pvz.: „Tikslus Lietuvos vyrų vaisingumo vaizdas paaiškės po dešimtmečio, nes dar nėra atlikta šios srities tyrimų: kol kas neužaugo vadinamoji „sauskelnių karta“, nes į mūsų šalį sauskelnės buvo atvežtos tik po 1990-ųjų, tad jomis mūvėję berniukai šiuo metu dar neplanuoja tapti tėvais“ (L, 2013 10 16). Dar vienas šiam komunikacijos tipui išskirtinai būdingas bruožas – katastrofiškų ateities scenarijų reprezentavimas, kuriantis hiperbolizuotą, dramatišką, apokaliptinę retoriką grįstą ateities visuomenės suvokimą, keliantį nerimą dėl žmonijos išlikimo. Pavyzdžiui, rizikos diskurse buvo kuriama baimė dėl 2012 m. vykusių saulės audrų, pvz.:

„Plazma, kurią išspinduliuos Saulė, Žemėje paralyžiuos visus elektros tinklus ir visą veiklą, priklausomą nuo elektros energijos <...> Elektromagnetinė katastrofa Žemę užklups be jokio įspėjimo, planeta nebus pasirėngusi tokio masto nelaimėi <...> Žmonija pasirėngti tam turės vos kelias minutes, mano mokslininkai, tačiau bet kokios pastangos bus bergždžios. Iš pradžių žmonės galės stebėti švytėjimą, primenantį Šiaurės pašvaistę, tik daug ryškesnį. Vėliau nustos veikti visos energijos sistemos ir transformatoriai. Niekas nežus ir Saulės atakos pasekmės išryškės ne iš karto. Tačiau po kiek laiko nebebus tiekiamas geriamas vanduo, nustos veikti benzino kolonėlės, nebefunkcionuos naftotiekiai ir dujotiekiai“ (D, 2009 04 02).

Paskutinė rizikos problemų formulavimo naratyvui priskiriama straipsnių grupė vienija žiniasklaidos tekstus, kuriuose skamba rizikos diskurso potencialių aukų balsai, nerimaujantys dėl nesaugios savo situacijos. Rizikos aukų spektras apima įvairias individų kategorijas: eilinius visuomenės narius, bendruomenes, paslaugų teikėjus, valdžios atstovus, socialines grupes (pvz., mamas) ir pan., pvz.:

„Ligoninių vadovai tvirtina, kad jeigu finansavimas antrąjį metų pusmetį mažės, ligoninės pradės rengtis bankrotui“ (L, 2013 04 05).
„Mamos skambina pavojaus varpais, kad jų vaikai gali tapti iškrypėlio aukomis. Šis jų ieško prie tankiai gyvenamame mikrorajone esančio kalniuko“ (D, 2014 12 30).
„Europos Komisija baiminasi, kad slaptiems jos dokumentams vis didesnę grėsmę kelia šnipai, kurie įvairiai prisidengę dirba ES sostinėje“ (D, 2009 02 12).

Įvairūs diskurso veikėjai kuria „buvimo rizikoje“ socialines reprezentacijas. Verslas nerimauja dėl mažėjančio pelno, valdžios atstovai – dėl galios, dominavimo, o eiliniai visuomenės nariai – dėl gyvenimo sąlygų, gerovės ir asmeninio saugumo. Remiantis tyrimo duomenis galima daryti prielaidą, jog savanoriškas savęs siejimas su „aukos“ socialine pozicija ne visais atvejais egzistuoja kaip objektyvių sąlygų išdava. Kai kuriais atvejais jis gali būti naudojamas kaip diskursyvi strategija, pavyzdžiui, siekiant save „pateisinti“ visuomenės akyse ar kuriant dėl kitų subjektų veiklos kenčiančio veikėjo įvaizdį, pvz.:

„Asociacijos vadovas pastebi, kad nemažai Lietuvos vairuotojų dėl augančių naftos produktų kainų linkę kaltinti degalines. „Iš tiesų yra atvirkščiai – auganti didmeninė naftos produktų kaina degalinėms kelia tokią pačią grėsmę, kaip ir transporto įmonėms ar maisto produktų gamintojams, kuriems kylančios degalų bei žaliavų kainos yra didelė problema“, – teigia Lietuvos naftos produktų prekybos įmonių asociacijos prezidentas“ (D, 2008 07 29).

„Rusijos ekonomika antrąjį metų ketvirtį gali nugrimzti į recesiją, nes susirūpinimas dėl galimų sankcijų kenkia investicijų aktyvumui, antradienį pareiškė šalies ekonomikos ministras Aleksejus Uliukajevs“ (D, 2014 05 13).

Antrasis rizikos diskursui būdingas komunikacijos metanaratyvas vienija naujienų straipsnius, kurie ne tik apibrėžia rizikos problemas, bet ir jas apibūdina, aiškina. Remiantis Renn'o (2008) teiginiais, šiam naratyvui yra būdingas epistemologinio diskurso plėtojimas, ieškantis rizikos apibūdinimo būdų. Galima daryti prielaidą, jog rizikų aprašymus pateikiantys straipsniai taip pat yra naudingi internetinei naujienų žiniasklaidai, nes leidžia, remiantis minimaliais resursais, patenkinti naujų istorijų poreikį. Henderson su kolegomis (2014) atlikto tyrimo duomenys rodo, kad žurnalistai, rašantys su rizika susijusius straipsnius, pabrėžia juos supantį nuolatinį spaudimą publikuoti vis kitų, naujų straipsnių. Pasak jų, dažniausiai jie neturi laiko laukti kol bus pateikta konkreti informacija apie tam tikro pavojaus pobūdį, ypač tas paminėtina internetinės žiniasklaidos atveju. Tyrimo metu buvo identifikuoti penki tipiniai naujienų naratyvai, kuriems būdingas išsamesnis rizikos šaltinių pristatymas: rizikos profilio apibūdinimas, rizikos lygio vertinimas, rizikos naudos santykio svarstymas, rizikos realumo kvestionavimas, atsako į riziką pristatymas.

Žiniasklaidos tekstuose, kurie buvo priskirti „rizikos profilio apibūdinimo“ kategorijai, būdingas išplėstinis, detalizuotų rizikos šaltinių apibūdinimas. Naujienų straipsniai ne tik įvardindavo rizikos šaltinius, bet ir nupasakodavo jų savybes, galimų neigiamų padarinių pobūdį. Šiems pranešimams dažniausiai būdingas lakoniškas, aprašomasis, švietėjiškas pasakojimo stilius, pvz.:

„Asteroidas Apophis, kuris labai nedideliu atstumu pralėks pro Žemę 2029 ir 2036 metais, manoma, galėtų smogti mūsų planetai 2068 m. balandžio 12 d. NASA Reaktyvinio judėjimo laboratorijos specialistai pažymi, kad vis dėlto tokio įvykio galimybė yra itin maža – vos 2,3 iš šimto milijonų. Priminsime, kad Apohis, kurio skersmuo apie 325 m, o skriejimo greitis 12 km/s, buvo aptiktas 2004 metais. Šio dangaus kūno atradimas sukėlė tikrą sensaciją, nes paskaičiavus jo galimo susidūrimo su Žeme 2029 metais tikimybę paaiškėjo tokiems nuogastavimams esant realaus pagrindo – 2,7 iš šimto“ (D, 2013 02 26).

Anot Hohulin'ą (2001), aprašomoji informacija atskleidžia unikalius būdus, kuriais kalbėtojas kategorizuoja realaus pasaulio subjektus ir jų savybes. Galima teigti, jog rizikų profilių aprašymai rodo, kokias kalbos priemones bei stilių teksto autorius vartoja rizikos problemoms aprašyti (pvz., techninį, emocinį), kokioms sąvokomis jis operuoja siekdamas konceptualizuoti problemą. Tačiau reikia paminėti, kad patys žurnalistai teigia, jog jie siekia rinkti ir publikuoti informaciją, leidžiančią skaitytojams valdyti potencialias rizikas, pvz.

pristatant, „kas nutiktų, jeigu jie vartotų produktą“, „ką jie turėtų daryti su produktu, jeigu jį jau turi“, „kokių simptomų saugotis“ (Henderson ir kt., 2014).

Straipsnių grupei „rizikos lygio vertinimas“ priskirti naujienų pranešimai, akcentuojantys rizikų reikšmingumą, svarbumą. Šiuose straipsniuose yra formuojami rizikų prioritetai, taip prisidedant prie amplifikacijos, pvz.: „*Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy antradienį pristatydamas savo naują gynybos strategiją sakė, kad terorizmas kelia didžiausią grėsmę šaliai*“ (L, 2008 06 17). Šiuose žiniasklaidos tekstuose dažnai yra vartojami aukščiausio laipsnio būdvardžiai, pvz.: didžiausia(-s), svarbiausia(-s), pavojingiausia(-s), t.t.), kuriuos vartodamas teksto autorius sustiprina pristatomos rizikos reikšmingumą, ją išskiria iš kitų. Taip pat pastebima, jog dažnai naujienų rengėjai ir diskurso dalyviai yra linke sugretinti skirtingas rizikas, pvz.: „*Paukščių gripas – baisiau už AIDS*“ (D, 2006 03 09); „*Klastinga ir lėta nutukimo pandemija baigia apgaubti visą pasaulį. Tai – grėsmė, ne mažesnė už pasaulinį atšilimą ar paukščių gripą*“ (D, 2006 09 11). Taigi apibendrintai galima teigti, jog dažnai rizikų sugretinimas rizikos diskurse yra naudojamas siekiant atkreipti skaitytojo dėmesį, sukelti nuostabą arba pristatomą pavojų susieti su visuomenei geriau atpažįstama grėsme. Nepaisant to, kad ši retorinė strategija kartais gali būti naudinga siekiant atkreipti informacija persisotinusiu skaitytojų dėmesį, tačiau paminėtina ir tai, kad ji taip pat gali ir neigiamai veikti rizikos komunikaciją, pvz., sugretinant skirtingo pobūdžio rizikas ir taip iškraipiančiu rizikos lygio suvokimą.

Dar viena analizuotų straipsnių kategorija iš kitų išsiskiria komunikuojamu rizikos ir naudos santykį kvestionuojančiu pranešimu. Rizikos diskurse atsiskleidžiančios rizikų dviprasmybės jau buvo plačiau aptartos 3.1.4 poskyryje. Tad apibendrintai galima teigti, jog ši naujienų naratyvą pateikiantys straipsniai atskleidžia rizikos esmę – santykį tarp galimo laimėjimo (potencialios naudos) ir pralaimėjimo (tikėtinų neigiamų padarinių), pvz.: „*Nepaisant naujosios kartos automobilių naudos aplinkai, kai kurios visuomenės grupės vis garsiau ima klabėti apie ekologiško transporto pavojų pėstiesiems*“ (L, 2012 10 08). Pastebima, kad naujienų rengėjų kalba diskursyviai kuria rizikos neišvengiamumo įspūdį, kuris atsiskleidžia per poreikį rinktis iš „dviejų blogybių“, pvz.: saulės ar apsauginių nuo jos kremų (D, 2010 06 19), vėžio – chemoterapijos (D, 2012 08 06) ir pan.

Tyrimo duomenys rodo, jog dviprasmiškumo dimensija išlieka akivaizdi ir kitam tipiniam naujienų naratyvui priskiriamuose straipsniuose, pabrėžiančiuose svarstymus dėl rizikos egzistavimo. Šiuo atveju yra abejojama ne dėl rizikos lygio, bet apskritai dėl jos buvimo, pvz.: „*Pesticidai ir nitratai – tikras ar menamas pavojus?*“ (D, 2007 09 25); „*Auštanti naujų lempų era sėja abejones*“ (D, 2011 01 08); „*Netyla diskusijos apie vėžį sukeliančius chemikalus lemputėse*“ (D, 2011 04 20). Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, jog rizikos kvestionavimo kategorijai priskiriamuose straipsniuose vyksta viešos skirtingų požiūrių akistatos, kuriomis siekiama savo požiūrį paversti dominuojančiu. Pavyzdžiui, tame pačiame straipsnyje vykstanti diskusija apie elektrą taupančių lempučių kenksmingumą iliustruoja skirtingų diskurso veikėjų kovą, siekiant apibrėžti tiesą bei išskylančias abejones dėl objektyvaus lempučių neigiamo poveikio, pvz.:

„*Mokslininkai iš Vokietijos tvirtina, kad įjungus elektros energiją taupančias lemputes į aplinką pradedami išskirti net keli kancerogeniniai chemikalai ir toksinai. Tarp jų mokslininkai mini fenolį, naftaleną ir stireną <...> Jungtinės Karalystės aplinkos apsaugos departamento specialistai tvirtina, kad energiją taupančios lemputės yra visiškai saugios, nors ir neslepia, kad jų sudėtyje yra maži kiekiai gyvsidabrio, kuris, sudužus stiklui, patektų į aplinką. Departamento tinklalapyje skelbiama: „Energiją taupančios lemputės žmonėms pavojaus nekelia. Nors jų sudėtyje ir yra gyvsidabrio, iš nepažeistos lemputes į aplinką jis nepateks“ (D, 2011 04 20).*

Rizikos charakterizavimo naratyvas yra užbaigiamas pristatant naujienas, teikiančias išskirtinį dėmesį visuomenės reakcijai rizikų atžvilgiu. Šių straipsnių centrinė ašis yra visuomenės reakcija į riziką (ignoravimas, augantis suvokimas, priešinimasis ir pan.), pvz.:

„*Neatsakingai vartojami vaistai kenkia sveikatai <...> Pagal suvartojamų vaistų vidutinę paros dozę, Lietuva priskiriama prie daugiausiai vaistų suvartojančių šalių Europos Sąjungoje (ES). Nemažai mūsų šalies gyventojų vartoja jiems visai nebūtinus vaistinius preparatus, nevengia jų pirkti turguose, geria pasenusias tabletes*“ (L, 2013 05 09).

„*Gamtos išdaigos privertė amerikiečius atsimerkti <...> Jungtinių Valstijų viešoji nuomonė vis labiau suvokia visuotinio atšilimo keliamą grėsmę, nepaisant didžiausių prezidento George'o W. Busho ir pramonės atstovų pastangų neigti problemą*“ (D, 2007 06 29).

Galima teigti, jog šiai kategorijai priskiriami straipsniai reprezentuojami tarsi socialiai konstruojamas visuomenės nuomonės barometras, aiškinantis kaip visuomenė ar atskiros jos grupės suvokia rizikas. Šiuo atveju pagrindinis dėmesys yra sutelkiamas ne ties rizikos šaltiniais, o ties individų požiūriu į juos. Pastebima, jog šie rizikų pranešimai pabrėžia rizikų suvokimo netolygumus ir dėl jų didėjančius neigiamus padarinius, pvz.: „*Medikai įspėjai: vengiant skiepy, daugėja susirgimų kokliušu*“ (L, 2014 07 30), „*Nors kas antras Lietuvos gyventojas miršta nuo infarkto, insulto ir kitų kraujotakos sistemos ligų, o mirtingumas dukart viršija ES šalių senbuvių vidurkį, nuolatinei ligų prevencijai ir gydymui šalies gyventojai skiria nepakanka dėmesio, tvirtina gydytojai ir vaistininkai*“ (L, 2014 10 10). Tyrimo duomenys rodo, kad dalis straipsnių yra siejami su atsispindinčia rizikos išvengimo strategija, kuri ragina iš anksto atsiriboti nuo objektų, keliančių pavojų, pvz. GMO, branduolinės energetikos, pvz.: „*Lietuva prieštarauja GMO kukurūzų auginimui <...> Europos Sąjungos (ES) tarybai pateiktas svarstyti klausimas dėl leidimo auginti genetiškai modifikuotus „Pioneer“ bendrovės kukurūzus Ispanijoje. Lietuva laikosi atsargumo politikos ir šiam ketinimui nepritaria*“ (D, 2014 01 21).

Trečiasis analizuotame diskurse nustatytas rizikos komunikacijos metanaratyvas apima straipsnius, kurių centrinė idėja yra susijusi su rizikų valdymu. Šis naratyvas neapsiriboja rizikos šaltinių įvardijimu ir jų profilio nupasakojimu. Jis taip pat kelia atsakomybės, veiksnio, kaltės klausimus. Tyrimo metu buvo nustatyti keturi dominuojantys tipiniai naujienų naratyvai, susiję su rizikų valdymu: raginimas imtis veiksmų, rekomendacijų, patarimų teikimas bei rizikų valdymo kliūčių ir prielaidų įvardijimas.

Pasak Jorgensen ir Phillips (2002, p. 47), diskursas teikia gaires socialiniams veiksams. Pirmoji straipsnių kategorija jungia žiniasklaidos tekstus, kuriais yra komunikuojami raginimai imtis rizikų valdymo veiksmų. Šiuo atveju rizikos diskurse dalyvauja skirtingų lygmenų ir pozicijų dalyviai, kurie, taikydami retorines strategijas, pabrėžia būtinybę veikti siekiant užkirsti kelią rizikos materializacijai. Tyrimo duomenys rodo, jog pristatomas veiksmų poreikis taip pat prisideda prie diskursyvaus subjektų, atsakingų už rizikų valdymą, pozicijų kūrimo. Šiuo atveju rizikos valdytojų pozicijos yra priskiriamos skirtingiems veikėjams:

- valdančiam elitui, pvz.: „*Ekonomikos disbalansai gali grįžti į prieškrizinį lygį greičiau nei buvo prognozuota, ir Didžiojo dvidešimtuko (G20) lyderiai privalo šiuos disbalansus sukontroliuoti, penktadienį pareiškė Europos centrinio banko (ECB) valdančiosios tarybos narys Alex Weberis*“ (D, 2011 03 04).
„*PSO ragina įvairias valstybes kurti įstatymus, kurie leistų geriau kontroliuoti soliariumus ir draustų tokią soliariumų veiklą, kuri nėra tinkamai prižiūrima*“ (D, 2006 10 31);
- visuomenei, pvz.: „*Aplinkos ministerija kviečia visuomenę saugoti žaliąjį Lietuvos turtą, miške labai atsargiai elgtis su ugnimi. Pastebėjus gaisrą, būtina jį tuoj pat gesinti,*

o jeigu tai neįmanoma, – nedelsiant skambinti į artimiausią miškų urėdiją, girininkiją ar Priešgaisrinę gelbėjimo tarnybą“ (L, 2010 07 13);

- pavieniams individams, pvz.: *„Ekspertai ragina vartotojus domėtis, kokia gaminių sudėtis, reikalauti informacijos iš pardavėjų, rinktis kuo mažiau sveikatai ir aplinkai kenkiančius produktus, pažymėtus sertifikuotais ženklais“ (L, 2014 10 28);*
„Sveikatos apsaugos ministerija (SAM) įspėja gyventojus ruoštis artėjančiam sezoniniam gripo protrūkiui ir pasiskiepyti, tinkamiausias laikas tam – paskutiniai rudens mėnesiai“ (L, 2007 09 25).

Kitas rizikos komunikacijos tipinis naratyvas pasižymi edukaciniu ir rekomendaciniu stiliumi. Juo skaitytojams yra teikiamos instrukcijos, nurodančios kaip reikėtų elgtis rizikos situacijose. Šio pobūdžio straipsniai dažniausiai riziką reprezentuoja kaip kontroliuojamą ar bent iš dalies žmonių veiksmais pažabojamą, pvz.: *„Elgiantis racionaliai ir laikantis tam tikrų saugumo taisyklių, šią riziką [sukčiai, pasinaudojantys elektroninės bankininkystės duomenimis] galima sumažinti iki minimumo“ (L, 2014 07 03).* Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė rodo, jog rizikos diskurse komunikuojami rekomendaciniai pranešimai dažniausiai yra adresuojami visuomenės nariams – skaitytojams. O patarimus teikiančių subjektų spektras yra platus, įtraukiantis tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus atstovus, tiek pačius naujienų rengėjus, pvz.:

„Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas rekomenduoja gyventojams, kaip reikia elgtis, kad pūga ir smarkus vėjas kuo mažiau pakenktų normaliai veiklai“ (D, 2008 11 23).

„Kokie pavojai tyko socialiniuose tinkluose ir kaip nuo jų apsisaugoti pataria kompiuterių saugumo ekspertė, ESET saugumo sprendimams šalyje atstovaujanti bendrovė „NOD Baltic“ pardavimų vadovė Jolanta Leškytė“ (D, 2009 11 06).

„Kaip išrinkti saugų žaislą? 15 patarimų 1. Apžiūrėkite, ar žaislas paženklintas. Jeigu jis sudėtingas, įsitikinkite, ar yra naudojimo instrukcija. 2. Perskaitykite ženklinimo etiketę, žaislo surinkimo, naudojimo instrukciją ir saugos patarimus. Pagalvokite, ar žaislas tiks vaikui pagal amžių. 3. Įsitikinkite, ar žaislas, jo konstrukcijos neturi aštrių briaunų, smaigalių, ar tarp judančių detalių nėra tokio dydžio tarpų, kuriuose galėtų įstrigti pirštas“ (D, 2014 12 23).

„Taigi, ką daryti, jeigu maudynės kubile yra neatsiejama jūsų laisvalaikio dalis? Specialistai pataria įsigyti dezinfekcijos tyrimo juostelių, kuriomis galėsite patikrinti vandens švarumą lygi prieš lipant į karštą kubilą. Pagal juostelės indikatorius spalvą galėsite keisti ir vandens dezinfekcijos priemonių stiprumą“ (L, 2014 06 12).

Kaip teigia riziką komunikuojantys žurnalistai, jiems yra svarbu į viešąjį diskursą įtraukti informaciją, kuria skaitytojai galėtų pasinaudoti siekdami apsisaugoti savo šeimas arba užsitikrinti savo saugumą (Henderson, 2014). Patarimojo pobūdžio rizikos pranešimai atspindi švietėjišką rizikos komunikacijos funkciją, kuria yra siekiama skatinti racionalų individų elgesį, galintį užkirsti kelią rizikoms materializuotis.

Kiti rizikos valdymo naratyvui priskiriami straipsniai reprezentuoja su šiuo procesu susijusias kliūtis bei prielaidas, t. y. sąlygas, kurios yra reikalingos siekiant užtikrinti efektyvų rizikų valdymą. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, jog rizikos diskurse komunikuojami rizikų valdymo apribojimai visų pirma yra siejami su įvairaus pobūdžio išteklių trūkumu:

- finansinių, pvz.: *„Pagal Vyriausybės patvirtintą Pesticidų atliekų saugojimo vietų ir užterštų teritorijų tvarkymo 2007-2013 m. programą pesticidų likvidavimo darbai turėjo būti atlikti iki 2009 m. sausio 8 d. Šiam tikslui skirta 17,2 mln. litų. Tačiau, kaip paaiškėjo, šių milijonų pristigo. Ekologinė bomba Baušiškiuose tiks“ (D, 2009 06 11);*

„Sparčiai augančios kuro kainos kelia nerimą šalies specialiosioms tarnyboms. Prognozuojama, kad metų pabaigoje pritrūks pinigų benziniui ir dyzelinui pirkti“ (D, 2008 05 25);

- žmogiškųjų, pvz.: *„Poliklinikos vadovė neįsivaizduoja, kaip pajėgtų dirbti šeimos gydytojai, jeigu prie jų ir taip nemenkų krūvių prisidėtų dar ir pediatrų, ginekologų, chirurgų pacientai. „Kas aptarnautų visus pacientus, neaišku. Juk ir taip gydytojai negali daug laiko kiekvienam jų skirti“*, – mąsto direktorė“ (D, 2008 05 20);
- kitų, pvz.: *„Pasaulinės vakcinės atsargos nuo geltonojo drugio, nuo kurio kasmet miršta dešimtys tūkstančių žmonių, baigia išsekti, trečiądienį pranešė aukštas Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO) pareigūnas“* (L, 2008 02 27);
„Klaipėdoje gali pritrūkti donorų kraujo“ (L, 2008 07 17).

Dar viena žiniasklaidos tekstuose komunikuojama rizikų valdymo kliūtis pabrėžia atsakingų asmenų neveiknumą, abejingumą rizikos situacijose esančių asmenų atžvilgiu. Šio formato naujienų straipsniai dažnai yra kontekstualizuojami, siejami su vietinio konteksto problematika, pavyzdžiui, su dėl galimo potvynio kenčiančiais žmonėmis (D, 2011 02 23), yrančių šlaitų įbaugintais individais (L, 2014 02 22), su elektros tiekimo apribojimais susiduriančiomis bendruomenėmis (D, 2010 03 06) ir pan. Išsamesnė šių atvejų analizė yra pateikiama 3.1.4 poskyryje. Šiai grupei priskiriami žiniasklaidos tekstai žadina visuomeninį nusivylimą valdymo efektyvumu, verčia abejoti valdančiojo elito galimybėmis ir norais užtikrinti gyventojų saugumą. Galima teigti, jog naujienų pranešimai, valdančio elito atstovus susiejantys su kaltinamųjų pozicija, bent iš dalies iliustruoja žiniasklaidos kaip „sarginio šuns“ (*angl. watchdog*) funkciją, siekiančią didinti visuomeninių reikalų skaidrumą ir teisėtumą. Tačiau, kaip pažymi Matačinskaitė (2010), šiandienos žurnalistas labiau linkęs laukti, kol tie pavojai pasireikš ir tik tuomet apie juos rašyti.

Paskutinė tyrimo metu analizuotų straipsnių grupė „rizikos valdymo prielaidos“ apima pranešimus, kuriuose yra kalbama apie priemones, veiksmus bei išteklius, reikalingus efektyviai valdyti rizikas, pvz.: *„Europa susiduria su vis didesne tolimojo nuotolio raketų išpuolių grėsme, kurios išvengti padėtų priešraketinės gynybos sistemos kūrimas, trečiądienį perspėjo aukšto rango NATO pareigūnas“* (D, 2006 05 11). Dalis naujienų pranešimų pasižymi pozityviu tonu, kuriuo yra reprezentuojamos rizikų valdymo praktikos, pristatomi grėsmių valdymo mechanizmai ir priemonės, pvz.:

„Mokslininkai bendromis pajėgomis kuria naujos antibakterinius preparatus, kurie, visame pasaulyje skambinant pavojaus varpais dėl artėjančios antibiotikų eros pabaigos, gali išgelbėti gyvybes daugybei žmonių“ (D, 2014 02 01).

„Prieš 60 metų Prancūzijoje išnykę vilkai šiandien kelia realią grėsmę kelia vietos ūkininkų avims. 2013-2017 metams Vyriausybė yra pasitvirtinusi projektą pavadinimu „Vilko projektas“, kuriuo siekiama suteikti paramą ūkininkams apsaugant nuo vilkų“ (D, 2014 04 11).

„Seimo Darbo partijos frakcijos narė Dangutė Mikutienė Seime užregistravo patobulintą Maisto įstatymo, Reklamos įstatymo ir Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo bei papildymo projektų paketą, skirtą vaikų ir paauglių sveikatai apsaugoti, apribojant energinių gėrimų prieinamumą asmenims iki 18 metų bei draudžiantį energinių gėrimų reklamą, skirtą asmenims iki 18 metų“ (L, 2012 02 21).

Šios grupės straipsniai tęsia kontroliuojamos, pažabojamos rizikos vaizdinio kūrimą. Juose taip pat tarsi pabrėžiama, jog pakankami resursai yra būtina rizikų valdymo sąlyga, pvz.: *„Nacionalinė aeronautikos ir kosmoso administracija (NASA) pareiškė, kad jai reikės milijardo dolerių parengti naują programą, kurios tikslas – apsaugoti Žemę nuo asteroidų, antradienį praneša naujienų svetainė“* (L, 2007 03 07).

Verbalinė rizikos diskurso retorika. Pasak Jensen'ą (2014), rizikos yra ne tik materialaus pasaulio ypatybės, jos taip pat tampa pastebimos ir dėl viešo diskurso. Šioje darbo dalyje yra pristatoma rizikos diskurse vartojamos verbalinės retorikos analizė, kurią naujienų rengėjai naudoja kurdami socialines rizikų reprezentacijas. Galima teigti, jog skirtingų retorinių technikų taikymas ir tikslingai pasirenkama kalba padeda kurti diskurso veikėjų interesus atitinkantį rizikų suvokimą. Retorinė kalba taip pat leidžia socialiai amplifikuoti rizikas, sustiprinti arba susilpninti jų pajautą. Prancūzų literatūros filosofas ir kritikas Roland Barthes'as (1964) teigė, jog kalba „niekuomet nebūna nekalta“. Ji padeda interpretuoti realybę. Būdai, kuriais yra vartojami žodžiai, atskleidžia socialinės realybės suvokimo kategorijas bei apriboja jos aiškinimo alternatyvas.

Analizuojant rizikos diskursą, kalba yra pagrindinė dedamoji, leidžianti daryti išvagas apie tai, kaip internetinės žiniasklaidos erdvėje konstruojamos grėsmės. Rizikos pranešimo antraštė gali būti suvokiama kaip pirmasis elementas, vertingas aiškinant rizikos retorikos praktikas. Nūdienoje naujienų rengėjai yra priversti ieškoti naujų pranešimų pateikimo formų, temų, technikų, leidžiančių žiniasklaidos kuriamoje hiperrealybėje²⁴ atkreipti skaitytojų dėmesį. Šiuo atveju labai svarbi yra straipsnio antraštė, turinti keliais žodžiais nusakyti naujienos esmę, suintriguoti skaitytoją ir paraginti jį perskaityti visą tekstą. Pastaroji yra pirminė straipsnio struktūros kategorija. Pasak Richardson'ą (2007), straipsnių antraštės atlieka dvigubą funkciją: semantinę, susijusią su nuoroda į tekstą bei pragmatinę, suponuojančią kokiam skaitytojui tekstas yra skirtas.

Straipsnio antraštė taip pat padeda nusakyti straipsnio emocinį toną. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, jog analizuotuose žiniasklaidos šaltiniuose dominuoja neigiamo tono rizikos pranešimų antraštės (77 proc.²⁵). Neutralūs (22 proc.) arba teigiami (1 proc.) straipsnių pavadinimai yra kur kas retesni. Tai rodo, jog naujienų rengėjai siekia pabrėžti tikėtiną neigiamą scenarijų galimus neigiamus rizikos padarinius. O negatyviomis konotacijomis užpildyta retorika (pvz., „*pražudyti*“, „*košmaras*“, „*mirtina*“, „*tragedijos*“ ir pan.) padeda stiprinti grėsmių suvokimą (žr. 3.4 lentelė). Negatyvaus dominavimo teorijos požiūriu, komunikacija, vartojanti daug neigiamų žodžių, sulaukia daugiau dėmesio, yra ilgiau prisimenama ir turi didesnę poveikį lyginant su pozityviais pranešimais (Covello, 1998). Vadinasi neigiamam naujienų rėminimui prioritetą teikianti žiniasklaida, viena vertus, turi daugiau galimybių patraukti vartotojų dėmesį, kita vertus – taip pateikdama informaciją ji gali prisidėti prie rizikų suvokimo iškraipymo. Negatyvūs psichologiniai atributai siejami su rizika (pvz., rizikos suvokimas kaip nesavanoriškos, nekontroliuojamos, turinčios mažai naudos, nesąžiningos ar bauginančios) apsunkina racionalų individų sprendimų priėmimą (Covello ir kt., 2001).

Jeigu neigiamos straipsnių antraštės siekia atkreipti skaitytojo dėmesį komunikuojama dramatiška, negatyvia antrašte, tai didžioji dalis neutralių pavadinimų apeliuoja į naujienų vartotojų smalsumą, pvz.: „*Apie ką zyzia uodai*“ (D, 2011 04 20), „*Visa tiesa apie pusryčius*“ (D, 2013 11 06), „*Pienas – kokį gerti?*“ (D, 2014 01 03), „*Dvylika patarimų, kaip teisingai degintis saulėje*“ (L, 2011 07 24). Prieigose, plėtojančiose conceptualius smalsumo pažinimo modelius (pvz., neatitikimo teorija (angl. *incongruity theory*)) teigiama, kad smalsumas atspindi troškimą užpildyti informacijos spragas, todėl yra natūralu tikėtis, kad didesnio individų susidomėjimo sulauks informacija, turinti potencialą jį išpildyti (Loewenstein, 1994). Pagrindinis, teigiamas antraštės vienijantis, dėsningumas gali būti siejamas su pozityvumo komunikavimu, pvz.: „*Microsoft užtaisė dar 12 saugumo spragų*“ (L, 2006), „*Vaikams nuo klastingos infekcijos*

²⁴ Prancūzų sociologo ir filosofo Baudrillard'o (1981) pasiūlyta „hyperrealybės“ sąvoka gali būti naudojama šiuolaikinės medijų kuriamos tikrovės apibūdinimui.

²⁵ N=1292

gelbėti – 14 tūkst. dozių vakcinos“ (L, 2013 02 07), „Lenkų mokslininkai sugalvoja naują kovos su nutukimu būdą“ (L, 2007 02 15). Šios antraštės padeda kurti ir palaikyti riziką kontroliuojančių, pakankamus resursus tam turinčių, pažangių visuomenių vaizdą.

3.4 lentelė. Rizikos pranešimų antraščių pavyzdžiai

Neigiamos	Teigiamos
<p><i>Tik dvi valandos televizijos per dieną gali jus pražudyti</i> (D, 2011 06 15).</p> <p><i>Tyrimas: 10 metų pokalbių mobiliuoju gali baigtis smegenų vėžiu</i> (D, 2007 02 01).</p> <p><i>Sušių mėgėjo košmaras: visame jo kūne knibžda kirmėlės</i> (L, 2014 09 25).</p> <p><i>Lietuvos mažėjimo greitis – 130 žmonių per dieną</i> (D, 2010 05 12).</p> <p><i>Šančiuose laukiama tragedijos</i> (L, 2014 02 01).</p> <p><i>Gamtosaugininkai: pavojus Lietuvos gamtai yra labai didelis</i> (D, 2011 02 23).</p> <p><i>Pelėšiai sugrauzia ir namo sienas, ir sveikatą</i> (L, 2007 02 02).</p> <p><i>Šokis aplink biudžetą gali pasmaugti ūkį</i> (L, 2008 11 24)</p> <p><i>Vapsva gėrimo butelyje – mirtina vasaros pasala</i> (L, 2014 08 04).</p>	<p><i>G. W. Bushas nemano, kad Irake kils pilietinis karas</i> (D, 2006 03 01).</p> <p><i>Lietuvos mokslininkai – priešakinėje naujų antibiotikų kūrimo linijoje</i> (D, 2014 02 01).</p> <p><i>Lietuvos atstovai nuyko raminti latvių</i> (L, 2006 04 20).</p> <p><i>„Microsoft“ užtaisė dar 12 saugumo spragų</i> (L, 2006 08 09).</p> <p><i>Lenkų mokslininkai sugalvoja naują kovos su nutukimu būdą</i> (L, 2007 02 15).</p> <p><i>Vaikams nuo klastingos infekcijos gelbėti – 14 tūkst. dozių vakcinos</i> (L, 2013 02 07).</p> <p><i>TVF prezidentė Ch. Lagarde: „Mes vis dar galime išvengti naujos pasaulinės krizės</i> (L, 2011 09 05).</p> <p><i>Vilniuje naikinamos pavojingos nereguliuojamos perėjos</i> (D, 2014 11 04).</p>
Neutralios	
<p><i>Kaip apsaugoti geriamąjį vandenį potvynių metu</i> (D, 2007 07 12).</p> <p><i>Apie ką žyzia uodai</i> (D, 2011 04 20).</p> <p><i>Visa tiesa apie pusryčius</i> (D, 2013 11 06).</p> <p><i>Rusija įvedė Gruzijai transporto blokadą</i> (L, 2006 09 21).</p> <p><i>Pabuskime nuo elektromagnetinės taršos</i> (L, 2011 03 16).</p>	<p><i>Pasaulio bankas susirūpino maisto kainomis</i> (D, 2008 04 14).</p> <p><i>Paukščių gripui plintant svarbu plauti rankas</i> (L, 2006 02 27).</p> <p><i>Dvylika patarimų, kaip teisingai degintis saulėje</i> (L, 2011 07 24).</p> <p><i>Pienas – kokį gerti?</i> (D, 2014 01 03).</p>

Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė taip pat leidžia teigti, jog ne visais atvejais rizikos pranešimo antraštė ir turinys reprezentuoja tapatų grėsmės lygį. Daugeliu atvejų straipsnio antraštė pasižymi stipresniu emociniu tonu, kuris pagrindiniame straipsnio tekste susilpnėja. Pavyzdžiui, straipsnio antraštei yra būdinga aštri išpėjamoji retorika „*Iprotis, kuris, pasirodo, žudo*“ (D, 2014 12 30). O pagrindiniame naujienos tekste pavojus yra pristatomas kur kas nuosaikiau, pvz.: „*JAV Bostono Brigham and Women’s Hospital ligoninės atliktas tyrimas parodė, kad skaitymas iš planšetės lovoje ne tik trikdo miegą, tačiau taip pat didina mieguistumą kitą dieną*“. Tai tik dar kartą patvirtina naujienų rengėjų kovą dėl skaitytojų dėmesio bei bandymus bet kokiais būdais jį sudominti. Pasak Chen’ą ir kt. (2015), vietoj tiesos ieškojimo, internetinės žinios dabar dažnai orientuojasi į puslapių peržiūros rodiklius, formuoja dėmesį patraukiančias antraštes. Kaip pažymi Silverman’as (2015), tokios antraštės dažniausiai yra susijusios su klaidingų naujienų (angl. *fake news*) plitimu internete. Klaidinančių antraščių problematiką atskleidžia ir tai, kad šiuolaikiniai naujienų vartotojai dažnai net neskaito viso straipsnio, pasiklauja antraštėje pateikiama žinute. Pasak Nugaraitę (2015), net ir patys žurnalistai pripažįsta, jog daugeliu atvejų skaito tik straipsnių pavadinimus, pvz.: „*Prisipažinsiu: daugiausiai skaitau tik antraštes. Dėl to kai kuriais klausimais esu visiškai diletantas. Daugybė mano draugų daro tą patį. Nepamenu, kas iš kolegų sykį pasakojo apie tyrimus, kad 80 proc. skaitytojų skaito tik antraštes <...> Antraštės valdo, jomis komercinė žiniasklaida siekia intriguoti ir parduoti tekstus. Išvalgesnis skaitytojas pastebi, jog antraštės neretai atspindi ir redakcijos požiūrį į vieną ar kitą politiką*

ar problemą“. Taigi straipsnių antraščių formulavimas žinių rengėjams taip pat padeda kurti tikslingą rizikų komunikaciją.

Kokybinio tyrimo duomenų analizės metu disertacijos autorė taip pat siekė atskleisti diskursyvias praktikas, kuriomis naujienų rengėjai prisideda prie komunikuojamų rizikų suvokimo stiprinimo arba silpninimo. Pasak Kasperson'ą ir Kasperson (1992), socialinis rizikos patyrimas neapsiriboja techninėmis rizikos sąvokomis. Tai, ką žmonės suvokia kaip grėsmes jų gerovei, yra sąlygojama vertybių, nuostatų, socialinių įtakų ir kultūrinio identiteto. Tyrimo duomenys rodo, jog rizikos diskurso kūrėjai naudoja aibę skirtingų retorinių technikų, leidžiančių kurti sustiprintą arba susilpnintą rizikos suvokimą. Galima teigti, jog šios technikos turi sąlyčio taškų su mokslininkų (pvz., Renn, 2008; Renn ir Klinke, 2010 ir kt.) išskirtais rizikos vertinimo kriterijais²⁶, naudojamais psichometrinių tyrimų metu.

3.5 lentelėje yra pateikiamos tiriamajame diskurse taikomos rizikos suvokimo sustiprinimo technikos ir jas parodantys autentiški pavyzdžiai. Pavyzdžiui, žiniasklaidos tekstuose formuluojamais teiginiais yra siekiama pabrėžti rizikos nepastebimumą („*nieko neįtaria*“), netikėtumą („*užklumpa netikėtai*“), neišvengiamumą („*gal net ir neįmanoma padaryti*“), nekontroliuojamumą („*vis tiek neapsisaugosite*“) bei galimą katastrofiškų padarinių masą („*pusiaukelėje tarp katastrofos ir didžiulės katastrofos*“). Pristatomų savybių akcentavimas leidžia kurti rizikos, kaip išorinių struktūrų primesto, nesavanoriško veiksmo suvokimą. Šiuo atveju galimybė rinktis, priimti sprendimus, kontroliuoti supančius pavojus nėra akcentuojama. Kuriamas bejėgio, nesaugaus, neužtikrinto visuomenės nario gyvenimo vaizdas. Chung'as (2011) apibendrinamas skirtingų autorių mintis teigia, kad laikraščių, filmų, televizijos ir kitų žiniasklaidos kanalų transliuojami realūs ar dramatiniai rizikos, nelaimių vaizdiniai gali potencialiai paveikti rizikos suvokimą ir vertinimą. Pastebima, jog daugeliu atvejų hiperbolizuota rizikos komunikacija yra linkusi pabrėžti rizikų hierarchiją, remdamasi aukščiausio laipsnio būdvardžių vartoseną: „*viena rimčiausių grėsmių*“, „*yra viena pavojingiausių visų laikų grėsmių*“, „*didžiausia grėsmė*“ ir pan. Šio pobūdžio leksinės struktūros padeda pabrėžti pristatomos rizikos išskirtinumą, sureikšminti grėsmės lygį. Diskursyviai konstruojamas rizikos vertinimas taip pat gali būti padidinamas naudojant geografinio priartinimo metodą, kuris padeda kurti artėjantį, esantį šalia rizikos pojūtį, pvz.: „*Paukščių gripas – kaip niekada arti*“ (D, 2007 12 10).

3.5 lentelė. Rizikos diskurse vartojamos rizikos suvokimo sustiprinimo technikos

Pabrėžiant rizikų...	Citātų pavyzdžiai
...nepastebimumą	„ <i>Padidėjęs kraujospūdis būna ypač klaidingas, nes daug metų nepasireiškia jokiais simptomais. Žmogus jaučiasi visiškai sveikas ir nieko neįtaria</i> “ (L, 2007 12 11). „ <i>Iš pirmo žvilgsnio atrodo šviri darbinė aplinka iš tikrųjų gali kelti mirtiną pavojų žmogaus gyvybei</i> “ (D, 2012 03 21). „ <i>Tačiau net pačių nuodingiausių medžiagų turintis vanduo mums gali atrodyti geras, nes minėtos medžiagos puikiai tirpsta vandenyje, yra bespalvės, bekvapės ir beskonės</i> “ (L, 2012 09 16).
...netikėtumą	„ <i>Dažnas mano: šiandien jaučiuosi gerai, greičiausiai rytoj bus tas pats. O rytoj us ima ir ateina kitoks. Skaudžiausias nelaimės užklumpa „sveikus“ žmones netikėtai</i> “ (L, 2007 12 11). „ <i>Elektromagnetinė katastrofa Žemę užklups be jokio įspėjimo, planeta nebus pasirengusi tokio masto nelaimėi</i> “ (D, 2009 04 02). „ <i>Tuo tarpu mikroorganizmų atsparumas esamiems antibiotikams vystosi kur kas greičiau. Jau dabar turime situacijų, kai infekcija nepasiduoda jokiems vaistams <...> Taigi grėsmės tokios, kurios nežinia kada ir bet kam gali nutikti</i> “ (D, 2014 10 12).

²⁶ Skirtingų autorių nuomone rizikų suvokimą veikia įvairūs veiksniai, pvz. rizikos žalos apimtis, įvykimo tikimybė, netikrumas, paplitimas, tęstinumas, grįžtamumas, efekto uždelsimas, teisingumo pažeidimas, mobilizacijos potencialas ir pan.

Pabrėžiant rizikų...	Citatų pavyzdžiai
...neišvengiamumą	<p>„Vienoje Kauno kavinėje šią vasarą apsinuodijus didelei grupei Lietuvos jaunių tinklinio sporto žaidynių dalyvių, ekspertai neužtruko išsiaiškinti, nuo ko susirgo moksleiviai. Nors ligos sukėlėjas paviėšintas, kas gali garantuoti, jog kavinės patalpose identifikuoti visi įmanomi ligų sukėlėjai? To gal net ir neįmanoma padaryti, juk pavojingų virusų bei bakterijų maisto gaminimo aplinkoje gausybė: ant darbuotojų rankų, maisto, įrangos, ore“ (L, 2011 11 13).</p> <p>„Jums – vos per keturiasdešimt, jūsų pilvas – atsikišęs, o figūra primena obuolį? Jeigu nemirsite nuo infarkto ar insulto, didelė tikimybė, kad senatvėje jums išsivystys silpnaprotystė arba Alzheimerio liga“ (L, 2013 06 28)..</p>
...nekontroliuojamumą	<p>„Ištatėte dvejas šarvo duris su trimis spynomis, įrengėte metalines saugos žaliuzes ant langų trečiame aukšte, draugaujate su visais kaimynais, įsirengėte vaizdo kameras ir signalizaciją, kurios signalą gauna saugos tarnyba. Namuose nelaukite pinigų ir juvelyrinių dirbinių. Vis tiek neapsisaugosite. Jeigu kažkas norės jus apvogti, tai ir padarys“ (L, 2014 07 25).</p> <p>„Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) atstovo Lietuvoje Roberto Petkevičiaus teigimu, PSO gan stipriai susirūpinusi, kadangi virusas – potencialus pandemijos sukėlėjas, situacija labai greitai keičiasi, o esamos vakcinės nuo gripo šio viruso neveikia“ (D, 2009 04 27).</p> <p>„JAV specialiosios tarnybos nespėja tvarkytis su vis besiliejančia nafta iš Meksikos įlankoje nuskenkusios platformos. Per dieną iš grėžinio ištekan daugiau kaip 5000 barelių naftos kyla ekologinės katastrofos grėsmė“ (L, 2010 05 01).</p>
...galimų padarinių mastą	<p>„Padėtis Fukušimos 1-ojoje atominėje elektrinėje, nukentėjusioje nuo žemės drebėjimo ir cunamio, „faktiškai nekontroliuojama“. Vėsinimo sistema (šioje AE) nesuveikė. Todėl mes esame pusiaukelėje tarp katastrofos ir didžiulės katastrofos“ (D, 2011 03 16).</p> <p>„žmonės paprasčiausiai nesupranta, kaip greitai progresuoja dirbtinis intelektas ir kokia grėsmė jame slypi. „Teoriškai jis gali būti pavojingesnis už branduolinį ginklą““ (D, 2014 10 28)</p> <p>„Donorų kraujas gali būti mirtina dovana“ (D, 2009 10 20).</p> <p>„Paukščių gripas H5N1 gali būti mirtinas žmogui“ (D, 2011 09 27).</p> <p>„Rusijos teritorijoje gali įvykti dar didesnė katastrofa, nei Japonijoje: namai Rusijos Tolimųjų Rytų regione statomi neatsižvelgiant į seisminį aktyvumą, todėl kilus žemės drebėjimui, gali sugriūti 90–95 proc. pastatų, įspėja ekspertai“ (D, 2011 03 26).</p>
...hierarchiją	<p>„Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy antradienį pristatydamas savo naują gynybos strategiją sakė, kad terorizmas kelia didžiausią grėsmę šaliai (L, 2008 06 17).</p> <p>„Aš manau, kad su dirbtiniu intelektu reikia būti labai atsargiems. Galbūt tai yra viena rimčiausių grėsmių per visą žmonijos egzistavimo laikotarpį“ (D, 2014 10 28).</p> <p>„„Shellshock“ spragą atradę kompiuterinio saugumo ekspertai teigia, kad tai yra viena pavojingiausių visų laikų kibernetinių grėsmių“ (L, 2014 09 25).</p>
...geografinį artumą	<p>„Paukščių gripas – kaip niekada arti“ (D, 2007 12 10).</p> <p>„NATO karinių pajėgų vadas Europoje <...> mato grėsmę, kad Maskva pagal Ukrainos modelį gali pakartoti destabilizacijos scenarijų ir kitose Rytų Europos valstybėse“ (D, 2014 08 17).</p> <p>„Dėl šylančio klimato Lietuvos upės sparčiai garina vandenį ir senka <...> Ir tai toli gražu ne visos gąsdinančios naujienos“ (D, 2013 10 02).</p>

Komunikuojamos rizikos suvokimą taip pat sustiprina įvairių retorinių figūrų vartojimas straipsnių tekstuose. Viena iš dažniausiai analizuojamų retorinių priemonių – metaforos. Pasak Guo (2013), jos suteikia ypatingą pasaulio suvokimo ir interpretavimo perspektyvą, pabrėždamos tam tikrus realybės supratimo būdus ir ignoruodamos kitus. Nepaisant to, jog metaforoms yra būdingi bendrieji atpažinimo bruožai, jos yra glaudžiai susijusios su supančiu kontekstu, atspindi socialinius ir kultūrinius supratimo procesus (Moser, 2000). Tyrimo duomenys rodo, jog analizuotuose šaltiniuose vykstanti rizikos komunikacija nestokoja metaforiškų kalbos figūrų. Pastebima, jog rizikoms apibrėžti dažnai yra taikomos „tiksinčios bombos / minos“, „tylaus pavojaus“, „pavojaus varpų“, „rykštės“, „krislo“ metaforos. Šių metaforų suponuojamos simbolinės konotacijos pabrėžia rizikų nepastebimumą, ilgalaikiškumą, galimų neigiamų ir netikėtų padarinių potencialą. Kaip teigia Chung’as (2011), specifinių terminų ar konceptų vartojimas rizikos komunikacijos metu gali perduoti ypatingas žinutes arba prasmes skirtingiems žmonėms ir socialinėms grupėms. Naujienų rengėjai, remdamiesi indukcine argumentavimo logika, taip pat nepamiršta klaidų,

kurios jau anksčiau leido materializuotis rizikai, kartojimo, jų žodžiais kalbant „lipimo ant to paties grėblio“, pvz.: „*Pašnekovas ragina prisiminti istoriją, kas buvo kalbėta, kai buvo statomas Būtingės naftos terminalas. Nors buvo sakoma, kad šis terminalas bus labai saugus ir neterš gamtos, 2001 metais čia įvyko net keletas avarijų, kurių metu į jūrą išsiliejo nafta*“ (D, 2010 07 05). Metaforos tekste dar kartą rodo, jog konstruojama rizika yra pristatoma ne kaip individų pasirinkimas, o kaip išorinis, socialinės struktūros primetamas veiksnys, pvz.: „*Taigi gyventojai dar ilgai išliks kuro kainų įkaitais*“ (D, 2010 05 20). Prie kuriamo nuostabos bei nesaugumo jausmo palaikymo taip pat prisideda ir vartojamos antitezinio kalbėjimo praktikos, pvz.: „*Po žėrinčia egle padėti žaislai vaikams gali suteikti ne tik džiaugsmo. Jeigu jie nesaugūs, vaikas gali susižaloti, apsinuodyti ar užspringti*“ (L, 2014 12 23).

Nors daugeliu atvejų naujienų organizacijos yra kaltinamos dėl socialinės realybės iškraipymo, dramatiško rizikų komunikavimo, jų gebėjimas raminti individus taip pat yra pripažįstamas. Šio tyrimo duomenys rodo, jog greta skambia retorika grindžiamo hiperbolizuoto rizikų reprezentavimo, vyksta ir diskursyvus rizikų suvokimo sušvelninimas (žr. 3.6).

Taigi empirinė tyrimo medžiaga leidžia teigti, jog naujienų rengėjai bei rizikos diskurso veikėjai komunikuojamų rizikų suvokimą sumažina naudodami skirtingas retorines priemones. Pirmiausia yra stebimas mažos rizikų įvykimo tikimybės, jos nepagrįstumo akcentavimas, pvz.: „*grėsmę įvardijo kaip nepagrįstą*“, „*tikimybė yra ganėtinai menka*“ bei rizikų familiarumo, kartojimosi pabrėžimas: „*įprastas mūsų planetai gamtinis reiškinyss*“, „*atsitinka dažnai ir nėra nieko ypatinga*“. Šiuo atveju vartojama verbalinė kalba riziką pristato kaip mažai tikėtiną bei visuomenei jau pažįstamą grėsmę. Tyrimai rodo, jog familiarumas ir žinojimas yra svarbūs veiksniai, kurie gali mažinti rizikos suvokimą (Shavit ir kt., 2016). Naujienų rengėjai kurdami rizikų reprezentacijas taip pat remiasi nutolinimo tiek geografiniu, tiek laiko požiūriu technika, pvz.: „*mes esame gana toli*“, „*žmonės turi pakankamai laiko, kad pasiruoštų ilgalaikėms tokio reiškinio pasekmėms*“. Toks komunikavimo būdas rizikas perkelia į kitas socialines erdves, laiko dimensijas ir riziką pristato kaip ne tokią aktualią vietiniam skaitytojui.

Optimizmo rizikos diskursui suteikia naujienų straipsniai, kurie riziką apibūdina kaip kontroliuojamą, atsakingų asmenų suvaldomą jėgą, pvz.: „*pranešė, kad Vokietijos valdžia sustiprino priemones prieš galimas teroristines atakas*“ <...> „*Stebime visą informaciją ir nemanau, kad yra kokio nors pagrindo grėsmėi*“ (L, 2007 06 22). Šios diskursyvios reprezentacijos padeda palaikyti pasitikėjimą socialinių visuomenės institucijų gebėjimu spręsti visuomenės problemas, palaikyti tvarką, kitaip tariant – efektyviai vykdyti rizikos valdyseną. Šio tyrimo duomenys rodo, jog rizikos suvokimo susilpninimas taip pat yra sukuriamas pateikiant dviejų ar daugiau rizikų palyginimus ir leidžiant skaitytojui suprasti, jog yra kur kas didesnių grėsmių nei pristatomas rizikos šaltinis, pvz.: „*Be vitaminų, kremuose yra daug blogesnių dalykų – įvairiausių cheminių elementų, kurie gali išprovokuoti vėžį. Todėl tikrai nereikėtų baimintis vitaminų, nes jie – smulkmena, palyginti su tais chemikalais, kuriuos kasdien su kosmetiniais kremais žmonės tepasi ant odos*“ (D, 2010 06 19). Paminėtina ir tai, kad rizikos suvokimo sušvelninimas yra pasiekiamas ją pristatant kaip duotybę be alternatyvų, prie kurios reikia prisitaikyti, pvz.: „*Nuo kitų metų eurą turėsianti Latvija žada atidžiai stebėti, kaip tai paveiks kainas. Estijos pavyzdys, kai kainos ūgtelėjo, latvius verčia nerimauti. Tačiau šalies valdžios atstovai ramūs – kelio atgal jau nėra*“ (L, 2013 07 03).

3.6 lentelė. Rizikos diskurse vartojamos rizikos suvokimo susilpninimo technikos

Pabrėžiant rizikų...	Citatų pavyzdžiai
...mažą tikimybę	<p>„Šio dangaus kūno atradimas sukėlė tikrą sensaciją, nes paskaičiavus jo galimo susidūrimo su Žeme 2029 metais tikimybę paaiškėjo tokiems nuogastavimams esant realaus pagrindo – 2,7 iš šimto. Vis dėlto vėliau mokslininkai šią grėsmę įvardijo kaip nepagrįstą, o praeitą sausį NASA specialistai buvo paskelbę, kad po 2036 metų visų paskesnių šio asteroido priartėjimų prie Žemės metu grėsmė kliudyti mūsų planetą yra praktiškai nulinė“ (D, 2013 02 26).</p> <p>„Be to, kad gādina elektroniką, stipri Saulės radiacija gali sukelti odos paraudimą, o ilgai netgi tapti odos vėžio priežastimi. Tiesa, to tikimybė yra ganėtinai menka, reiktų daugybės galingų Saulės žybsnių, kad tai įvyktų“ (D, 2012 07 21).</p> <p>„Tačiau žvalgybininkai teigia, kad „šiuo metu konvencinio karo tikimybė artimiausioje Lietuvos geopolitinėje aplinkoje <...> vis dar išlieka gana maža“ (L, 2014 05 04).</p>
...familiarumą, kartojimąsi	<p>„Ugnikalnių išsiveržimai, deja, yra įprastas mūsų planetai gamtinis reiškinys, lydintis Žemę per visą jos istoriją“ (D, 2010 04 19).</p> <p>„Masinės emigracijos nelaikau tragedija <...> Panašūs procesai vyko ir XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Tuomet latviai užsienyje įgydavo išsilavinimą bei patirties, o tada sugrįždavo atgal ir kurdavo Latvijos valstybę. Kodėl nepratešus šios teigiamos patirties?“ (D, 2013 02 26).</p> <p>„Lėšų žada surasti „Tokie dalykai [grėsmė negauti vienkartinį išmokų] atsitinka dažnai ir nėra nieko ypatinga“, DELFI sakė Vilniaus miesto savivaldybės Sveikatos ir socialinės apsaugos departamento Socialinės paramos skyriaus vedėjas Vaidotas Ilgius“ (D, 2007 05 24).</p>
...geografinį tolumą	<p>„Šiuo metu rūgštaus lietaus galima tikėtis tik arčiau ugnikalnio išsiveržimo centro – Skandinavijoje, Didžiojoje Britanijoje, Airijoje. Poveikis priklausytų nuo lietaus masto ir trukmės. Mes esame gana toli ir mus pasiekia tik tos išmetimų dalys, kurios yra pakankamai dideliame aukštyje ir jau pakankamai išsisklaidžiusios“, – ramino G. Motuza“ (D, 2010 04 19).</p> <p>„Saulės žemės link pasiuntė eilinį savo medžiagos pliūpsnį, kuris mus pasieks pirmadienio vakare arba antradienio ryte <...> buvo užfiksuotas nedidelis Saulės žybsnis ir kaip tik šiandien ar rytoj ryte jis turėtų pasiekti Žemę. Visgi didesnį poveikį jis turės aukštesnėse platumose, iki 65 laipsnių platumos. Mat šis žybsnis nebuvo stiprus“, – teigė fizikas. Lietuva yra išsidėsčiusi apie 55 laipsnių platumą“ (D, 2013 05 06).</p>
...nutolimą laike	<p>„Nors šiuo metu technologijos neleidžia išvengti asteroido susidūrimo su Žeme, žmonės turi pakankamai laiko, kad pasiruoštų ilgalaikėms tokio reiškinio pasekmėms“ (D, 2010 10 26).</p> <p>„Kiti komerciniai šalies bankai išaugus palūkanoms klientams siūlo napanikuoti. „Hansabanko“ būsto finansavimo departamento direktorė Žana Kovšova tvirtino, jog klientai gali prailginti paskolos laikotarpį, palūkanų bazę fiksuoti ilgesniam terminui arba paskolą litais konvertuoti į eurus“ (D, 2007 12 10).</p>
...valdymą	<p>„Anksčiau Vidaus reikalų ministerijos atstovas spaudai pranešė, kad Vokietijos valdžia sustiprino priemones prieš galimas teroristines atakas <...> „Stebime visą informaciją ir nemanau, kad yra kokio nors pagrindo grėsmei, – pridūrė jis. – Tačiau tikrai manau, kad reikia didesnio budrumo“ (L, 2007 06 22).</p> <p>„Plokščių seniūnijos seniūnė <...> teigė, jog ji iš karto po įvykusios avarijos specialistų teiravosi, ar žmonėms gresia koks nors pavojus: „Man sakė, jog viskas kontroliuojama. Specialistai teigė, jog galime būti ramūs, todėl naktį miegojome ramiai“ (L, 2013 11 14).</p>
...skirtumus	<p>„Be vitaminų, kremuose yra daug blogesnių dalykų – įvairiausių cheminių elementų, kurie gali išprovokuoti vėžį. Todėl tikrai nereikėtų baimintis vitaminų, nes jie – smulkmena, palyginti su tais chemikalais, kuriuos kasdien su kosmetiniais kremais žmonės tepasi ant odos“ (D, 2010 06 19).</p> <p>„Astma yra viena iš nedaugelio ligų, kuria sergantys žmonės gali gyventi visavertį gyvenimą. Gydytojų rekomendacijų besilaikantis žmogus beveik neįunta pavojaus patirti netikėtą astmos priepuolį. Todėl ir bronchų astmos diagnozė neturėtų skambėti bauginamai“ (L, 2013 04 26).</p>
...neišvengiamumą	<p>„Nuo kitų metų eurą turėsianti Latvija žada atidžiai stebėti, kaip tai paveiks kainas. Estijos pavyzdys, kai kainos ūgtelėjo, latvius verčia nerimauti. Tačiau šalies valdžios atstovai ramūs – kelio atgal jau nėra“ (L, 2013 07 03).</p>

Pabaigoje verta paminėti, kad, remiantis kitų tyrimų duomenimis, nepaisant įvairiose studijose užfiksuotų akivaizdžių socialinio rizikų konstravimo būdų, žurnalistai nemato savęs kaip rizikos kūrėjų. Jie yra linkę save pristatyti kaip neutraliai objektyvius reporterius, kurie atlieka tyrimus, renka faktus tam, kad patenkintų paklausą (Henderson, 2014).

3.2 Rizikos diskurso tvarka ir kontekstai

Šiame poskyryje pateikiami rizikos diskurso tvarkos ir jos 2006–2014 m. kaitos analizės rezultatai. Jorgensen ir Phillips (2002) teigimu, diskurso tvarka nusako diskurso pokyčius per tam tikrą laiką, taip pat atskleidžia, kaip skirtingi diskursai konkuruoja tame pačiame lauke. Diskurso tvarkos tyrimas tyrėjui leidžia kalbėti apie tiriamojo diskurso stabilumą, skirtingų temų dominavimą ir diskursą keičiančių (kraštutiniu atveju – dislokuojančių) įvykių įgalintas diskurso transformacijas. Pasak Fairclough'ą (2003), diskurso tvarka apima dominavimo klausimą, kuris reiškia, kad vieni prasmės kūrimo būdai diskurse tam tikru laikotarpiu yra vyraujantys, o kiti – marginalizuojami, opoziciniai ar alternatyvūs. Atsižvelgiant į pasirinktos tyrimo metodologijos diktuojamą logiką, šio poskyrio pabaigoje taip pat yra pateikiama nagrinėjamą rizikos diskursą veikiančių kontekstinių sąlygų interpretacinė analizė.

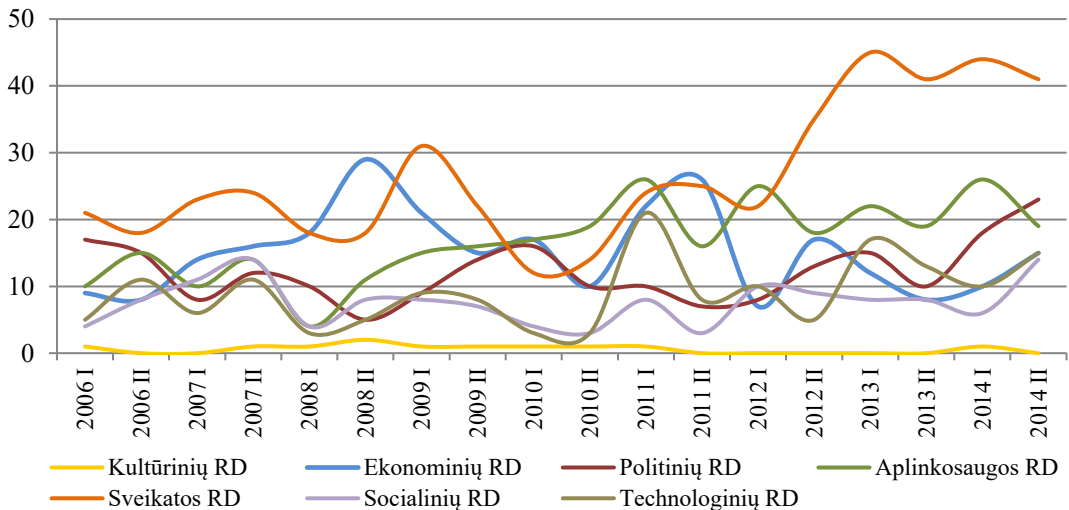
Šio tyrimo atveju diskurso tvarkos analizė yra paremta skirtingų teminių rizikos diskursų komunikacijos intensyvumo pasirinktame laikotarpyje nagrinėjimu. Pagrindinis rodiklis, kuriuo remiantis yra retrospektyviai nagrinėjamas skirtingų teminių diskursų intensyvumas – tyrime naudojamus raktažodžius turėjusių naujienų pranešimų skaičius. Svarbu pabrėžti, kad pateikiama rizikos diskurso tvarka negali ir nesiekia atspindėti visos tiriamojo laikotarpio **DELFI** ir **lrytas.lt** naujienų darbotvarkės. Jame atsispindi tik įvykiai, kuriuos minėtų naujienų šaltinių atstovai diskursyviai siejo su rizikos tematika. Tyrimo duomenys suteikia galimybę išnagrinėti pasirinktuose šaltiniuose užfiksuotą rizikos komunikacijos „momentinę nuotrauką“, kurioje atsispindi skirtingų teminių rizikos diskursų intensyvumo dinamika 2006–2014 m. laikotarpiu. Galima teigti, kad internetinė naujienų žiniasklaida egzistuoja kaip diskursyvus laukas, kuriame tarpusavyje konkuruoja skirtingi teminiai: sveikatos, aplinkosaugos, ekonominės, politinės, technologinės, socialinės ir kultūrinės rizikų diskursai. Šie diskursai visų pirma siekia užimti tam tikrą vietą naujienų darbotvarkėje, vėliau – dėl skaitytojų dėmesio, paskiausiai – savo vietos bendroje rizikų suvokimo hierarchijoje. Teminių rizikos diskursų dominavimo ir marginalizacijos praktikos yra lemiamos vidinių diskurso savybių bei diskursą supančių išorės įvykių, kurie atspindi to meto aktualijas. Remiantis empirine medžiaga galima teigti, jog **DELFI** ir **lrytas.lt** 2006–2014 m. vykusį rizikos komunikacija yra dinamiškas, cikliškas procesas, nesvarbu apie kokios srities rizikas būtų kalbama (žr. 3.12 pav.). Tyrimo duomenys rodo, kad holistinio rizikos diskurso tvarka yra glaudžiai susijusi su išoriniais kontekstais bei diskursą keičiančiais įvykiais²⁷, kurie išbalansuoja pastarojo stabilumą. Tam tikros srities rizikų komunikacijos pikai žymi diskurso momentus, kurių metu kontekstiniai įvykiai sutrikdo iki tol buvusį rizikos naujienų srautą, t. y. reikalauja daugiau dėmesio atitinkamos srities rizikų komunikavimui.

Tyrimo duomenų analizė rodo, jog nagrinėtam rizikos diskursui nėra būdingi homogeniški rizikos komunikacijos periodai, kuriuose išskirtinai vyrautų tik vienos srities teminis rizikos diskursas. Veikiau priešingai, nagrinėtas rizikos diskursas susideda iš nuolatinės skirtingų rizikos sričių diskursų sąveikos, o pavienių sričių rizikų dominavimas yra stebimas tik tam tikrais laikotarpiais. Apibendrintai galima teigti, jog visu 2006–2014 m. laikotarpiu dominavo sveikatos rizikų diskursas. Nuo 2010 m. itin suintensyvė aplinkosaugos rizikų diskursas, o 2008–2009 m. ir 2011 m. yra nustatytas ekonominių rizikų intensyvumo pakilimas ir t. t. Dažnesnė politinių rizikų komunikacija yra 2009–2010 m. bei 2014 m. pab. Rečiau komunikuojamos socialinės rizikos didesnio žurnalistų dėmesio susilaukė 2007 m., 2011 m. I ketv. ir nuo 2012 m. buvo dažniau įtraukiamos į rizikų diskursą.

²⁷ Šiame darbe diskursą keičiančiais įvykiais vadinami tie įvykiai, kurie susilaukia didesnio naujienų rengėjų dėmesio, atsiskleidžiančio per dažnesnį jų pačių rizikos šaltinių komunikavimą (ne mažiau kaip 3 straipsniai per pusmetį).

Kitoje poskyrio dalyje bus apžvelgti rizikos diskurso tvarkos bruožai, siekiant išsiaiškinti kaip kinta teminių rizikos diskursų tvarka laiko perspektyvoje bei kokie diskursą veikiantys įvykiai ją keičia (žr. 3.13 pav.).

Sveikatos rizikų diskursas. 3.1.2 poskyryje aptarta holistinio rizikos diskurso struktūra leidžia teigti, jog sveikatos rizikų teminis diskursas užima dominuojančią poziciją kitų rizikos sričių atveju. 3.12 pav. paveikslo duomenys rodo, jog nuo 2006 m., nepaisant tam tikrų svyravimų, sveikatos rizikų komunikacija intensyvėja, o nuo 2012 m. sveikatos rizikų diskursas savo aprėptimi gerokai lenkia kitus teminius rizikų diskursus²⁸. Kaip menka išimtis gali būti išskiriamas 2010–2012 m. laikotarpis, kurio metu sveikatos rizikos intensyviau konkuravo su ekonominių bei aplinkosaugos rizikų diskursais.

3.12 pav. Teminių rizikos diskursų intensyvumo pokyčiai 2006–2014 m. (n=1292, dažn.)

Tyrimo duomenų analizė rodo, jog sveikatos rizikų diskursas rečiau buvo keičiamas konkrečių kontekstinių įvykių (lyginant su kitais teminiais rizikos diskursais), sudariusių prielaidas naujienų ciklams kurti. Jis geba savarankiškai nuolat generuoti pakankamai intensyvių sveikatos rizikas pristatančių pranešimų srautą. Tiriamuoju laikotarpiu buvo identifikuoti trys kontekstiniai įvykiai, kurie dar labiau suintensyvino šio pobūdžio rizikų komunikaciją: paukščių gripas (2006 m. I pusm., 2007 m. II pusm.), kiaulių gripas (2009 m. II pusm., 2014 m. I pusm.) bei Ebola virusas (2014 II pusm.). Nors šie įvykiai yra skirtingi, juos taip pat vienija bent keletas bendrybių: mirties ar sveikatos sutrikdymo grėsmė, globalumas, sisteminės rizikos valdymo pastangos bei masinių komunikacijos priemonių kuriama ir palaikoma panika. Tad galima teigti, jog šie ligų protrūkiai buvo ne tik objektyvūs medicininiai, bet ir diskursyvūs įvykiai, apipinti spėjimais, prielaidomis, nuomonėmis, tiesiogine ar latentine kalba, stimuliuojančia visuomeninį nerimą dėl rizikos susirgti. Šios savybės jiems leido tam tikrais laikotarpiais išsilaikyti sveikatos rizikų diskurso centre (pvz., būti pristatomiems tarp svarbiausių dienos naujienų). Tačiau kaip rodo epidemiologiniai

²⁸Siekiant paaiškinti smarkiai suintensyvėjusią sveikatos rizikų komunikaciją, disertacijos autorė kreipėsi į DELFI ir Irytas.lt sveikatos temų redaktore. Internetinių portalų atstovų teigimu, nurodytais metais didelių pokyčių nevyko. Atskiros sveikatos naujienų skiltys abiejuose svetainėse buvo sukurtos 2015 m. Vienos iš redaktorių teigimu: „Sveikatos temos yra populiarios, aktualios – tai įrodo auditorijos įsitraukimas, skaitomumo rodikliai, aktyvus pačių skaitytojų įsitraukimas ir dalijimasis temomis. Matome, kad domėjimasis vis dar auga – žmonės nori gyventi sveikiau, domisi savo sveikata, ligų prevencija. Todėl duodame skaitytojams tai, ko, matome, jiems norisi, reikia“. Disertacijos autorės nuomone galima daryti prielaidą, jog nuo 2015 m. vykstančiame rizikos diskurse „sveikatos rizikos užimtų dar didesnę jo dalį.

sergamumo rodikliai, viešajame diskurse kuriamas rizikos suvokimo lygis buvo neadekvatus objektyviam problemos mastui. Pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos atvejis atskleidė didelį atotrūkį tarp prognozuotų bei faktinių mirtingumo nuo kiaulių gripo rodiklių (Donaldson ir kt., 2009), iliustruodamas diskursyviai šios sveikatos rizikos suvokimo socialinės amplifikacijos praktikas.

Tyrimo duomenų analizė atskleidžia DELFi ir Irytas.lt portaluose komunikuotų ligų protrūkių diskursyviai ypatybes. Empiriniai duomenys rodo, kad naujienų rengėjai, pristatydami kiaulių ir paukščių gripų riziką, šiuos įvykius siejo su „pandemijos“ terminu, suponuojančiu ligų išplitimo mastą, pvz.: „Pasaulis ant pandemijos slenksčio, kiaulių gripas pasiekė Europą“ (D, 2009 04 27), „PSO išpėja dėl paukščių gripo pandemijos pavojaus“ (D, 2008 03 05). Pastebima, jog naujienų pranešimais buvo siekiama kurti rizikos artumo pajautą, ją siejant su vietiniu kontekstu: „Paukščių gripas – kaip niekada arti“ (D, 2007 12 10), „Paukščių gripas – vis arčiau“ (D, 2007 12 10) bei kuriant tik laikino saugumo įspūdį: „Lietuva – vienintelė ES valstybė, neserganti kiaulių gripu, bet tik kol kas“ (D, 2009 06 19). Situacijos svarbos suvokimui didinti taip pat buvo naudojamos galimų „nuostolių grandinių“ reprezentacijos, prisidedančios prie komunikuojamos rizikos suvokimo stiprinimo, pvz.:

„Kol kas net specialistai nesiima skaičiuoti, kokia būtų piniginių nuostolių išraiška, jei afrikinis kiaulių maras realiai įsisuktų į kiaulininkystės fermas, tačiau jau šiandien aišku, kad nuostoliai būtų milžiniški ir aprėptų kur kas didesnį mastą nei tiesioginiai praradimai dėl sunaikintų gyvulių, nes ne vieniems metams veikla fermose sustotų, šalies biudžetas parastų dalį mokesčių, o darbo netektų nemaža grupė kaimo žmonių, šiuo metu dirbančių kiaulininkystės ūkiuose“ (D, 2014 02 01).

Socialiai konstruojamos situacijos dramatiškumas taip pat buvo didinamas akcentuojant kaimyninių šalių rizikos valdymo spragas bei jas lydinčias neigiamas pasekmes, pvz.: „Baltarusijos žiniasklaidoje pasirodžiusi neoficiali informacija kelia itin didelį susirūpinimą, nes tai reikštų, kad afrikinio kaulių maro eiga Baltarusijoje tampa sunkiai kontroliuojama, o tai itin didelė grėsmė visam Lietuvos ir kitų kaimyninių valstybių žemės ūkiui“ (L, 2013 07 02). Tačiau, pasibaigus šių ligų proveržiams, į viešąjį diskursą iškilo kontraversiški įvairių šaltinių pranešimai, kuriuose buvo teigiama, jog, pavyzdžiui, kiaulių gripas buvo viso labo farmacijos kompanijų kartelinio susitarimo užsuktas ir įsiūbuotas mechanizmas, leidęs užtikrinti suinteresuotų šalių pelną. Vėliau ši informacija tapo to paties viešojo rizikos diskurso dalimi, o tai sudarė prielaidas iki to vyravusio diskurso tvarkos pokyčiams, kai dėmesio centre atsiduria ne tik ligos rizika, bet ir farmacijos sektoriui metami kaltinimai ir kvestionuojamas pasitikėjimas medicininių preparatų rinkos produktais (pvz., *Kiaulių gripo grėsmė ir skiepai – farmacijos gigantų išpūsta apgaulė?* (L, 2009 11 03)). Kaip teigia Jorgensen ir Phillips (2002), tiesa yra diskursyvus konstruktas, o skirtingi žinojimo režimai determinuoja tai, kas yra tiesa, o kas – melas. Šios diskurso transformacijos atskleidžia kaip keičiasi dominuojantis komunikuojamo reiškinių (kiaulių gripo) aiškinimas, savo vietą užleisdamas „naujoms tiesoms“.

Tuo metu trečiajam sveikatos rizikų diskurso dėmesį priklausčiusiam įvykiui – Ebola hemoragine karštligėi – buvo būdingas regioninės rizikos (Europos lygmeniu) vaizdinio konstravimas, jį reprezentuojant kaip grėsmingą, tačiau ne visiems regionams aktualią sveikatos riziką, pvz.: „Pasaulio sveikatos organizacijai skelbiant, kad iki šios savaitės pabaigos užsikrėtusių Ebolos hemoragine karštine skaičius Afrikoje pasieks 9 tūkst., o per du mėnesius nuo viruso paplitimo mirčių skaičiui siekiant apie 4,5 tūkst., Sveikatos apsaugos ministerijos Epidemiologinės priežiūros skyriaus vyriausioji specialistė <...> sakė, kad tikimybė Ebolos virusui išplisti Vakarų šalyse – labai menka“ (D, 2014 10 16). Pastebima, jog kuriamas diskursas pabrėžė ES institucijų gebėjimą susidoroti su kylančia grėsme, ją

kontroliuoti, pvz.: „*Bendrija pasiruošusi karantinuoti ir gydyti mirtinu Ebolos virusu užsikrėtusius asmenis, jei ši liga bus užfiksuota Europoje <...> ES turi visas reikiamas priemones greitai susekti ir lokalizuoti bet kokį ligos židinį*“ (L, 2014 07 30). Nors Ebolos virusas nebuvo itin aktualus Lietuvos kontekstui (objektyvia prasme), globali rizikų pajauta bei masinių komunikacijos priemonių konstruojama tikrovė jį leido diskursyviai konstruoti kaip reikšmingą įvykį, medijuojant kitų visuomenių patirtis.

Tyrimo metu atskleistas sveikatos rizikų dominavimas kitų teminių rizikos diskursų atžvilgiu parodo pasikeitusį sveikatos ir jos palaikymo suvokimą visuomenėse. Pasak Kickbusch (2007), modernioje visuomenėje sveikatai suteikta nauja reikšmė, ji tapo pagrindine visuomenės varomąja jėga, formavusia nacionalines valstybes, socialines institucijas, įgalinusi socialinius judėjimus, apibrėžusi piliečių teises bei taip prisidėjusi prie modernios tapatybės ir jos siekių konstravimo. Šiuolaikinės, vėlyvajai modernybei priskiriamos visuomenės išgyvena pirmosios modernybės sukeltas pasekmes, tik jos tampa labiau radikalios ir universalios (Giddens, 1990). Pastaruoju metu sveiko kūno kultas išlieka siekiamybe, o jo kūrimo būdai tampa neatskiriama naujienų diskurso dalimi. Informacijos vartotojus nuolat supa intensyvus žinių srautas, informuojantis apie skirtingus sveikatos veiksnius bei teikiantis rekomendacijas, kaip būtų galima jų išvengti (kaip palaikyti fizinį aktyvumą, kokių maisto produktų atsisakyti, kada ir kokiomis porcijomis juos vartoti, t. t.). Kaip pabrėžia Pilzer (2002), 21 a. sveikata tampa dar vienu itin svarbiu dalyku, kuris revoliuciškai keičia mūsų gyvenimus bei siūlo milžiniško pelno galimybes ateityje. Visuomenės nariai yra įtraukiami į plataus masto sveiko gyvenimo būdo industriją, kurioje gausu įvairių sveikatinimo paslaugų (pvz., sporto klubų paslaugomis, sveiko poilsio procedūromis ir t.t.) bei prekių (pvz., maisto papildais, ekologiškais maisto produktais), siejamų su sveiką gyvenimą propaguojančio individo poreikiais. Sveikam kūnui formuoti taip pat yra naudojama ir technologinė intervencija, pvz., žingsniamačiai ar kiti techniniai prietaisai, matuojantys fiziologinius sveikatos parametrus. Visa tai įgalina naujos paradigmos formavimąsi. Joje individai yra suvokiami kaip už save atsakingi, įgalinti sprendimų priėmėjai, galintys kontroliuoti savo sveikatą bei, bent iš dalies, eliminuoti jai kenkiančius rizikos faktorius. Jorgensen ir Phillips (2002, p. 15) nuomone, vėlyvojoje modernybėje individai suvokiami kaip vartotojai, su jų individualia atsakomybe už savo kūną. Internetinėje naujienų žiniasklaidoje kuriamas rizikos diskursas tampa vienu iš daugelio informacijos šaltinių, iš kurio visuomenės nariai sužino apie sveikatą. Sveikatos pranešimai žiniasklaidoje turi reikšmingą socialinį poveikį, nes jie geba daryti įtaką žmonių įsitikinimams, nuostatoms ir elgesiui, susijusiam su sveikata. Šiuo atveju naujienų žiniasklaida siekia tiek atspindėti visuomenėje egzistuojantį informacijos apie sveikatą poreikį, tiek kartu palaiko nuolatinį domėjimąsi sveikata.

Aplinkosaugos rizikų diskursas. Aplinkosaugos rizikos gali būti apibrėžiamos iš dviejų perspektyvų: i) kaip žmonių veiklos sukelta žala, kelianti rizikas gamtai bei ii) kaip gamtinės aplinkos neigiami pokyčiai, kurie sukuria rizikas žmonėms (Duan ir Fortner, 2010). Tyrimo duomenys rodo, jog vieša diskusija apie aplinkosaugos rizikas vis dažniau tampa internetinės žiniasklaidos kuriamo rizikos diskurso dalimi, konkuruodama su kitų sričių rizikų reprezentacijomis. Atsižvelgiant į 3.12 pav. duomenis matyti, kad nuo 2010 m.²⁹ aplinkosaugos rizikas pristatančių straipsnių skaičius tapo didesnis už šio pobūdžio pranešimų komunikavimo vidurkį nagrinėjamu laikotarpiu. Vėliau jis cikliška kito, tačiau išliko intensyvesnis lyginant su 2006–2009 m.

Verta paminėti, jog aplinkosaugos rizikų diskurso tvarka yra veikiami objektyvių sąlygų, pvz., sezoniškumo, kuomet skirtingais metų laikais yra pristatomos skirtingiems

²⁹ Maža išimtimi galima laikyti 2011 m. II pusmetį.

sezonams būdingos rizikos. Empirinė tyrimo medžiaga rodo, kad analizuojamu laikotarpiu aplinkosaugos rizikų diskurse šiek tiek daugiau dėmesio sulaukė šie įvykiai: ugnikalnių išsiveržimai (esminis įvykis – 2010 m. II pusm. Islandijos ugnikalnio išsiveržimas), „karščio bangos“ (2010 ir 2012 m. vasaros), 2011 m. suaktyvėjusi ugniagesių komunikacija apie žaibų keliamą riziką, potvyniai (2010 m. – Lietuvos pamaryje bei Čekijoje) ir klimato kaita (2007 m., 2012 m. II pusm.). Kai kurie iš šių diskursą keičiančių įvykių, pvz. Islandijos ugnikalnio išsiveržimas, buvo naudojamas diskursyviame gamtos sutrikdytos, įkalintos visuomenės vaizdiniui projektuoti, pabrėžiant žmonių mobilumo apribojimus.

Rizikos visuomenės atstovų teigimu, šioje visuomenėje tradiciniai socialinės stratifikacijos modeliai praranda savo galią, o rizika tampa ta kategorija, kuri niveliuoja skirtingiems socialiniams sluoksniams priklausančius individus³⁰. Tyrimo duomenys taip pat leidžia pastebėti diskursyvų individų lyginimą, pvz.:

„Islandijoje vėl bunda ugnikalnis. Ką daryti keliautojams? <...> Puikiai pamenu situaciją, kuri susidarė išsiveržus Ejafladajokudliui. Pavyzdžiui, kaip įsigiję verslo klasės bilietus stebėjosi, kad jiems taip pat tenka laukti bent keletą dienų, kol pavyks sugrįžti namo. Deja, realybė yra tokia – kai dėl ugnikalnio išsiveržimo yra apriojamas visas oro transporto eismas, bilieto klasė įtakos neturi. Lėktuvai juk apskritai neskrenda“ (L, 2014 08 29).

Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, jog aplinkosaugos rizikų diskurse dominuojančią poziciją išlaiko antropocentriškas požiūris, kurio atspirties tašku yra žmogus ir jo gerovė. Diskursyviai konstruojamos aplinkosaugos rizikos dažniau yra reprezentuojamos kaip žmonių saugumui gresiantys pavojai, nei potencialią žalą gamtai keliantys veiksniai. Nepaisant to, ekocentristinės paradigmos išraiškos taip pat yra randamos (daugiau skaityti 3.1.4 poskyryje), o tai suteikia galimybę kalbėti apie šių skirtingų požiūrių konkurenciją bendrame diskursyviame lauke. Reikia paminėti, kad kai kuriais atvejais nagrinetuose žiniasklaidos tekstuose pastebimas ir trečiasis požiūris, kuris tiek žmoniją, tiek gamtą suvokia kaip potencialias rizikos aukas, pvz.: *„Visuose Europos regionuose jaučiamas klimato kaitos poveikis, dėl kurio atsiranda įvairių padarinių visuomenei ir aplinkai. Ateityje tikimasi sulaukti dar daugiau tokių padarinių, kurie <...> gali sukelti didelių nuostolių“ (D, 2012 11 21).*

Ekonominių rizikų diskursas. Ekonomikos grėsmių reprezentavimas užima reikšmingą holistinio rizikos diskurso dalį. Šio tyrimo atveju ekonominių rizikų teminis diskursas bene geriausiai atskleidžia diskurso ir jį supančio socioekonominio konteksto sąveiką, analizuojamą per diskursą keičiančių įvykių sukeltus diskurso pokyčius.

Nagrinėjamu laikotarpiu užfiksuota ekonominių rizikų diskurso „nuotrauka“ išryškina pagrindinį analizuojamą diskursą veikusį įvykį – 2007–2011 m. vykusią pasaulinę ekonominę krizę. Dėl savo reikšmingumo bei neigiamo poveikio masto ji buvo traktuojama kaip didžiausia ekonominė krizė nuo 20 a., 3–4 -ame dešimtmetyje vykusios Didžiosios depresijos laikų. Tyrimo duomenys rodo, jog globalios finansų krizės reprezentavimo metu dominavo du rizikų komunikacijos pikai: 2008–2009 m. ir 2010–2012 m. (žr. 3.12 pav.).

Atsižvelgiant į empirinę tyrimo medžiagą galima teigti, jog pirmajam komunikacijos pikui buvo būdinga pesimistinių prognozių apie ekonominę plėtrą sklaida, pabrėžianti ekonominio „perkaitimo“, nepažabojamos infliacijos, stebimo ekonomikos lėtėjimo, ekonominės recesijos apraiškas. Šio laikotarpio metu komunikuoti ekonominių rizikų pranešimai skelbė apie artėjantį sunkmetį, kurį naujienų rengėjai metaforiškai apibrėžė „žiemos“ sąvoka, pvz. *„Žiema ateina ne tik į kiemą, bet ir į ekonomiką“ (D, 2008 12 12).* O 2010–

³⁰ Beck'as, kalbėdamas apie rizikų pasiskirstymą rizikos visuomenėje teigia, jog „Smogas yra hierarchiškas, o smogas – demokratiškas“ (1992, p. 36).

2012 m. ekonominių rizikų diskurse ima vyrauti diskursyvos skirtingų socialinių veikėjų pranešimai, nuogaustaujantys dėl ekonominės krizės pasikartojimo, galimos naujos kainų augimo bangos, patiriamų finansinių nuostolių. Šio periodo metu didelė dalis naujienu pranešimų kalba ne tik apie įvairius su ekonomikos sektoriumi susijusius įvykius, bet ir remiasi skirtingų diskurso veikėjų nuomonėmis, komentarais, išpėjimais, leidžiančiais palaikyti ekonominių grėsmių komunikacijos srautą. Pastarieji dažnai egzistuoja kaip reakcija į įvairius kontekstinius įvykius, pvz. finansinę Islandijos suirutę, euro zonos krizę ir t. t. Galima teigti, jog ekonominių rizikų diskursui yra būdinga akivaizdi globalios (arba bent jau regioninės) rizikos dimensija, atsiskleidžianti per komunikuojamą skirtingų šalių ekonomikų, valiutų susietumą bei pasaulinės finansų rinkos trapumą.

Papildomas dėmesys turėtų būti skiriamas siekiant išsiaiškinti kaip analizuojamos naujienu žiniasklaidos priemonės reprezentavo ekonominių grėsmių sąsajas su visuomenės narių gyvenimu Lietuvoje. Apibendrintai galima teigti, jog kuriamam rizikos diskursui buvo būdingas pesimistinės, beviltiškos namų ūkių ekonominės situacijos vaizdinio kūrimas, suponuojantis individų balansavimą ties skurdo riba, pvz.: „Šaltojo sezono laukiama su nerimu. Jau dabar akivaizdu, kad sąnaudoms už šildymą teks didžioji pajamų dalis. Už likusius reikės pramisti. Tačiau maisto produktų kainos, nepaisant gero derliaus, nepaliaujamai kyla“ (D, 2012 10 08). Nustatyta, jog reprezentuojama situacija dar labiau yra „užrašinama“ pabrėžiant pajamų bei pragyvenimo lygio netolygumus tarp skirtingų šalių, pvz.:

„Nors ėmę taupyti Lietuvos žmonės jau gerokai sumažino degalinių pardavimus, finansų ekspertai neabejoja, jog vartojimo išlaidų dalis, skiriama transportui, ateityje tik augs. Tai gi gyventojai dar ilgai išliks kuro kainų įkaitais <...> Degalų kainos Lietuvoje jau labai nedaug skiriasi nuo kitų, ekonomiškai kur kas stipresnių valstybių. Tačiau gyventojų pajamos čia gerokai kuklesnės, tad išlaidos degalams sudaro ypač didelę išlaidų dalį. Kadangi žymaus pajamų augimo neprognozuojama, o degalų kainos ir toliau kils, šis santykis ateityje bus dar nepalankesnis ir išlaidos transportui tik didės“ (D, 2010 05 20).

Tai, jog augančių kainų ir blogėjančios ekonominės situacijos pajauta buvo įsisverbusi taip pat ir į visuomenės kolektyvinę sąmonę, rodo 2008–2009 m. atliktos reprezentatyvios viešosios nuomonės apklausos tyrimo rezultatai (Balžekienė, Butkevičienė, Rinkevičius, 2009). Remiantis jais galima teigti, kad ekonominių ir socialinių problemų reikšmingumo suvokimas dominavo kitų problemų atžvilgiu. Pavyzdžiui, iš daugiau kaip dešimties skirtingo pobūdžio problemų, respondentų nuomone, tuo metu Lietuvai aktualiausia problema buvo kainų kilimas (infliacija) (ten pat). Reikia paminėti, kad šiame tyrime naudojama metodologinė prieiga nėra pakankama siekiant atskleisti sąsajas tarp visuomenės narių požiūrių ir žiniasklaidos diskurso. Tačiau galima daryti prielaidą, jog intensyvus ekonominių rizikų komunikavimas gali daryti įtaką individualiam šio pobūdžio grėsmių suvokimui.

Politinių rizikų diskursas. Šio pobūdžio rizikų diskursas atspindi dar vieną makrolygmens grėsmių kategoriją, pristatančią šalių dominavimo, priklausomybės ir pilietinio saugumo klausimus. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad politinių rizikų komunikacija taip pat yra dinamiškas procesas, veikiamas išorinių kontekstinių įvykių, sąlygojančių rizikos komunikacijos pikus. Nagrinėjamu laikotarpiu buvo užfiksuoti trys politinių grėsmių diskurso dėmesį prikaustantys diskusijų objektai: Irano branduolinės programos rengimas (2006 II pusm., 2012 II pusm.), Rusijos vykdoma politika (2006 I pusm., 2008 I pusm., 2009 II pusm., 2014 m.) ir terorizmas (2006 m., 2007 I pusm., 2008 I pusm., 2010 II pusm., 2014 II pusm.). Galima teigti, jog šių objektų rizikos komunikacija kartojasi viso nagrinėjamo periodo metu, o jos suintensyvėjimą sąlygoja realūs įvykiai arba diskursyvos socialinių pranešimai, siekiantys apibrėžti, ko visuomenė turėtų bijoti tam tikru

metu. Pavyzdžiui, Irano keliamos politinės grėsmės ir galimo branduolinio ginklo panaudojimo rizika diskurse yra kuriama remiantis tiek kitų šalių valdžios atstovų nuogaustavimais, įvykusiais tiesioginiais konfliktuojančių pusių susirėmimais, tiek paties Irano politinių lyderių grasinimais, pvz.:

„Iranas rizikuoja sukelti branduolinio ginklavimosi lenktynes Artimuosiuose Rytuose, ir tai gali būtų pavojingiau už Rusijos ir JAV šaltąjį karą, pareiškė Didžiosios Britanijos užsienio reikalų ministras Williamas Hague’as“ (D, 2012 02 18).

„JAV gynybos sekretorius Robertas Gatesas pabrėžė, kad incidentas Hormūzo sąsiauryje, kai Irano greitaeigiai kateriai grasino amerikiečių laivams, įrodo, jog Teheranas yra nuspėjamas. Tai yra labai nepastovus regionas ir pavojus, kad tokie incidentai aštrės, yra realus <...> Tai yra išpėjimas mums, kad vyriausybė Teherane yra nuspėjama“ (D, 2008 01 08).

„Irano kariuomenės vado pavaduotojas tvirtina, jog šalis, pajutusi grėsmę jos nacionaliniams interesams, gali imtis prevencinių priemonių prieš savo priešus ir pulti pirma“ (D, 2012 02 21).

Nagrinėjamame rizikos diskurse Rusijos vykdoma politika ir jos keliamos grėsmės sulaukė daugiau dėmesio. Tyrimo duomenys rodo, kad Rusija, kaip rizikos šaltinis, periodiškai yra reprezentuojama iškeliant tiek vietiniam, regioniniam, tiek globaliam kontekstui kylantį pavojų, pvz.: *„Rusijos vykdomas sienų perstumdyimas Europoje pagal etninių rusų gyvenamąją vietą tam tikrose teritorijose sukurs pavojingą precedentą visam pasauliui“ (D, 2014 04 25).* Atsižvelgiant į empirinę tyrimo medžiagą galima teigti, kad Rusijos keliamos grėsmės komunikacija itin suintensyvėja kitų geopolitinių įtampų kontekste, pavyzdžiui, vykstant Rusijos – Gruzijos konfliktui (2009 m. II pusr.), Rusijos invazijai į Ukrainą (2014 m.). Rizikos diskurse taip pat atsispindi Lietuvos energetinės priklausomybės problematika bei kartu su ja kylantis šalies ekonominis pažeidžiamumas. Šiuo atveju nerimo šaltiniais tampa ne tik tiesioginė Lietuvos – Rusijos sąveika, bet ir Rusijos įtampos su kitomis šalimis, pvz.: *„Panašus dujų konfliktas tarp Rusijos ir Baltarusijos 2006 metais sukėlė daug nerimo ir Lietuvoje, kadangi šalis dujomis aprūpinama dujotiekiu, kuris nutiestas per Baltarusiją“ (L, 2007 08 01); „Miglotas Rusijos ir Ukrainos sandoris dėl dujų kelia nerimą Europai“ (D, 2006 01 05).* Tiek geopolitinių, tiek energetinių rizikų reprezentavimo atvejais rizikos komunikacija diskursyviai projektuoja galimybes „tapti sekančia Rusijos auka“ scenarijų. Šis naratyvas buvo itin akivaizdus 2014 m. Ukrainoje vykstančių neramumų kontekste. Skirtingais laikotarpiais Ukraina, Gruzija, Lietuva bei kitos Baltijos valstybės buvo siejamos su didžiausia nepalankių Rusijos veiksmų rizikos tikimybe, pvz.: *Ragina Vakarų susimąstyti, kad Rusijos konflikto kurstymas Rytų Ukrainoje yra kur kas didesnė grėsmė nei „Islamo valstybės“ kovotojai, kadangi visa tai gali sugriauti NATO, o Baltijos šalys gali būti kitas Rusijos prezidento Vladimiro Putino taikinyš“ (D, 2014 09 25).* Vykstančiame rizikos diskurse vartojama hiperbolizuota retorika siekiama įbauginti, kurti nesaugios visuomenės vaizdinį, pvz.: *„Šaltojo karo eksperto perspėjimas lietuviams: „Jūsų vietoje aš bijočiau““ (L, 2008 03 28).* Situacijos dramatiškumą taip pat stiprina metaforiškas tarpvalstybinių santykių apibūdinimas pabrėžiant jų įtampas, pvz., *„šunų pjudymu“ (D, 2014 03 15), „žaidimas su ugnimi“ (D, 2014 04 25).*

Ekspertinės mokslinių tyrimų laboratorijos narių atliktas Rusijos užsienio politikos sauguminimo mechanizmo Lietuvos žiniasklaidoje tyrimas taip pat atskleidė tendencingą Rusijos politikos grėsmės komunikavimą³¹ (Nevinskaitė ir kt., 2015). Tyrėjų

³¹ Navickaitės ir kt. (2015) atliktas tyrimas rėmėsi populiariausio Lietuvos internetinės žiniasklaidos portalo DELFI straipsnių analize. Tyrimo laikotarpis apsiribojo tikslingai pasirinktu 2 mėn. periodu: 2014 m. kovo mėn. ir 2015 m. kovo mėn.

teigimu, Rusijos užsienio politikos sauguminimas atsiskleidžia per gausesnę naujienų pranešimų srautą, rodanti aktyvią reakciją į vykstančius geopolitinius įvykius. Dauguma su Rusija susijusių naujienų yra laikomos Lietuvos vidaus klausimu, o Rusijos užsienio politika ir veiksmai yra pateikiami kaip reikšmingi Lietuvai įvykiai. Taip pat didžioji dalis publikacijų apie Rusiją ir jos vykdomą politiką yra komentuojamojo, analizuojamojo ar interpretuojamojo pobūdžio. Tai rodo, kad portale ne tik pateikiami įvykiai, bet jie ir intensyviai svarstomi bei interpretuojami kaip galima grėsmė Lietuvos saugumui (ten pat).

Šio disertacinio tyrimo rezultatai iliustruoja rizikos diskurso jautrumą kontekstiniais, su Rusijos politika susijusiems įvykiams. Rusijos grėsmės reprezentacijos dominuoja tarp kitų geopolitinių rizikų, o tai dar kartą patvirtina jos reikšmingumo pozicionavimą. Galima teigti, jog sustiprintas šios rizikos suvokimas yra susijęs su Lietuvos valstybės politine, socialine ir kultūrine raida, kurios dalis plėtojosi kartu su Rusijos daroma įtaka. Lietuvos visuomenės istorinė patirtis sudaro prielaidas sustiprintam Rusijos grėsmės suvokimui, o dėl žiniasklaidos ši rizika tampa dar labiau hiperbolizuojama. Kolektyvinės lietuvių tautos sąmonės ir jai kylančio Rusijos pavojus suvokimui analizuoti gali būti naudojama „viktimizacijos atminties“ sąvoka. Pasak Lašą ir kt. (2017), institucinė ir asmeninė viktimizacijos patirtis Lietuvos – Rusijos atveju yra susijusi su 1940 m. Lietuvos nepriklausomybės praradimu bei Sovietų kariuomenės sugrįžimu 1944 m. Lašo su kolegomis atliktas tyrimas parodė, kad tyrimo dalyviai, susidūrę su neigiamais Rusijos sukeltais padariniais³², ją suvokė kaip didesnę karinę ir ekonominę grėsmę nei tie respondentai, kurie asmeninių nuoskaudų neturėjo (ten pat). Šis tyrimas dar kartą patvirtina, kad rizikos suvokimas yra veikiamas įvairių vidaus ir išorės veiksnių, formuojančių tendencingą pavojaus supratimą.

Dar viena rizikos diskurso tvarką veikianti įvykių linija atspindi terorizmo grėsmes. Kaip teigia Michel-Kerjan'as ir Pedell'is (2004), nors terorizmo rizika nėra nauja, jos suvokimas radikaliai pasikeitė po siaubingos 2001 m. rusėjo 11 d. Tragiškų padarinių sulaukęs teroro išpuolis pademonstravo teroristų galią, atskleidė nacionalinio saugumo spragas bei tapo naują terorizmo rizikos suvokimo erą žyminčiu laiko riboženkliu, pvz.: „Rugsėjo 11-oji: penkeri metai baimės“ (L, 2006 09 11). Pasak Fischhoff'ą (2011), teroristai gali kelti tiesioginę žalą sužeisdami žmones, žlugdydami ekonomikas, diskredituodami lyderius. O netiesioginis teroristų poveikis pasireiškia per baimės dėl ateities kūrimą, mažėjantį investuotojų pasitikėjimą ateities ekonomika bei griauinant tikėjimą valdžios gebėjimu apsaugoti savo žmones (ten pat).

Šio tyrimo duomenys rodo, jog intensyvesnė terorizmo rizikų komunikacija yra būdinga daugeliui nagrinėjamo laikotarpio periodų. Galima teigti, kad pasikartojantys teroro išpuolių grėsmės komunikavimo ciklai stimuliuoja nuolatinį nerimo jausmą dėl naujų teroro atakų galimybes. Pavyzdžiui, iš karto po 2014 m. Sidnėjuje įvykdytos teroro atakos sekę rizikos pranešimai vėl pabrėžė galimų naujų tragiškų įvykių tikimybę, pvz.: „Australijos ministras pirmininkas Tony Abbottas antradienį perspėjo dėl suintensyvėjusių „teroristų pokalbių“ po kruvinos įkaitų dramos Sidnėjaus kavinėje ir, miestui gedint aukų, sakė, jog šalyje tikėtina nauja ataka“ (D, 2014 12 15). Pastebima, kad analizuotame diskurse išryškėja terorizmo rizikos globalumo ir paplitimo dimensijos, kuriančios pažeidžiamo pasaulio vaizdinį. Teroristai viešajame diskurse pristatomi kaip grėsmė tiek valstybėms, kurios jau ne kartą patyrė jų žalą (pvz., JAV, Didžiąjai Britanijai, Prancūzijai) tiek naujoms, teroro išpuolių patirties dar neturinčioms šalims (Skandinavijos šalys, Estija). Galima teigti, kad rizikos diskurse susipina jau įvykdytų teroro išpuolių žalos reprezentacijos bei diskursyviai projektuojamos naujų įvykių prognozės, skatinančios visuomenių budrumo jausmą. Skirtingose šalyse pasikartojantys teroristiniai išpuoliai tampa argumentais, kuriais remiantis

³² Nukentėję patys arba jų šeimos nariai.

yra dar labiau sustiprinamas šio pobūdžio rizikos suvokimas. Žiniasklaida tampa svarbia priemone, kurią naudodami teroristai komunikuoja (monologiškai) su savo auditorijomis. Žiniasklaidos tono bei komunikacijos masto nustatymas yra svarbus teroristų tikslas (Hoffman, 2006).

Holistinio rizikos diskurso tvarkos pokyčius taip pat sąlygoja ir *technologinių rizikų* komunikacija. Iš tyrimo duomenų matyti, jog šis teminis diskursas yra ne toks jautrus diskursą keičiančių įvykių komunikacijai. Pagrindinis įvykis, susilaukęs didesnio technologinių rizikų diskurso dėmesio – 2011 m. kovo mėn. įvykusi Fukušimos atominės elektrinės avarija, atskleidusi kompleksiską natūralių ir dirbtinių rizikų sąveiką ir jos katastrofiškus padarinius. Dėl šio įvykio žiniasklaidos diskurse pasirodė daugybė panašių straipsnių, kvestionuojančių branduolinės energetikos saugumą bei gausėjantį alternatyvių energijos šaltinių naudojimo poreikį, pvz.:

„Pavojaus ženklų mastas yra vienas įdomiausių dalykų: kaip greitai pavojaus varpais pradėjo skambinti visas pasaulis (Angela Merkel įvedė moratoriumą atominei energetikai; Prancūzijoje dėl to norima skelbti referendumą); kaip greitai ši žinia tapo svarbesnė už Japonijos istorijoje patį didžiausią cunamį. Kita vertus, kaip parodo Fukušimos atvejis, labai nesunku priversti visuomenę sunerinti dėl atominių jėgainių saugumo. Ir tokias diskusijas, kaip dabar suprato japonų vyriausybinių struktūrų atstovai, yra sunku numalšinti“ (D, 2011 03 16).

Šis įvykis laikinai buvo tapęs pagrindine rizikos diskurso vyraujančia tema, privertusia iš naujo persvarstyti tiek šios rūšies energiją gaminančių šalių, tiek jų kaimynių saugumą. Remiantis Henderson ir kt. (2014) siūlomomis sąvokomis galima teigti, kad Fukušimos avarija to meto diskurse tapo „ikoniniu“ įvykiu, kuris intertekstualiai buvo siejamas su kitų šalių situacijomis, manoma, nesaugiomis atominėmis elektrinėmis, taip sukuriant bendrą informacijos apie branduolinės energetikos grėsmes srautą.

Taip pat reikia paminėti, kad nors rizikos diskurse taip pat yra socialinių ir kultūrinių rizikų reprezentacijų, šio tyrimo atveju išskirtinis naujienų rengėjų dėmesys jose neatsispindėjo, t. y. tyrimo duomenys neidentifikavo įvykių, su kuriais siejamos rizikos būtų intensyviau komunikuojamos.

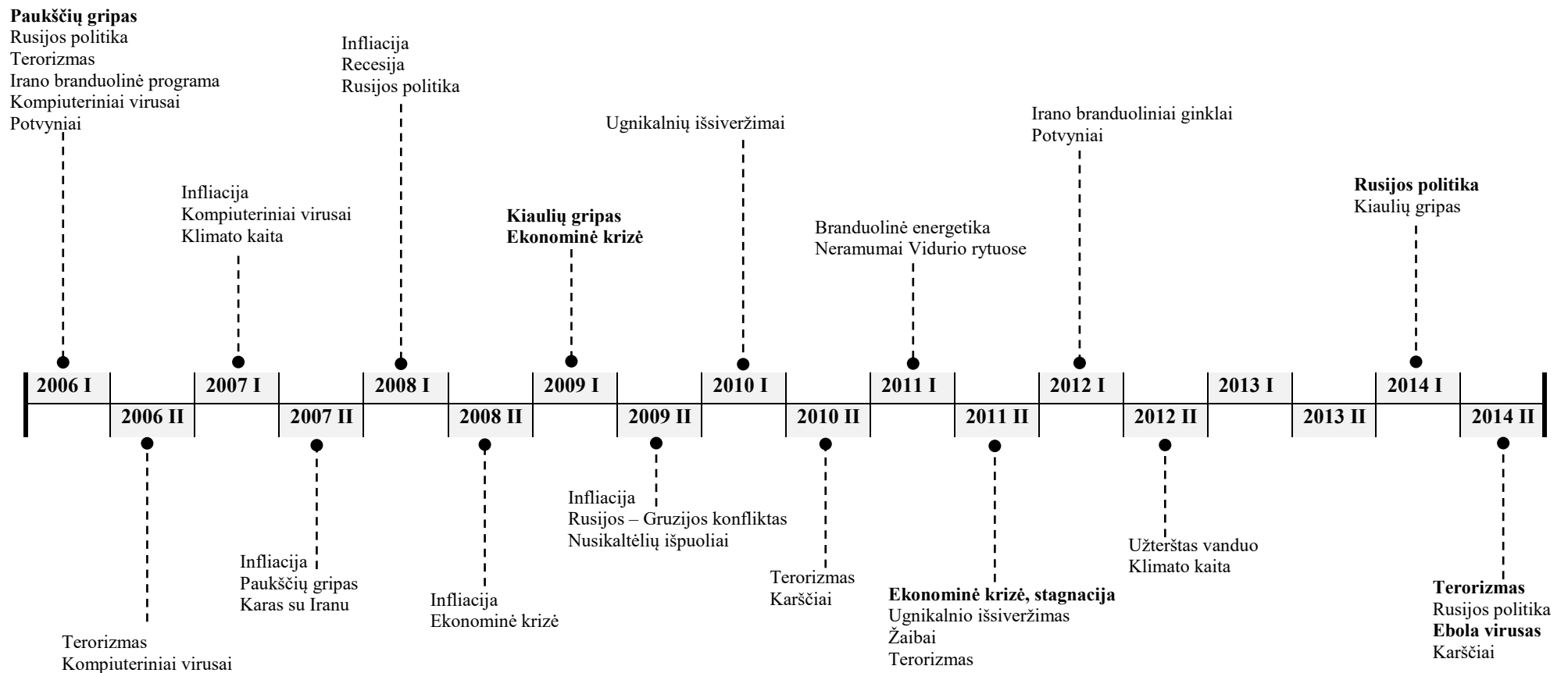
Taigi, šio tyrimo duomenys rodo, jog **DELFI** ir **lrytas.lt** 2006–2014 m. laikotarpiu vykstanti rizikos komunikacija yra dinamiškas procesas, atskleidžiantis skirtingų teminių rizikos diskursų sąveiką bei konkurenciją internetinės naujienų žiniasklaidos lauke. Atlikto tyrimo metu nustatyta, jog skirtingų sričių rizikų reprezentavimui yra būdingi jų komunikacijos pikai, žymintys naujienų rengėjų didesnę dėmesį, skiriamą su tam tikrais įvykiais siejamoms rizikoms pristatyti. Tyrimo duomenys, atskleidžiantys rizikos diskurso tvarką skirtingais laikotarpiais, iš dalies gali būti lyginami su Pasaulio ekonomikos forumo pateikiamais kasmetiniais globalių rizikų žemėlapiais³³ (World Economic Forum, 2016), kai norima nustatyti jų sąlyčio taškus bei skirtynes.

Remiantis Pasaulio ekonomikos forumo ataskaitų duomenimis galima teigti, jog 2006 m. globalių rizikų darbotvarkėje dominuoja aukštą poveikio mastą turinčios rizikos, tokios kaip informacinės infrastruktūros galimas žlugimas, išsivysčiusiose šalyse vykstantys

³³ Nuo 2006 m. rizikų žemėlapiai yra sudaromi remiantis globalios rizikų suvokimo apklausos (angl. *Global Risks Perception Survey*) duomenimis. Šio tyrimo tikslinę grupę sudaro ekspertai ir sprendimų priėmėjai atstovaujantys verslą, mokslą, pilietinę visuomenę ir viešąjį sektorių. Pasaulio ekonomikos forumas globalią riziką apibrėžia kaip neaiškų įvykį ar sąlygą, kuriai įvykus, kelios šalys ar industrijos sulauktų neigiamų padarinių ateinančių 10 m. perspektyvoje. Šio ir disertacinio tyrimo adekvatų duomenų palyginimą riboja egzistuojantys metodologiniai skirtumai: skirtingi tyrimo duomenų rinkimo metodai bei taikomas skirtingų rizikų išskyrimo metodas. Ekspertų apklausa remiasi deduktyvia logika, o šioje disertacijoje analizuojamos rizikų rūšys buvo išskirtos naudojant indukcinį metodą.

pandeminių ligų protrūkiai bei nekilnojamojo turto kainų griūtis. 2007 m., atsižvelgiant į to laikotarpio aktualijas, globalių rizikų žemėlapi papildo geopolitinės rizikos, kurias sudėtinga matuoti, charakterizuoti, nuspėti. Šių rizikų suvokimas yra siejamas su Irake bei Vidurio Rytuose vykstančiais neramumais ir jų deteritorizacija. Kitas periodas, apimantis 2008–2010 m., buvo išskirtinai siejamas su ekonominių rizikų dominavimu. Kaip teigia ataskaitų rengėjai, 2008 -ieji buvo istoriniai metai. Nors pasaulis buvo išgyvenęs jau ne vieną ekonominę krizę, pastaroji nuo kitų skyrėsi bent dviem požymiais: pirma, ji parodė, kaip globalizacija pasaulį ir jo sistemas tvirtai susiejo tarpusavyje; antra, krizei formuotis padėjo beprecedentis išsivysčiusių šalių įsiskolinimas ir efektyvių finansinių svertų per visą finansų sistemą nebuvimas. Tyrimo autorių teigimu, 2011 m. pasaulį veikiančios ir reikšmingu poveikiu pasižyminčios rizikos, buvo siejamos su ekonominiiais netolygumais ir valdymo nesėkmėmis. Šios rizikos sudarė prielaidas daugelio kitų rizikų egzistavimui ir kartu slopino gebėjimą į jas tinkamai reaguoti. Tyrimo dalyvavusių ekspertų nuomone, 2011 m. labiausiai tikėtinos buvo aplinkosaugos grėsmės (meteorologinės ir hidrologinės katastrofos: audros ir ciklonai, potvyniai, klimato kaita), tačiau vertinant rizikų poveikio mastą, ekspertų požiūriuose dominuojančiais išliko ekonominiai sunkumai bei socialinės įtampos (vandens tiekimo ir maisto trūkumo krizės). Skirtingų sektorių lyderiai 2012, 2013 ir 2014 metus siejo su didelių pajamų netolygumų, smarkių finansinių nestabilumų tikimybe. Tuo metu didžiosios sisteminės finansinės nesėkmės vyravo atsižvelgiant į galimų neigiamų padarinių mastą. Verta paminėti, kad 2013–2014 m. tarp penkių, labiausiai tikėtinų ir didžiausių neigiamą poveikį galinčių turėti, globalių rizikų taip pat pateko klimato kaita, nesėkmingo prisitaikymo prie jos galimybės bei didėjančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos. Tyrimo autoriai pabrėžia, kad šie duomenys atspindi diskusijų apie aplinką transformacijas, pereinant nuo klausimo: „Ar klimatas keičiasi?“, į klausimus – „Kiek labai?“ bei „Kaip greitai?“ tai vyksta (World Economic Forum, 2013).

Sugretinus šios disertacijos tyrimo rezultatus bei globalių rizikų suvokimo tyrimo duomenis galima teigti, jog Lietuvos populiariausių internetinių naujienų šaltinių 2006–2014 m. rizikos diskursas turi bendrų sąlyčio taškų su globalia rizikų darbotvarke. Šio disertacinio tyrimo rezultatai atspindi bendras, skirtingais laikotarpiais vyravusių, rizikų suvokimo tendencijas, pavyzdžiui, pasaulio išgyventą ekonominę krizę, politinės arenos įtampas, plataus masto ligų proveržių keltus pavojus, skirtingomis formomis pasireiškiančių aplinkosaugos rizikų apraiškas ir pan. Nepaisant to, analizuoto diskurso tvarka reikšmingai yra veikiami vietinių ir regioninių kontekstų. Pastarieji analizuotą rizikos diskursą papildo stipresniu istorinių, socioekonominių ir kultūrinių sąlygų determinuotu rizikų suvokimu (pvz., Rusijos politikos grėsmės komunikacija). Arba priešingai – kai kurias globalias rizikas ignoruoja (pvz., vandens trūkumo ar maisto krizės pavojus), taip suponuodami mažesni jų aktualumą tarp rizikos pranešimų skaitytojų auditorijos narių. Taip pat galima paminėti, kad tam tikros rizikos, siekiant atspindėti supančio konteksto aktualijas, yra diskursyviai adaptuojamos. Pavyzdžiui, vanduo, kaip rizikos šaltinis, globalių rizikų darbotvarkėje yra siejamas su geriamojo vandens trūkumo problema, o Lietuvos žiniasklaidoje šis rizikos šaltinis yra pristatomas per užteršto geriamojo vandens ir potencialaus jo neigiamo poveikio sveikatai komunikaciją.

3.13 pav. 2006–2014 m. rizikos diskurso tvarką veikę įvykiai pusmečiais³⁴

³⁴ Paveiksle vaizduojami tik tie su rizikos situacijomis susiję įvykiai, kurie tirtuose naujienų šaltiniuose per pusmetį buvo pristatomi bent 3 kartus. Rizikos, kurios buvo komunikuojamos intensyviau (7 straipsniai per pusem. ir daugiau), pateikiamos paryškinta spalva.

Kiekvienas diskursas vyksta sąveikaujant skirtingiems kontekstams, turintiems įtaką diskurso turiniui bei tvarkos formavimui. Pasak Baker'į ir Ellece (2011), diskurso konteksto analizė yra naudinga, tiek interpretuojant sociolingvistinį reiškinį, tiek mėginant jį paaiškinti. Kritinėje diskurso analizėje konteksto aprašymas dažniausiai yra integruojamas į rezultatų interpretaciją (Meyer, 2001, p. 27). Kaip pažymi van Dijk'as (2007), diskurso analizėje konteksto sąvoka dažnai yra vartojama daugiau ar mažiau neformaliu būdu siekiant nusakyti sąlygas ir pasekmes situacijos ar aplinkos, kurioje egzistuoja tiriamas fenomenas. Tad šioje darbo dalyje yra siekiama išryškinti rizikos diskursą supančio globalaus – išorinio konteksto bruožus, reikšmingai veikiančius nagrinėjamo diskurso vyksmą.

Vienas iš esminių rizikos diskursą veikiančių kontekstų gali būti siejamas su ekonominės sistemos, kurioje pastarasis plėtojasi, profiliu. Tyrinėjamas rizikos diskursas plėtojasi kaip visuomenės, veikiančios globalaus kapitalizmo sąlygomis ir paremtos laisvos rinkos principais, dalis. Pasak Hyman'ą ir Baptist'ą (2014), pagrindiniai kapitalizmo bruožai apima privataus turto nuosavybę, kapitalo kaupimą, apmokamą darbą, savanoriškus mainus, kainų sistemą ir konkuruojančias rinkas. Šiai ekonominei sistemai taip pat yra būdinga nuolatinė orientacija į pasipelnymą (Norkus, 2008). Būdų gauti didesnę pelną ieško dauguma visuomenės veikėjų, tarp jų ir žiniasklaidos, verslo atstovai. Šie veikėjai, suvokdami dėmesio ekonomikos (angl. *Attention economy*) privalumus, ieško būdų patraukti individų dėmesį, kuris leistų užtikrinti didesnes vartojimo, reklamos apimtis. Šiuo atveju rizikos komunikacija gali būti suvokiama kaip diskursyvus būdas, galintis padėti gauti pelno, pavyzdžiui, didinant internetinio puslapio lankomumo statistiką ir kartu reklamos įkainius ar siekiant įtikinti vartotojus pirkti prekes / priemones, galinčias minimizuoti rizikas. Kaip pažymi Lianos'as ir Douglas (2000), nūdienos kapitalistinėse visuomenėse rizika ir pavojai iš nuošalės persikėlė į centrinę poziciją. Pasaulis atrodo kur kas pavojingesnė vieta nei kada nors anksčiau. Kaip jau buvo aptarta teorinėje darbo dalyje, geresnis rizikos suvokimas yra ne vien objektyvių sąlygų determinuotas procesas. Jis taip pat egzistuoja kaip socialinio rizikos konstravimo rezultatas. Kapitalistinėse visuomenėse žurnalistai ir redaktoriai ne tik siekia informuoti visuomenę. Jie renkasi pasakojimus, galinčius pritraukti daugiau informacijos vartotojų ir taip pildo reklamdavių lūkesčius (Boyd, 2012). Balčytienė (2009), remdamasi Baltijos šalių dienraščių kultūros atveju teigia, jog pastarieji siekia išlaikyti savo rinkos dalį per politinių skandalų, žmonių intereso istorijų komunikaciją ir augantį sensacionalizmą. Redaktorių įsitikinimu, skandalai padeda parduoti, o labiau kasdienės naujienos sulaukia mažesnio dėmesio (ten pat)³⁵. Vadinasi, galima teigti, jog pelno bet kokia kaina siekis gali bent iš dalies paaiškinti baimes, gąsdinimo retorika grindžiamą rizikos komunikaciją, klaidinančias antraštes, diskursyvių eksperto autoritetų kūrimą ir panašias praktikas, kurios yra neatsiejama žiniasklaidoje konstruojamo rizikos diskurso dalis.

Dar vienas svarbus kontekstinis rizikos diskurso faktorius gali būti siejamas su jį supančia politine aplinka. Politika nusako bendruosius šalies visuomenės gyvenimo organizavimo ir reguliavimo principus, o pastarieji kartu veikia ir diskurso gamybos

³⁵ Be abejo tradicinės ir internetinės žiniasklaidos darbo principai skiriasi, tačiau, disertacijos autorės nuomone, daugiausiai skaitytojų pritraukiantys šaltiniai atspindi bendrą šalies žiniasklaidos kultūrą.

procesą. Šie principai be kitų visuomeninio gyvenimo taisyklių kartu lemia ir žodžio laisvės lygį, galimybes skleisti informaciją. Šiame disertaciniame tyrime analizuojamas rizikos diskursas vyksta Lietuvos valstybėje, kuri yra nepriklausoma demokratinė respublika. Pagal spaudos laisvės indekso rodiklį, Lietuva 2014 m. buvo 39 vietoje iš 197 galimų (Freedom House, 2014). Galima daryti prielaidą, jog internetinė žiniasklaida pasižymi dar didesnėmis galimybėmis laisvai reikšti mintis, taip pat ji įgalina skaitytojų auditorijos grįžtamąjį ryšį. Pasak Carpenter'į (2010), interaktyvumas yra vienas iš pagrindinių faktorių, pritraukiančių naujienų auditorijas į internetines naujienų svetaines. Komentuodama Baltijos šalių žiniasklaidos ir politikos sąsajas Balčytienė (2009) teigia, jog nepaisant jų deklaruojamos laisvės ir nepriklausomybės, praktikoje ši žiniasklaida atidžiai seka, stebi ir prisitaiko prie politinės darbotvarkės. Medijos pliuralizmui kylančių rizikų analizė Lietuvos žiniasklaidos politinę nepriklausomybę sieja su vidutine rizika. Kaip teigia Balčytienė ir Juraitė (2017), teisiniu požiūriu Lietuvoje daugelis dalykų yra tinkami, tačiau ne visi jie veikia praktikoje. Nors politinės partijos negali valdyti žiniasklaidos, realybėje politinės afiliacijos egzistuoja. Visa tai kartu su nuosavybės skaidrumo trūkumu ir silpnomis savireguliacijos priemonėmis, nustatančiomis redakcinę nepriklausomybę, kelia grėsmę žiniasklaidos įvairovei (ten pat). Taigi galima teigti, jog tiriamojo diskurso turinį ir tvarką gali veikti ir politinė jį įgalinančių žiniasklaidos priemonių aplinka. Žiniasklaidos priemonių savininkai turi galią kontroliuoti jų kuriamą turinį. Pasak McChesney (2004), komercinėje žiniasklaidoje savininkai samdo, atleidžia, sudaro biudžetus, nustato kompanijų tikslus. Aukščiausiam hierarchiniame laiptelyje esantys žurnalistai, redaktoriai ir žiniasklaidos profesionalai yra linkę internalizuoti tiek komercinių, tiek politinių žiniasklaidos savininkų vertybes. Tad žiniasklaidos priemonių šališkumas gali sąlygoti selektyvų naujienų įtraukimo į žiniasklaidos darbotvarkę procesą, tikslingą naujienų rėmų priskyrimą bei emocinio tono parinkimą. Visa tai gali veikti rizikos suvokimą.

Kalbant apie politinį nagrinėjamo diskurso kontekstą, taip pat verta paminėti ir posovietinį palikimą, kuris, kai kurių rizikų komunikavimo atveju, suteikia papildomų interpretacijų. Daugiau kaip du dešimtmečius trukę ir tebesitęsiantys socialiniai pokyčiai Lietuvos visuomenės kolektyvinėje sąmonėje vis dar palieka pėdsakų, o buvusios santvarkos artefaktų taip pat galima rasti kasdieniame gyvenime. Kaip teigia Ramonaitė (2015):

„Praėjo jau 25 metai nuo sovietinio režimo žlugimo, tačiau vis dar tebevadiname save posovietine visuomene. Tikras ar tariamas sovietinis paveldas, regis, tebepersekioja mus visur – ne tik parduotuvėse „tarybinių dešrelių“ pavidalu, nesibaigiančiose diskusijose dėl Žaliojo tilto skulptūrų ir kitų atminimo politikos objektų, bet, kaip rodo politinių nuostatų ir elgesio, socialinių praktikų, valdžios institucijų, visuomenės psichologinės sveikatos tyrimai, prasismelkia į mūsų nuostatas, socialines normas, elgesio praktikas ir kitur.

Sparčios, plataus masto visuomeninės transformacijos visuomenių nariams sukūrė daug streso. Kaip pažymi mokslininkai (pvz., Balčytienė, 2015), ilgalaikėje perspektyvoje tai sukėlė emocinę įtampą ir nerimą, didėjančią netikrumą, masiškai eskaluojamus nesaugumo ir nuovargio jausmus.

Galima daryti prielaidą, jog šalies istorinė patirtis taip pat veikia rizikos diskursą, sustiprindama tam tikrų rizikų suvokimą. Pavyzdžiui, tyrimo duomenys rodo, jog politinių rizikų komunikacijos atveju ypatingas dėmesys yra skiriamas grėsmingo priešo – Rusijos – reprezentavimui. Šiuo atveju diskurso kūrėjai ir veikėjai apeliuoja į kolektyvinę sąmonę, sukauptą patirtį bei išgyventas nuoskaudas, suponuodami jų pasikartojimo galimybę. Lietuvos narystė tarptautinėse organizacijose ir sąjungose, pvz. NATO, ES, dar labiau suintensyvina diskursyvių išorinių priešų konstravimo procesą ir jo metu atsiskleidžiančius konkuruojančius rizikų apibrėžimus.

Socialinė aplinka taip pat neabejotinai veikia visuomenėje vykstančius viešuosius diskursus. Lietuvoje, kaip ir kituose ES dabar priklausančiuose pokomunistinės Rytų Europos kraštuose, žmonių gyvenimo kokybės, jų socialinio saugumo ir sveikatos rodikliai vis dar smarkiai atsilieka nuo ES vidurkių (Davidavičius, 2013). Šioms šalims yra būdinga intensyvi gyventojų emigracija ir, kaip daugeliui kitų valstybių – pastebimai senstanti visuomenė, darbo rinkos įtampas, socialinės apsaugos sistemos spragos, institucinės veiklos skaidrumo trūkumas ir pan. Visa tai leidžia šią šalių kategoriją sieti su teorinėje darbo dalyje pristatytu „dvigubos rizikos visuomenės“ terminu (Rinkevičius, 2002). Šios visuomenės, visų pirma, turi mąstyti apie fundamentalias jos egzistavimo prielaidas, pvz., viešųjų gėrybių paskirstymą. Kitos problemos, kurių neigiamas poveikis dar neįtikinamai akivaizdžiai žala (pvz. kai kurios aplinkosaugos rizikos), atsiduria antrame reitinguojamų problemų sąrašo gale. Ši situacija rizikos diskursui pasiūlo daugybę socialinių problemų, kurios jame yra pristatomos kaip rizikos, pabrėžiančios egzistuojančią jų atsinaujinimo bei didėjimo tikimybę.

Socialinė diskurso aplinka glaudžiai yra susijusi su šalyje vešninčia vertybių bei nuostatų sistema. Periodiškai atliekamo Europos vertybių tyrimo duomenys leidžia klasifikuoti valstybes, pagal jose dominuojančias vertybines preferencijas. Pasak Žiliukaitės ir kolegų (2016), tarptautiniame palyginime Lietuva kartu su kitomis pokomunistinėmis šalimis priskiriama visuomenėms, kuriose vyrauja sekuliarios, racionalios ir materialiosios (išgyvenimo) vertybės. Žiliukaitė (2016) taip pat teigia, jog Rytų ir Vidurio Europos šalyse vertybinis visuomenių perėjimas nuo materialiujų išgyvenimo vertybių prie postmaterialiujų vertybių nėra įvykęs: nė viena šių visuomenių karta dar neturėjo palankių ekonominio ir socialinio saugumo sąlygų, kurios leistų mažiau galvoti apie kasdienės buities rūpesčius. Šiuo atveju šalies, kurioje vyksta tiriamas diskursas, vertybinis pagrindas taip pat veikia jo turinį ir tvarką. Lietuvoje vis dar dominuojantis materialistinis, išgyvenimo siekiu grindžiamas, mentalitetas gali padėti aiškinti sveikatos, ekonominių bei neigiamą gamtos poveikį žmogui, o ne atvirkščiai, pristatančių rizikos istorijų dominavimą.

Globalų rizikos diskurso kontekstą taip pat veikia kultūrinės sąlygos, pavyzdžiui, globalizacija, intensyvi vakarų kultūros intervencija. Pasak Rubavičiaus (2010), mūsų [Lietuvos] žiniasklaida turi ir Vakarų žiniasklaidai būdingą ypatumą: teikti informaciją ne protui, o jausmams. Sensacionalizmas, dramatiškumo akcentavimas ir kitos pan. žurnalistų darbo praktikos, padeda kurti selektyvią rizikų komunikaciją. Ransohoff'o ir Ransohoff'o teigimu (2001), sensacingumu grindžiama komunikacija gali trukdyti visuomenės nariams tapti išmanančiais dalyviais politinėse

diskusijose apie mokslo ir kitų sričių problemas. Taip pat galima teigti, kad nūdienos globalumas, pasaulinėje arenoje veikiančios naujienų organizacijos, įgyja galimybę vietiniam žinių vartotojui pasiūlyti pranešimus (tarp jų ir rizikos istorijas) iš kitų pasaulio kraštų. Šiuo atveju lokali rizikų darbotvarkė yra papildoma „egzotiškomis“ grėsmėmis (pvz., galimų žemės drebėjimų, ugnikalnių išsiveržimų, cunamio reprezentacijomis) ir egzistuoja kaip skirtingų šalių įvykių mozaika, individams suponuojanti pavojingo pasaulio vaizdinį. Galima teigti, kad žiniasklaidoje vykstanti rizikos komunikacija atspindi McLuhan'o pateiktą „globalaus kaimo“ metaforą. Joje išnyksta laiko bei erdvės barjerai, o individai įgyja galimybę gyventi pagal globalią skalę (McLuhan ir Powers, 1989).

Kaip teigia Longman'as (2009), situacijos, įvykiai ar informacija yra susiję su kažkuo, kas padeda suprasti jų reikšmes. Apibendrintai galima teigti, jog rizikos diskursas veikia ne socialiniame vakuume. Priešingai, jis yra jautrus išoriniams kontekstams, kuriuose vykstantys procesai sąlygoja diskurso tvarką ir turinį. Šie procesai motyvuoja diskurso dalyvius, pasiūlo naujas diskurso siužetines linijas, padeda interpretuoti pristatomus pranešimus bei kartu tampa rizikos diskurso jautrumo išoriniams kontekstams iliustracija. Apibendrinant galima teigti, kad tyrime analizuotas rizikos diskursas yra veikiamas ekonominių, politinių, socialinių bei kultūrinių sąlygų, kurių samplaika nulemia tam tikrą diskurso turinį ir tvarką bei jų pokyčius laiko perspektyvoje.

Šio disertacinio tyrimo rezultatų pristatymas yra užbaigiamas diskurso socialinių veikėjų analize atskleidžiant, kokios socialinių veikėjų kategorijos ir kaip dalyvauja diskursyviame rizikų konstravime. Empiriniais duomenimis grindžiama interpretacija yra pateikiama toliau.

3.3 Rizikos diskurso veikėjai

Diskursas, tai arena, kurioje susitinka skirtingus požiūrius, vertybes, funkcijas bei interesus atstovaujančios socialinių veikėjų grupės. Pasak Foucault'ą (1998), diskursas egzistuoja ne tik kaip simbolių sistema, jam taip pat yra būdingos vidinės taisyklės, leidžiančios funkcionuoti kaip elgesį įgalinčiai ir ribojančiai sistemai.

Kokybinė rizikos pranešimų analizė rodo, kad nagrinėtame rizikos diskurse veikia platus skirtingų socialinių veikėjų spektras: mokslininkai, specialistai, specialiųjų tarnybų darbuotojai, valdžios atstovai (politikai, vyriausybės, ministerijų, savivaldos atstovai), verslininkai, tarptautinės ir nevyriausybines (NVO) organizacijos bei skirtingo lygmens visuomenės nariai, pavieniai individai ar jų grupės (liudininkai, vartotojai, bendruomenės, darbuotojai ir pan.), žurnalistai. Šie veikėjai atstovauja skirtingas visuomenės grupes bei skirtingus veikimo lygius: lokalų, nacionalinį, regioninį bei globalų. Naujienų rengėjų koordinuojamame rizikos diskurse socialiniams veikėjams yra priskiriamos skirtingos socialinės pozicijos, veikimo būdai, suteikiamos netolygios nuomonės išreiškimo galimybės, apribojant jų įtaką ir įvykių vykstantį komunikacinį veiksmą. Toliau esančioje poskyrio dalyje aptariamos rizikos diskurso veikėjų reprezentacijos, kurios yra suskirstytos į keletą induktyviai išskirtų grupių: ekspertų, valdžios, privataus ir trečiojo sektoriaus atstovus ir kt.

Ekspertai. Atlikto tyrimo metu ekspertų grupei buvo priskiriami rizikos diskurse veikiantys mokslininkai, specialistai bei specialiųjų tarnybų atstovai. Pastarieji rizikos diskurse dažniausiai yra įvardinami „ekspertų“ sąvoka. Šios kalbėtojų grupės išskirtinumą lemia jų veikla specializuotuose žinių laukuose (pvz., medicinos, ekonomikos, politikos) bei būdingas išmanymas apie tam tikro pobūdžio rizikas, jų priežastis, pasekmes bei valdymo būdus. Rizikos diskurse ekspertinės žinios tampa privilegija, leidžiančia dalyvauti ir lyderiauti rizikų apibrėžimo ir aiškinimo procesuose. Vis dėlto, kaip pažymi Jorgensen ir Phillips (2002), žinojimas neturėtų būti traktuojamas kaip objektyvi tiesa todėl, kad jis tėra pasaulio kategorizavimo dalis. Tyrimo duomenys rodo, jog ekspertai užima dominuojančią poziciją kuriant diskursą, t. y. jų nuomonėmis dažniausiai yra remiamasi komunikuojant rizikos pranešimus (332 koduotos citatos iš 721)³⁶.

Daugelis rizikų tampa visuomenei pažinios dėl mokslo (Allan, 2002). Šis teiginys atskleidžia mokslininkų, kaip socialinių rizikos diskurso veikėjų, vaidmens reikšmingumą rizikos komunikacijos procese. Kaip pabrėžia Liang'as ir kt. (2014), pirmojo pasaulinio karo metu auganti mokslo ir technologijų paklausa mokslininkus įtraukė į visuomenės akiratį. Poreikis orientuotis į visuomenei suprantamus atliktų tyrimų rezultatus privertė mokslininkus daugiau dėmesio skirti viešajai komunikacijai žiniasklaidoje. Tyrimo duomenys rodo, jog ši veikėjų kategorija, besiremianti empirizmu, racionalumu ir technokratijos principais, prisideda prie objektų rizikoje bei naujų arba jau žinomų rizikos šaltinių diskursyvaus konstravimo. Galima daryti prielaidą, kad mokslo atstovų pasisakymai žiniasklaidos tekstams suteikia pridėtinę vertę. Pasak Denny (2005), kiekviena gera rizikos istorija turi turėti mokslinį pagrindimą. Šio tyrimo atveju nustatyta, jog mokslo autoritetai tampa dar viena priemone, kuria siekiama atkreipti skaitytojų dėmesį. Mokslo „etiketė“ yra vartojama ne tik pagrindiniuose straipsniuose tekstuose, bet įtraukiama ir į jų antraštes, pvz.:

„Estų mokslininkai: „Nord Stream“ pavojingas aplinkai“ (D, 2009 03 06).

„Mokslininkai: mobilieji telefonai – prijaukinta grėsmė“ (D, 2010 04 10).

„Mokslininkai skelbia pavojų – komercinės žuvis gali nelikti jau šio amžiaus viduryje“ (L, 2011 06 10).

„Mokslininkų išvadose dėl skalūnų dujų – ir pavojų sąrašas“ (L, 2013 04 05).

„JAV mokslininkai: PRG sistema kelia grėsmę rusams“ (D, 2007 09 28).

Iš empirinės tyrimo medžiagos matyti, kad rizikos diskurse mokslininkai dažniausiai yra reprezentuojami kaip aktyvūs veikėjai, kurių veikla visuomenei teikia naują informaciją apie ją ir ją supančią aplinką, taip pat ir joje esančias rizikas, pvz.: „*mokslininkai nustatė*“, „*mokslininkų atlikto tyrimo rezultatai parodė*“, „*universiteto mokslininkai atrado*“, „*mokslininkai konstatuoja*“ ir pan. Vykstančiame rizikos diskurse akademinės bendruomenės nariams yra priskiriama rizikos problemų formuluotojų bei rizikų vertintojų socialinė pozicija. Mokslininkai tampa viena iš socialinių veikėjų kategorijų, kuri siekia apibrėžti tai, ko visuomenė turėtų bijoti. Šie diskurso dalyviai taip pat yra įtraukiami į diskursyvų rizikų aiškinimo, jų profilio apibūdinimo procesą, skaitytojus supažindinantį su specializuota informacija, pvz.:

³⁶ Veikėjai, kurie vykstančiame rizikos diskurse buvo minimi, o ne tiesiogiai cituojami, taip pat buvo įskaičiuoti.

„Nėščios moterys, kurios dažniau kaip tris kartus per savaitę valgo žuvis produktus, gali pakenkti jų iščiose esančio vaisiaus sveikatai, teigia Taivano mokslininkai. Jie nustatė, kad žuvyje esantis gyvsidabris, patekdamas į nėščiosios organizmą ir iš ten per placentą ir virkštelę pasiekęs vaisių, pažeidžia besivystančius vaisiaus vidaus organus. Didžiausi gyvsidabrio sukelti pažeidimai nustatomi inkstuose ir smegenyse“ (D, 2006 12 28).

Galima teigti, kad mokslininkai rizikos diskurse tampa faktų konstatuotojais, realybės tyrinėtojais. Rečiau pastarieji yra reprezentuojami kaip rizikos valdymo proceso veikėjai, kurie savo žinojimu gali padėti minimizuoti arba užkirsti kelią rizikoms egzistuoti, pvz.: *„mokslininkai bendromis pajėgomis kuria naujos antibakterinius preparatus, kurie, visame pasaulyje skambinant pavojaus varpais dėl artėjančios antibiotikų eros pabaigos, gali išgelbėti gyvybes daugybei žmonių“ (D, 2014 02 01).*

Tyrimo duomenys atskleidžia dvejopą dominuojančią mokslininkų įtrauktį į rizikos diskursą: 1) viešinant jų atliktų tyrimų duomenis arba 2) rizikos pranešimuose įtraukiant jų nuomones, komentarus, pasisakymus, pvz.:

„Naudodami savo sukurtą metodiką <...> mokslininkai nustatė, jog Lietuvos energetinio saugumo lygis labai žemas. Jis vertinamas 45 balais iš 100“ (L, 2012 02 03).

„Vilniaus universiteto profesorius, ekonomistas P. Gylys atkreipia dėmesį <...> Manau, kad grėsmė reali. Negalima sakyti, jog ji išsipildys 100 procentų, tačiau daugelis globalios ekonomikos rodiklių yra neigiami ir matyti tendencija, kad jie dar labiau blogės“ (D, 2011 09 26).

Iš tyrimo duomenų matyti, kad mokslo atstovai pasižymi aktyvesniu dalyvavimu sveikatos ir aplinkosaugos rizikų diskursuose (40 koduotų citatų iš 201 ir 28 koduotų citatos iš 137), komunikuodami apie žmonių sveikatai bei gamtai (arba iš gamtos) kylančius pavojus. Sveikatos ir aplinkos sričių tyrinėjimas leidžia atskleisti vis daugiau pavojų, rizikos veiksnių. Pasak Lumann'ą, kuo labiau socialinė sistema siekia formuoti ateitį ir paveikti likimą – tuo daugiau rizikų yra sukuriama (1990 cit. iš Renn, 2008). Šiuo atveju rizikos šaltinių identifikavimas ar jų charakteristikų atskleidimas dažniausiai tampa mokslininkų veiklos rezultatus vainikuojančiomis išvadomis. Disertacijos autorės nuomone, mokslininkų atliekami tyrimai tampa informacijos šaltiniais (pvz. mokslinės ataskaitos), kurių pagrindu žurnalistai rizikos diskursą papildė naujomis siužetinėmis linijomis. Šiuo atveju, žiniasklaida egzistuoja kaip tarpinė grandis tarp mokslo ir visuomenės. Kai kurie autoriai teigia, jog šios dvi stovyklos bendraudamos vartoja skirtingą leksiką, kuri sąlygoja jų informacijos suvokimo skirtumus. Pasak Ransohoff'ą ir Ransohoff'ą (2001), skirtingi žurnalistų ir mokslininkų komunikavimo stiliai turi įtaką mokslo žurnalistikos netikslumams, o ne taip suprantami ar interpretuojami žurnalistų pranešimai gali skleisti klaidingas viltis bei nepatvirtintas baimes. Šio disertacinio tyrimo duomenys rodo, jog analizuoti naujienų šaltiniai dažnai apsiriboja abstrakčiu cituojamo mokslinio darbo aprašymu ir nepateikia nukreipiamosios informacijos, kur skaitytojas galėtų susipažinti su išsamia pristatomo tyrimo ataskaita. Toliau pateikiamas straipsnis – pavyzdys:

„Šokoladas retina kaulus. Valgant daug šokolado gali susilpnėti kaulai ir padidėti lūžių rizika, rašo „The Telegraph“. Australijos mokslininkų atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad moterys, kurios kasdien valgė šokoladą, kaulai buvo labiau išretėję nei moterys <...>

Mažiau nei prieš mėnesį žurnalas „The Lancet“ perspėjo, kad šokoladas negali būti laikomas sveiku maistu, nes iš jo pašalinami antioksidantai flavanolai, kurie suteikia kartų skonį. Naujasis tyrimas teigia, kad kasdien šokoladą valgančių moterų kaulai buvo 3,1 proc. retesni nei tų, kurios šokoladą vartojo rečiau nei kartą per savaitę. Šios teorijos kritikai mano, kad skirtumas labai mažas, tad gali būti, jog sveikosios moterys tiesiog geriau maitinasi ir daugiau sportavo“ (D, 2008 01 18).

Kad naujienų rengėjai mokslo atstovų nuomonę traktuoja kaip svaresnę, atskleidžia ir tai, jog kai kuriuose straipsniuose formuluojami teiginiai yra grindžiami anonimiškų „mokslininkų“ nuomone, jos nesuasmeninant, nesiejant su konkrečia atstovaujama institucija, pvz.: „*JAV mokslininkai įspėja <...> Jiems pritaria britų mokslininkai*“ (D, 2008 02 04).

Reikia pabrėžti, jog kritiškas mokslininkų darbo vertinimas nors ir retai, tačiau taip pat yra randamas, pvz.: „*Mokslo srityje, atliekant tyrimus, turi būti labai didelės imtys, jie turi būti akli, dalyviai turi būti supažindinami su visa informacija. O kas pasirašys dalyvauti tyrime, jei jam bus pranešta, kad dalyvauja medikamento, kurio tikėtini pašaliniai efektai gali būti net mirtini, tyrime. Dėl šios priežasties sąžiningai atliktų didelių mokslinių tyrimų net negali būti*“ (D, 2013 05 01). Kai kurios diskursyvos išstartys taip pat kuria abejones mokslo autoritetu, taip pat pabrėžiant mokslinių tyrimų patikimumo problemas, pvz.: „*Mokslo srityje, atliekant tyrimus, turi būti labai didelės imtys, jie turi būti akli, dalyviai turi būti supažindinami su visa informacija. O kas pasirašys dalyvauti tyrime, jei jam bus pranešta, kad dalyvauja medikamento, kurio tikėtini pašaliniai efektai gali būti net mirtini, tyrime. Dėl šios priežasties sąžiningai atliktų didelių mokslinių tyrimų net negali būti*“ (D, 2013 05 01). Pavieniuose straipsniuose mokslininkai kartais yra vaizduojami kaip neužtikrinti, gautais tyrimų duomenimis abejojantys subjektai, negalintys paaiškinti visų tikrovės aspektų, pvz.:

„Austrijos sostinę susirinkę mokslininkai teigė kol kas nerandą paaiškinamo, kodėl erkinio encefalito statistika kasmet svyruoja, kartais net labai drastiškai“ (D, 2010 02 07).

„Atradimų padarę mokslininkai nėra įsitikinę, ar dėl to reikia kaltinti gėrimus ar tai, kad juos vartojantys žmonės dažniau linkę gyventi nesveiką gyvenimo būdą, kuris padidina riziką susirgti vėžiu“ (D, 2010 02 09).

Tyrimo duomenys rodo, kad mokslininkų dalyvavimas rizikos diskurse yra lydimas ne tik mokslui būdingo lakoniško, konstatuojamo stiliaus rizikų komunikavimo. Akademikų atradimus pristatančiuose straipsniuose taip pat vartojama tendencinga retorika, metaforiškas bei vaizdingas rizikų reprezentavimas, pvz.: „*Naujausias tyrimas atskleidė, jog 6 kvadratinuose centimetruose virtuvinės kempinėlės knibžda net 10 mln. bakterijų. Tokiame pačiame nešvarios šluostės plote bakterijų slypi milijonas. Kalbant apie bakterijas, jau sveikiau maisto produktus būtų pjaustyti ant tualetu dangčio, o ne ant pjaustymo lentelės, juokauja mokslininkai*“ (D, 2012 11 21). Kai kuriais atvejais yra pabrėžiamas gautų rezultatų netikėtumas, taip kuriant nesaugumo jausmą, pvz.: „*Pasirodo, be žinomų pavojingų sveikatai verslų tai gali atsitikti ir dirbant visai ramų darbą biure. Mat paaiškėjo, kad priklausomai nuo aplinkos biure, gali pradėti vystytis onkologinės ligos*“ (L, 2012 03 21). Nustatyta, jog, mokslininkų susirūpinimą dėl rizikos šaltinių potencialios žalos, naujienų rengėjai sieja su „skambinimo pavojaus varpais“ metafora, simbolizuojančia išskirtinį dėmesį pristatomai temai, pvz.: „*Amerikos mokslininkai skambina pavojaus varpais – netgi*

ir leistinos normos neperžengiantis cukraus kiekis itin žalingas sveikatai“ (D, 2013 08 16).

Galima daryti prielaidą, jog mokslininkų dalyvavimas rizikos diskurse yra grindžiamas įvairiais motyvais. Viena vertus, naujienų žiniasklaida egzistuoja kaip erdvė, kurioje mokslo atstovai gali viešinti (savanoriškai arba dėl tyrimų finansavimo įsipareigojimų) atliekamų tyrimų rezultatus, informuoti ir šviesti visuomenę, užmegzti kontaktus su panašius mokslinius interesus turinčiais kolegomis. Kita vertus, mokslininkų įtrauktis į diskursą gali būti veikiami jų ryšių su kitų sektorių, pvz. verslo atstovais, kurie gali sąlygoti formuluojamų išvadų tendencingumą, sustiprinti arba susilpninti analizuoto rizikos šaltinio grėsmės suvokimo lygį. 2010 m. atlikta Eurobarometro apklausa atskleidė visuomenės akyse mažėjantį pasitikėjimą mokslu, ypač kalbant apie mokslininkų vaidmenį tyrinėjant kontraversiškas mokslines bei technologines problemas. Daugiau kaip pusė europiečių (58 proc.) buvo nelinkę pasitikėti mokslu manydami, jog jo atstovai vis dažniau veikia priklausomai nuo verslo skiriamų lėšų (European commission, 2010). Nagrinėto rizikos diskurso fragmentai taip pat išreiškia abejones mokslinių tyrimų patikimumu, pvz.:

„Nieko naujo. Tokios gąsdinančios informacijos, įvairiausių spekuliacijų saulės ir vėžio tema sulaukiame kasmet. Neseniai internete teko skaityti, kad krūties vėžį moterims gali sukelti kasdien valgomi greipfrutai. Tačiau kas tai įrodė, mokslškai pagrindė? Ir šie JAV mokslininkų tyrimai nepagrįsti jokiais įrodymais, anoniminiai, o taip rimti mokslininkai nesielgia“ (D, 2010 06 19).

Kaip teigia Adam'as (2000), ilgainiui keičiasi mokslo, kaip „tiesos tvirtintojo“ vaidmuo, jis tampa kuklesnis. Akademinis universalumas ir objektyvumas yra ne toks aktualus, o mokslininkas tampa ekspertu.

Antroji ekspertų grupei priskiriamų veikėjų kategorija apima įvairių sričių profesionalus, kuriems vykstantis diskursas priskiria „specialistų“ etiketes: medikus, meteorologus, aplinkosaugos, energetikos, finansų, informacinių technologijų, vartotojų teisių, saugumo, tarptautinių organizacijų ir kt. specialistus, įvairių organizacijų ir institucijų atstovus. Šios kategorijos dalyviai yra dažniausiai rizikos diskurse veikiančios socialiniai veikėjai (186 koduotos citatos iš 721), kurių turimos kompetencijos, tam tikros srities ekspertizė suteikia galimybę dalyvauti rizikos apibrėžimo ir aiškinimo diskursyviose praktikoje. Rizikos diskurse naujienų rengėjai specialistus pristato taip pat kaip veiklią veikėjų grupę, kuri aktyviai įsijungia į įvairių rizikų atžvilgiu vykstančias diskusijas. Specialistai „paaiškina“, „pataria“, „nurodo“, „primena“, „perspėja“, „paskaičiuoja“, „pažymi“, „teikia duomenis“ ir pan. Rizikos diskurse veikiančios specialistai kur kas dažniau yra pristatomi kaip institucijų atstovai (pvz., „*Pasak nacionalinės meteorologijos tarnybos atstovo* (L, 2009 03 06)“, „*valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Veterinarijos sanitarijos ir maisto skyriaus vyriausiosios specialistės*“ (D, 2010 11 20)) nei veikėjai, diskurse kalbantys dėl savo išskirtinių savybių (pvz., „*J. Kasperskis – pasaulinio garso informacijos apsaugos ekspertas, šioje srityje dirbantis nuo 1989 m.*“ (D, 2006 11 02)). Galima daryti prielaidą, jog specialistų institucinė afiliacija yra viena iš strategijų, kurią žurnalistai naudoja įtaigumui sustiprinti.

Diskurso veikėjai, siejami su specialistų klase, dažniausiai atstovauja rizikos problemų formuluotojų, rizikų vertintojų ir valdytojų socialines diskurso pozicijas, pvz.:

„Kauno visuomenės sveikatos centro specialistai primena, kad pernelyg aukšta aplinkos temperatūra yra žalinga žmonių sveikatai. Tačiau tik nedaugelis suvokia, kad per didelis saulės spindulių ar šilumos kiekis gali susargdinti ar net numarinti žmogų“ (D, 2010 07 13).

„NASA Reaktyvinio judėjimo laboratorijos specialistai pažymi, kad vis dėlto tokio įvykio galimybė yra itin maža – vos 2,3 iš šimto milijonų. Priminsime, kad Apohis, kurio skersmuo apie 325 m, o skriejimo greitis 12 km/s, buvo aptiktas 2004 metais“ (D, 2013 02 26).

„Lietuvos vartotojų instituto prezidentė Zita Čeponytė patarė neskubėti patikėti savo asmens duomenų nežinomi žmonei. „Duomenų įrašymas į knygą dar nieko negarantuoja. Knygą gali pavogti, ji gali ir pasimesti <...> Pasak specialistės, geriausia būtų nuomos aktą įforminti sutartimi, kurioje būtų apibrėžtos abiejų pusių pareigos, teisės ir atsakomybė“ (D, 2006 09 05).

Allan'as teigia (2000), jog žiniasklaida tam tikrus pasisakymus paverčia ekspertiniais, taip didindama simbolinį jų reikšmingumo suvokimą tarp skaitytojų. Straipsniuose tiesiogiai ir netiesiogiai cituojami specialistai savo teikiamais argumentais apriboja diskursą, o komunikuojamą riziką aiškina per savo vertybes, požiūrius, interesus. Galima daryti prielaidą, jog diskurse vartojama medikų kalba yra siekiama šviesti, informuoti visuomenės narius apie ydingas individų elgesio praktikas, didinančias rizikas, pvz.: *„Gydytojas dermatologas Grigorijus Kostiševas mano, kad vaikantis asmens higienos reikia žinoti ribas. Pasirodo, šveisdami save iki blizgesio mes pažeidžiame natūralią odos mikroflorą ir tuo pačiu atveriamė kelį ligoms“ (D, 2007 08 01).* Skirtingų sričių institucijas atstovaujantys specialistai savo viešais naratyvais gali prisidėti prie visuomenės rizikos suvokimo formavimo, slopindami arba stiprindami grėsmės pajautą, pvz.: *„Dabar naudojami chemikalai kitokie – jie suyra per kelias dienas ar savaites“, – ramino Respublikinio mitybos centro direktoriaus pavaduotojas Almantas Kranauskas. Pasak jo, Lietuvos gyventojai gali jaustis saugūs – įvežamų vaisių ir daržovių patikra atliekama labai kruopščiai ir normų neatitinkančiais produktais atsikratoma be kompromisų“ (D, 2007 09 26).* Tyrimo duomenys rodo, jog internetinė žiniasklaida taip pat tampa priemone, kurią naudojamos įvairios institucijos informuoja visuomenę. Specialistų teikiama informacija naudinga plėtojant rizikos prevencijas, pvz.:

„Kitos savaitės pabaigoje prognozuojame ledonešį, tada tai tikrasis potvynis prasidės <...> sakė Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos Hidrologijos skyriaus vedėjas Aleksandras Kajutis. Hidrologo teigimu <...> Ledų sangrūdos bus nuo Smalininkų iki marių 100 kilometrų ruože ir, žinoma, jų pavojingumas, kuo arčiau marių, tuo didesnis“ (D, 2010 03 19).

„Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, remdamasi Sveikatos apsaugos ministerijos paruošta informacija, praneša, kad Vakarų Afrikoje šio protrūkio metu virusas plinta nuo žmogaus žmogui – užsikrečiama per tiesioginį sąlytį su ligonių krauju, šlapimu, išmatomis, seilėmis, sperma, per pažeistą odą ar gleivines. Europos šalyse tokia rizika – nedidelė, tačiau mus virusas gali pasiekti per laukinių gyvūnų mėšą“ (D, 2014 08 29).

Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė leidžia teigti, jog klijuojama „specialisto“ etiketė taip pat gali būti naudojama siekiant didinti tam tikrų paslaugų ar produktų vartojimo aprėptis, ypač tais atvejais, kai specialistai atstovauja verslo sektorių.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, rizikos diskurse veikia skirtingo lygmens veikėjai. Tyrimo medžiaga rodo, kad specialistų ir ekspertų statusas nagrinėjamame diskurse taip pat yra priskiriamas tarptautinėms organizacijoms, sąjungoms (Pasaulio sveikatos organizacijai, Jungtinių tautų organizacijai, Pasaulio meteorologijos organizacijoms, Europos komisijai, Tarptautiniam valiutos fondui, NATO, Europos policijos biurui ir kt.). Šie diskurso veikėjai atspindi globalios rizikos valdysenos praktikas bei dar kartą tampa pavyzdžiais, iliustruojančiais išaugusį skirtingų visuomenių susietumą bei visuomenių grupėms aktualių pavojų egzistavimą. Kai kuriais atvejais tarptautinės organizacijos diskursyviai yra konstruojamos kaip vieninteliai rizikos valdymo subjektai, galintys reikšmingai prisidėti prie pavojaus kontroliavimo, pvz.: *„Europos centrinis bankas (ECB) yra vienintelė institucija, pajėgi sustabdyti euro zonos krizės plitimą ir neutralizuoti žalą“* (D, 2011 09 26). Žiniasklaidos tekstų analizė taip pat atkleidžia rizikos diskurse plėtojamo rizikos globalumo suvokimą. Sisteminiai, kompleksiški pavojai (pvz., klimato kaita, galimi finansiniai nuosmukiai, epideminės ligos) yra pristatomi kaip nepavaldūs pavienėms šalims, reikalaujantys skirtingų valstybių solidarumo vykdant rizikų kontroliavimą, pvz.: *„Grėsmę aplinkai keliančios cheminių ginklų kapavietės Baltijos jūroje turi būti tarptautinės bendruomenės reikalas“* (L, 2007 09 28). Nepaisant to, jog rizikos diskursas tarptautinės arenos veikėjus diskursyviai sieja su reikšmingomis rizikos valdymo pozicijomis, kai kuriuose diskurso fragmentuose jis taip pat sėja abejones jų veiklos tikslingumu ir motyvais. Pavyzdžiui, diskurse dalyvaujantys specialistai kritiškai vertina vienos iš tarptautinių visuomenės organizacijų vaidmenį sveikatos rizikų krizės metu, pvz.: *„Šveicarų imunologas Bedas Stadleris, cituojamas Lietuvos žiniasklaidos, sako, kad sėdama paniką dėl Ebolos, PSO gali surinkti reikiamas lėšas, o farmacijos įmonės – iš to užsidirbti“* (D, 2014 10 16). Rizikos komunikavimo procese vartojami specialistų komentarai apriboja diskurso teikiamų prasmų suvokimą, pasiūlo tam tikrus rizikos pranešimo interpretavimo būdus.

Dar vieną ekspertų kategoriją atstovaujanti veikėjų grupė apima specialiąsias tarnybas – valstybės institucijas, atsakingas už visuomenės saugumo užtikrinimą (pvz., policijos, ugniagesių, greitosios pagalbos medikų tarnybas). Jeigu prieš tai aptartų veikėjų veikla gali būti siejama su strateginiais veiksmais, tai specialiųjų tarnybų atstovai dažniausiai veikia operatyviai, dėl profesinių įsipareigojimų tiesiogiai valdydami riziką. Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė rodo, jog šie veikėjai taip pat dalyvauja diskursyviose rizikos problemų apibrėžimo procesuose, skaitytojus įspėdami apie galimas grėsmes. Nustatyta, jog intensyvesniu komunikavimu pasižymi Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas savo pranešimais spaudai periodiškai įspėjantis dėl gaisro (pvz., žaibų, netvarkingų šildymo sistemų) ar kita (pvz., plono ledo, pūgų) rizika siejamų pavojų, pvz.:

„Ugniagesiai įspėja žmones nerizikuoti lipti ant ledo ir prašo ilgąjį savaitgalį atsisakyti pramogų ant jo. Kaip pažymima Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo

departamento (PAGD) pranešime spaudai, net ir esant storam ledo sluoksniui, jis gali būti pavojingas“ (L, 2009 02 12).

„Kad būtų išvengta skaudžių nelaimių, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas nori priminti ir patarti gyventojams, kaip elgtis prie vandens telkinių“ (L, 2011 08 19).

Galima teigti, jog visuomenės saugumą užtikrinančių institucijų nariai naujienų žiniasklaidą naudoja kaip priemonę, kuria galima stiprinti individų budrumą, atkreipti dėmesį, užkirsti kelią neatsargiam elgesiui. Aiškūs, glausti, rekomendaciniai pranešimai didina visuomenės narių supratimą ir leidžia žmonėms imtis praktinių veiksmų siekiant apsaugoti save prieš, per ir po krizės (Sutton ir kt., 2011). Šie diskurso dalyviai, lyginant su kitais veikėjais, išsiskiria rekomendaciniu bei patariamuoju savo pasisakymų pobūdžiu, o tai įprasmina jų, kaip visuomenės saugumą palaikančių institucijų, veiklą, pvz.:

„Policijos pareigūnai ragina žmones keičiant pinigus, neiti į bankus vieniems, paprašyti, kad juos palydėtų artimieji ar kaimynai. Nereikėtų girtis aplinkiniams apie keičiamas pinigų sumas. Prie paštų ar bankų reiktų vengti išsitraukti grynus pinigus, perskaičiuoti juos, ar kitaip akivaizdžiai demonstruoti, kad žmogus su savimi turi daug grynų pinigų“ (L, 2014 12 30).

„Kadangi šį savaitgalį šalyje prognozuojama galima perkūnija, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas pataria gyventojams, kaip saugotis nuo žaibų. Anot pranešimo, žaibuojant ir griaudžiant geriau pasilikti namuose, uždaryti langus, duris, dūmtraukių sklendes, ventiliacines angas, kad nebūtų skersvėjų, galinčių pritraukti kamuolinį žaibą. Būtina išjungti visus elektros prietaisus, atjungti antenas...“ (D, 2006 07 21).

Galima paminėti, kad rizikos diskurse kuriamas specialiųjų tarnybų atstovų įvaizdis yra prieštaringas. Kai kuriais atvejais šie veikėjai yra siejami su heroizmo apraiškomis, visuomenės gelbėtojų įvaizdžiu, pvz.:

„Artėjantis savaitgalis ugniagesiams vėl kelia nerimą. Penktadienį sinoptikai prognozuoja, kad Lietuvoje dar bus šilta ar net karšta, todėl nemažai šalies gyventojų vėl patrauks prie vandens telkinių. Deja, praėjusį Žolinės savaitgalį ne vienerios maudynės pasibaigė tragiškai, o gelbėtojai iš vandens telkinių ištraukė net 6 nuskendusius žmones ir 2 skęstančiuosius išgelbėjo. Beje, šiemet gelbėtojai iš vandens ištraukė 128 skenduolius, iš jų net 8 vaikus“ (D, 2011 08 19).

Tačiau taip pat reikia paminėti, kad diskurse taip pat kuriamas ir neatsakingų, individų problemas ignoruojančių, specialiųjų tarnybų atstovų įvaizdis. Šiuo atveju rizikos diskursas sąlygoja nepasitikėjimo visuomeninėmis sistemomis, atsakingomis už individų saugumą, kūrimą, pvz.:

„Smurtas šeimoje: gatvėje moterys saugesnės nei namie <...> Policininkai vyrą po incidento rasdavo taikiai gulintį, taigi apsisukdavo ir išeidavo. „Kiekvieną kartą policijoje turėdavau įrodinėti, kad iš tiesų esu skriaudžiama. Po mano pareiškimo vyrą į nuovadą turėdavau iškviesti pokalbiui. Skambina jam, o jis nekelia ragelio. Paskambina kitą kartą – vėl nekelia. Po to jį tiesiog pamiršta“, – guodžiasi moteris. Pabėgusi iš namų, ji užsuko į policiją patarimo, kaip apsisaugoti, kad vyras nesusižinotų dabartinio adreso. „Kai veršis, tuomet ir žiūrėsime“, – tesulaukė atsakymo“ (L, 2006 08 28).

Diskursyvus rizikos valdytojų įvaizdžio formavimas yra susijęs su platesniais socialiniais atoveiksmiais, formuojančiais individų nuostatas jų atžvilgiu. Vienas iš jų gali būti siejamas su pasitikėjimo dimensija. Kaip pastebi Goldsmith'as (2005), visuomenės pasitikėjimas policija gali padidinti šios institucijos darbo efektyvumą, taip pat policijos atliekamų veiksmų legitimaciją. Kai žmonės policijos veiksmus suvokia kaip teisėtus (arba patikimus), jie kooperuojasi ir kuria efektyvesnius veikimo būdus.

Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė atskleidžia dviprasmišką rizikos diskurse dalyvaujančių specialistų – ekspertų vaidmenį (mokslininkų, specializuotų ar specialiųjų institucijų atstovų). Viena vertus, jie yra reprezentuojami kaip reikšmingi rizikos valdymo proceso dalyviai, pasižymintys išskirtinėmis kompetencijomis, specializuotu, geresniu žinojimu. Kita vertus – jų nuomonės išsiskiria vertinant tuos pačius probleminius dalykus. Šiuo atveju naujienų rengėjai pabrėžia ekspertų nuomonių išsiskyrimus, mokslo kontraversijas, kurių sprendimų priėmimo atsakomybė yra priskiriama patiems individams, pvz.: „*Plūstant prieštaringai informacijai reikia pasikliauti ne tik specialistais, bet ir savo galva. Kaip paprastam žmogui nesusipainioti, kai vieni, gąsdindami vėžiu, ragina teptis kremais nuo saulės, o kiti dėl tos pačios priežasties pataria jų nenaudoti?*“ (D, 2010 06 19). Kaip pabrėžia Denny (2005), oficialių ekspertų skirtingos nuomonės yra viena iš pagrindinių problemų, su kuriomis susiduria žurnalistai kurdami naujienas. Literatūroje egzistuoja skirtingos požiūrių stovyklos, aiškinančios, kodėl skirtingų ekspertų nuomonės išsiskiria vertinant tuos pačius dalykus. Remiantis tradiciniu požiūriu galima teigti, jog nuomonių nesutapimai atsiranda dėl ekspertų nekompetencijos bei (ne)tyčinio šališkumo, atsirandančio dėl ideologijų, požiūrių skirtumų ar privačių interesų (Hammond, 1996). Tuo metu alternatyvaus požiūrio atstovai pabrėžia, kad nesutarimai gali atsirasti net ir tarp kompetentingų ir nešališkų ekspertų. Egzistuojantys skirtumai tampa kompleksiško, dinamiško, netikrumais persmelkto, besikeičiančio pobūdžio realaus pasaulio problemų išdava. Ekspertai šias problemas aiškina skirtingai (Mumpower ir Stewart, 1996).

Valdžios atstovai. Kita rizikos diskurso veikėjų grupė apima socialinius veikėjus, kurie visuomenėje užima galios pozicijas: politikus, vyriausybių ir ministerijų savivaldos atstovus. Šie veikėjai yra atsakingi už valstybės politikos formavimą, koordinavimą, kontroliavimą. Valdančiojo elito rankose koncentruojama simbolinė galia, o sprendimų priėmimo teisė įgalina juos dalyvauti socialiniame grėsmių konstravimo procese. Tyrimo duomenys rodo, kad šios kategorijos veikėjų teiginiai / nuomonės dažniau yra girdimi ekonominių (38 koduotos citatos iš 129) bei politinių (42 koduotos citatos iš 101) rizikų teminiuose diskursuose. Kaip pažymi Douglas (2003, p. 13), šiais laikais būtų keista įsivaizduoti visuomenę, kurioje rizikos diskursas nebūtų politizuotas.

Remiantis kokybine žiniasklaidos tekstų analize pastebima, kad valdžios atstovai diskursyviai yra įtraukiami į rizikų apibrėžimo bei valdymo klausimų nagrinėjimo situacijas. Pirmuoju atveju naujienų rengėjai aktyviai įtraukia šalių lyderius ar kitus aukšto rango pareigūnus į diskursą, kurio metu šie veikėjai „perspėja“, „informuoja“, „išreiškia nerimą“ dėl potencialių politinių, ekonominių, sveikatos, socialinių ir kt. grėsmių. Šie rizikos komunikacijos fragmentai dažniausiai

yra lydimi personifikuoto diskurso veikėjų įvardijimo, kurio metu jie yra susiejami su sociopolitiniu kontekstu, turimomis socialinėmis pozicijomis, pvz.:

„JAV prezidentas Barackas Obama penktadienį perspėjo, kad „al Qaeda“ turi daugiau galimybių smogti Europai negu Jungtinėms Valstijoms, ir paragino savo sąjungininkes NATO prisidėti prie JAV pasirinktos karo Afganistane strategijos“ (D, 2009 04 03).

„Jungtinių Tautų (JT) generalinis sekretorius Ban Ki-moonas griežtai pareikalavo nutraukti ginklų tiekimą Sirijai ir įspėjo, kad krizė kelia pavojų viso regiono stabilumui <...> Ban Ki-moonas sakė esąs labai susirūpinęs dėl besitęsiančio ginklų tiekimo Sirijos vyriausybės ir opozicijos pajėgoms“ (D, 2012 10 08).

„NATO karinių pajėgų vadas Europoje Philipas Breedlove mato grėsmę, kad Maskva pagal Ukrainos modelį gali pakartoti destabilizacijos scenarijų ir kitose Rytų Europos valstybėse“ (D, 2014 08 17).

„Lietuvos ir Lenkijos prezidentai ragina surengti NATO 4 straipsnio konsultacijas, nes Rusijos veiksmai kelia grėsmę viso regiono saugumui“ (D, 2014 03 23).

Galima teigti, kad valdančiojo elito atstovai, taikydami retorines strategijas, vykdo diskursyvų visuomenės išorinio priešo (-ų) konstravimą. Pasak Payne (2005), šiuolaikinė žiniasklaida neabejotinai yra „karo priemonė“, padedanti vyriausybėms laimėti vidaus ir tarptautinės visuomenės nuomonę. Šalių politiniai lyderiai, pasinaudodami jiems suteikiama balso teise, teikia pranešimus, kritiškai vertinančius kitų šalių veiksmus, juos apibrėždami kaip neatsakingus ir keliančius grėsmę, pvz.: „Aukšto rango Kremliaus pareigūnas ketvirtadienį pareiškė, kad Jungtinių Valstijų planai aprūpinti kai kurias strategiškai svarbias raketas nebranduoliniais užtaisais yra „neatsakingi“ ir „ypatingai pavojingi““ (L, 2006 05 11). Kai kuriais atvejais naujiųjų erdvė tampa diskursyvia dialogine konflikto zona, kuri rodo, kiek diskursas yra pakantus skirtingų nuomonių sąveikai. Galima daryti prielaidą, jog internetinės naujiųjų žiniasklaidos rizikos diskursas yra gana atviras, nes leidžia skirtingiems veikėjams konstruoti skirtingas tos pačios realybės pažinimo versijas, pvz.:

„Baltųjų rūmų duomenimis, Irano kariniai kateriai savaitgalį vos neišprovokavo susišaudymo su JAV laivais. Penki Irano kateriai Hormūzo sąsiauryje apsupo tris JAV laivus ir radijo ryšiu agresyviai jiems grasino. JAV vyriausybė kalba apie „rimtą incidentą“ ir „neatsakingus bei potencialiai priešiškus“ Irano veiksmus. Tuo tarpu Irano užsienio reikalų ministerija pareiškė, kad tai buvo „įprastas ir natūralus“ elgesys (D, 2008 01 08).

Tyrimo duomenų analizė rodo, kad rizikos diskurse veikiantys valdžios atstovai neapsiriboja vien išorinių, su kitų šalių politika susijusių priešų konstravimu, juos pristatant kaip rizikos šaltinius. Naudodamiesi diskursyviomis ištartimis, valdžios elitas pavojingo „kito“ etiketę priskiria taip pat ir pavieniams individams ar jų grupėms: teroristams, pabėgėliams, imigrantams ar net kultūros „produktams“, pvz.:

„„Kinai okupuoja Rusiją“ <...> Čia vykstanti kinų ekonominė ir demografinė invazija Rusijos valdžios jau seniai laikoma gana rimta grėsmė šalies nacionaliniam saugumui. Dar prieš dvejus metus dabartinis šalies premjeras Vladimiras Putinas pareiškė: „Jei artimiausioje ateityje mes nesiimsime

praktinių žingsnių, vystydami Tolimųjų Rytų regioną, po kelių dešimtmečių gyventojai čia kalbės kiniškai, japoniškai arba korėjietiškai“ (D, 2009 07 22).
„Irano vadovybės įsitikinimu <...> Vakarietiški žaislai esą yra pavojus ir turi būti uždrausti“ (D, 2008 04 29).

Rizikos diskurso fragmentuose matyti, jog dalis jame veikiančių valdžios atstovų yra reprezentuojami kaip aktyvūs subjektai, siekiantys prisidėti prie rizikų valdymo praktikų, žadantys egzistuojančių problemų sprendimų paieškas, pvz.:

„Vokietijos kanclerė Angela Merkel pirmadienį pareiškė, jog euro zonos šalių valstybės skolų krizė Europą įklampino į turbūt sunkiausią padėtį nuo pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos <...> Politikė pažadėjo padaryti viską, kas jos galioje, kad tokiam scenarijui užkirstų kelią“ (D, 2011 11 14).

„Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka penktadienį pavartojo terminą „katastrofa“, patikindamas gyventojus, kad valdžia pasiryžus adekvačiai reaguoti į bet kuriuos iššūkius, gilėjant finansų krizei, ir pažadėjo neleisti pasikartoti „arabų pavasariui“ (D, 2011 06 19).

Kai kuriais atvejais galima išvelgti, jog diskurso dalyviai savo aktyvų veikimą išreiškia per rizikos problemos komunikavimą, tačiau konkrečių veiksmų vykdymo atsakomybę jie priskiria kitiems, pvz.: *„Didžiosios Britanijos premjeras paragino Europos politikus imtis skubių priemonių, siekiant stabilizuoti situaciją bankininkystės sferoje. „Per artimiausias kelias savaites būtina imtis visų būtinų veiksmų, kad būtų sustiprinti bankai Europoje, sukurti būtiną apsaugą, kad euro zona galėtų įveikti savo skolų problemas. Tai būtina padaryti jau dabar“ (D, 2011 10 03).*

Hamelink'as (1985) mano, jog geriausias būdas pateisinti egzistuojančią socialinę tvarką – mobilizuoti individus aktyviam jos palaikymui. Reikia pasakyti, jog rizikos diskurse atsispindi politinių veikėjų siekiai formuoti palankų savo įvaizdį visuomenės narių akyse save tapatinant su eilinių individų situacija, pvz.: *„Turės mažinti išlaidas ir Užsienio reikalų ministerija bei diplomatai. Aš jau esu išpėjęs savo kolegas, kad mums reikės susiveržti diržus, kaip susiveržia mokesčių mokėtojai, – kalbėjo V. Ušackas“ (D, 2008 12 12).* Visuomenės parama taip pat yra svarbi tiems politikos dalyviams, kurie veikia turėdami siekį išsilaikyti valdžioje, pvz.: *„Susirūpinęs, kad tokia kritika [nepakankama šalies karinė parengtis] nepakenktų valdančiajai Piliečių platformos partijai per artėjančius rinkimus į Europarlamentą, premjeras Donaldas Tuskas pažadėjo stiprinti šalies gynybines galias“ (L, 2014 03 15).*

Dar viena tyrimo metu nustatyta nagrinėjamos veikėjų kategorijos diskursyvi ypatybė gali būti siejama su kritikos bei kaltės dimensijomis bei pasyviu³⁷ valdančiųjų dalyvavimu rizikos diskurso vyksme. Kai kurie žiniasklaidos tekstai pasižymi akivaizdžiu moraliniu tonu kaltinant valdžios atstovus abejingumu, visuomenės problemų ignoravimu arba sąmoningu jų interesus atitinkančių sprendimų priėmimu, pvz.:

„Kodėl valdžia lieka abejinga gyventojų prašymui? Dar prieš savaitę Kauno rajono savivaldybės prašėme susprogdinti Neries upėje susidariusias ledų sangrūdas, tačiau atsakymo nesulaukėme, tik žiniasklaidoje perskaitėme, jog to

³⁷ Diskurso veikėjai dažniau yra tik minimi, o ne tiesiogiai cituojami.

padaryti negalima dėl to, jog tai nesaugu – teritorijoje išvedžiotos komunikacijos, stovi sodo nameliai“ (D, 2011 02 23).

„Kelių tam dar galima užkirsti, jei tik Ukrainos valdžia tinkamai reaguotų į daugėjančius nerimo ženklus“ (L, 2014 09 04).

Kai politikai sugalvoja įvesti naują mokestį, dažniausiai jie teigia, kad mokestis bus žemas ir bus taikomas tik siaurai grupei žmonių. Tai gali užmigdyti mokesčių mokėtojus, kurie nepastebės pavojaus, slypinčio naujuose mokesčiuose“ (D, 2013 07 03).

„Žmones suklaidino politikai, energingai aiškinę, kad asbesto problema galima išspręsti, panaudojant ES fondų lėšas“ (D, 2006 05 11).

„Kad kaimo žmonės šalo, o dabar palikti tamsoje, rodo Savivaldybės neūkiškumą“ (D, 2010 03 06).

Pasak Lupton (1999), atsakomybė už rizikų sukūrimą ir valdymą visų pirma yra priskiriama žmonėms, o ne lemčiai ar likimui, todėl vėlyvosios modernybės sąlygomis dažniau domimasi, kokiais būdais yra priskiriama kaltė už rizikas. Galima teigti, jog diskursyvus kaltės priskyrimas rizikos diskurse egzistuoja kaip neišpildytų lūkesčių ir priskiriamos atsakomybės neatitikimo rezultatas. Valdžios atstovai diskursyviai siejami su rizikos valdytojų pozicijomis yra suvokiami kaip subjektai, turintys kontroliuoti pavojus ir taip apsaugoti savo visuomenę. Esant priešingai situacijai, rizikos diskurse pasigirsta visuomenės nusivylimo ir abejingumo tonai, pvz.: *„Apnuodytų kaimiečių sveikata valdžios nedomina <...> Kai užėinu į Marijampolio ambulatoriją, matau būrius vaikų. Niekas garsiai nekalba, kodėl jų tiek daug pas mus serga. Tik suaugusieji skundžiasi pablogėjusia sveikata po gaisro pesticidų sandėlyje gyvenvietės pašonėje. Bet valdžiai tai nė motais“*, – tvirtino šiame Vilniaus rajono kaime sutiktas Stanislavas Baranovskis (L, 2007 02 09).

Privataus sektoriaus atstovai – tai dar viena rizikos diskurso veikėjų kategorija. Šios grupės narių nuomonės viešojoje diskusijoje apie įvairias rizikas yra girdimi rečiau (56 koduotos citatos iš 721), lyginant su anksčiau aptartomis veikėjų grupėmis. Kaip teigia Beck'as (1992), rizika jau nebėra tik tamsioji galimybės pusė, pati rizika tampa verslo galimybe. Tyrimo duomenys rodo, jog verslo atstovų dalyvavimas rizikos diskurse yra susijęs su skirtingais jų įtraukties būdais. Galima daryti prielaidą, jog pastarieji atskleidžia savanorišką (pvz., „dalijasi žiniomis“, „rekomenduoja“) bei priverstinį (pvz., „atkakliai tvirtina“, „visais įmanomais būdais gina“) dalyvavimą viešojoje diskusijoje.

Analizuojant medžiagą pastebima, jog dalis nagrinėtų žiniasklaidos tekstų pristato teigiamą arba neutralų verslo subjektų vertinimą, kuris gali būti siejamas su tikslingu, savanorišku įsitraukimu į viešą diskusiją rizikų atžvilgiu. Remiantis empirine medžiaga nustatyta, jog skirtinguose sektoriuose veikiančių įmonių atstovai diskursyviai yra reprezentuojami kaip tam tikros srities ekspertai, visuomenei teikiantys informaciją apie skirtingų pobūdžio rizikų situacijų analizę ir jų relevantiškumą vietiniam kontekstui. Šių veikėjų pasisakymai yra grindžiami jų užsakomaisiais tyrimais, statistikos duomenimis arba specializuoto pobūdžio teiginiais, pvz.:

„78 proc. mobiliųjų telefonų savininkų nepaiso gaisro pavojaus ir visada arba dažnai savo įrenginius krauna naktį, kai patys miega. Tokią tendenciją atskleidė

draudimo bendrovės „If“ Lietuvoje atlikta internetinė apklausa. Tačiau tai retsykiais gali baigtis labai skaudžia nelaime“ (L, 2014 01 22).

„Automobilių perkrautos autostrados ir rajoniniai keliai švenčių dienomis gali tapti tikrais spąstais. Šiais metais Europos bendrovė „ERGO Insurance“ Lietuvoje užfiksavo apie 1000 autoįvykių, į kuriuos patekė automobiliai, buvo sugadinti nepataisoma“ (D, 2014 12 22).

„Svarbiausia – ne skanus, o saugus vanduo <...> Tad kiekvieno mūsų namus pasiekiančio vandens kokybę garantuoja patikimas individualus vandens valymo filtras“, – sakė Virginijus Jancevičius, oficialiosios JAV kompanijos „Aquafilter“ atstovės Lietuvoje, bendrovės „Vandens filtravimo sistemos“ direktorius. Prieš perkant vandens valymo filtrą pirmiausia reikia nustatyti, koks vanduo pasiekia jūsų namus. Vandeni reikėtų ištirti nepriklausomoje laboratorijoje arba nunešti jį į patikimą vandens valymo filtrų įmonę“ (L, 2012 09 16).

Šie diskurso fragmentai leidžia teigti, kad verslo atstovai rizikos diskursą naudoja vadovaudamiesi marketingo tikslais, didindami savo kuriamų produktų arba teikiamų paslaugų žinomumą. Verslas gali kurti riziką ne tik materialia prasme, bet ir diskursyviai (Beck, 1992). Galima išvelgti tai, jog vienas iš pagrindinių šių veikėjų kuriamo diskurso latentinių siekių – poreikio sukūrimas: namus gali nusiaubti gaisras, keliuose galima patekti į nelaimingą įvykį, geriamasis vanduo gali būti kenksmingas ir t. t. Verslo struktūrų komunikuojami naratyvai diskurso vartotojams siūlo jų pačių apibrėžtų rizikų išvengimo galimybes. Kaip pabrėžia Zinn'as ir McDonald'as (2015), didesnis dėmesys rizikos išvengiamumui yra susijęs su draudimo industrijos marketingo kampanijomis, siūlančiomis pasirūpinti visais galimais nepageidaujama įvykių padariniais.

Tyrimo duomenys taip pat leidžia paminėti rizikos komunikacijos metu projektuojamos įmonių socialinės atsakomybės apraiškas, dėl kurių viešojoje erdvėje galima kurti ir palaikyti pozityvų įmonės įvaizdį, prisidėti prie rizikų prevencijos. Šiuo atveju diskursas leidžia konstruoti savo klientų saugumu besirūpinančio, patikimo paslaugų teikėjo įvaizdį, pvz.:

„Pinigus ar prisijungimo prie banko sąskaitų duomenis įvairiais būdais bandantys išvilioti telefoniniai sukčiai į savo pinkles kasmet įtraukia nemažai naujų aukų. Norėdama apsaugoti vartotojus, telekomunikacijų bendrovė „Bitė Lietuva“ dalinasi žiniomis apie pastebėtus populiariausius apgaulės būdus ir patarimais, kaip apsisaugoti nuo telefoninių sukčių. „Norime, kad vartotojai atpažintų dažniausiai pasitaikančias apgaulių situacijas ir taip išvengtų potencialių rizikų. Kiekviena telefoninių sukčių gudrybė gali būti demaskuojama, tiesiog reikia daugiau kalbėti apie standartinius telefoninių apgavysčių atvejus ir išpėti galimas aukas“, – sako „Bitė Lietuva“ atstovė ryšiams su visuomene Raminta Rimkienė“ (D, 2012 09 16).

Remiantis Lašo (2017) atlikto tyrimo rezultatais pastebima, jog latentinius reklamos siekius inkorporuojantys straipsniai yra pakankamai dažna dienraščių kasdienybės dalis. Galima daryti prielaidą, jog ir šio pobūdžio straipsniai taip pat yra susiję su užslėptos reklamos tikslais arba bent jau netiesioginiu įmonės įvaizdžio stiprinimu.

Antroji verslo subjektų diskursyviais praktikas reprezentuojanti straipsnių dalis yra siejama su kritišku verslo atstovų veiklos vertinimu. Atsižvelgiant į tai, kad kai kuriuose tekstuose verslo organizacijos yra tik paminimos, šaltiniai cituojami netiesiogiai bei kritikuojami, yra daroma prielaida, jog šiuo atveju verslo atstovai į rizikos diskursą įsitraukia nesavanoriškai.

Pasak Beck'ą (1992), verslas prisidėjo prie pavojų kūrimo per nesuvaržytą, neapgalvotą globalios industrializacijos plėtrą. Kokybinė žiniasklaidos tekstų analizė rodo, jog dalis straipsnių verslo atstovams priskiria kaltinamųjų socialinę poziciją. Jie yra kritikuojami dėl neatsakingos, žmonėms ir aplinkai pavojų keliančios veiklos, pvz.:

„Marijampolį nuodija ne tik pesticidų sandėlis, bet ir bendrovė „Vilniaus paukštinys“ Rudaminioje. Žmonės taip pat skundžiasi ir dėl smarvės, sklindančios iš paukštyno, dėl to taip pat sutrinka sveikata“ (L, 2007 02 09)
„Pastarosiomis dienomis Lenkijoje dėl gamyklos „Jelfa“ vaistų, kurių prieš keletą mėnesių įsigijo Lietuvoje žinoma bendrovė „Sanitas“, patikimumo verda tokios aistros, kokių lenkai seniai nematė. Net buvo svarstoma, ar nevertėtų gamyklą sustabdyti. Mat paaiškėjo, kad iš jos į vaistines, ligonines bei pacientų namus iškeliavo ampulės „Corhydron“ nuo astmos ir alergijos, į kurių sudėtį per klaidą pateko žmonių gyvybei pavojingo komponento“ (L, 2006 11 10).

Tyrimo duomenys leidžia teigti, jog diskursyviai vykstančiame kaltės priskyrimo žaidime verslo atstovai yra linę remtis problemos neigimo strategija, kurios tikslas yra priversti abejoti iškelto rizikos egzistavimu, pvz.:

„Chemijos pramonės atstovai, savo ruožtu, atkakliai tvirtina, jog bisfenolio dozės yra per mažos, kad veiktų žmogaus organizmą. Jiems pritaria britų mokslininkai: nėra jokios priežasties nustoti naudoti plastikinius butelius, nes tyrimų rezultatai dar negalutiniai ir bus svarstomi. Tačiau tie, kuriuos išgąsdino amerikiečių mokslininkų skelbiamos išvados, gali naudoti alternatyvius aplinkos neteršiančius ar, dar sveikesnius – stiklinius butelius“ (D, 2008 02 04).
„Kosmetikos priemonių gamintojų asociacija su tyrimo išvadomis nesutinka, motyvuodama tuo, kad mokslininkai tyrė kosmetinių komponentų poveikį pelėms, o ne žmonėms“ (D, 2012 08 24).
„Tačiau kontraceptikai tapę verslo objektu, kurį gamintojai visais įmanomais būdais gina. Gamintojų užsakytų mokslinių tyrimų, inicijuojamų ir finansuojamų farmacinių kompanijų, rezultatai, jo teigimu, visada yra pozityvūs“ (D, 2013 05 01).

Van Dijk'o (1992) teigimu, neigimas yra gynybos strategijos dalis, suponuojanti tiesioginius arba netiesioginius kaltinimus. Žmonės (arba kiti subjektai) gali būti kaltinami dėl įsitraukimo į neigiamą veiklą, įstatymų, socialinių normų pažeidimų ar turimų asmenybės bruožų. Rizikos diskurse verslo atstovai yra kaltinami dėl jų vykdomos neatsakingos veiklos, kuriamos nesaugios produkcijos, kuri gali neigiamai paveikti visuomenės narių sveikatą ir aplinką. Galima teigti, kad žiniasklaida verslo subjektus veikia dvejopai. Viena vertus, gąsdinimu ir baime pagrįstas marketingas padeda įbauginti visuomenę, jos narius verčia pirkti verslininkų siūlomas saugumą užtikrinančias priemones. Tačiau kita vertus, viešai egzistuojančios abejonės, nepasitikėjimas bei neužtikrintumas dėl gaminamos produkcijos, nekokybiškų paslaugų ir pan. gali visam laikui verslą pasmerkti.

Trečiojo sektoriaus atstovai. Šiai diskurso veikėjų kategorijai priskiriami pavieniai individai ir jų grupės (bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos ir pan.), dalyvaujančios socialiniame rizikos diskurso konstravime. Pasak Jorgensen ir Phillips (2002), ne visi veikėjai turi vienodas galimybes veikti ir pasisakyti diskurse taip, kad jų nuomonės būtų priimtose. Tyrimo duomenys leidžia remtis šiuo teiginiu ir teigti, jog lyginant su anksčiau aptartomis grupėmis (išskyrus privataus verslo atstovus), visuomenės atstovų balsas rizikos diskurse yra girdimas šiek tiek rečiau (61 koduota citata iš 721). Taip suponuojamos mažesnės veikimo rizikos diskurse galimybės. Galima teigti, jog individų grupės o ne pavieniai individai, dažniau diskurse yra sutinkami apibrėžiant rizikos problemas pvz.:

„Visų gamtosaugos organizacijų asociacija atkreipė ministro dėmesį, kad pavojus Lietuvos gamtai yra labai didelis, didesnis nei paprastai, nes yra daug teisinių aktų, kurie gamtosaugos poreikių neatitinka ir yra atvirai antigamtosauginiai“, – BNS sakė judėjimo „Už gamtą“ vadovas Algirdas Knystautas“ (D, 2011 02 17).

Rizikos diskurse veikiantiems pavieniams visuomenės atstovams dažniausiai yra priskiriama rizikos aukų pozicija, suteikianti pagrindą komunikuoti nerimą dėl savo situacijos. „Buvimas rizikoje“ (pvz., gyvenimas nesaugioje aplinkoje, rizikingos elgesio praktikos) dažnai yra esminė šios grupės veikėjų charakteristika, apibūdinti jų poziciją rizikos diskurse. Nustatyta, jog kai kuriais atvejais rizikos diskursas atskleidžia potencialų gyvenimo kokybės sąlygų pablogėjimą tiems visuomenės nariams, kurie ir taip atstovauja žemiausius jos sluoksnius, pvz.: *„prognozuoja, kad su katastrofiškais atšilimo padariniais visų pirma susidurs pasaulio neturtingieji ir tie, kurie gyvena vandenynų ar jūrų pakrantėse“* (D, 2012 11 21). Pasak Beck'ą (2006), viename iš pamatinių rizikos visuomenės postulatų teigiama, kad „rizika seka neturtinguosius“, t. y. su ja dažniau susiduria neturtingi individai. Tyrimo tekstų analizė rodo, kad nagrinėjamame diskurse veikiantys visuomenės nariai dažniausiai yra reprezentuojami kaip bejėgiai veikėjai, kenčiantys nuo kitų subjektų (pvz., verslo, gamtos jėgų) sukeltų rizikų, pvz.:

„Aš, ačiū Dievui, dar nesergu. Bet mano žmona po gaisro pesticidų sandėlyje pradėjo skystis padidėjusiu kraujospūdžiu bei nuolat skaudančia galva, – pasakojo S. Baranovskis. – Nežinia ir aš kokiomis ligomis senatvėje imsiu sirgti. Juk tai yra nuodai, tačiau niekam tai neįdomu“. Jam antrino ir Tadeušas Žmuidzinovičius. Pasak marijampoliečio, vis daugiau kaimiečių ima skystis alergija, nors prieš keletą metų buvo sveiki“ (L, 2007 02 09).

Kai kurie žiniasklaidos tekstai eilinius visuomenės narius reprezentuoja kaip bejėgius, neturinčius galimybių ir išteklių savarankiškai kovoti su rizikomis, priklausančius nuo kitų valios (pvz., verslo, valdžios atstovų):

„Į Aplinkos ministeriją skambina pagyvenęs žmogus iš provincijos ir teiraujasi, kada gi „pagal grafiką“ ir jo namo šiferinis stogas bus pakeistas nauja danga – be kenksmingo asbesto. Skamba lyg anekdotas. Tačiau suklaidintų gyventojų skambučių – anaipol ne vienas. Ir net ne dešimt. Ekologine bomba norėtų atsikratyti daugelis kaimo gyventojų, tačiau savo lėšomis tai padaryti nėra lengva – vieno stogo dangos pakeitimas kainuotų ne vieną dešimtį tūkstančių litų“ (D, 2006 05 11).

„iš sunkvežimio iškritę konteineriai su azoto, sieros rūgštimi bei natrio hidroksidu ant kojų sukėlė specialiąsias tarnybas ir gerokai įbaugino vietos gyventojus <...> pusantrą kilometro nuo avarijos gyvenančiam Rolandui tokie raminiai nesuteikė ramybės. „Kaip tik tuo metu, kai įvyko avarija, važiavau į namus. Teko sukti per mišką. Vaizdas buvo baisus <...> Ką jie čia mus ramina, jog nėra jokio pavojaus dėl pasipylusių nuodų. Baiminuosi dėl sveikatos. Kai netoli mūsų prieš daug metų nukrito ruso lėktuvas, irgi ramino – esą nieko baisaus, pavojaus nėra. O ir man, ir žmonai, ir dukrai po to ant kūno atsirasdavo įvairių žaizdelių, kurios negijo ištisus metus“, – piktinosi Rolandas“ (L, 2013 11 14).

Remiantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, jog rizikos diskursas reprodukuoja egzistuojančią socialinę tvarką, išryškina takoskyrą tarp dominuojančių ir subordinuotų visuomenės grupių. Eilinių visuomenės narių atitolinimas nuo dalyvavimo priimančioms sprendimams, šiai grupei suteikia tik simbolines diskursyvaus rizikų apibrėžimo galimybes. Beck'o teigimu (2006), rizikos visuomenėje egzistuojantys „rizikų apibrėžimo santykiai“ gali būti traktuojami kaip Markso nagrinėtų gamybos santykių analogas. Šių santykių netolygumai leidžia galingiems veikėjams maksimizuoti rizikas kitiems bei minimizuoti sau. Iš tikrųjų rizikos definicijos yra „galios žaidimas“ (Beck, 2006).

Apibendrinant galima teigti, jog rizikos diskursui yra būdingas veikėjų daugiabalsiškumas su dominuojančiomis kalbėtojų grupėmis. Tyrimo duomenys rodo, jog skirtingos veikėjų grupės pasižymi skirtingu komunikacijos intensyvumu, priskiriamomis socialinėmis pozicijomis. Pasak Allan'ą ir kt., žiniasklaidos komunikuojamas patikimumas ir autoritetas dažniausiai priklauso galingiausiems socialiniams veikėjams (2000, p. 13). Nagrinėtuose šaltiniuose vykstančiame rizikos diskurse lyderiauja ekspertų bei valdančiojo elito atstovų ištartys, dominuojančios rizikos problemų formulavimo ir aiškinimo procesuose. Šios socialinių veikėjų grupės naudodamos diskursą siekia konstruoti jų interesus atitinkančią socialinio pasaulio vaizdinį ir rizikų suvokimą. Šiuo atveju diskursas veikia socialinį pasaulio suvokimą jį apribodamas iki tam tikrų situacijų (Denny, 2005). Galima daryti prielaidą, jog skirtingi diskurso veikėjai jame dalyvauja dėl skirtingų motyvų: siekio palaikyti egzistuojančią socialinę tvarką, atstovauti normatyvines funkcijas, formuoti viešąją nuomonę, mobilizuoti individus, didinti pelną ir pan. Rizikos diskurso veikėjų analizė atskleidžia, kokie socialiniai veikėjai visuomenėje turi galią kalbėti, taip pat, kurie iš jų lieka vykstančio diskurso užribyje. Tyrimo duomenys rodo, jog visuomenės atstovai – individai ar jų grupės – kur kas rečiau diskursyviai yra reprezentuojami kaip rizikų problemas apibrėžiantys ar aiškinantys veikėjai. Daugeliu atvejų pastarieji yra pristatomi kaip potencialios rizikų aukos, kuriomis jie tampa tiek dėl savo pasirinkimų, tiek dėl išorinių sąlygų. Rizikos diskurso veikėjai taip pat netolygiai yra pasiskirstę teminiuose rizikos diskursuose (žr. 3.7 lentelę). Pavyzdžiui, sveikatos ir aplinkosaugos rizikų diskurse dominuoja specialistai ir mokslininkai. Valdžios atstovų nuomonės dažniausiai naudojamos komunikuojant ekonomines ir politines rizikas. Trečiojo sektoriaus atstovai praktiškai nedalyvauja diskusijose apie technologines rizikas.

3.7 lentelė. Rizikos diskurso veikėjų reprezentavimo intensyvumas pagal koduotų citatų dažnius

Diskurso veikėjų kategorijos	Aplinko- saugos RD	Ekono- minių RD	Politi- nių RD	Socialinių RD	Sveikatos RD	Technolo- ginių RD	Iš viso:
Mokslininkai	28	3	7	2	40	9	89
Politikai	8	18	19	7	6	6	64
Specialiųjų tarnybų atstovai	16	6	12	9	3	2	48
Specialistai	31	37	12	19	71	16	186
Verslo atstovai	3	14	1	4	16	18	56
Visuomenės atstovai	9	6	2	3	7	1	28
Vyriausybės, ministerijų atstovai	14	20	23	5	14	18	94
Religinės organizacijos, idėjiniai lyderiai	2	0	3	4	0	0	9
Tarptautinės organizacijos	9	11	13	3	25	3	64
Savivaldos atstovai	6	4	0	2	1	3	16
NVO, sąjungos	5	6	3	5	13	1	33
Kiti	6	4	6	6	5	7	34
Iš viso:	137	129	101	69	201	84	721

Žiniasklaidos tekstų analizė leidžia teigti, jog analizuoto rizikos diskurso vyksmas yra grindžiamas prieštaromis. Diskursyviai konstruojamos ištartys suponuoja: „mokslas ne visuomet yra patikimas, ekspertai žino, tačiau klysta, valdantieji galėtų padėti, tačiau ignoruoja ir išlieka abejingi, verslas rūpinasi savo klientais, tačiau už jų nugaros sukčiauja, pamina savo socialinę atsakomybę bei veikia vedini utilitaristinių motyvų“ ir t. t. Rizikos diskurse atsiskleidžiančios prieštaros padeda kurti ir palaikyti nepasitikėjimo ir neužtikrintumo kultūrą, vaizdinį visuomenės, kurioje niekuomet negali būti iki galo saugus ir užtikrintas.

3.4 Baigiamoji diskusija

Kritinės diskurso analizės atstovai teigia, jog diskursą ir jį supantį socialinį pasaulį jungia abipusis ryšys (Jorgensen ir Phillips, 2002). Remiantis šiuo požiūriu galima daryti prielaidą, kad šiame disertaciniame tyrime nagrinėjamas rizikos diskursas taip pat bent iš dalies atspindi bendresnius Lietuvos visuomenės socialinius bruožus bei šalies specifiką. Šiame poskyryje yra pateikiamos disertacijos autorės apibendrinančios interpretacinės išvalgos, leidžiančios patvirtinti suformuluotus ginamuosius teiginius.

Taigi, šio tyrimo rezultatai suteikia galimybę teigti, jog Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos 2006–2014 m. rizikos diskursas atspindi didėjančią viešą įvairialypės rizikos suvokimą, kurį užčiuopti padeda intensyvėjanti skirtingų rizikų komunikacija. Svarbu paminėti, kad tiriamuoju laikotarpiu stebima rizikos diskurso plėtra labiausiai yra sietina su didėjančiais sveikatos rizikų diskurso mastais. Kaip teigia Zinn'as (2010, p. 114), pagrindinis rizikos visuomenės teorijos hipotezės teiginys pabrėžia augantį rizikos aktualumą. Kitose šalyse atliktų studijų rezultatai atskleidžia įvairiose masinėse žiniasklaidos priemonėse intensyvėjančią rizikos komunikaciją (pvz., Zinn, 2010; Zinn ir McDonald, 2016). Galima daryti prielaidą,

jog tyrimo metu užfiksuota nuosaiki viešų diskusijų apie riziką plėtra žymi didėjančių Lietuvos visuomenės reflektyvumą bei judėjimą rizikos visuomenės būvio link. Tai leidžia iš dalies pritarti pirmajam disertacijos ginamajam teiginiui. Galbūt mūsų visuomenė pamažu tampa savikritiškesnė. Galbūt vis dažniau naujienų darbotvarkėje pasirodantys rizikos pranešimai gali būti suvokiami kaip sauguminimo (angl. *securisation*) praktikų artefaktai, rodantys, jog rizika grindžiamas mąstymas pamažu apima vis daugiau socialinio gyvenimo sričių. Tyrimo metu identifikuota socialinių rizikos reprezentacijų įvairovė rodo, kad rizikos klausimai nėra apribojami vieno teminio diskusijų lauko rėmuose. Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje 2006–2014 m. vykusiam rizikos diskurse persipina ir tarpusavyje sąveikauja skirtingų sričių rizikų reprezentacijos, kurių visuma formuoja tam tikrą rizikų darbotvarkę. Reprezentuojamas rizikos situacinis įvairumas leidžia kalbėti apie diskursyviai kuriamą nuolatinio „buvimo rizikoje“ jausmą, kylantį iš supratimo, jog vis mažiau lieka vietų, situacijų ar sprendimų, kurie leistų jaustis visiškai saugiam ir užtikrintam.

Nepaisant kai kurių akivaizdžių sąsajų su rizikos visuomenėms priskiriamais bruožais, nagrinėto rizikos diskurso fragmentai rodo, kad tiriamajam kontekstui taip pat vis dar išlieka aktualūs ir modernių visuomenių prioritetai, pvz., ekonominės gerovės užtikrinimo siekis. Tad galima teigti, jog nors analizuotas rizikos diskursas atskleidžia rizikos visuomenei būdingus bruožus, atskiri jo fragmentai taip pat atskleidžia ir modernios visuomenės dvasios gyvavimą. Visa tai leidžia kalbėti apie fragmentišką visuomenės transformaciją naujo būvio link arba apie teorinėje darbo dalyje nagrinėtos „dvigubos rizikos visuomenės“ egzistavimą. Remiantis nacionalinės mokslo programos „Modernybė Lietuvoje“ (LR švietimo ir mokslo ministerija, 2016) pateikta mūsų šalies esamos situacijos analize galima teigti, jog modernybės problema Lietuvos visuomenėje yra prieštaringa ir kelianti daugybę klausimų. Lietuvos atvejis ypatingas tuo, kad visi daugialypiai socialiniai ir kultūriniai procesai yra vykę ir tebevyksta netolydžiai, dažnai – itin koncentruotais proveržiais, šuoliais (ten pat). Kitų Lietuvos mokslininkų daromos išvados taip pat leidžia kalbėti ir apie nevienalytės refleksyvios šalies visuomenės formavimąsi (pvz., Leonavičius, Ozolinčiūtė, 2015; Leonavičius ir Genys, 2017). Tačiau apibendrintai kalbant apie socialinę visuomenių raidą svarbu pripažinti, kad nėra aiškaus, apibrėžto visuomenių raidos scenarijaus rizikos visuomenės link. Kaip teigia Zinn'as (2008, p. 48), visuomenės gali niekada nepasiekti iki galo išsivysčiusios rizikos visuomenės ar refleksyvios modernybės, tačiau gali egzistuoti skirtingos modernybės formos, susijusios su socialiai kuriamomis bei valdomomis rizikomis ir netikrumais. Nors atliktas tyrimas negali ir nesiekė nusakyti aiškios tiriamos visuomenės pozicijos socialinių transformacijų kontekste, jo rezultatai rodo, kad kitose išsivysčiusiose šalyse vykstantys procesai neaplenkia ir Lietuvos visuomenės.

Šiame disertaciniame darbe pagrindinis dėmesys buvo skiriamas internetinės naujienų žiniasklaidos vykdomos rizikos komunikacijos analizei. Žiniasklaidos lauke vykdoma rizikos komunikacija tampa priemone, medijuojančia individų patirtis, pristatančia individams daugelį pavojų, su kurių dalimi realybėje jie gali net nesudurti. Pasak Genio (2017, p. 167), žiniasklaidas diskursą galima interpretuoti kaip tam tikrą įvykį, kuriuo reguliuojamas visuomenės santykis su egzistuojančiais

neapibrėžtumais. Gauti duomenys atskleidžia dominuojančias naujienų žiniasklaidos socialinio rizikos konstravimo praktikas bei jų įgalinamo socialinės rizikos amplifikacijos reiškinių kontūrus. Tyrimo radiniai suteikia galimybę patvirtinti disertacinio darbo ginamąjį teiginį, pasak kurį, internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykstančio rizikos diskurso socialiniam konstravimui vartojama verbalinė retorika padeda diskursyviai amplifikuoti komunikuojamą riziką. Įvairių technikų naudojimas kuriant socialinių rizikų reprezentacijas, naujienų rengėjams suteikia galimybę socialiai apibrėžti grėsmes, formuoti jų reikšmingumo suvokimą. Apibendrintai galima teigti, kad naujienų rengėjų organizacijos konstruoja tam tikrą žinojimo apie riziką režimą, padedantį klasifikuoti visuomenės tikrovę: įvardijant, kas turėtų būti suvokiama kaip rizikos šaltiniai; nurodant, kurios visuomenės grupės yra pažeidžiamiausios ir turėtų labiausiai nerimauti dėl gresiančio pavojaus; suponuojat, ką reikėtų kaltinti už rizikų ignoravimą ar netinkamą jų valdymą ir t. t. Tačiau kaip teigia Fairclough'as (2003, p. 124), reikia paminėti tai, jog diskursai ne tik pristato pasaulį tokį, koks jis yra (ar turėtų būti). Jie taip pat yra projekciniai, įsivaizduojami, kuriantys alternatyvias tikroves bei susiję su siekais keisti pasaulį. Vadinasi, diskursyviai konstruojamos rizikų reprezentacijos, komunikuojama jų hierarchija nebūtinai atspindi realiaame visuomenės gyvenime pasitaikančių grėsmių tikimybes ir jų poveikio mastus.

Atlikto tyrimo duomenys rodo, jog kuriamas žinojimo apie įvairias rizikas režimas koncentruojasi ties deskriptyviniu, epistemologiniu rizikos komunikavimu, kuris identifikuoja rizikos šaltinius bei aiškina jų charakteristikas, bet kur kas rečiau siūlo rizikos valdymo ar išvengimo būdus. Šie procesai dažnai yra lydimi hiperbolizuotos retorikos, nestokojančios dramatiškumo, netikėtumo ar nuostabos. Galima daryti prielaidą, jog šiomis ypatybėmis pasižyminčių naujienų vartotojai gali tapti gana gerai informuoti apie juos supančius rizikų šaltinius, jų charakteristikas, tačiau tai veikia padeda didinti nerimą dėl gyvenimo nesaugioje aplinkoje, o ne skatina tinkamus elgesio pokyčius, moko tinkamai elgtis rizikos situacijose. Panašaus pobūdžio Lietuvos žiniasklaidos praktikas fiksuoja ir kiti šalies mokslininkai, pvz., Klebanskaja bei Gudaitė (2013). Jų atliktas tyrimas leidžia teigti, kad kiaulių gripo rizikos komunikacijos atveju trūko švietėjiško pobūdžio medžiagos kaip apsisaugoti nuo pandemijos, taip pat kritiško, analitinio situacijos vertinimo, kurį užgožė nuolat atnaujinama, tačiau daugeliu atvejų paviršutiniška informacija.

Nuolatinis negatyvios ir bauginančios informacijos srautas gali būti suvokiamas kaip sąlyga, leidžianti plisti baimės kultūrai, apsunkinančiai pilietiškos, demokratiškos ir savimi bei kitais pasitikinčios visuomenės egzistavimą. Kaip teigia Jungtinės Karalystės profesorius Furedi (2007), baimė atlieka svarbų vaidmenį 21 a. sąmonėje. Vis dažniau apie įvairias problemas yra kalbama naudojant baimės naratyvą. Galima daryti prielaidą, jog nagrinėtame Lietuvos internetinės žiniasklaidos lauke vykęs rizikos diskursas ir jame vartojama retorinė kalba, taip pat daro įtaką pasitikėjimui visuomeninėmis institucijomis. Mokslinių tyrimų rezultatai bei politinio, ekonominio ir visuomeninio gyvenimo kritikų išvados rodo, jog Lietuvos visuomenės nariai yra linkę nepasitikėti valstybės institucijomis, jų negerbti ir net jausti priešišumą (LR švietimo ir mokslo ministerija, 2016). Rizikos diskursą papildantys nuogaštavimai dėl viešųjų institucijų negebėjimo arba nenoro,

abejingumo sprendžiant su rizikos situacijomis susijusių asmenų problemas, taip pat padeda kurti ir palaikyti rizikos visuomenei būdingą nusivylimą tradicinėmis institucijomis. Kaip teigia Beck'as (2006, p. 338), pagrindinės pirmosios modernybės institucijos, tokios kaip mokslas ir ekspertų sistemos, valstybė, verslas bei tarptautinės sistemos, tampa pažeidžiamos suvokiant, jog jų veikla tampa neefektyvi. Tačiau šiuo atveju svarbu paminėti, kad Lietuvos istorinė raida suteikia galimybę Lietuvą traktuoti kaip išskirtinį atvejį, turintį specifinės socialinės raidos trajektoriją. Tad rizikos visuomenės bruožų priskyrimas (pvz., augantis nepasitikėjimas) šiai šaliai taip pat turėtų būti vertinamas atsargiai.

Tyrimo metu surinkta empirinė medžiaga, atskleidžianti tendencingos rizikos komunikacijos praktikas, kai kuriais atvejais verčianti abejoti žiniasklaidos socialine atsakomybe bei deklaruojamais objektyvios ir nešališkos informacijos pateikimo siekiais. Analizuoti socialinio rizikos konstravimo pavyzdžiai suponuoja žiniasklaidos logikos diktuojamas informacijos atrankos bei rėminimo praktikas, leidžiančias tikėtis sudominti didesnę skaitytojų auditoriją. Kaip teigia Balčytienė (2008, p. 54), kiek įmanoma greitesnių ir pigesnių naujienų kūrimas atrodo tampa fundamentaliu naujienų žiniasklaidos veikimo bruožu. Vis tik galima teigti, jog nepaisant įvairių tyrimų nustatyto žiniasklaidos tendencingo rizikos komunikavimo, internetinės žiniasklaidos plėtra prisideda prie kritiškesnės viešosios sferos kūrimo. Pasak Bucher'į (2002), priešingai nei tradicinė žiniasklaida, internetas suteikė galimybių interaktyviai komunikacijai. Grįžtamasis ryšys suteikia galimybę dialogu pagrįstai rizikos komunikacijai, kurioje informacijos gavėjai ne tik priima pavojaus žinutes, bet ir aktyviai jas kritikuoja, papildo, palaiko arba ignoruoja, selektyviai formuodami juos dominančios informacijos srautą. Virtualioje erdvėje vykstantis rizikos diskursas tampa ne tik auditorijos informavimo, švietimo, mokymo, bet ir jos diskusijų objektu. Naudodama skaitmenines technologijas, auditorija vis aktyviau įsitraukia į viešąją komunikaciją, o tai reiškia, jog žiniasklaidos kūrėjai negali daugiau tikėtis dirbti uždaroje profesinėje grupėje (Gurevitch ir kt., 2009, p. 168–169). Neneigiant potencialios medijų įtakos formuojant grėsmių suvokimą, taip pat svarbu paminėti, jog ne tik internetinė žiniasklaida yra atsakinga už rizikų amplifikaciją. Yra daugybė kitų faktorių, veikiančių visuomenės susirūpinimą, pvz., tradicinė žiniasklaida, viešas nepasitikėjimas valdžios atstovais, kultūrinis jautrumas (Chung, 2011), istorinė patirtis, socioekonominė situacija, demografinės charakteristikos ir pan. Visų šių veiksnių sąveika formuoja visuomenės narių rizikos suvokimą bei sąlygoja jų atsaką į grėsmes.

Dar vienas svarbus rizikos diskurso aspektas, atspindintis naujienų rengėjų socialinio konstravimo praktikas, gali būti siejamas su vykstančios viešos diskusijos apie rizikas interdiskursyvumu. Tyrimo duomenys leidžia patvirtinti ir paskutinį šioje disertacijoje ginamąjį teiginį, pasak kurį, tiriamajam rizikos diskursui yra būdingas teminių rizikos diskursų interdiskursyvumas, kuriuo konstruojamos rizikų reprezentacijos įgauna didesnę interpretacinę įvairovę nei jų pristatymas pavieniui. Iš empirinės tyrimo medžiagos matyti, kad kai kurie teminiai rizikos diskursai (pvz. sveikatos, aplinkosaugos) internetinių naujienų lauke dažniausiai yra konstruojami kaip daugiasluksniai prasmų dariniai, kompleksiškais būdais pristatantys rizikas. Galima daryti prielaidą, kad rizikos diskursų persidengimai tampa interpretaciniais

šaltiniais, suponuojančiais išplėstinius rizikų suvokimo šablonus. Pavyzdžiui, kiaulių gripo socialinės reprezentacijos tampa ne tik įspėjimu apie grėsmę sveikatai, bet ir skatina nuogaštvimus dėl ekonominės žalos. Dar vienas pavyzdys, atskleidžiantis rizikos sąvokos atvirumą bei kontekstualumą, gali būti siejamas su technologinę prigimtą turinčios atominės energetikos rizikos komunikavimu. Šiuo atveju dėl rizikos apibrėžimo konkuruoja skirtingi diskursai, siekdami ją interpretuoti kaip galimą pavojų sveikatai, ekonominę žalą ar geopolitinių neramumų prielaidą. Naujienų pranešimai, kuriuose persipina šios kalbėjimo perspektyvos, padeda kurti kompleksiską ir didesne interpretacine įvairove pasižyminčią rizikos reprezentaciją. Joje skirtingų diskursų suponuojamos idėjos tampa papildomais argumentais, mažinančiais abejones pristatomos rizikos reikšmingumui. Interdiskursyvumas, kaip diskursų savybė, parodo jų nepastovumą, kintamumą, kalbėjimo būdų inspiruojamus socialinius pokyčius (Jorgensen ir Phillips, 2002). Tad apibendrintai galima teigti, jog rizikos diskurso interdiskursyvumas gali būti suvokiamas kaip dar viena naujienų rengėjų socialinė praktika, leidžianti pasiūlyti kokybiškai platesnę pristatomos rizikos suvokimo akiratį, kurti naujas tų pačių rizikos šaltinių suvokimo ir interpretavimo perspektyvas.

Analizuojant rizikos diskursą taip pat svarbu nagrinėti jame atsiskleidžiančias socialinių veikėjų galios ir dominavimo apraiškas. Kaip teigia Lindell'is ir Perry'is (2003), šiuolaikinėse visuomenėse informacijos apie grėsmes sklaidymas tampa viena iš socialinės įtakos formų. Atlikto tyrimo duomenys atskleidžia, jog nagrinėta internetinės žiniasklaidos rizikos komunikacija dažniausiai apsiriboja visuomenės elito (ekspertinio bei valdančiojo) atstovais, kurių nuomonės yra dažniausiai cituojamos rizikų apibrėžimo ir aiškinio procesuose. Tuo metu eiliniai visuomenės nariai ar atskiros jų grupės dažniausiai lieka rizikos diskurso paribuose ir yra pristatomi kaip galimos rizikos aukos. Pastarieji taip pat dažnai yra lydimi bejėgių, klaidinamų ar ignoruojamų subjektų socialinių reprezentacijų. Pasak Olofsson (2018), riziką galima suvokti kaip normatyvinę galią, atspindinčią hegemonines struktūras kasdieniame. Rizikos diskursas bent iš dalies iliustruoja Beck'o (2006) formuluojamą „rizikos apibrėžimo“ santykių idėją, sugretinamą su marksistine gamybos santykių samprata. Remiantis šiuo požiūriu galima manyti, jog rizikos diskursu yra palaikomi egzistuojantys galios santykiai, kuriuose dominuojantys veikėjai turi teisę diskursyviai konstruoti jų interesus atitinkantį grėsmingo pasaulio vaizdą, pavyzdžiui, valdžios atstovai siekdami mobilizuoti visuomenę, verslo subjektai – „pardavinėdami saugumo jausmą“ ir t. t.

Nagrinėtuose naujienų šaltiniuose atsiskleidžianti galios asimetrija rodo, kam naujienų rengėjai teikia kalbėjimo prioritetą rizikų apibrėžimo ir aiškinimo procese. Galima daryti bent keletą prielaidų, kodėl rizikos diskurse ekspertų nuomonės yra pristatomos dažniausiai. Kaip teigia Lundgren ir McMakin'as (2013), rizikos komunikacija turi būti objektyvi, aiški, pagrįsta, komunikuojama sąžiningai. Vadinas, naujienų rengėjų nuomone, būtent ši socialinių veikėjų grupė yra suvokiama kaip turinti didžiausią kompetenciją, žinojimą, reikalingą rizikų pristatymo visuomenei procese. Taip pat galima teigti, jog žurnalistų pristatoma ekspertų nuomonė, viešai konstruojamam rizikos komunikacijos naratyvui gali suteikti papildomą vertę. Pasak Albæk'ą ir kt. (2011, p. 48), istoriškai naujienų rengėjai perėjo

nuo deskriptyvinio iki interpretacinio, tiriamojo žinių komunikavimo. Pakitusi naujų rengėjų darbo specifika reikalauja „kompensacinės legitimacijos“, todėl žurnalistai yra linkę remtis ekspertų autoritetu, nes jie yra vertinami kaip neutralūs, turintys faktinį žinojimą.

Nepaisant to, jog ekspertai rizikos diskurse gali kalbėti apie eilinių visuomenės narių problemas (pvz. realizuoti „teisės žinoti“ principą), jų turimos galimybės įvardinti potencialias rizikos aukas ir pavojaus šaltinius gali būti siejamos su simbolinės galios turėjimu. Kaip teigia Renn’as (2008), rizikos komunikacija taip pat turėtų didinti visuomenės įsitraukimą į diskusijas apie riziką bei susijusių sprendimų priėmimą. Tačiau tiek šios disertacijos, tiek kitų studijų rezultatai (pvz., Rinova, 2009) atskleidžia pasyvų trečiojo sektoriaus atstovų dalyvavimą komunikuojant su rizika susijusias problemas. NVO Teisės instituto atstovų teigimu (2017, p. 3), Lietuvos pilietinė visuomenė tebėra silpna, piliečių įsitraukimas į NVO smunka, piliečiai ir NVO menkai dalyvauja viešojoje politikoje, o ligšiolinės pilietinės visuomenės stiprinimo priemonės – neveiksmingos. Galima daryti prielaidą, kad Lietuvos trečiojo sektoriaus specifika iš dalies lemia tai, kad žurnalistai jos atstovus ne taip vertina kaip reikšmingus rizikos komunikacijos proceso dalyvius.

IŠVADOS

1. Šiame darbe remiamasi teoriniais požiūriais (pvz., Hilgartner, 1992; Boholm, Corvellec, 2011; Beck, 1992, 2008; Giddens, 1999; Zinn, 2008; Lupton, 2013 ir kt.), kurie riziką suvokia kaip socialiai apibrėžtą bei socialiai sukonstruotą. Interpretatyvią rizikos dedamąją akcentuojanti nuosaiki „minkštojo“ socialinio konstruktyvizmo perspektyva leidžia nepaneigti objektyvaus rizikos egzistavimo, tačiau pabrėžia, jog jis yra neatskiriamas nuo subjektyvių, sociokultūriškai determinuotų vertinimų. Rizikos, kaip socialinio konstrukto, analizei vertingų įžvalgų pateikia rizikos santykio teorijos siūlomi analitiniai įrankiai, kuriais bandoma atsakyti, *kodėl* ir *kaip* tam tikri dalykai yra suvokiami kaip rizika. Socialinei rizikos analizei taip pat svarbi ir rizikos visuomenės teorija, aiškinanti labiau makrolygmens visuomenių pokyčius, aktualizuojančius rizikos suvokimo problematiką ir leidžiančius kalbėti apie naujos kokybės visuomenės būvį.
2. Disertacinio tyrimo objekto teorinei analizei naudojamos komunikacijos krypties teorinės priegios (darbotvarkės sudarymo, vartininkų, naujienų vertės, rėminimo) bei socialinės rizikos amplifikacijos požiūris leidžia paašškinti naujienų žiniasklaidos darbotvarkės sudarymo bei rėminimo praktikas, padedančias kurti alternatyvią (šio tyrimo atveju – virtualią) socialinę tikrovę. Analizuoti teoriniai požiūriai suteikia galimybę naujienų žiniasklaidą suvokti kaip specifinį organizacinį aparatą, veikiančią pagal savo institucines procedūras, vertybes, logiką, kuri, kaip rodo empiriniai tyrimai, ne visuomet yra orientuota tik į objektyvų ir nešališką rizikos komunikavimą visuomenei.
3. Tyrimo metu taikyta kritinė diskurso analizė įgalino kompleksinį naujienų žiniasklaidoje kuriamo rizikos diskurso tyrimą. Šios metodologinės strategijos principai bei diktuojama logika leido identifikuoti elementus, kurie yra svarbūs rizikos diskurso analizėje: jo turinį (jį užpildančias rizikos šaltinių reprezentacijas, teminių diskursų sąveikas, dominuojančias temas, diskurse vartojamą verbalinę retoriką), tvarką (teminių diskursų konfigūracijas laike, jų sąveikas su supančiais kontekstais) bei diskurse veikiančių socialinių veikėjų ir jų veikimo būdų įvairovę. Šių analizės dėmenų įtraukimas į analitinį rizikos diskurso analizės modelį įgalino sistemine tiriamojo reiškiniu analizę. Naujienų žiniasklaidos tyrimams naudota kritinė diskurso analizė gali padėti skatinti labiau subalansuotą, atsakingesnę, tikslesnę bei mažiau šališką rizikos komunikaciją.
4. Apibendrinant empirinius tyrimo rezultatus galima teigti, jog Lietuvos internetinės naujienų žiniasklaidos 2006–2014 m. rizikos diskursas yra heterogeniškas, socialiai sukonstruotas ir sąlygotas darinys, apimantis viešas diskusijas skirtingų rizikų atžvilgiu. Tyrimo duomenys leidžia daryti šias išvadas.
 - 4.1 Nagrinėtam laikotarpiui (2006–2014 m.) yra būdinga laipsniškai intensyvėjanti rizikos komunikacija, iliustruojanti viešojo rizikos diskurso plėtrą populiariausiuose Lietuvos naujienų portaluose. Tiriamuoju laikotarpiu stebima rizikos diskurso plėtra labiausiai yra sietina su augančiais sveikatos rizikų diskurso mastais.
 - 4.2 Internetinėje Lietuvos naujienų žiniasklaidoje pristatomų rizikos šaltinių reprezentacijų visuma formuoja tam tikrą rizikų darbotvarkę. Šio tyrimo atveju didžiąją dalį rizikų darbotvarkės sudaro su įvairiomis ligomis, oro sąlygomis,

tarpvaldybiniais konfliktais ir įtampomis, maisto saugumu, kainų, mokesčių pokyčiais, ekonomine krize bei techniniais prietaisais susijusių rizikų komunikacija. Pavojai, susiję su augalais, kultūrinėmis sąlygomis, politiniais sprendimais, įstatymais, socialinėmis problemomis bei socialinės apsaugos sistemos spragomis, į komunikuojamų rizikos šaltinių sąrašą taip pat patenka, tačiau retai.

- 4.3 Analizuotas rizikos diskursas susideda iš mažesnės apimties teminių rizikos diskursų. 2006–2014 m. laikotarpiu DELFI ir lrytas.lt vykusiame rizikos diskurse dominavo sveikatos, aplinkosaugos bei ekonominių rizikų diskursams priskiriamų grėsmių komunikacija. Rečiausiai rizikos teminis rėmas buvo taikomas socialinėms bei kultūros naujienoms komunikuoti.
- 4.4 Holistinį rizikos diskursą sudarantys teminiai diskursai kuria skirtingas rizikos interpretacijas. Sveikatos rizikų diskurse rizika yra siejama su sveikatos sutrikdymu, jos praradimu, kraštutiniu atveju – mirties rizika. Aplinkosaugos rizikų diskurse kalbama apie tikimybę patirti neigiamą poveikį dėl gamtos pavojų arba priešingai, gamtai priskiriama “aukos” pozicija. Ekonominiame lauke rizika yra diskursyviai konstruojama kaip ekonominės gerovės, pelno, išteklių ar finansinio užtikrintumo galimas netekimas. Tuo metu politikoje – išreiškiama per galimą galios ir politinio stabilumo ir pilietinio saugumo praradimą. Technologiniame kontekste rizika tampa technologijų disfunkcijų, šalutinio poveikio tikimybės iliustracija. Socialiniai ir kultūriniai kontekstai įgalina rizikos suvokimą kaip sociokultūrinių problemų dedamąją, atsiskleidžiančią per galimą deviantinį elgesį, socialinio saugumo spragas.
- 4.5 Rizikos diskursui yra būdingas vidinis interdiskursyvumas. Teminiai rizikų diskursai veikia ne tik autonomiškai, bet ir sąveikauja tarpusavyje. Jų sąveika sukuria didesnę rizikos interpretacijų įvairovę nei pavieniai teminiai rizikos diskursai. Tyrimo duomenys rodo, kad aplinkosaugos, sveikatos bei kultūrinių rizikų diskursai kur kas dažniau yra komunikuojami greta kitas sritis atstovaujančių grėsmių. O politinių, ekonominių, socialinių ir technologinių rizikų diskursai dažniau vystosi savarankiškai.
- 4.6 Holistiniame rizikos diskurse rutuliojasi įvairios diskusinės temos, kurias vienija nuogastavimai dėl galimų praradimų. Tyrimo metu analizuotuose žiniasklaidos tekstuose atskleistos šios temos: pavojingos ligos, su kūnu susiję pavojai, gyvenimas nesaugioje aplinkoje, nesaugus gyvenimo būdas, grožio industrija, sveikatos priežiūros sistema, gamtos pavojai, klimato pokyčiai, aplinkosauga, individų elgsenos ekonomika, nepažabojama infliacija, ekonominis sunkmetis, mokesčių politika, energetika, tarpvaldybinės ir vidinės šalių įtamos, ginklavimosi varžybos, terorizmas, kibernetinės grėsmės, energetika, nelaimingų transporto įvykių rizikos, technologijų disfunkcijos, darbo rinkos įtamos, deviacija, migracija, socialiniai santykiai, kultūrinės vertybės ir tradicinis gyvenimo būdas, kultūriniai artefaktai bei paveldas.
- 4.7 Kurdami viešą rizikos diskursą naujienų rengėjai įgyja galimybę socialiai konstruoti rizikos suvokimą, prisidėdami prie jų rėminimo ir interpretavimo. Analizuotuose šaltiniuose rizika dažniausiai yra komunikuojama kaip aktualijų, dienos įvykių, sveikatos bei ekonomikos teminių rubrikų dalis. Tirtam rizikos

diskursui yra būdingi trys dominuojantys metanaratyvai, kuriems būdingi skirtingi naujienų pateikimo stiliai. „Rizikos problemos formulavimo“ metanaratyvui priskiriami straipsniai apima rizikos pranešimus, kurie apsiriboja pavojaus įvardijimu, primena apie jau pažįstamas rizikas arba pristato naujas grėsmes, taip pat įspėja dėl artėjančios krizės, pateikia ilgalaikį arba trumpalaikį prognozavimą ir galiausiai – išreiškia potencialių rizikos aukų nerimą. „Rizikos apibūdinimu“ grindžiamas rizikos komunikacijos metanaratyvas vienija straipsnius, kuriuose yra apibūdinamas rizikos profilis, akcentuojamas rizikos lygio vertinimas, kvestionuojamas rizikos – naudos santykis ir pats rizikos egzistavimas. Šis metanaratyvas taip pat apima naujienas, kurių centrinė idėja yra visuomenės narių atsakas į pavojus. Paskutinis rizikos komunikacijos metanaratyvas reprezentuoja rizikos valdymo klausimus. Jam priskiriami straipsniai ragina imtis veiksmų, teikia rekomendacijas ir patarimus rizikai mažinti bei išryškina rizikų valdymą apsunkinančias kliūtis ar kalba apie rizikų kontrolės prielaidas.

- 4.8 Rizikos diskurse vartojama verbalinė kalba įgalina socialinę rizikos amplifikaciją. Tyrimo duomenys rodo, kad analizuotuose šaltiniuose komunikuojamos rizikos suvokimo sustiprinimas gali būti pasiekiamas pabrėžiant rizikų nepastebimumą, netikėtumą, neišvengiamumą, nekontrolojamumą, jų galimų padarinių mastą, hierarchiją bei geografinį artumą. Rizikų suvokimo susilpninimas yra pastebimas akcentuojant jų mažą tikimybę, familiarumą, kartojimąsi, nutolimą laike ir erdvėje, gebėjimą valdyti rizikas, jų neišvengiamumą ir skirtumus.
- 4.9 Tyrimo duomenų analizė rodo, jog nagrinėtam rizikos diskursui nėra būdingi homogeniški rizikos komunikacijos periodai, kuriuose išskirtinai vyrautų tik vienos srities teminis rizikos diskursas. Rizikos diskursas susideda iš nuolatinių skirtingų rizikos sričių diskursų sąveikos, o pavienių sričių rizikų dominavimas yra stebimas tik tam tikrais laikotarpiais. Nustatyta, kad nagrinėtuose šaltiniuose visu 2006–2014 m. laikotarpiu dominavo sveikatos rizikų diskursas. Nuo 2010 m. stebimas suintensyvėjęs aplinkosaugos rizikų komunikavimas. Ekonominių rizikų komunikacijos pikai matomi 2008–2009 m. ir 2011 m. Dažnesnė politinių rizikų komunikacija yra 2009–2010 m. bei 2014 m. pab. Rečiau komunikuojamos socialinės rizikos didesnio žurnalistų dėmesio susilaukė 2007 m., 2011 m. I ketv. ir nuo 2012 m. buvo dažniau įtraukiamos į rizikų diskursą.
- 4.10 Rizikos diskursas yra jautrus išoriniams kontekstams, kuriuose vykstantys įvykiai, procesai sąlygoja diskurso tvarką ir turinį. Šie procesai motyvuoja diskurso dalyvius, pasiūlo naujas diskurso siužetines linijas, padeda interpretuoti pristatomus pranešimus bei kartu tampa rizikos diskurso jautrumo išoriniams kontekstams iliustracija. Tyrime analizuotas rizikos diskursas yra veikiamas ekonominių, politinių, socialinių bei kultūrinių sąlygų, kurių samplaika nulemia tam tikrą diskurso turinį, tvarką ir jų pokyčius laiko perspektyvoje.
- 4.11 Rizikos diskursui yra būdingas veikėjų daugiabalsiškumas su dominuojančiomis kalbėtojų grupėmis. Nagrinėtuose šaltiniuose vykstančiame rizikos diskurse lyderiauja ekspertų bei valdančiojo elito atstovų ištartys, dominuojančios rizikos problemų formulavimo ir aiškinimo procesuose. Tyrimo duomenys rodo, jog visuomenės atstovai kur kas rečiau diskursyviai yra įtraukiami

į rizikų apibrėžimo ir aiškinimo procesus. Daugeliu atvejų pastarieji yra pristatomi kaip potencialios rizikų aukos, kuriomis jie tampa tiek dėl savo pasirinkimų, tiek dėl išorinių sąlygų. Rizikos diskurso veikėjai taip pat netolygiai yra pasiskirstę teminiuose rizikos diskursuose. Sveikatos ir aplinkosaugos rizikų diskurse dominuoja specialistai ir mokslininkai. Valdžios atstovų nuomonės dažniausiai pristatomos ekonominių ir politinių rizikų komunikacijoje. Trečiojo sektoriaus atstovai praktiškai nedalyvauja diskusijose apie technologines rizikas.

TOLESNIŲ TYRIMŲ KRYPTYS

Kiekviena studija pristatydamą gautus rezultatus kartu iškelia ir naujus klausimus, kurių atsakymui reikalingi papildomi tyrimai. Šiame disertaciniame darbe taikyta kritinė diskurso analizė leido atskleisti 2006 – 2014 m. Lietuvos internetinėje naujienų žiniasklaidoje vykusio rizikos diskurso turinio ir tvarkos bruožus, identifikuoti diskurso veikėjus, jiems diskursyviai priskiriamas socialines pozicijas bei socialiniam rizikos konstravimui pasitelkiamą retoriką. Darbo autorės nuomone, su šios disertacijos tema susiję nauji tyrimai galėtų:

- pratęsti diskusiją apie rizikos diskurso tvarkos konfigūracijas ilgesniame laiko periode, kuriame atsispindėtų istoriniai rizikos komunikacijos pokyčiai;
- pasirinkti kitus tyrimo duomenų šaltinius ir taip atskleisti rizikos komunikacijos skirtingose žiniasklaidos priemonėse specifiką, pvz. specializuotos informacijos priemonės vs. populiarioji žiniasklaida.
- parengti tarptautinius palyginimus, kurie nustatytų, ar identifikuotos rizikos komunikacijos ypatybės yra būdingos tik nacionaliniams naujienų rengėjams, ar ir tarptautiniame lygmenyje veikiančioms žiniasklaidos organizacijoms.
- naudoti dedukcinę tyrimo logiką, kuri pateiktų gilesnę rizikų darbotvarkės analizę, ypačiai – atskleistų ne tik kokie įvykiai tampa jos dalimi, bet ir kurie iš jų nepatenka į viešą rizikos diskursą;
- ištirti rizikos diskursą kuriančių žurnalistų ir naujienų redaktorių požiūrį į rizikos komunikaciją žiniasklaidoje bei jų darbe naudojamas veiklos praktikas.
- atskleisti, ar ir kokiais būdais žiniasklaidoje vykstanti rizikos komunikacija veikia subjektyvų rizikos suvokimą.

Darbo autorės nuomone, šių tyrimų įgyvendinimas galėtų pateikti atsakymus į klausimus, kurie galėjo iškilti skaitant šią disertaciją. Taip pat, jie vertingai prisidėtų prie rizikos sociologijos plėtros Lietuvoje ir tuo pačiu didintų šalyje vykdomos rizikos komunikacijos kokybę.

LITERATŪROS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Albæk, A., Elmelund-Præstekær, Ch., Hopmann, D. N., Klemmensen, R. (2011). Experts in Election News Coverage. Process or Substance? *Nordicom Review* 32 (2011) 1, pp. 45-58.
2. Allan, S. (2002). *Media, Risk and Science*. UK: Open University Press.
3. Allan, S., Adam, B., Carter, C. (2000). *Environmental Risks and the Media*, Routledge.
4. Althus, E. C. (2005). A Disciplinary Perspective on the Epistemological Status of Risk. *Risk Analysis*, 25(3), 567–588.
5. Andreas, D. C. (2015). 'Risk Discourse'. In Tracy, K., Ilie, C., Sandel, T. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. John Wiley & Sons, Inc.
6. Andrews, T. (2011). What is Social Constructionism? *The Grounded Theory Review*. 11(1).
7. Arvai, J. (2014). The end of risk communication as we know it. *Journal of Risk Research*. 17(10), 12451-1249.
8. Ashe, T. (2013). How the media report scientific risk and uncertainty: a review of the literature. Reuters Institute for the Study of Journalism. [žiūrėta 2017-07-05]. Prieiga per internetą <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/about/news/item/article/how-the-media-report-scientific-ris.html>
9. Aven, T. (2012). On How To Conceptualise And Describe Risk. *Reliability: Theory & Applications*, 2(1), 28-37.
10. Aven, T. (2014). *Risk, Surprises and Black Swans: Fundamental Ideas and Concepts in Risk Assessment and Risk Management*. New York: Routledge.
11. Baločkaitė, R., Rinkevičius, L. (2009). Branduolinės energetikos diskursai Lietuvos žiniasklaidoje ir viešojoje nuomonėje: nuostatų takoskyros ir „kalbančiųjų klasės“ formavimasis rizikos visuomenėje. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 259–270. Lietuvos mokslų akademija.
12. Baker, P., Ellece, S. (2011). *Key Terms in Discourse Analysis*. London: Continuum.
13. Bakir, V. (2006). Policy Agenda Setting and Risk Communication Greenpeace, Shell, and Issues of Trust. *The Harvard International Journal of Press/Politics*. 11(3).
14. Bakir, V. (2010). Media and risk: old and new research directions, *Journal of Risk Research*, 13(1), 5-18.
15. Balčytienė, A. (2008). Challenges for Professional Journalism. On tripartite identity of the Baltic media and its impact on media performance. *Informacijos mokslai*, nr. 47, 44 – 58.
16. Balčytienė, A., Harro-Loit, H. (2009). Between Reality and Illusion: ReExamining the Diversity of Media and Online Professional Journalism in the Baltic States, *Journal of Baltic Studies*, 40(4), 517-530.
17. Balčytienė, A. (2009). Market-led reforms as incentives for media change, development and diversification in the Baltic States. *A Small Country Approach. The International Communication Gazette*. Sage publications. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore and Washington, DC 1748-0485, 71(1-2),39-49.
18. Balčytienė, A. (2015). Acceleration of History, Political Instabilities and Media Change, in: J. Zielonka (ed.), *Media and Politics in New Democracies: Europe in a comparative perspective*. Oxford: Oxford University Press.
19. Balcytiene, A., Juraite, K. (2017). *Media pluralism monitor 2016 : monitoring risks for media pluralism in EU and beyond : country report : Lithuania*. Technical Report. Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF). Country Reports.
20. Balžekienė, A. (2006). Socialinis branduolinės rizikos suvokimas: teorinės įžvalgos ir jų refleksija Lietuvos visuomenės požiūriuose į Ignalinos AE (Daktaro disertacija, Kauno technologijos universitetas).
21. Balžekienė, A., ir Rinkevičius, L. (2006). Nuclear risk perceptions in Lithuanian society: theoretical approaches and empirical insights. *Social Sciences*, 2, 52, 10-20.

22. Balžekienė, A., Telešienė, A., ir Rinkevičius, L. (2008). Klimato kaita: socialinio rizikos suvokimo ir žiniasklaidos diskurso Lietuvoje konfigūracijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2(22), 5-19.
23. Balžekienė, A. (2009). Rizikos suvokimas: sociologinė konceptualizacija ir visuomenės nuomonės tyrimo metodologinės prielaidos. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 217–226.
24. Balžekienė, A., Butkevičienė, E., Rinkevičius, L., ir Gaidys, V. (2009). Ekologinių ir technologinių rizikų suvokimas: Lietuvos visuomenės požiūriai ir nuostatos. *Filosofija. Sociologija*, 20(4), 237-249.
25. Barker, Ch., Galasinski, D. (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity. Tools for Discourse Analysis*. London: SAGE Publications Ltd.
26. Barnett S., Badau H. (2007). *From Critical Thinking to Argument: A Portable Guide*. USA: Bedford/St Martins.
27. Bartesaghi, M., Noy, Ch. (2015). *Interdiscursivity*. In Tracy, K. (Ed.) & Ilie, C. & Sandel, T. (Assoc. Eds.) *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. Boston: John Wiley & Sons, 1-7.
28. Barthes, R. (1964). *Essaiscritique*. Paris: Seuil.
29. Baudrillard, J. (1981). *Simulacra and simulation*. ed. Originally published in French by Editions Galilee: Editions Galilee translated into English onto PDF.
30. Bauman, Z. (2002). *Globalizacija: pasekmės žmogui*. Vilnius: Strofa.
31. Beck, U. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. London: Sages.
32. Beck, U. (1999). *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press.
33. Beck, U. (2002). *The Terrorist Threat: World Risk Society Revisited*. *Theory, Culture & Society*.
34. Beck, U. (2006). *Living in the world risk society*. *Economy and Society*, 35(3), 329-345.
35. Beck, U., Giddens, A., Lash, S., (1994). *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Stanford University Press.
36. Bennett, J., 2008. *The Social Cost of Dangerousness: Prison and the Dangerous Classes*. London: Center for Crime & Justice Studies.
37. Berger, P. L., Luckmann, T. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai, ALK.
38. Bernstein, P. (1998). *Against the Gods: The Remarkable Story of Risk*. Wiley; unknown edition.
39. Bhatia, V. K. (2010). *Interdiscursivity in professional communication*. *Discourse & Communication*, 4(1), 32–50.
40. Boholm, A. (2003). *The cultural nature of risk: Can there be an anthropology of uncertainty?* *Ethnos: Journal of Anthropology*, 68(2), 159–79.
41. Boholm, Å. (2009). *Speaking of risk: Matters of context*. *Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture* 3(2), 335–54.
42. Boholm, A., Corvellec, H. (2011). *A relational theory of risk*, *Journal of Risk Research*, 14:2, 175-190.
43. Boholm, M. (2016). *Risk, Language and Discourse*. Doctoral Thesis. [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą <http://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:894163/FULLTEXT02.pdf>
44. Boholm, M., Möller, N., Hansson, S. O. (2016), *The Concepts of Risk, Safety, and Security: Applications in Everyday Language*. *Risk Analysis*, 36: 320–338.
45. Boyd, D. (2012). *The Cost of Fear in an Attention Economy*. Presented at a symposium in New York, 2012.
46. Bomlitz, J. L., Brezis, M. (2008). *Misrepresentation of health risks by mass media*. *J Public Health (Oxf)*, 30(2), 202-4.
47. Braham, P. (2013). *Key Concepts in Sociology. Risk*. London: SAGE Publications Ltd.
48. Brennen, B. S. (2013). *Qualitative Research Methods for Media Studies*. UK: Routledge.

49. Brindle, D. (1999). *Media Coverage of Social Policy: A Journalistic Perspective in Social Policy* in B. Franklin (ed.), *The Media and Misrepresentation*. London: Routledge.
50. Britton, A. M. (2012). *The Beauty Industry's Influence on Women in Society*. University of New Hampshire. Honors Theses.
51. Brown, G., Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
52. Bucher, H. J. (2002). Crisis communication and the Internet: Risk and trust in a global media. [žiūrēta 2018-02-10] Prieiga per internetą <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/943/865>
53. Bulmer, S., Oliver, M. B. (2006). Visual rhetoric and global advertising imagery, *Journal of Marketing Communications*, 12(1), 49-61.
54. Bury, M. (1986). Social constructionism and the development of medical sociology. *Sociology of Health and Illness* 8(2), 137-169.
55. Burr, V. (2003). *Social Constructionism* (2nd Ed). London: Routledge.
56. Carpenter, S. (2010). A study of content diversity in online citizen journalism and online newspaper articles. *New Media & Society*, 12(7), 1064–84.
57. Carpentier, N., Van Brussel, L. (2012). On the contingency of death: a discourse-theoretical perspective on the construction of death. *Critical Discourse Studies*, 9(2), 9-115.
58. Carroll, N. (1996). A note on film metaphor. In: Carroll, *Theorizing the moving image*. Cambridge: Cambridge University Press, 212-223.
59. Carvalho, A., Burgess, J., (2005). Cultural Circuits of Climate Change in U.K. *Broadsheet Newspapers, 1985–2003*. *Risk Analysis*, 25(6), 1457-1469.
60. Chakravarty, P., Downing, D. J. (2010). Media, Technology, and the Global Financial Crisis. *International Journal of Communication*, 4, 693–695.
61. Cheek, J. (2008). *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Foucauldian Discourse Analysis. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
62. Chen Y., Conroy J. N., Rubin V. L. (2015). Misleading Online Content: Recognizing Clickbait as “False News”. *ACM WMDD’15*, November 9, 2015, Seattle, Washington, USA.
63. Cho, S. (2006) Network News Coverage of Breast Cancer, 1974-2003. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 83(1), 116-30.
64. Cho, S. (2006) Network News Coverage of Breast Cancer, 1974-2003. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 83(1), 116-30.
65. Chouliaraki, L. (1998). Regulation in ‘Progressivist’ Pedagogic Discourse: Individualized Teacher-Pupil Talk. *Discourse & Society* 9 (1), 5-32.
66. Chouliaraki, L. (2008). *Distant suffering in the media*. In: Professor Lilie Chouliaraki Inaugural Public Lecture, 27 February 2008, LSE. (Unpublished)
67. Chung, I. J. (2011). Social Amplification of Risk in the Internet Environment. *Risk Analysis*, Vol. 31(12), 1883-1896.
68. Collin, J., Hughes, D., (2011). The silent killer in media stories: Representations of hypertension as health risk factor in French-language Canadian newspapers. *Health, Risk & Society*. 13(6), 577–592.
69. Corvellec, H. (2010). Organizational risk as it derives from what managers value: A practicebased approach to risk assessment. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 18(3), 145–54.
70. Courtney, H. (2011). Value Added by Mixed Methods Research: A Multiphase Mixed Methods Design. Open Access Theses and Dissertations from the College of Education and Human Sciences. Paper 114. [žiūrēta 2017-03-24]. Prieiga per internetą <http://javnost-thepublic.org/article/pdf/1996/3/4/http://digitalcommons.unl.edu/cehdiss/114>
71. Covello, V. T. (1998). *Risk perception, risk Communication, and EMF exposure: Tooms and techniques for communicating risk information*. In: Matthers, R., Bernhardt J. H., Repacholi, M. H., ed. *Risk perception, Risk Communication, and Its Application to EMP Exposure*:

- Proceedings for the World Health Organization/ICNRP International Conference, 1998, Vienna (AT): International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection, 179-214.
72. Covello, V. T. (1998). Risk perception, risk communication, and EMF exposure: Tools and techniques for communicating risk information. In: Matthes R, Bernhardt JH, Repacholi MH, eds. Risk Perception, Risk Communication, and Its Application to EMF Exposure: Proceedings of the World Health Organization/ICNRP International Conference (ICNIRP 5/98). Vienna, Austria: International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection.
 73. Covello, V. T., Peters, G. R., Wojtecki, J. G., Hyde, R. C. (2001). Risk Communication, the West Nile Virus Epidemic, and Bioterrorism: Responding to the Communication Challenges Posed by the Intentional or Unintentional Release of a Pathogen in an Urban Setting. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 78(2), 382-391.
 74. Covello, V., Sandman, P. M. (2001). Risk communication: Evolution and Revolution. *Solutions to an Environment in Peril* Baltimore: John Hopkins University Press, 164-178.
 75. Covello, T. V. (2003). Message Mapping, Risk and Crisis Communication. [žiūrėta 2016-10-27]. Prieiga per internetą <http://rcfp.pbworks.com/f/MessageMapping.pdf>
 76. Craib, I. (1997). Social Constructionism as a Social Psychosis. *Sociology* 31(1), 1-15.
 77. Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. London: Sage Publications, Inc.
 78. Creswell, J. W., (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, 4th Edition. US: SAGE Publications.
 79. Creswell, J. W., Plano, C. V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
 80. CTI Reviews 101, (2016). *Essentials of Sociology– Sociology*. Academic Internet Publishers Inc.
 81. Cunningham, D. J. (1998). Cognition as a Semiosis: The Role of Inference. *Theory and Psychology*, 8(6), 827-40.
 82. Čiužas, A. (1998). Visuomenės požiūris į Ignalinos AE funkcionavimą, perspektyvas ir poveikį žmogui bei aplinkai, Čiužas A. (sud. ir red.). *Ignalinos AE: žmogaus gyvenimo ir veiklos sąlygos*: 39-47. Vilnius-Visaginas:Eugrimas.
 83. Damodaran, A. (2007). *Strategic Risk Taking– A Framework for Risk Management*. New Jersey: FT Press.
 84. Davidavičius, A. (2013). Ar kapitalizmas žaloja Lietuvos visuomenę? [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/a-davidavicius-ar-kapitalizmas-zaloja-lietuvos-visuomene.d?id=63143944>
 85. Dearing, J. W., Rogers, E. M. (1996). *Agenda-Setting. Communication Concepts* 6. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
 86. DELFI, (2015). Kas yra DELFI? [žiūrėta 2017-03-24]. Prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/apie/>
 87. Denney, D. (2005). *Risk and Society*. London: SAGE publications Ltd.
 88. Donaldson L., Rutter P., Ellis B. ir kt. (2009). Mortality from pandemic A/H1N1 2009 influenza in England: public health surveillance study. *British Medical Journal*, 339:b5213.
 89. Doolittle, P., Hicks, D. (2003). Constructivism as a theoretical foundation for the use of technology in social studies. *Theory and Research in Social Education*, 31(1), 72-104.
 90. Douglas, M., Wildavsky, A. (1982). *Risk and Culture*. Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press.
 91. Douglas, M. (1982). Cultural Bias. Occasional Paper 35, Royal Anthropological Institute, In: *In the Active Voice* (Routledge and Keagan Paul, London, 183-254.
 92. Douglas, M. (1992). *Risk and Blame: Essays in Cultural Theory* 1st Edition. London and New York: Routledge.

93. Druckman, J. N. (2004). Political preference formation: competition, deliberation, and the (ir)relevance of framing effects. *American Political Science Review*, 98, 671–686.
94. Duan H., Fortner R. (2010). A Cross-Cultural Study on Environmental Risk Perception and Educational Strategies: Implications for Environmental Education in China. *International Electronic Journal of Environmental Education*. Vol. 1, Issue 1.
95. Duan, H., Fortner, R. (2010). A Cross-Cultural Study on Environmental Risk Perception and Educational Strategies: Implications for Environmental Education in China. *International Electronic Journal of Environmental Education*. Vol. 1, Issue 1.
96. Eide, M. (2000). The Power of Editing. The Editorial Role in a Historical Perspective. [žiūrēta 2017-06-27]. Prieiga per internetą: http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/42_125-136.pdf
97. Edwards G. C., Wood, B. D. (1999). The President, Congress and the media. *American Political Science Review*, 93(2), 327–344.
98. Ekberg, K. (2004). Are Risk Society Risks Exceptional? [žiūrēta 2017-03-27]. Prieiga per internetą <http://www.tasa.org.au/conferences/conferencepapers04/docs/THEORY/EKBERG.pdf>
99. Ekberg, M. (2007). The Parameters of the Risk Society: A Review and Exploration. *Current Sociology*, 55(3): 343–366.
100. Entman E. R. (2007). Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication* 57, 163–173.
101. Entman, R. M. (1993). Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–8.
102. Escobar, M. P., Demeritt, D. (2012). Flooding and the framing of risk in British broadsheets, 1985-2010. *Public Understanding of Social Science*, 23(4), 1-18.
103. Eskjær, M. F., Roslyng, M. M., (2013). Media coverage of risk technologies in Denmark. Conference „Risk Discourses, Discourse Risks: European Perspectives on the Depiction of Technological Risks“ paper. [žiūrēta 2017-07-05]. Prieiga per internetą <https://www.mysciencework.com/publication/read/5634056/media-coverage-of-risk-technologies-in-denmark#page-null>
104. European commission, (2016). Media use in the European Union. Standard Eurobarometer 86 – Wave EB86.2 – TNS opinion & social.
105. European Commission, 2010. Special barometer. Science and Technology. [žiūrēta 2017-06-27]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_340_en.pdf
106. Ezzy, D. (2002). *Qualitative Analysis. Social Research Today*. London: Routledge.
107. Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London: Longman.
108. Fairclough, N. (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
109. Fairclough, N.(1995). *Critical Discourse Analysis. The critical Study of Language*. London: Longman.
110. Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse Textual analysis for social Research*. London: Routledge.
111. Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis – The Critical Study of Language*. London: Routledge.
112. Fischhoff B. (2011). Communicating About the Risks of Terrorism (or Anything Else). *American Psychological Association*. 66(6), 520 –531.
113. Fischhoff, B., Slovic, P., Lichtenstein, S. Read, S., Combs, B. (1978). How safe is safe enough? A psychometric study of attitudes towards technological risks and benefits. *Policy Studies* 9, 127–52.

114. Fischhoff, B. (2011). Communicating About the Risks of Terrorism (or Anything Else). American Psychological Association. 66(6), 520–531.
115. Fillmore, Ch. J., Baker, C. (2010). *A Frames Approach to Semantic Analysis*. In Heine, B., Narrog, H. The Oxford Handbook of Linguistic Analysis. UK: Oxford University Press.
116. Fiske, J. (1987). *Television Culture*. New York: Methuen & Co.
117. Flynn, J., Slovic, P., Kunreuther, H. (2001). Risk, media and stigma: understanding public challenges to modern science and technology. London: Earthscan.
118. Fox, N. (1999) Postmodern reflections on “risk,” “hazards” and life choices. In: Lupton, D. (ed.), *Risk and Sociocultural Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 12–33.
119. Foucault, M. (1974). *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock.
120. Foucault, M. (1998). *Diskurso tvarka*. Vilnius: Baltos lankos.
121. Fowler, R. (1991). *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
122. Freedom House (2014). Freedom of the press 2014. [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP_2014.pdf
123. Fuetes, M., Fuetes, Ch. (2015). Risk Stories in the Media: Food Consumption, Risk and Anxiety. *Food, Culture and Society: An International Journal of Multidisciplinary Research* 18(1), 71-87.
124. Furedi, F. (2007). The only thing we have to fear is the ‘culture of fear’ itself. How human thought and action are being stifled by a regime of uncertainty. [žiūrėta 2018-02-10] Prieiga per internetą <http://frankfuredi.com/pdf/fearessay-20070404.pdf>
125. Furstenberg, G. M. (1990). *Acting Under Uncertainty: Multidisciplinary Conceptions*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
126. Gegužis, A. (2003). Neapibrėžtumo ir rizikos samprata ekonomikoje. *Ekonomika*, nr. 62, 63–81.
127. Gemius Baltic (2006 – 2014). Naujienų portalų auditorijų pasiekiamumas. [žiūrėta 2015-04-07]. Prieiga per internetą https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP_2014.pdf
<https://opa.gemius.lt/>
128. Giddens, A. (1979). *Central problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. London: Macmillan.
129. Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*, Stanford: Stanford University Press.
130. Giddens, A. (1999). Risk and Responsibility. *Modern Law Review* 62(1), 4.
131. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
132. Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching*. Berkeley: University of California Press.
133. Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An essay on the organization of experience*. Cambridge: Harvard University Press.
134. Goldsmith, A. (2005). *Police reform and the problem of trust*. Theoretical criminology. SAGE Publications London, Thousand Oaks and New Delhi.
135. Gregory, R., Flynn, J., Slovic, P. (2001). *Technological stigma*. In Flynn, J., Slovic, P. & Kunreuther, H. (Eds.) (2001). Risk, media and stigma: Understanding public challenges to modern science and technology. London: Earthscan.
136. Guest, G., Bunce, A., Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82.
137. Guo, S. (2013). Metaphor Studies from the Perspective of Critical Discourse Analysis: A Case Study of Business Acquisition. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(3), 475-481.
138. Gurabardhi, Z., Gutteling, M. J., Kuttischreuter, M. (2005). An empirical analysis of communication flow, strategy and stakeholders’ participation in the risk communication literature 1988–2000. *Journal of Risk Research*, 8(6), 499-511.

139. Gurevitch, M., Coleman, S., Blumler, J. G. (2009). Political communication – Old and new media relationships. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625(1), 164-181.
140. Hager, P. J., H. J. Scheiber. (1997). *Designing and Delivering Scientific, Technical, and Managerial Presentations*. Wiley, New York.
141. Hagggett, C. (2004). *Discourses of Risk: Economy Class Syndrome as a Case Study in the Construction of Blame*. Doctoral thesis. UK: Univeristy of Surrey.
142. Hajer, M. A. (1995). *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernisation and the Policy Process*. Oxford: Clarendon Press.
143. Hakes, J.K., Viscusi, W.K. (2004). Dead Reckoning: Demographic Determinants of the Accuracy of Mortality Risk Perception. *Risk Analysis* 24(3), 651-663.
144. Hamelink, J. C. (1985). *International Communication*. In van Dijk T. A. *Discourse and Communication*. Walter de Gruyter, Berlin, New York.
145. Hamilton, C., Adolphs, S., Nerlich, B. (2007). The meanings of ‘risk’: a view from corpus linguistics. *Discourse & Society*, 18 (2), 163–181.
146. Hammond, K. R. (1996). *Human judgment and social policy: Irreducible uncertainty, inevitable error, unavoidable injustice*. New York: Oxford University Press.
147. Harbert, S. (2010). Agenda setting and framing in hurricane Ike news. [žiūrēta 2017-30-27]. Prieiga per internetą <http://web02.gonzaga.edu/comlstudentresources/Disaster.Reporting.Content.Analysis.pdf>
148. Harcup, T., O’Neill, D. (2010). What Is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280.
149. Hardy, C., Harley, B., Phillips, N. (2004). *Discourse Analysis and Content Analysis: Two Solitudes? Qualitative Methods Nonprofit Org*. Boston University.
150. Heath R. L., O’Hair, D. H. (2009). *Handbook of Risk and Crisis Communication*. New York: Routledge.
151. Henderson, J., Wilson, A., Meyer, S. B., Coveney, J., Calnan, M., McCullum, D., Lloyd, S., Ward, P. R. (2014). The role of the media in construction and presentation of food risks, *Health, Risk & Society*, 16(7-8), 615-630.
152. Henwood, K., Pidgeon, N., Sarre, S., Simmons, P., Smith, N. (2008). Risk, framing and everyday life: Epistemological and methodological reflections from three socio-cultural projects, *Health, Risk & Society*, 10(5), 421-438.
153. Hilgartner, S. (1992). The social construction of risk objects: Or, how to pry open networks of risk. In *Organizations, uncertainties, and risk*, ed. J.F. Short and L. Clarke, 39-53. Boulder, CO: Westview Press.
154. Hyman L., Baptist E. E. (2014). *American Capitalism: A Reader*. USA: Simon & Schuster.
155. Hobson-West, P. (2003) Understanding vaccination resistance: moving beyond risk. *Health, Risk & Society*, 5:3, 273-283.
156. Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press.
157. Hohulin, E. L. (2001). *Discourse analysis: a manual for a linguistic-translation workshop*. Unpublished ms.
158. Hovden, J. (2003). Theory Formations related to the Risk Society. NoFS XV, Karlstad, Sweden.
159. Hovland, C., Weiss, W., (1951). The influence of source credibility on communication effectiveness. *Public Opinion Quarterly*, 15(4), 635-650.
160. Hughes, E., Kitzinger, J. Murdock, G. (2008). *Media Discourses and Framing of Risk*. Working Paper 27 – 2008. [žiūrēta 2016-10-27]. Prieiga per internetą <<http://www.cardiff.ac.uk/jomec/resources/KitzingerWkPaper27.pdf>>
161. Irwin, A., 2001. *Sociology and the environment: a critical introduction to society, nature and knowledge*. London: Polity.

162. ITU, 2012. Understanding cybercrime: phenomena, challenges and legal response. [žiūrėta 2017-02-27]. Prieiga per internetą <http://www.itu.int/ITU-D/cyb/cybersecurity/docs/Cybercrime%20legislation%20EV6.pdf>
163. Jager, S. (2001). *Discourse and knowledge: Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis* in Wodak, R. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE Publications Ltd.
164. JAV nacionalinė tyrimų taryba (1989). *Improving Risk Communication*, National Academy Press, Washington.
165. JAV Sveikatos ir socialinių paslaugų departamentas, (2002). *Communicating in a Crisis: Risk Communication Guidelines for Public Officials*. Washington. [žiūrėta 2017-05-27]. Prieiga per internetą <http://www.hhs.gov/od/documents/RiskCommunication.pdf>
166. Jensen, R. E. (2014). *The SAGE Handbook of Risk Communication*. Rhetoric of Risk. Thousand Oaks: SAGE publications, Inc.
167. Jorgensen, M., Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
168. Juraitė, K., Telešienė, A. (2009). Ekologinės rizikos diskursas žiniasklaidoje: tyrimo teorinės bei metodologinės prielaidos. *Filosofija. Sociologija*, 20, 2, 227-236.
169. Kaplan, J. (2005). An Earnest for our time kaos. *Handbag and Lady Bracknell's Confinement*. *Irish Studies Review*, 13(3).
170. Kasperson, R. E. (1992). *The Social Amplification of Risk: Progress in Developing an Integrative Framework // Social Theories of Risk*, eds. Sh. Krimsky and D. Golding, London: Praeger, 153-178.
171. Kasperson, J., Pidgeon, N., Roger, E., Slovic, P. (2003). *The social amplification of risk: Assessing Fifteen years of research and theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
172. Kickbusch, I. (2007). *Health Governance: The Health Society*. In McQueen, et all. *Health and Modernity*. New York: Springer.
173. Kirby, M., Kidd, W., Koubel, F., Barter, J., Hope, T., Kirton, A., Madry, N., Manning, P., Triggs, K. (2000). *Sociology in Perspective*. London: Heinemann.
174. Kitzinger, J. (1999). *Researching Risk and the Media*. *Health, Risk & Society*, 1 (1), 55–69.
175. Kitzinger, J., Edward, K. (2009). *Risk, news coverage and public responses*. Paper for Conference: 'Managing the Social Impacts of Change from a Risk Perspective', Beijing, 15-17th April 2009.
176. Klebanskaja, N., Gudaitė, G. (2013). Rizikos komunikacija Lietuvos žiniasklaidoje kiaulių gripo metu. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 68, 53 – 69.
177. Klemm, C., Das, E., Hartmann T. (2016). Swine flu and hype: a systematic review of media dramatization of the H1N1 influenza pandemic, *Journal of Risk Research*, 19:1, 1-20.
178. Knight, F. H. (1921). *Risk, Uncertainty and Profit*. New York: Century Press.
179. Kolluru, R. V. (1995). *Risk assessment and management: A unified approach*. In Kolluru, R. V., Bartell, S., Pitblado R., Stricoff, S. *Risk Assessment and Management Handbook for Environmental, Health, and Safety Professionals*. McGraw-Hill, New York.
180. Kress, G. (1985). *Ideological Structures in Discourse*. *Handbook of Discourse Analysis: Discourse Analysis in Society*, Vol 4. Ed. Teun A. van Dijk. London: Academic Press, 27-42.
181. Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
182. Kruij, J. D. (2009). *Death Shall Have No Dominion: Disasters by Dutch Flood in the Press*. Edizioni Plus – Pisa University Press, Lungarno Pacinotti, 43, 91-121.
183. Laclau, E., Mouffe, Ch. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
184. Lašas, A. (2017). Behind the storefront of democracy: The case of media–politics relations in Lithuania. *Journalism*, 0(0), 1–18.

185. Lašas, A., Garcia-Retamero, R., Jankauskaitė, V., Simonaitytė, V. (2017). Living in the past: The impact of victimization memory on threat perceptions. *Memory Studies*, 1–17.
186. Latour, B. (1996). *Aramis or the love of technology*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
187. Lavino, G. J. (2010). *Psychology of Risk Perception*. New York: Nova Science Publishers.
188. Leask, J. (2002). Vaccination and risk communication: Summary of a workshop, Arlington Virginia, USA, 5 – 6 October 2000, *Journal of Paediatrics and Child Health*, 38, 124 – 128.
189. Lee, T. R. (1981). The public perception of risk and the question of irrationality. *Proceedings of the Royal Society of London A*, 376(1764), 5-16.
190. Leiss, W. (1996) Three phases in the evolution of risk communication practice. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 545, 85–94.
191. Leiss, W., Powell, D. (2004). *Mad Cows and Mother's Milk: The Perils of Poor Risk Communication* 2nd ed. Edition. Canada: McGill-Queen's University Press.
192. Leonavičius V., Genys D., 2011. „Energetinio saugumo sociologija ir rizikos visuomenė“, *Filosofija. Sociologija* 22(4), 394–404.
193. Leonavičius, V., Genys, D. (2012). Rizikos visuomenė: centralizuoto šildymo sistemos atvejis Lietuvoje. *Filosofija, Sociologija* . 2012, 23(4), 237-245.
194. Leonavičius, V. (2014). Rizikos konstravimas valdysenos teorijos požiūriu. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas* 2014 5 (3).
195. Leonavičius, V. Ozolinčiūtė, E. (2015). Gap year students in Lithuania: the value orientations of children from wealthy social groups. *International studies in sociology of education*. London: Routledge, 25(x), 1-25.
196. Leonavičius, V., Genys, D. (2017). *Energetinio saugumo sociologija. Teorija ir praktika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
197. Lewis, J., Stephen, C., Thomas J. (2005) Immediacy, Convenience or Engagement? An analysis of 24-hour news channels in the UK, *Journalism Studies*, 6(4), 461-477.
198. Liang, X., Yi-fan, Su L., Yeo, S. K., Scheufele, D. A., Brossard, D., Xenos, M., Nealey, P., Corley, E. A. (2014). Building Buzz: (Scientists) Communicating Science in New Media Environments. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. 91(4), 772–791.
199. Lianos M., Douglas M. (2000). Dangerization and the End of Deviance. *British Journal of Criminology*, 40(2), 261–278.
200. Lichtenberg, J., MacLean, D. (1991). *The role of the media in risk communication*. In Kasperson R. E., Stallen, P. J. M. *Communicating Risks to the Public*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, London, 157 – 174.
201. Lidskog, R., Sundqvist, G. (2012). *Sociology of risk*. In Hillerbrand, R., Roeser, S., Sandin, P., Peterson, M. (red.), *Handbook of risk theory epistemology decision theory ethics and social implications of risk referentes*, 1001-1027. Dordrecht/Heidelberg/ London/New York: Springer.
202. Lyberis, A. (2002). *Sinonimų žodynas*. Vilnius: lietuvių kalbos institutas.
203. LR švietimo ir mokslo ministerija (2016). Dėl Nacionalinės mokslo programos „Modernitybė Lietuvoje“ patvirtinimo (2016 m. birželio 20 d. Nr. V-549) [žiūrėta 2018-02-10] Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b381de0036d711e69cf5d89a5fdd27cc>
204. Lindell, M. K., Perry, R. W. (2003). *Communicating Environmental Risk in Multiethnic Communities (Communicating Effectively in Multicultural Contexts)*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
205. Livingston, S., Benett, W. L. (2003). Gatekeeping, Indexing and Live-Event News: Is Technology Altering the Construction of News? *Political Communication*, 20, 363-380.
206. Loewenstein, G. (1994). The psychology of curiosity. A review and interpretation. *Psychological Bulletin*, 116(1), 75-98., summarizing Piaget.
207. Longacre, R. E., Hwang, S. J. J. (2012). *Holistic discourse analysis*. SIL International.

208. Longman (2003). Dictionary of Contemporary English, Pearson Education Limited, Harlow, UK.
209. Luhmann, N. (1993). Risk: A Sociological Theory. A de Gruyter, New York.
210. Lundgren, R. E., McMakin, A. H. (2013). Risk Communication: A Handbook for Communicating Environmental, Safety, and Health Risks. Publisher: Wiley-IEEE Press.
211. Lupton, D. (1999). *Introduction: risk and sociocultural theory*. In D. Lupton (ed.) Risk and Sociocultural Theory: New Directions and Perspectives. Cambridge: Cambridge University Press.
212. Lupton, D. (2013). Risk. Second edition. USA: Routledge.
213. Marshall, G. (1998). A dictionary of sociology. Oxford University press.
214. Matačinskaitė, J. (2010). Žurnalistų kompetencijos ir gebėjimai šiandienos žiniasklaidoje. Žurnalistikos tyrimai, 3, 117 – 142.
215. Matonytė, I. Morkevičius, V., Lašas, A., Jankauskaitė, V. (2017). Grėsmių visuomenės gerovei suvokimas: socialinio optimizmo, socialinio ir institucinio pasitikėjimo jėgai pasitikėjimo savimi įtaka. Politologija, 1(85), 3-52.
216. Matonytė, I., Novelskaitė, A. (2007). Moterų tematika Europos parlamento rinkimų kampanijoje. Istorija. Mokslo darbai, 66 tomas.
217. Matkevičienė, R. (2011). Rizikos komunikacija Lietuvos prezidentų inauguracinėse kalbose. Informacijos mokslai 55, 71-81.
218. McCapra, A. (2005). Man Bites Dog: How Journalists Find the Real. Health Story Behind What is Killing our Children. Institute of Ideas. [žiūrėta 2016-10-27]. Prieiga per internetą http://www.instituteofideas.com/transcripts/Risk_McCapra_Exaggerate
219. McCarthy, K. J., Dolfsma, W. (2013). Neutral Media? Evidence of Media Bias and its Economic Impact. Review of Social Economy, 72(1), 42–54.
220. McChesney R. (2004). The Problem of the Media. New York: Monthly Review Press.
221. McCluskey, J. J., Swinnen, J. F. M. (2004). Political economy of the media and consumer perceptions of biotechnology. American Journal of Agricultural Economics, 86(5), 1230–1237.
222. McCombs, M. E., Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of the press. Public Opinion Quarterly 36, 176–187.
223. McCombs, M., Reynolds, A. (2002). News Influence on Our Pictures of the World. Media Effects: Advances in Theory and Research, Second Ed.
224. McLeod, D. M., Hertog, J. K. (2001). *A multiperspectival approach to framing analysis: A field guide*. In S. D. Reese, O. H. Gandy and A. E. Grant (Eds.) Framing public life: Perspectives on media.
225. McLuhan, M., Powers, B.R. (1989). The global village: Transformations in world life and media in the 21st century. New York, NY: Oxford University Press.
226. McNeill, Ch. (2014). Risk: A Multidisciplinary Concept Analysis. Nursing forum, 49 (1), 11–17.
227. Mcquail, D. (1994). Mass Communication Theory. An Introduction. 3rd ed. London: Sage Publications.
228. Meyer, M. (2001). *Between theory, method, and politics: positioning of the approaches to Critical discourse analysis* in Methods of Critical Discourse Analysis. Red. Ruth Wodak and Michael Meyer, 14-31. London: SAGE Publications.
229. Messaris, P., Abraham, L. (2001). The Role of Images in Framing News Stories. In S. Reese ir kt. (eds) Framing Public Life, 215-26. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
230. Metag, J., Marcinkowski, F. (2014). Technophobia Towards Emerging Technologies? A Comparative Analysis of the Media Coverage of Nanotechnology in Austria, Switzerland and Germany. Journalism: Theory, Practice and Criticism, 15(4), 463-481.

231. Michel-Kerjan, E., Pedell, B. (2004). Terrorism Risk Coverage in the post-9/11 Era: A Comparison of New Public-Private Partnerships in France, Germany and the U.S. The Wharton School - University of Pennsylvania. WP#2004-029.
232. Miheyeva, N. (2012). *Dynamics Of The Development Of 'Risk' Notion In The Psychological Science And Its Interdisciplinary Discourse*. Social sciences and natural sciences journal. Vol. 5, 1-6.
233. Miles, B. (2010). *Encyclopedia of Research Design. Discourse Analysis*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
234. Mistry, B., Driedger, S. M. (2012). Do the leads tell the whole story? An analysis of story leads of the Walkerton, Ontario E. coli contamination of drinking water supplies, *Health, Risk & Society*, 14:6, 583-603.
235. Mythen, G. (2010). Reframing risk? Citizen journalism and the transformation of news, *Journal of Risk Research*, 13:1, 45-58.
236. Morgan, M.G., Fischhoff, B., Bostrom, A. ir kt. (2001). *Risk communication: The mental models approach*. Cambridge University Press, New York.
237. Moscovici, S. (1961). *Psychoanalysis. Its image and its public*. Cambridge, UK: Polity Press.
238. Moser, K. S. (2000). Metaphor Analysis in Psychology—Method, Theory, and Fields of Application. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), Art. 21,
239. Mulevičius, S. (2003). Rizikos valdymo galimybė atliekant operatyvinius veiksmus. *Jurisprudencija*, 49(41), 76–84.
240. Mumpower, J. L., Stewart, T. R. (1996). Expert Judgement and Expert Disagreement, *Thinking & Reasoning*, 2(2-3), 191-212.
241. N. d. Visual Rhetoric: Images as Arguments. [žiūrėta 2017-06-27]. Prieiga per internetą https://www.homeworkmarket.com/sites/default/files/bar_01611_04_ch04_pp096-126.pdf
242. Nevinskaitė L., Gečienė I., Bosas M., Lapinaitė L., Leskauskaitė G., Vilkauskaitė R. (2015). Rusijos užsienio politikos sauguminimo mechanizmas Lietuvos žiniasklaidoje: delfi.lt atvejis. Tyrimo ataskaita. Vilnius.
243. Nevinskaitė, L., Gečienė, I., Bosas, M., Lapinaitė, L., Leskauskaitė, G., Vilkauskaitė, R. (2015). Rusijos užsienio politikos sauguminimo mechanizmas Lietuvos žiniasklaidoje: delfi.lt atvejis. Tyrimo ataskaita. Vilnius.
244. Newman, I., Benz, C. R. (1998). *Qualitative-quantitative research methodology: Exploring the interactive continuum*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
245. Nisbet, M. C. (2015). Framing, the Media, and Risk Communication in Policy Debates. In *The SAGE handbook of Risk Communication*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
246. Nisbet, R. A. (2000). *Sociologijos tradicija*. Vilnius: Prada.
247. Noam, E. M., *International Media Concentration (2016). Who Owns the World's Media?* United States: Oxford University Press Inc.
248. Norkus Z. (2008). Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
249. Norkus, Z. (2008). Kokia demokratija, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
250. Norkus, Z. (2008). Kokia demokratika, koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
251. Nugaraitė, A. (2015). Antraštės poveikis ir įtaka medijų komunikacijoje. *Agora: politinių komunikacijų studijos*, nr. 3.
252. NVO teisės institutas (2017). *Piliietinės visuomenės plėtros agentūra. Galimybių studija*. Vilnius.
253. Onwuegbuzie, A. J., Collins, K. M. T. (2007). A Typology of Mixed Methods Sampling Designs in Social Science Research. *The Qualitative Report*, 12(2), 281-316.

254. Onwuegbuzie, A. J., Johnson, R. B. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26.
255. Olofsson, A. (2018). Is risk analysis always for the good? A critical perspective on risk and risk research. *Regional Risks and Risks to the Regions, RISK-Net The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania January 30-31 2018, Vilnius*. [žiūrėta 2018-02-09] Prieiga per internetą: https://risk-net.org/sites/default/files/Presentaiton_AO.pdf
256. Oxford English Dictionary. [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/risk
257. Paskalia, V. (2007). *Free Movement, Social Security and Gender in the EU*. New York: Bloomsbury Publishing.
258. Pečiulis, Ž. (2005). Medija ir įvykis: realybės transformacijos televizijos naujienose. *Tiltai*, nr. 4(33), 93-99.
259. Perez-Lugo, M. (2004). Media uses in disaster situations: A new focus on the impact phase. *Sociological Inquiry*, 74(2), 210–225.
260. Perko, T., Turcanu, C., Geenen, D., Mamani, N., Van Rooy, L. (2011). Media content analysis of the Fukushima accident in two Belgian newspapers. Open report. SCK CEN-BLG-1084. [žiūrėta 2016-10-27]. Prieiga per internetą http://publications.sckcen.be/dspace/bitstream/10038/7502/1/blg_mediaanalysisfukushimabelgianmedia.pdf
261. Pilzer, P. Z. (2002). *The wellness revolution. How to make a fortune in the next trillion dollar industry*. New York: John Wiley and Sons.
262. Powell, K. A. (2011) Framing Islam: An Analysis of U.S. Media Coverage of Terrorism Since 9/11, *Communication Studies*, 62(1), 90-112.
263. Priest, S. (2014). *Media Portrayal of Risk: The Social Production of News*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
264. Ramonaitė, A. (2015). *Nematoma sovietmečio visuomenė*. Vilnius: Naujasis židinys – aidai.
265. Ransohoff, D. F., Ransohoff, R. M., (2001). Sensationalism in the Media: When Scientists and Journalists May Be Complicit Collaborators. *Effective Clinical Practice*, 4, 185-188.
266. Renn, O. (1998). Three decades of risk research: accomplishments and new challenges. *Journal of Risk Research*, 1(1), 49-71.
267. Renn, O. (2008). *Risk Governance: Coping with Uncertainty in a Complex World (Earthscan Risk in Society)*. London: Earthscan.
268. Renn, O. (2009). *Risk Communication: Insights and Requirements for Designing Successful Communication Programs on Health and Environmental Hazards*. In Heath, R. L., O’Hair, H. D. *Handbook of risk and crisis Communication*, 80-89, New York: Routledge.
269. Richardson J. E., 2007. *Analyzing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
270. Riescha, H., Spiegelhalter, D. J. (2011). Careless pork costs lives: Risk stories from science to press release to media, 13(1), 47–64.
271. Rimaitė A., Rinkevičius L. (2008). Sociokultūrinis rizikos suvokimo konstravimas: teoriniai požiūriai ir jų taikymas tiriant viešąjį diskursą dėl genetiškai modifikuotų organizmų. *Filosofija/Sociologija*, Nr. 2, 86–96, Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
272. Rimaitė, A., 2009. Genetiškai modifikuotų organizmų diskurso formavimasis Lietuvos žiniasklaidoje. *Daktaro disertacija. Kauno technologijos universitetas*.
273. Rimaitė, A., ir Rinkevičius, L. (2008). Sociokultūrinis rizikos suvokimo konstravimas: teoriniai požiūriai ir jų taikymas tiriant viešąjį diskursą dėl genetiškai modifikuotų organizmų. *Filosofija. Sociologija*, 19, 2, 86-96.
274. Rinkevičius, L., (2002). Rizikos bei dvigubos rizikos visuomenės teorija ir jos taikymas sociologinei Lietuvos visuomenės raidos diagnostikai. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2, 108-115.

275. RINOVA, (2009). Rizikos suvokimas, viešoji komunikacija ir inovatyvus valdymas žinių visuomenėje. Projekto baigiamoji ataskaita. Kaunas.
276. Ritchie, J., Lewis J. (2003). *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. SAGE Publications: London.
277. Rodriguez, L., Dimitrova, D., V. (2011). The levels of visual framing, *Journal of Visual Literacy*, 30:1, 48-65.
278. Rohner, D., Frey, B. S. (2007). Blood and ink! The common-interest-game between terrorists and the media. *Public Choice* 133 (1-2), 129–145.
279. Roeser, S., Hillerbrand, R., Sandin, P., Peterson, M. (2012). *Handbook of Risk Theory: Epistemology, Decision Theory, Ethics, and Social Implications of Risk*. Dordrecht/Heidelberg/ London/New York: Springer.
280. Rosa, E. (1998). Metatheoretical foundations for post-normal risk. *Journal of Risk Research* 1(1), 15–44.
281. Roslyng, M. M. (2011) Challenging the Hegemonic Food Discourse: The British Media Debate on Risk and Salmonella in Eggs, *Science as Culture*, 20(2), 157-182.
282. Rubavičius V. (2010). Žiniasklaida ir vaizduojamoji demokratija. [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-14-vytautas-rubavicius-ziniasklaida-ir-vaizduojamoji-demokratija/38429>
283. Saldana, J. (2009). *The coding manual for qualitative researchers*. Los Angeles, CA: SAGE.
284. Saldana, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. London: Sage.
285. Sandman, P. (2012). *Responding to Community Outrage: Strategies for Effective Risk Communication*. American Industrial Hygiene Association; 1 edition (June 1993).
286. Sandman, P. M. (1997). Mass Media and Environmental Risks: Seven Principles, 'RISK: Health, Safety, and Environment Summer: 251–60. (Reprinted in: Bate, R. (ed.).
287. Sandman, P. M. (2001). Risk Communication [žiūrėta 2017-02-02]. Prieiga per internetą <http://www.psandman.com/articles/riskcomm.htm>
288. Schmidt, A., Thuß, S., Meyer, T. (2016). Quality in risk reporting on energy issues in German news media, *Journal of Risk Research*, 20(10), 1227-1252.
289. Schwandt, T. A. (2003). *Three epistemological stances for qualitative inquiry: Interpretativism, hermeneutics and social constructionism*. In Denzin, N. and Lincoln, Y (Eds.), *The Landscape of Qualitative Research: Theories and issues* (292-331). Thousand Oaks, CA: Sage.
290. Schwartzman R., Ross G. D., Berube D. (2011). Rhetoric and Risk. *An Interdisciplinary Journal of Rhetorical Analysis and Invention*, 7(1), 1-9.
291. Senapti, S., Bharti, N., Bhattacharya, A. (2015). Modern Lifestyle Diseases: Chronic Diseases, Awareness and Prevention. *International Journal of Current Research and Academic Review*, 3(7), 215 – 223.
292. Shavit, T., Lahav, E., Rosenboim, M. (2016) Don't fear risk, learn about it: how familiarity reduces perceived risk, *Applied Economics Letters*, 23:15, 1069-1072.
293. Shaw, A. (2001). Risk Research in a Risk Society. *Research Policy and Planning: The journal of the Social Services Research Group*, 19(1).
294. Siapera, E., Veglis, A. (2012). *The Handbook of Global Online Journalism*. John Wiley & Sons, Inc.
295. Siegrist, M. (2014). More questions than answers: a response to 'Four questions for risk communication' by Roger Kasperson. *Journal of Risk Research*, 17(10), 1241-1243.
296. Silverman, C. (2015). Lies, Damn Lies, and Viral Content: How News Websites Spread (and Debunk) Online Rumors, Unverified Claims and Misinformation. *Tow Center for Digital Journalism A Tow/Knight Report Columbia Journalism School*.
297. Symonds, J. E., Gorard, S. (2010). Death of mixed methods? Or the rebirth of research as a craft. *Evaluation & Research in Education* 23(2), 121-136.

298. Sjöberg, L., Wahlberg, A. (2002). Risk Perception and New Age Beliefs. *Risk Analysis* 22(4), 751-764.
299. Slovic, P. (1987). Perception of risk. *Science* 236, 280–5.
300. Slovic, P., Fischhoff, B., Lichtenstein, S. (1979). Rating the risks. *Environment*, 21(3), 36-39.
301. Social Research Association (2015). What is high quality social research? [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą: <http://the-sra.org.uk/wp-content/uploads/what-is-high-quality-social-research.pdf>
302. Solberg, Ø., Njå, O. (2012). Reflections on the ontological status of risk. *Journal of Risk Research*, 15:9, 1201-1215.
303. Song, L. (2010). The Role of Context in Discourse Analysis. *Journal of Language Teaching and Research*, 1(6), 876-879.
304. Starks, H., Trinidad, S. B. (2007). Choose Your Method: A Comparison of Phenomenology, Discourse Analysis, and Grounded Theory. *Qualitative Health Research*. 17(10), 1372-1380.
305. Stenchion, P. (1997). Development and disaster management. *The Australian Journal of Emergency Management*, 12(3), 40-44.
306. Sutton, J., Hansard, B., Hewett, P. (2011). Changing channels: communicating tsunami warning information in Hawaii. In proceedings of the 3rd International Joint Topical Meeting on Emergency Preparedness and Response, Robotics and Remote Systems, Knoxville, Tennessee.
307. Svendsen, L. (2008). *A Philosophy of Fear*. London: Reaktion Press.
308. Šliavaitė K., (2003). Tarp rizikos ir saugumo: požiūriai į atominę jėgą ir bedarbystės grėsmę Visagine. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. 2003,3(12), p. 79-112.
309. Taylor, G. R. (2005). *Integrating Quantitative and Qualitative Methods in Research*. USA: University Press of America.
310. Tashakkori, A., Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
311. Tashakkori, A., Teddlie, C. (Eds.). (2003). *Handbook of mixed methods in social & behavioral research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
312. Tashakkori, A., Teddlie, C. (2006). Validity issues in mixed methods research: Calling for an integrative framework. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, San Francisco.
313. Tashakkori, A., Teddlie, C. (2008). *Quality of inferences in mixed methods research*. In M. Bergman. (Ed.) *Advances in mixed methods research: Theories and applications*. London: Sage Ltd.
314. Telešienė, A. (2006). *Ekologinis diskursas Lietuvoje 1989-2005 m. Daktaro disertacija*. Kaunas.
315. Telešienė, A., Morkevičius, V., Žvaliauskas, G. (2008). Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite: Pavyzdinis metodologinis mokomasis studijų paketas. Projektas „Empirinių duomenų ir informacijos HSM tyrimams kaupimas ir valdymas: Lietuvos HSM duomenų archyvas (LiDA).
316. Therborn, G. (2000). At the birth of second century sociology: times of reflexivity, spaces of identity, and nodes of Knowledge. *The British Journal of Sociology*, 51(1), 37-57.
317. Thompson, J. (1984). *Studies in the Theory of Ideology*, Cambridge: Polity Press.
318. Thompson, P. B. (1986). The philosophical foundations of risk. *Southern Journal of Philosophy*, 24(2), 273–286.
319. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
320. Torfing, J. (2016). *Collaborative Innovation in the Public Sector*. USA: Georgetown University Press.

321. Trivundža, T. (2015). *Press Photography and Visual Framing of News*. Ljubljana: Tiskarna Medium.
322. TTSRL, (2008). *Radicalisation, recruitment and the EU counter-radicalisation strategy*. European Commission Sixth Framework program Transnational Terrorism, Security and the Rule of Law, Brussels.
323. Tuman, J. S. (2010). *Communicating terror: The rhetorical dimensions of terrorism*. New York, NY: Sage.
324. UK Resilience (n.d.). *Communicating risk*. [žiūrėta 2016-10-27]. Prieiga per internetą https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/60907/communicating-risk-guidance.pdf
325. Ulmer, R. R., Sellnow, T. L., Seeger, M. W. (2011). *Effective crisis communication: Moving from crisis to opportunity* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
326. Ungar, Sh. (2001). Moral panic versus the risk society: the implications of the changing sites of social anxiety *British Journal of Sociology*, 52, 271–291.
327. Van Dijk, T. A. (1992). Discourse and the denial of racism. *Discourse & Society*, 3(1), pp. 87-118.
328. Van Dijk, T. A. (1995). *Power and the news media*. Political Communication and Action. Cresskill, NJ: Hampton Press.
329. Van Dijk, T. A. (1997). *Discourse as Social Interaction*. SAGE publications.
330. Van Dijk, T. A. (1998). *News as Discourse*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
331. Van Dijk, T. (2001). *Multidisciplinarity CDA: A plea for diversity*. In Wodak R., Meyer M. (eds), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 95–120.
332. Van Dijk, T. A. (2006). *Discourse, context and cognition*. Discourse Studies. London, Thousand Oaks: SAGE Publications.
333. Van Dijk, T. (2007). *A. Macro contexts*. In Lottgen D. S., Sánchez J. S. *Discourse and International Relations*. Peter Lang AG, Internationaler Verlag der Wissenschaften.
334. Van Leeuwen, T. (1996). *The representation of social actors in discourse*. In Caldas-Coulthard, C. R., & Coulthard, M. (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis*. London: Routledge, 32-70.
335. Vasterman, P. L. M., Ruigrok, N. (2013). Pandemic alarm in the Dutch media: Media coverage of the 2009 influenza A (H1N1) pandemic and the role of the expert sources. *European Journal of Communication*. 28(4), 1–18.
336. Wahlberg, A., Sjoberg, L. (2000). Risk perception and the media. *Journal of Risk Research* 3(1), 31–50.
337. Weber, M. (1992). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London: Routledge.
338. Wetherell, M., & Potter, J. (1988). *Discourse analysis and the identification of interpretive repertoires*. In C. Antaki (Ed.), *Analysing everyday explanation: A casebook of methods*. Newbury Park, CA: Sage.
339. White, G. F. (1945). *Human adjustment to floods: A geographical approach to the flood in the United States*. Chicago: University of Chicago Press.
340. Widdicombe, S., Wooffitt, R. (1995). *The Language of Youth Cultures: Social Identity in Action*. Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf.
341. Wilkinson, I. M. (2009). *Risk Vulnerability and Everyday Life*. The New Sociology. London: Routledge.
342. Wilkinson, I. (2010). Grasping the point of unfathomable complexity: the new media research and risk analysis. *Journal of Risk Research*, 13(1), 19-28.
343. Wilmot, A. (2005). Designing sampling strategies for qualitative social research: with particular reference to the Office for National Statistics' Qualitative Respondent Register QUEST. *Survey Methodology Bulletin* 56 (2005), 9, 53-65.
344. Wimmer, J., Quandt, Th. (2006) Living in the risk society. *Journalism Studies*, 7(2), 336-347.

345. Wodak, R., Fairclough, N. (1997). *Critical Discourse Analysis*. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction*, 258-284. London: Sage.
346. Wodak, R., Meyer, M. (eds), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
347. Wodak, R. (2013). *Critical Discourse analysis: Challenges and Perspectives*. London: SAGE publications.
348. World Economic Forum (2006 – 2014). *The Global Risks Reports*. Geneva.
349. Zhang, X., Hellmueller, L. (2017). Visual framing of the European refugee crisis in *Der Spiegel* and *CNN International*: Global journalism in news photographs. *The International Communication Gazette*, 79(5), 483–510.
350. Zinn, J. O. (2008). *Social Theories of Risk and Uncertainty*. Oxford, Malden (MA): Blackwell.
351. Zinn, J. O. (2010). Risk as Discourse: Interdisciplinary Perspectives. *Critical Approaches to Discourse Analysis across Disciplines*. 4 (2), 106-124.
352. Zinn, J. O., McDonald D. (2015). Discourse-semantics of risk in *The New York Times*, 1963, 1987–2014: a corpus linguistic approach. Final Project report. [žiūrėta 2016-10-27]. Prieiga per internetą <https://github.com/interrogator/risk>

PRIEDAI

1 Priedas

1 lentelė. Į tyrimo imtį patekusių dienų sąrašas 2006–2014 m.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2006	6	16	9	27	19	5	17	28	21	30	2	4
	3	27	20	20	27	29	21	19	7	17	17	2
	9	23	1	12	11	15	5	9	5	2	28	28
	17	3	24	11	20	7	30	13	11	20	10	5
2007	25	15	14	20	17	18	28	23	25	22	1	19
	15	9	7	1	7	5	12	1	18	7	19	11
	8	21	8	5	24	22	6	21	28	26	23	10
	3	1	27	29	8	29	26	13	5	2	5	7
2008	8	4	6	29	25	4	17	6	19	19	4	25
	18	24	31	19	21	24	3	27	1	28	24	12
	3	27	5	3	2	17	26	21	11	5	17	1
	25	14	28	14	20	8	1	18	2	9	23	29
2009	29	12	16	2	25	19	30	25	18	20	6	28
	12	27	6	16	30	4	4	5	6	2	13	21
	2	2	24	27	6	24	22	7	8	25	22	5
	10	24	11	3	15	11	24	13	28	28	30	16
2010	1	16	6	10	10	4	13	28	15	7	3	16
	3	7	28	2	1	19	5	2	27	16	20	30
	4	9	14	19	20	23	23	8	4	26	9	24
	7	28	19	15	12	29	17	16	20	2	16	2
2011	8	17	4	2	11	15	19	2	5	15	27	1
	23	30	3	4	28	10	14	9	12	26	3	27
	2	28	26	20	29	19	24	30	26	3	14	12
	14	7	16	21	1	29	1	19	27	12	8	29
2012	10	3	28	6	11	9	1	9	16	24	21	27
	29	18	9	29	7	29	6	24	2	13	17	22
	2	21	12	2	19	30	21	21	25	22	6	10
	16	2	21	18	30	18	29	6	22	8	12	4
2013	15	2	1	26	6	14	3	16	6	2	25	6
	4	16	3	22	20	4	2	1	23	24	14	26
	26	26	14	5	9	28	11	24	21	16	6	18
	30	7	20	12	1	11	25	5	24	26	7	11
2014	3	18	2	25	4	15	25	17	29	9	9	25
	24	22	23	11	18	24	30	27	13	28	28	30
	22	9	29	17	15	12	5	4	4	16	4	11
	14	1	15	9	13	20	4	29	25	10	18	23

*pilka spalva žymimos savaitgalių dienos

1 lentelė. Tyrimo metu analizuoti straipsniai

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Dirbtiniam apvaisinimui naudojama sperma gali būti užteršta	2006 01 03	D	Vairuoti geltonos spalvos automobilį – pavojingiausia	2012 03 28	L	V.Usackas: „Rytų Europos šalių ekonomikai gresia kolapsas“	2009 03 11
D	Miglotas Rusijos ir Ukrainos sandoris dėl dujų kelia nerimą Europai	2006 01 05	D	Pagrindinė grėsmė saugumui - energetinė priklausomybė nuo Rusijos	2012 03 28	L	Švedijos bankai patiria nuostolių dėl ekonominės krizės Baltijos šalyse	2009 03 16
D	Konstitucijos keitimą nustelbė nerimas dėl kainų šuolio	2006 01 09	D	Nuolatinis stresas gali sukelti Alzheimerio ligą	2012 03 28	L	Nenori rizikuoti gyvybe - nevažiuok Kauno Panemunės ir Vilniaus Lazdynų tiltais	2009 03 16
D	Paukščių gripui Lietuvoje neatsispirių kas ketvirtas žmogus	2006 01 17	D	Rūkymas suaktyvina genus, susijusius su šizofrenija	2012 03 28	L	SEB bankas: BVP šiemet smuks 9 proc., nedarbas sieks 11 procentų	2009 03 24
D	JAV žvalgybai kelia nerimą V.Putino valdžios siekis	2006 02 03	D	Mėsainiai, prancūziški raguoliai ir pica sukelia depresiją	2012 04 02	L	Raudonos mėsos mėgėjai gyvena trumpiau	2009 03 24
D	Centrinės Azijos režimų sunkumai gali sukelti perversmus	2006 02 03	D	MIT prognozė: pasaulinė ekonomika sugrius 2030-aisiais	2012 04 06	L	Lietuvoje daugėja užsikrėtusiųjų ŽIV ir sergančių tuberkulioze	2009 03 24
D	Šaudant paukščius gali kilti paukščių gripo epidemija	2006 02 03	D	Visuotinis atšilimas ruošia ligų protrūkį	2012 04 06	L	Pasaulio prekybos organizacija: prekybos apimtys pasaulyje šiemet sumažės 9 procentais	2009 03 24
D	S.Husseinas praėjusio amžiaus pabaigoje įspėjo JAV apie teroro aktus	2006 02 16	D	Asmeninis įrenginys darbe – grėsmė verslo duomenų saugumui	2012 04 18	L	Šiaurės Korėja grasina atakuoti Japoniją, jei ši numuš jos raketą	2009 04 02
D	Ekspertai įspėja apie riziką įsigyjant būstą skolinantis	2006 02 27	D	Aptempti drabužiai gali sukelti stresą, šlapimo nelaikymą, vėžį	2012 04 18	L	Masinės atakos „Conficker“ nepradėjo, tačiau jo keliama grėsmė išlieka	2009 04 02
D	Potvynį gali apsunkinti paukščių gripas	2006 02 27	D	Naktimis numatomos šalnos ore. Kaip apsaugoti savo augalus?	2012 05 07	L	Paukščių gripo grėsmė išlieka	2009 04 03
D	G.W.Bushas nemano, kad Irake kils pilietinis karas	2006 03 01	D	Žiedadulkių lietus prabudina šienligę	2012 05 07	L	B.Obama: „al Qaeda“ gali greičiau smogti Europai negu JAV“	2009 04 03
D	Mažakraujystė gali slėpti kitas ligas	2006 03 01	D	Savaigalio persimigojimas skatina nutukimą	2012 05 11	L	Pasaulinio vandenyno lygis gali katastrofiškai pakilti dar šiame šimtmetyje	2009 04 03
D	C.Rice: Iranas gali kelti didžiausią iššūkį JAV	2006 03 01	D	Graikijos pasitraukimas iš euro zonos būtų grėsmė visai Europai, pabrėžė kairiųjų lyderis	2012 05 19	L	Lenkijoje kiaulių gripo išplitimo grėsmė yra reali	2009 04 27
D	Paukščių gripas - baisiau už AIDS	2006 03 09	D	„Supykęs“ apgamas prišaukia ligą	2012 05 19	L	Mažieji aludariai stoja į žūtibūtinę kovą dėl išlikimo	2009 04 27
D	Branduolinės energetikos plėtra žavisi ne visi	2006 03 09	D	Alergijos epidemija gausina spermai ir prezervatyvams alergiškų moterų gretas	2012 06 09	L	Izraelis pasaulį bauginančią ligą nevadins kiaulių gripu, nes žodis „kiaulė“ netinkamas žydams	2009 05 15
D	Rūkaliams gresia lėtinė obstrukcinė plaučių liga	2006 03 20	D	Kokią įtaką žmogaus veikla daro biologinei įvairovei Lietuvoje?	2012 06 18	L	Meksikos mokslininkai: A/H1N1 gripo virusas mutavo	2009 05 15
D	A.Brazauskas nutylėjo apie pavojų nacionaliniam saugumui	2006 04 11	D	Rekordinės kainos išsimušę kailininkai ruošiasi sunkmečiui	2012 06 18	L	Šiaurės Korėjos branduolinis bandymas privertė susirūpinti B.Obama	2009 05 25
D	Bulgarijoje ir Rumunijoje rengiamasi Dunojaus potvyniui	2006 04 11	D	Gamtosauginiai judėjimai - grėsmė nykstančioms Sibiro tautoms	2012 06 30	L	Grėsmė užsikrėsti naujuoju gripu tebėra	2009 05 30

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Estija - greta šalių, kur galimi teroristų išpuoliai	2006 04 27	D	Atsargiai: paplūdimio grybelis įrudusių odą nusagsto baltomis dėmelėmis	2012 07 01	L	Vokietijoje soliariumuose galės lankytis ne jaunesni kaip 18 metų asmenys	2009 06 19
D	"Namų darbai": asbestas - pavojus ir miestų gyventojams	2006 05 11	D	BBC: žurnalistikai pasaulyje gresia pavoją	2012 07 06	L	Belgijoje į aplinką pateko daug radioaktyviųjų dujų	2009 06 19
D	Nuo raketų grėsmės Europą apsaugotų priešraketinis skydas, sako NATO pareigūnas	2006 05 11	D	UNESCO nerimauja dėl kai kurių valstybių siekių apriboti žodžio laisvę internete	2012 07 06	L	Azijoje viešinti H.Clinton kalba apie gynybą nuo Irano ir S.Korėjos branduolinių technologijų	2009 07 22
D	Grozio salonuose teikiamos paslaugos ne visuomet būna kokybiškos	2006 05 19	D	Saulė gali trukdyti gydytis	2012 07 21	L	Graikiją kamuoja karščio banga ir miškų gaisrai	2009 07 22
D	JAV kritika Rusijos atžvilgiu kelia grėsmę verslo projektams	2006 05 20	D	Kitamet Lietuvos žemė bus dar brangesnė?	2012 07 29	L	„Mac“ kompiuterių spragos įsilaužėlius gali prileisti prie šifruotų duomenų	2009 07 30
D	Gedimino paminklas - radioaktyvus?	2006 05 27	D	Priklausomybė verčia telefonu atsileipti ir naršyti internete net tualete	2012 07 29	L	Rusijos armijos generalinis štabas grasina Gruzijai nauju karu, nerimo ženklai - ir Baltuosiuose rūmuose	2009 08 05
D	Išjunkime nereikalingą elektros lemputę, kad Lietuvoje neprireiktų kupranugarių	2006 06 05	D	Suomijai gresia recesija	2012 08 06	L	Sveikatos patarimai: ką daryti apsinuodijus grybais?	2009 08 07
D	Melanoma žudo jaunas žmones	2006 06 15	D	Mažėjant „Ryanair“ skrydžių iš Kauno, mažės ir darbuotojų	2012 08 06	L	M.Saakašvilis: „Naujas karas Kaukaze įmanomas“	2009 08 07
D	Dauguma maisto produktus Kaune išvežiojančių automobilių neatitinka reikalavimų	2006 06 29	D	J. M. Figueres: pasaulis su 7 milijardais žmonių nebegali gyventi taip, kaip su milijardu	2012 08 06	L	Vasaros karščiai – pavojus širdžiai	2009 08 07
D	Vėsa automobilyje - pavojus sveikatai	2006 07 17	D	Chemoterapija gydant vėžį gali sukelti priešingą efektą	2012 08 06	L	Netvarkomos upės gali sukelti sunkiai įsivaizduojamų nelaimių	2009 08 25
D	Gaisrininkai primena apie žaibų pavojų	2006 07 21	D	Graikijos policija sulaukė beveik 5 tūkst. imigrantų	2012 08 06	L	Apie AIDS grėsmę perspėja besimylintys A.Hitleris ir J.Stalinas	2009 09 08
D	Rūkančios moterys dvigubai dažniau nei vyrai serga plaučių vėžiu	2006 07 21	D	Nutukimas vaikystėje lemia per ankstyvą brendimą	2012 08 06	L	G-20 nutarė atšaukti subsidijas kurui	2009 09 28
D	Soliariumai sukelia priklausomybę	2006 08 09	D	„Ledas“ arba „kristalas“ – pavojingiausias ir itin bjaurojantis narkotikas	2012 08 21	L	Iranas išbandė ilgojo nuotolio raketą	2009 09 28
D	Meilė darbui gali tapti rimta priklausomybe	2006 08 09	D	Širšės ir vapsvos kyla į ataką	2012 08 21	L	Filipinų žmonės rengiasi naujam, dar galingesiam taifūnui	2009 10 02
D	Pasaulinis atšilimas gali smarkiai pakeisti Viduržemio jūrą, mano ekspertai	2006 08 09	D	Iranas didina požeminius urano sodrinimo pajėgumus	2012 08 24	L	Rusiškas automatas užstrigo - „Kalašnikov“ gamintoją gąsdina bankroto šmėkla	2009 10 02
D	Šalyje paplitę dekoratyviniai augalai sukelia alergiją	2006 08 19	D	Nanoskaidulos žalingos kaip asbestas - sukelia vėžį	2012 08 24	L	Dar ne žiema, bet šaltis jau retina Klaipėdos benamių gretas	2009 10 20
D	„Mažeikių naftos“ produkcijos brangimas gali pakenkti verslui	2006 08 19	D	Maudynės Alytaus r. Ilgio ežere - pavojingos sveikatai	2012 08 24	L	Krūmynų gaisrai Australijoje kelia grėsmę šimtams pastatų	2009 10 20
D	Dėl sausras prognozuojamas daržovių trūkumas	2006 08 28	D	Lūpų dažai gali sukelti širdies ligas ir nevaisingumą	2012 08 24	L	Vakarų Afrikai gresia neregėtas skėrių antplūdis	2009 10 20

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Nuomotis filmą - rizikinga	2006 08 05	D	Trūksta ligų? Išsikask šulinį	2012 09 02	L	Klaipėdos vagių taikiklyje - pirmieji namų aukštai	2009 10 20
D	Pasaulyje siaučia nutukimo epidemija	2006 09 11	D	Prasidėjo naujas erkių aktyvumo periodas: kur Lietuvoje jų daugiausia	2012 09 02	L	H.Clinton perspėja Pakistaną dėl branduolinių ginklų platinimo grėsmės	2009 10 28
D	Lietuva eksportuoja vairuotojus?	2006 09 18	D	Telefoniniai sukčiai: kaip nepaklūti ji jų pinkles	2012 09 16	L	S.Lavrovą nustebo Lenkijos ministro raginimai šalyje dislokuoti JAV karius	2009 11 06
D	ES turėtų labai rimtai atsižvelgti į popiežiui kylančią grėsmę, teigia ES teisingumo ir saugumo komisaras	2006 09 18	D	100 rūšių, kurių greitai gali nebelikti	2012 09 22	L	D.Britanijos premjeras G.Brownas: „Misija Afganistane bus vykdoma ir toliau“	2009 11 06
D	D.Grybauskaitė: nežabota infliacija - grėsmė Lietuvos ekonomikai	2006 09 18	D	Gerklės skausmas gali būti rimtos ligos požymis	2012 09 25	L	Pritarusios dujotiekii „Nord Stream“ Švedijos ir Suomijos vyriausybės susilaukė kritikos	2009 11 06
D	Po atomine elektrine - plyšiai žemėje	2006 09 21	D	Z.Čepaitė. Lietuva nyksta? Kaltos moterys!	2012 09 25	L	Kėdaniuose daugiau nei pusė šulinių yra užteršti	2009 11 06
D	Saulės blyksniai 2011 metais sutrikdys GPS sistemas	2006 10 02	D	Šviesiaikiams lietuviams – grėsmė susirgti klatinga akių liga	2012 09 25	L	Šulinys, vandentiekis ar grėžinys?	2009 11 13
D	Europa remdama Izraelį gali nukentėti, sako Iranas	2006 10 21	D	A.Merkel: rinkos nerimauja dėl gebėjimo gražinti skolas	2012 09 25	L	D.Britanijoje potvyniai šluoja ne tik namus, bet ir tiltus	2009 11 22
D	Klimato pokyčiai kelia grėsmę vandens atsargoms	2006 10 21	D	Rusija Arktyje dislokuos gaudomuosius naikintuvus	2012 09 25	L	Vaistų ir chemikalų persisotinusių visuomenę baudžia autizmas	2009 11 22
D	Klimato permains gali sukelti pasaulinę ekonomikos krizę	2006 10 30	D	Gazuoti gaivieji gėrimai – nuosprendis pilnėti linkusiems asmenims	2012 09 25	L	Rusija prieš prezidento rinkimus Ukrainoje metė dujų kortą	2009 11 30
D	Soliariumo įdegis madingas, bet pavojingas	2006 10 30	D	Neišsimiegantiems paaugliams gresia širdies ligos	2012 10 08	L	„Al-Qaeda“ vis dar išlieka pagrindine grėsme Europai	2009 11 30
D	J.Kasperskis: kova su kompiuteriniais virusais – karas be pabaigos	2006 11 02	D	JT vadovas įspėjo: krizė Sirijoje kelia pavojų visam regionui	2012 10 08	L	Kinija atmeta ES raginimą stiprinti juanį	2009 11 30
D	Britų žvalgyba seka „30 planuojamų teroro sąmokslų“	2006 11 02	D	Italijos spauda: Rusijos atominė Europos širdyje – grėsmė Baltijos šalims	2012 10 08	L	Kinijos miesto valdžia tikėdamasi pažaboti AIDS atidarę gėjų barą	2009 11 30
D	Prasidėjęs medžioklės sezonas grasina ligomis	2006 11 17	D	Gripu užkrėtus augintinį, gali vystytis naujos viruso atmainos	2012 10 08	L	Nafta brangsta, investuotojai stebi padėtį Dubajuje	2009 11 30
D	Šiltas oras žiemą pavojingas augmenijai	2006 11 28	D	Misija: pramisti žiemą, nepalaujamai kylant kainoms	2012 10 08	L	JAV lengvos naftos barelio kaina - 77,35 dolerio	2009 11 30
D	Šaldytuvo magnetukai gali "žudyti"	2006 12 02	D	Antsvoris paauglystėje didina nevaisingumo riziką tapus vyru	2012 10 08	L	Laimingesnio gyvenimo pamokos virsta grėsme žmogaus gyvybei?	2009 12 05
D	Mokslininkas S.Hawkingas: kada nors teks palikti Žemę	2006 12 04	D	Emigracijos kaina – agresija arba depresija Lietuvoje auga įskaudinta karta	2012 10 22	L	Lenkijoje lėktuvų pilotus chuliganai akina lazerais	2009 12 05
D	Baltijos šalims reikia ieškoti būdų kovai su augančiomis energijos kainomis, teigia analitikai	2006 12 05	D	Darbas naktimis vyrams grasina prostatos vėžiu	2012 10 24	L	Garsus ekonomistas N.Roubini: „Greitai sprogs auksinis burbulas“	2009 12 16

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Dažnas žuvis valgymas gali būti pavojingas sveikatai	2006 12 28	D	Laukiamajame gulintys žurnalai - užkratų šaltiniai	2012 10 24	L	Prie bankroto bedugnės atsідūrusi Graikija kelia pavojų euro tvirtybei	2009 12 16
D	G.Kirkilas: Lietuva ruošiasi galimai dujų krizei	2006 12 28	D	Kas ketvirta „Android“ programėlė - pavojus saugumui ir privatumui	2012 11 06	L	Olandai dėl naujo gripo grėsmės masiškai naikina ožkas	2009 12 21
D	Siekis įsivesti eurą augins infliaciją	2007 01 03	D	Vyras mirė išgėręs lieknėjimą skatinančių piliulių	2012 11 12	L	Internetiniai nusikaltėliai taikosi į failų mainų tinklus	2009 12 21
D	Dėl šiltos žiemos kyla pavojus Baltijos jūros ruonių populiacijai	2007 01 08	D	Mokslininkas: dalis Žemės greitai gali tapti negyvenama	2012 11 21	L	2010-aisiais Lietuvoje palankias sąlygas permainoms gali užgožti politinis nestabilumas	2010 01 01
D	Kontraceptikai - ne vitaminai	2007 02 01	D	Klimato kaitos padariniai jau akivaizdūs visoje Europoje	2012 11 21	L	Kolumbijoje išsiveržė Galeraso ugnikalnis	2010 01 01
D	Tyrimas: 10 metų pokalbių mobiliuotu gali baigtis smegenų vėžiu	2007 02 01	D	Malkomis kūrenami židiniai – tylūs žudikai kaip suprasti, kad apsinuodijai	2012 11 21	L	Dėl „al Qaeda“ grėsmės uždaryta JAV ambasada Jemene	2010 01 03
D	Pavasarinis pastojimas didina priešlaikinio gimdymo riziką	2007 02 09	D	Virtuvinė kempinė gali sukelti paralyžių	2012 11 21	L	Rusijos ambasadorius ramina Baltijos šalis	2010 01 04
D	Atrasta dar viena priežastis mažinti cholesterolio suvartojimą	2007 02 09	D	Ilgas sėdėjimas berniukus ir mergaites veikia skirtingai	2012 11 21	L	Tarptautinės agentūros perspėja apie gresiantį konfliktą Sudane	2010 01 07
D	Čadui gresia humanitarinė katastrofa	2007 02 15	D	„Fitch“ perspėjo JAV dėl „fiskalinio skardžio“ žalos	2012 12 04	L	Rajoniniai keliai tebėra slidūs	2010 01 07
D	Žiemos sportas gali kenkti laukinei gamtai	2007 03 07	D	JAV nerimauja, kad B.Assadas gali panaudoti cheminį ginklą	2012 12 04	L	Sninga Šiaurės ir Rytų Lietuvoje, per naktį prisnigo nuo 5 iki 10 centimetrų	2010 01 07
D	„Fitch“ perspėja Baltijos šalis dėl perkaitimo	2007 03 07	D	Koks alkoholio kiekis jau kelia rimtą pavojų? kas išgeria daugiausiai ir kam tai labiausiai kenkia	2012 12 10	L	Vakarų Lietuvos visuomenininkai susirūpino etnokultūrinių regionų išlikimu	2010 02 07
D	Nuomojantis būstą galima likti ir be buto, ir be pinigų	2007 03 07	D	Diabetu sergantiems žmonėms – 48 proc. didesnė tikimybė patirti širdies smūgį	2012 12 10	L	Maskva NATO ir jos plėtrą į Rytus vadina „rimta grėsme“	2010 02 09
D	Atkinso dieta trumpina gyvenimą, rodo Švedijoje atliktas tyrimas	2007 03 27	D	Mikroinsultai gali sukelti Parkinsono ligą	2012 12 21	L	Žiemą žmonių pagalbos labiausiai reikia kurapkoms	2010 02 09
D	Beveik pusė lietuvių mano, kad genetiškai modifikuoti produktai kenkia sveikatai	2007 03 27	D	NATO pradeda raketų „Patriot“ dislokavimą Turkijoje	2013 01 04	L	Kaliningrado atominė elektrinė kelia pavojų projektui Lietuvoje	2010 02 09
D	Klaipėdoje šildymas turėtų brangti iki 30 proc.	2007 03 27	D	Pasaulio pabaigos laikrodis rodo be penkių pusiaunaktį	2013 01 15	L	Japonijos pakrantę užgriuvo 90 cm aukščio cunamio banga, ji atsirito ir į Rusijos Tolimuosius Rytus	2010 02 28
D	Keliaujant lėktuvais - papildomos radiacijos dozės	2007 03 27	D	Nauja grėsmė besivystančioms šalims - biologinis piratavimas	2013 01 15	L	Specialistai pamyryje pasirenę sprogdinti ledų sangrūdas	2010 03 19
D	R.Gatesas įspėja dėl "etninių valymų" amerikiečiams pasitraukus iš Irako	2007 04 05	D	Jei nebus pakeltos valstybės skolos ribos, JAV gresia nemokumas? įspėja JAV federalinio atsargų banko vadovas	2013 01 15	L	Vienkartiniai pagaliukai, kuriais valgo kinai, kenkia sveikatai	2010 03 19

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Prognozuojamas medienos pabrangimas	2007 04 17	D	Australijoje siautė viesulas, skelbiamas potvynių pavojus	2013 01 15	L	Vyriausybės kova su nedarbu – tikra ar tariama?	2010 03 19
D	Alytiškiams gresia šilumos kainų šuolis	2007 04 20	D	Ekonomistai: Vilnius gali bankrutuoti	2013 01 30	L	Erkinio encefalito grėsmė - vis didesnė	2010 03 28
D	Britanijoje - perspėjimai dėl nežabotos imigracijos	2007 04 20	D	Pasauliui gresia kavos deficitas	2013 02 07	L	Dėl paukščių gripo grėsmės sustiprinta priežiūros kontrolė	2010 04 02
D	Pacientų skundai gali sužlugdyti ligonines	2007 04 30	D	Sveikatos apsaugos viceministras atskleidė, kokių pokyčių pacientams tikėtis artimiausiu metu	2013 02 07	L	„The Wall Street Journal“ prognozė: Europos dangaus uždarymas - didžiulė žala ekonomikai	2010 04 19
D	Naujas interneto kirminas taikosi į nešiojamas atmintines	2007 05 08	D	Kartu su gripu siaučia vėjaraupiai	2013 02 07	L	JAV nesusitvarko su naftos dėmėmis Meksikos jlankeje, artėja ekologinė katastrofa	2010 05 01
D	Karo draskomam Irakui gresia visiška griūtis	2007 05 17	D	Išpėjimas vairuotojams: grįžta šokinėjimo po ratais mada	2013 02 07	L	Kelias: į mokyklą ar į kapus?	2010 05 01
D	Įkaitusiose parduotuvėse – gendantys skanėstai	2007 05 24	D	Š.Laužadis. Ar gresia Lietuvai nauja okupacija?	2013 02 16	L	V.P.Andriukaitis prognozuoja dar didesnę šalies valdymo krizę	2010 05 10
D	Vilniečiams iškilo grėsmė negauti vienkartinį pašalpą	2007 05 24	D	165 maisto produktai su GMO, kuriais Lietuvoje leidžiama prekiauti	2013 02 26	L	Pasaulio bankas įspėja apie Rytų Europai ir Vidurio Azijai gresiančią energetikos krizę	2010 05 12
D	JT inspektoriai perspėja apie pavojingą chlorą Irake	2007 06 05	D	NASA nustatė datą, kada į Žemę gali rėžtis milžiniškas asteroidas	2013 02 26	L	Naftos kaina - mažiausia per beveik 8 mėnesius	2010 05 12
D	Lietuvą ir Latviją puola koloradas	2007 06 05	D	Nesumažėjus emigracijai, Baltijos šalys per 100 metų išnyks?	2013 02 26	L	Ugniagesiai pataria saugotis žaibų	2010 05 20
D	S.Lebauskis: Laukia Gruzijos–Rusijos karas	2007 06 18	D	Ornitologai ragina nutraukti kurapkę medžioklę	2013 02 26	L	Kaip susidraugauti su saule?	2010 05 20
D	Per ilguosius savaitgalius padaugėja medikų aplaidumo atvejų	2007 06 22	D	Italija drebina euro kursą	2013 02 26	L	„McDonald's“ stiklinėse su Šreko piešinėliais rasta nuodingo metalo	2010 06 04
D	Vokietijai iškilęs terorizmo pavojus	2007 06 22	D	Italijos parlamentui po rinkimų gresia politinė aklavietė	2013 02 26	L	Medikai pataria saule mėgautis saikingai	2010 06 04
D	Liūdno klimato prognozės įtikina ne visus	2007 06 22	D	Nemigos epidemija: kas ją sukels?	2013 03 01	L	Izraelis paleido karinį palydovą Iranui šnipinėti	2010 06 23
D	Miegoti įstiklintame balkone gali būti pavojinga	2007 06 22	D	Lipti ant Kuršmarių ledo jau pavojinga	2013 03 01	L	Rusijos vicepremieras I.Sečinas prognozuoja galimą dujų deficitą ES	2010 06 29
D	Gamtos išdaigos privertė amerikiečius atsimerkti	2007 06 29	D	Kol kas apsisaugoti nuo asteroidų neįmanomakosmose skraido akmuo, vardu Lietuva	2013 03 03	L	Skolų akmuo pasaulį gali nutempti į dugną	2010 07 13
D	Teroristai - medikai gali išplatinti mirtinus virusus	2007 07 12	D	Kaip išvengti kiniškų braškių ir dažytos arkliesos?	2013 03 14	L	Ar kaitra paskatins elgtis ekologiškiau?	2010 07 13
D	Kaip apsaugoti geriamąjį vandenį potvynių metu	2007 07 12	D	Neryje ties Kaunu kaupiasi ledai	2013 03 14	L	Karščio banga kelia nerimą miškininkams	2010 07 13
D	Atominei elektrinei gresia specialistų stygius	2007 07 12	D	Glaukoma – pagrindinė liga, sukelianti aklumą	2013 03 14	L	Specialistai įspėja, kad po liūčių maudytis upėse ir ežeruose gali būti pavojinga	2010 07 23

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Mokslininkai nustatė, kuo pavojinga duona	2007 07 16	D	Gdytoja: į slogą reikia žiūrėti kaip į labai rimtą ligą	2013 03 20	L	Čekijoje iškilo potvynių grėsmė	2010 07 23
D	Po potvynių D.Britanijoje gyventojams gresia sunkios ligos	2007 07 26	D	Medikai skambina pavojaus varpais: Lietuvoje siaučia užleista, vaistams atspari tuberkuliozė	2013 03 20	L	Prie orbitinės stoties pavojingai artėja kosminės šiukšlės	2010 07 23
D	Panevėžiui - pasiutligės grėsmė	2007 08 01	D	Lietuvoje prasidėjo „baltasis badas“	2013 03 20	L	JAV naftos kaina tolsta nuo aukščiausio lygio per 3 mėnesius	2010 07 23
D	Gulinėjantys ant svetimų patiesalų rizikuoja gauti paplūdimio grybelį	2007 08 01	D	Ekspertas: neatsargi klaida labai padidintų realaus karo riziką	2013 04 05	L	Pakistane apie 3,5 mln. vaikų gresia mirtinos ligos	2010 07 23
D	Sterili švara gadina sveikatą	2007 08 01	D	Pasaulio galybės ir Iranas ieškos ginčo dėl branduolinės programos sprendimo per derybas Kazachstane	2013 04 05	L	Grūdų embargo pasekmės: kylančios kainos, nedarbo augimo grėsmė, pakirstas pasitikėjimas Rusija	2010 07 23
D	Europoje plinta mėlynojo liežuvio liga	2007 08 01	D	Požiuiris. Jaunąją kartą žaloja socialiniai tinklai	2013 04 05	L	Duona ir mėsa brangs	2010 08 16
D	Vasarą daugėja ir virtualių įsilaužimų	2007 08 13	D	JAV imasi būtinų atsargumo priemonių dėl Šiaurės KorėjosŠiaurės Korėją nuolat lydi skaičius 9	2013 04 05	L	Analitikai Amerikai prognozuoja gilesnę krizę nei Graikijoje	2010 08 16
D	Kinijoje pagamintos pizamos pavojingos	2007 08 21	D	Klaipėdiečius neramina yrantis Karklės skardis	2013 04 12	L	Kaitra ir smogas traukiasi iš Maskvos, juos keičia liūtys ir uraganai	2010 08 16
D	Mobilieji telefonai – pavojus vaikams	2007 08 21	D	Miškuose - pavasario polaidis - rekomenduojama vengti miško kelių	2013 04 12	L	T.Blairas: „Radikalusis islamizmas - didžiausia šiuolaikinio pasaulio grėsmė“	2010 09 04
D	Dėl klimato kaitos - naujas tautų kraustymasis?	2007 09 05	D	Kuo daugiau rūkai - tuo didesnė artrito rizika	2013 04 22	L	JT: „Al Shabab“ kelia grėsmę Somaliui“	2010 09 15
D	Dujų kaina kils ir kitoms Baltijos šalims	2007 09 05	D	Palaidi šunys kelia mirtiną grėsmę	2013 04 26	L	Taikiklyje – laisvė eiti gatve	2010 09 20
D	Aklumo priežastimi gali būti ir rūkalai	2007 09 18	D	Gražiausiems pasaulio paplūdimiams gresia išnykimas	2013 04 26	L	Europos Sąjunga teroro pavojų žemyne vadina realiu	2010 10 07
D	Šanchajuje dėl taifūno grėsmės evakuojami žmonės	2007 09 18	D	Medikai: kodėl „praleidžiamas“ žudikas vėžys	2013 05 01	L	Lietuvos ir Lenkijos nesutarimai gali atsilipti viso Baltijos regiono energetikos saugumui	2010 10 26
D	Pasyvus rūkymas didina nesėkmių mokykloje tikimybę	2007 09 25	D	Medikas: visiškai sveikoms moterims kontraceptikai gali sukelti mirtinas komplikacijas yra mirę ir Lietuvoje	2013 05 01	L	Nuskaustinamieji nėštumo laikotarpiu gali lemti vaisingumo sutrikimus	2010 11 09
D	Pesticidai ir nitratai - tikras ar menamas pavojus?	2007 09 25	D	Lietuvos pašonėje – afrikinio kiaulių maro protrūkis?	2013 05 01	L	Paryžiuje suimti penki įtariami islamo ekstremistai	2010 11 09
D	Kitąmet kainos Lietuvoje augs taip pat sparčiai	2007 09 25	D	Artimiausiu metu Žemę pasieks magnetinė audra	2013 05 06	L	Banko analitikas R.Rudzkis: „Naujos atominės statybos keletą metų palaukčiau“	2010 11 16
D	Bulvių derlius gali supūti	2007 09 25	D	Iš Havajų galima parsivežti už AIDS pavojingesnį lytiniu keliu plintantį virusą	2013 05 06	L	Koralus dusina per šiltas vanduo	2010 11 20

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	JAV mokslininkai: PRG sistema kelia grėsmę rusams	2007 09 28	D	R.Juknys. Skalūnų gavybos keliamos grėsmės kaupiasi virš Žemaitijos	2013 05 06	L	Ministerija rekomenduoja susilaikyti nuo kelionių į Dramblio Kaulo Krantą	2010 12 16
D	Kompiuteriai „zombiai“ kelia didžiausią grėsmę interneto paslaugų tiekėjams	2007 09 28	D	Pavojingiausi vaisiai ir daržovės	2013 05 06	L	Rusija griežtina mėsos importo iš Vokietijos kontrolę	2011 01 08
D	Krizės pranašai aktyvėja	2007 10 02	D	N. Roubini: galime sulaukti skaudžios griūties	2013 05 09	L	Miškuose tampa pavojinga dėl nuo sniego lūžtančių medžių	2011 01 08
D	Rudenis pavojus kelyje - besiblaškantys gyvūnai	2007 10 02	D	Jaučiatės vienišas, socialiai izoliuotas? Tai gali būti pavojinga	2013 05 09	L	Draudikai jaučia gyventojų nerimą dėl potvynio	2011 01 08
D	Naftos gavybos sumažėjimas gali sukelti karus	2007 10 22	D	Klimato atšilimas miestams grasina mirtimi	2013 05 20	L	NATO kelia nerimą įvykių Šiaurės Afrikoje poveikis Europai	2011 02 07
D	Nevykusi santuoka gali pakenkti širdžiai	2007 10 22	D	Paaikėjo, kas sieja mobiliųjų telefoną ir padidėjusį kraujospūdį	2013 05 20	L	Gamtos stichijos vėl siaubia Australiją - vakaruose įsisiautėjo nekontroliuojami miškų gaisrai	2011 02 07
D	JT įspėja dėl didelio vandens stygiaus po maždaug 20 m.	2007 10 22	D	Kuo vaikas kenkia greitas maistas?	2013 05 20	L	Gamtosaugininkai įspėjo aplinkos ministrą dėl išaugusio pavojaus Lietuvos gamtai	2011 02 17
D	Neapnuodyti būsto – sudėtinga	2007 11 05	D	Latvijai gresia demografinė katastrofa	2013 06 04	L	Dėl neramumų Vidurio Rytuose nafta brangsta	2011 02 17
D	Doleris arti rekordinių žemumų euro atžvilgiu	2007 11 19	D	Degučių tvenkinys išnyko per vieną naktį	2013 06 04	L	Pirmadienį nafta brangsta	2011 02 28
D	ECB nerimauja dėl didelių naftos ir maisto kainų	2007 11 19	D	Egiptas grasina Etiopijai karu dėl Nilo	2013 06 11	L	Žuvų daromas pedikiūras gresia infekcijomis	2011 03 03
D	Prognozė: maisto produktų kainos augs 3-5 metus	2007 11 19	D	Kuo rizikuojame, nepaisydami maisto galiojimo datų	2013 06 14	L	Suomijos įlankoje dreifuoja nevaldomas tanklaivis su nafta	2011 03 04
D	Libanui gresia valdžios vakuumas	2007 11 23	D	Lietuviai alergiški nešienautoms pievoms ir seksui	2013 06 28	L	Iš rinkos atšaukiami keturių pavadinimų pieno mišinėliai kūdikiams	2011 03 16
D	„Facebook“ gali kelti grėsmę karjerai	2007 11 23	D	Musės žmonėms pavojingos. Kodėl jų reikia saugotis?	2013 06 28	L	Pabuskime nuo elektromagnetinės taršos	2011 03 16
D	Bagdade kilo choleros epidemija	2007 11 23	D	Nauja grėsmė - vienas kitam padedantys virusai	2013 07 02	L	Prasidėjus paukščių migracijai VMVT rekomenduoja naminius paukščius laikyti uždarytus	2011 03 16
D	Kinijoje uždrausti Holivudo filmai	2007 12 07	D	Ekspertai: gamtos katastrofų ateityje tik daugės	2013 07 03	L	Eurokomisaras perspėja apie galimus naujus katastrofiškus įvykius Japonijoje, aliarmą kelia ir Prancūzija	2011 03 16
D	Paskolų turėtojams skamba pavojaus varpai	2007 12 10	D	K. Leontjeva. Atsargiai! Naujų mokesčių durys atsidaro	2013 07 03	L	Japoniją nusiaubęs cunamis įsisuko į prabangos prekių gamintojų akcijas	2011 03 16
D	Paukščių gripas - kaip niekada arti	2007 12 10	D	Mėgaujantis saule svarbiausia - saikas	2013 07 03	L	Pavojų seksualumui kelia ir balta duona	2011 04 02
D	Paukščių gripas – vis arčiau	2007 12 10	D	Vilniaus centre veši pavojingi „užsieniečiai“	2013 07 03	L	Informacinės ir kibernetinės atakos - naujos grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui	2011 04 04

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Nedirbant parduotuvėms kils daugiau avarių?	2007 12 10	D	Toliau grėsmingai mažėja seniausių pasaulio organizmų rūšių	2013 07 11	L	Briuselyje I.Degutienė išsakė susirūpinimą dėl Rusijos ir Baltarusijos ketinimų statyti atominės jėgaines	2011 04 04
D	Didėja maliarijos rizika	2008 01 08	D	Rusijos ekonomistas piešia apokaliptinį pasaulio vaizdą: krizė tik prasideda	2013 07 25	L	Europolas įspėja dėl teroristų, kurie į Europą gali patekti su pabėgėlių srautu	2011 04 20
D	"Al Qaeda" grasina "Maccabi" teroro išpuoliu	2008 01 08	D	Miela ir pūkuota nenaudėlė, kurios naikinti niekas nesiryžta	2013 07 25	L	Ar visi mėsos gaminiai, kepami atviroje liepsnoje, yra saugūs?	2011 04 20
D	JAV: incidentas įrodo, kad Iranas yra nuspėjama	2008 01 08	D	Stiprus prakaitavimas ir aštrus kvapas gali pranašauti ligą	2013 07 25	L	Japonija spartina Fukušimos branduolinės jėgaines zonos gyventojų evakuaciją	2011 04 20
D	Naftos kainos nukrito žemiau 90 dol., stiprėja nerimas dėl recesijos	2008 01 18	D	Didesnes sklėdus turintiems vyrams - blogos naujienos	2013 08 01	L	Agurkuose tūnanti infekcija Vokietijoje nusinešė jau dešimt gyvybių, užkratas galėjo patekti į Čekiją	2011 05 29
D	Gelbėtojai perspėja: savaigalę laukiama audros	2008 01 18	D	Intymios zonos depilacija: pavojų daugiau negu naudos	2013 08 05	L	Japonijos Fukušimos jėgainė nepasiruošusi artėjančiam taiūnui	2011 05 29
D	Šokoladas retina kaulus	2008 01 18	D	JAV gyvena baimėje: teroristai turi neįveikiamų technologijų	2013 08 05	L	Specialistai įspėja, kad per audrą žmonės gali nukentėti nuo elektros laidų	2011 06 10
D	Įspėjama dėl plastikinių maisto pakuočių	2008 02 04	D	Kokia arba kenkia dantims ir kaulams?	2013 08 05	L	Mokslininkai skelbia pavojų - komercinės žuvis gali nelikti jau šio amžiaus viduryje	2011 06 10
D	Su bitėmis nyksta ir Anglijos gamtos grožis	2008 02 14	D	Dėl išpuolių pavojaus JAV pratęsė ambasadų uždarymo laiką	2013 08 05	L	Fukušimos atominės elektrinės zonoje aptikta radioaktyviojo stroncio pėdsakų	2011 06 10
D	„Der Spiegel“: Šiaurės dujotiekis kelia grėsmę Baltijai	2008 02 24	D	Požymiai, kad jums jau laikas atsisakyti „Facebook“ gali sutrikinti miegą ir pašlyti psichiką	2013 08 05	L	Vasarą soliariumai dar labiau kenkia	2011 06 15
D	PSO įspėja dėl paukščių gripo pandemijos pavojaus	2008 03 05	D	Ambasadorius D.Junevičius: konfrontacija Egipte gali atnešti baisių rezultatų	2013 08 16	L	Žmonos miego sutrikimai kelia rimtą pavojų vyro psichiniam stabilumui	2011 06 15
D	Lietuva be IAE: artėja „balanos gadyne“?	2008 03 05	D	Kas kaltas dėl Atlante gaištančių delfinų - teršalai ar plintanti epidemija?	2013 08 16	L	A.Laiškonis: „E.coli infekcija - pamoka galvojančioms, kad mikroorganizmai išnyko“	2011 06 19
D	Nerimaujant dėl recesijos, dolerio indeksas pasiekė rekordines žemumas	2008 03 06	D	Mokslininkai - apie baisy cukraus žalą	2013 08 16	L	A.Lukašenka prakalbo apie „katastrofos“ pavojų ekonomikoje	2011 06 19
D	Šiluma Vilniuje brangus mažiausiai 10 proc.	2008 03 28	D	Mokslininkai: švara ir higiena gali visai prastai baigtis	2013 09 06	L	Lietuvos laisvosios rinkos institutas: „Valdžia vėl smogia būsimiems pensininkams“	2011 06 29
D	Mobilieji telefonai „pavojingesni nei rūkymas“	2008 03 28	D	Skristi spalio 10 dieną – pavojinga	2013 09 06	L	Streikai kelia grėsmę kelionėms po Didžiąją Britaniją	2011 06 29
D	Liekninamieji preparatai gali sukelti psichikos ligą	2008 03 28	D	V. Putinas perspėja, kad Sirijos neramumai gali išplisti į buvusias sovietų valstybes	2013 09 23	L	Melnragės paplūdimys - pavojingiausias Klaipėdoje	2011 06 29
D	B.Bernanke perspėja dėl recesijos	2008 04 04	D	Paracetamolio perdozavimas: kodėl jis toks pavojingas	2013 09 23	L	Rusijoje - nerimas dėl upių nuotėkio pokyčių	2011 06 29

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Pasaulio bankas susirūpino maisto kainomis	2008 04 14	D	Miegustumas gali būti ligos požymis	2013 09 23	L	Nerekenduojama maudytis vienoje Platelių ežero maudykloje, Dubysoje ir Klovinių tvenkinyje	2011 07 01
D	Krizė Latvijoje kirstų ir Lietuvai	2008 04 19	D	Milijonams vaikų Sirijoje gresia nusilpimas JT inspektoriai grįš	2013 09 24	L	Prancūzijos sprendimas tiekti ginklus Libijos sukilėliams kelia karo grėsmę šalyje	2011 07 01
D	„Al Qaeda“ planuoja naujus išpuolius Irake	2008 04 19	D	Tai, kas džiugino M.Thatcher, didina cukraligės lygį	2013 09 24	L	Ugniagesiai įspėja saugotis žaibų	2011 07 01
D	Irano vadovybė įspėja dėl barbių daromos žalos	2008 04 29	D	Įsibrovimai į automobilių kompiuterius: kiek tai rimta?	2013 09 24	L	Kelionės nudėvėtomis padangomis palydovė – rizika	2011 07 14
D	Parduotuvių lentynose – alkį skatinantis maistas	2008 05 02	D	Nedirbanti vyriausybė kelia grėsmę visos JAV saugumui	2013 10 02	L	Ekstremistai gali mėginti pasinaudoti Rusijos Valstybės Dūmos rinkimais	2011 07 14
D	Ilgieji savaitgaliai – lyg stichinė nelaimė	2008 05 02	D	Namų valymas gali susargdinti	2013 10 02	L	Pirmadienį žaibai sukėlė tris gaisrus	2011 07 19
D	ES perspėja dėl padirbtų vaistų ir kosmetikos	2008 05 20	D	Šiurpa keliančios prognozės: Lietuvos upės senka, Kuršių marios tiesiog išnyks	2013 10 02	L	Japonija uždraudė išvežti galvijus iš Fukušimos elektrinės regiono	2011 07 19
D	Specialiosios tarnybos gali pristigti lešų degalams	2008 05 25	D	Mokslininkai: vėžį sukelti gali ir suveržtas diržas	2013 10 02	L	Dvylika patarimų, kaip teisingai degintis saulėje	2011 07 24
D	Mokslininkai nustatė ryšį tarp diabeto ir kontaktų su pesticidais	2008 06 04	D	„Pampersų“ karta kentės dėl nevaisingumo, arba kodėl prastėja spermos kokybė	2013 10 16	L	Darboholikai“ labiau rizikuoja tapti alkoholikais	2011 08 09
D	G8 šalys nerimauja dėl naftos brangimo	2008 06 08	D	Kosmose gimusios medūzos Žemėje gyventi negalėtų. Žmonėms gresia tas pats?	2013 10 16	L	Ekonomikos įšalo grėsmė – vis dar didžiulė	2011 08 09
D	Nuomonė: be švedų bankų Baltijos šalims gresia žlugimas	2008 06 17	D	Prabudusi Etna grasina Italijos gyventojams	2013 10 26	L	„Al Qaeda“ Irake prašo buvusių kovotojų sugrįžti ir grasina išpuoliais	2011 08 09
D	Brangstantys degalai augina kainas	2008 06 17	D	Kodėl blogai, kad anksti temsta: padariniai sveikatai	2013 10 26	L	ECB valdybos narys perspėjo apie žemos bazinės palūkanų normos pavojus	2011 08 09
D	Baltijos šalims gresia Rusijos programišių atakos	2008 06 25	D	Ar taupiosios lemputės tikrai žudo?	2013 11 06	L	Akcijų kainos vėl krenta, rinkos nerimauja dėl JAV ir Europos ateities	2011 08 09
D	Brūkšnių siuntėjų taikiniu taps išmanieji telefonai	2008 07 01	D	Įspėjimas: nedarbo kamuojama Europa sunkiai serga	2013 11 06	L	Ugniagesiai gelbėtojai įspėja saugotis žaibų ir maudytis atsargiai	2011 08 09
D	Kada saulė kenkia	2008 07 01	D	Visa tiesa apie pusryčius	2013 11 06	L	Apie graikams gresiantį skurdą kalba jau ir Bažnyčia	2011 08 30
D	Medikams ir pacientams gresia sunkios dienos	2008 07 03	D	Filipinuose – masinė evakuacija	2013 11 07	L	Ką daryti, kad lietus kelyje netaptų priešu?	2011 09 05
D	Iranas: naftos kaina gali pasiekti 500 dolerių	2008 07 26	D	Artimiausiu laiku neprognozuojamoje vietoje nukris stambus palydovas	2013 11 07	L	TVF prezidentė Ch.Lagarde: „Mes vis dar galime išvengti naujos pasaulinės krizės“	2011 09 05
D	Vaisvandeniai nėra sveikesni	2008 07 29	D	Užspringęs žmogus gali mirti per keletą minučių: ką daryti, kad taip neįvyktų	2013 11 14	L	Ekonomistai baiminasi staigaus Rusijos nuopolio į recesiją	2011 09 05

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Pavoingas vaistų ir saulės kokteilis	2008 07 29	D	Tyrimas: vėžį lemiančiu virusu galima užkrėsti pačiam save	2013 11 14	L	TVF analitikai: „Tik Europos centrinis bankas pajėgus sustabdyti euro zonos krizę“	2011 09 26
D	Prekiautojai degalais: aukštos naftos produktų kainos kelia grėsmę ir degalinėms	2008 07 29	D	Diabetas: kur slypi jo pavojai	2013 11 14	L	Užterštas oras per metus pražudo mažiausiai 2 milijonus žmonių	2011 09 27
D	Dažymosi pavojai	2008 07 29	D	Perspėjimas: Panevėžyje siaučia rotavirusai	2013 11 25	L	B.Obama ragina greitai spręsti euro zonos krizę	2011 10 03
D	Grožio paslaugos gresia ligomis	2008 08 06	D	Po tragedijos Latvijoje – baimė dėl avarinės būklės pastato Vilniuje	2013 11 25	L	Povandeninis ugnikalnis privertė evakuoti žmones iš Kanarų La Restingos miestelio	2011 10 12
D	Sveikatai pavojingų automobilių dešimtukas	2008 08 06	D	Klimatologai: ateityje bus dar baisiau	2013 12 06	L	JAV kaltina Iraną teroristiniu smokslu ir skelbia apie naujų teroro aktų pavojų	2011 10 12
D	Įtampa sukelia alergiją?	2008 08 18	D	Juodoji mirtis sugrįžta: užfiksuotas buboninio maro protrūkis	2013 12 11	L	Skausmą malšinantys vaistai didina riziką patirti infarktą ir susirgti širdies ligomis	2011 10 15
D	Mobilieji telefonai – po didinamųjų stiklu	2008 08 18	D	Ką čiuolba elektromobilis?	2013 12 11	L	Sunkiojo metalo gerbėjams būdinga išskirtinai pažeidžiama psichika	2011 10 26
D	„The Wall Street Journal“: gresia nauja bankų krizės stadija	2008 08 27	D	Marihuanos rūkymas negrįžtamai keičia smegenis	2013 12 18	L	Saldumynų ir sulčių duetas - tarsi bomba vaikų dantims	2011 10 26
D	Genetinės grėsmės Baltijos jūrai	2008 08 27	D	Vienas blyksnis gali pakeisti visą gyvenimą	2013 12 26	L	„Vėjaraupių vakarėliai“ – tėvų neišmanymas gali sukelti mirtinas pasekmes vaikų ir suaugusiųjų sveikatai	2011 11 03
D	Infliacija – viso pasaulio bėda	2008 08 27	D	Kas kelia didžiausią grėsmę taikai? Rezultatai jus nustebins	2014 01 03	L	Po šilto rudens Didžioji Britanija raginama ruoštis neregėto žvurbumo žiemai	2011 11 03
D	Vežėjams gresia nauji mokesčiai	2008 09 01	D	Pienas - kokį gerti?	2014 01 03	L	Graikijos referendumas kelia grėsmę euro zonos vieningumui	2011 11 03
D	JK kyla pavojus dėl darbo vietų gamybos srityje	2008 09 01	D	Kuo virš Didžiosios Britanijos pakibusis stichinė nelaimė gresia Lietuvai?	2014 01 03	L	Dienos, kai pavojingi tampa ne tik bučiniai	2011 11 03
D	Brangios mėsos pirkėjai nevalgo	2008 09 01	D	Vėluojanti žiema jau kelia nerimą	2014 01 03	L	Hepatitis A – tikinti bomba viešojo maitinimo įstaigose	2011 11 03
D	Prailegintos motinystės atostogos: pro rožinius akinius ir be jų	2008 09 01	D	Rytų Azijos ateitis: karinis susidūrimas – neišvengiamas?	2014 01 03	L	Kanarų saloje laukiama ugnikalnio išsiveržimo, įkaitusiam vandenyne verda žuvis	2011 11 08
D	Uraganas „Ike“ kelia grėsmę Teksasai	2008 09 11	D	Kodėl nemigos žala beveik prilygsta galvos traumai	2014 01 03	L	Taupymas kelia riziką susirgti mirtinai pavojinga legionelioze - manoma, kaunietė šia liga užsikrėtė namuose	2011 12 01
D	Lingvistai: Lietuvai gresia daugiakalbystė	2008 09 19	D	Oficialu: šernams - amen	2014 01 14	L	Nekokybiška kosmetika. Kuo rizikuojame?	2011 12 12
D	SMS vairuojant pavojinga kaip alkoholis ar kvaišalai	2008 09 19	D	Liūtam Vakarų Afrikoje gresia išnykimas	2014 01 14	L	Pagirios - labai klasingas vairuotojo palydovas	2011 12 27
D	Ekologinės elektros lemputės gali būti pavojingos sveikatai	2008 10 09	D	M. Laurinavičius: Ukraina stovi ant karinio konflikto slenksčio	2014 01 22	L	Akių ligų gydytojas: turėtų būti draudžiama pardavinėti petardas	2012 01 02
D	Išpėjimas apsauginių kremų mėgėjams: nanodalelės prasiskverbia pro odą	2008 10 09	D	Gulbėms į akis jau žvelgia badas	2014 01 22	L	Specialistai rekomenduoja vengti unitazų be dangčių	2012 01 10

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Finansų krizė gali pabloginti psichinę sveikatą	2008 10 09	D	Kuo pavojingas nekaltasis paracetamolis ir kada jo reikia imtis	2014 01 22	L	Laikiniai sustabdyta „Darjos“ nealkoholinių gėrimų cecho veikla	2012 01 10
D	Nauja interneto grėsmė: spustelėjimų grobimas	2008 10 09	D	Padaras, galintis išgąsdinti taip, jog bijosite savo miegamojo	2014 01 24	L	Popiežius įspėja dėl šeimos politikos, kuri kelia grėsmę „žmonijos ateičiai“	2012 01 10
D	Pavojus miško pramonei - mikroskopinė kirmėlė	2008 10 09	D	Lietuvoje aptiktas afrikinis kiaulių marasKviečiama Ekstremalių situacijų komisija	2014 01 24	L	Tarp naujų grėsmių žmonijai - išskirtinė pajamų nelygybė	2012 01 29
D	Judėjimo stoka didina krūties vėžio riziką	2008 10 19	D	Lietuva prieštarauja GMO kukurūzų auginimui	2014 01 24	L	Kibernetinis saugumas Lietuvoje: tarp politinių deklaracijų, neegzistuojančio finansavimo ir augančių grėsmių	2012 02 02
D	B.Kouchneras: Rusija gali pakartoti Gruzijos konflikto scenarijų	2008 10 28	D	Medikai įspėja apie naują pavojų: plūsta smalkėmis apsinuodiję daugiabučių gyventojaismalkės išskiria ir dujinės viryklės	2014 01 24	L	Ugniagesiai įspėja, kad smalkės – nematomas ir pavojingas žudikas	2012 02 02
D	Ar saugus lietuviškas maistas Britanijoje?	2008 11 04	D	Lietuvos mokslininkai – priešakinėje naujų antibiotikų kūrimo linijoje	2014 02 01	L	Saugokime vaikus nuo vėjaraupių	2012 02 02
D	„Opel“ gresia bankrotas	2008 11 17	D	Afrikinis kiaulių maras: reikia galvoti apie blogiausią?	2014 02 01	L	Ar nauja atominė elektrinė neįklampins Lietuvos dar giliau į Rusijos monopolijos akivara?	2012 02 03
D	JAV gresia defliacija	2008 11 17	D	Kanapių baldų kūrėja: didesniais nuodais kvėpuojame namuose, o ne gatvėje	2014 02 09	L	Vėtrų neatlaikė Kuršių marių ledas - veriasi atviro vandens sklidinį plyšiai	2012 02 03
D	Kaip elgtis prasidėjus pūgai ir pučiant stipriam vėjui	2008 11 23	D	Nerimaujate, kad per mažai miegate? Tai gali būti visai nesvarbu	2014 02 09	L	Ledu važinėti labai rizikinga, gamtininkai pasiryžę skirti baudas	2012 02 21
D	Dalai Lama perspėja apie tibetiečiams gresiantį pavojų	2008 11 23	D	Sveikatos specialistė: 1 kaljano seansas prilygsta 100 cigarečių ir perneša baisias ligas	2014 02 09	L	Klastingi meningokokai pavojingiausi paaugliams ir mažiems vaikams	2012 02 21
D	Ar saugios kaimo turizmo paslaugos?	2008 11 24	D	Rajoniniuose keliuose gali tykoti pavojai	2014 02 09	L	D. Mikutienė: „Laikas pažaboti energinių gėrimų viliotinį“	2012 02 21
D	„Swedbank“ prognozuoja nuosmukį, tačiau pataria nepasiduoti panikai	2008 12 01	D	Padėkite, vėl skauda galvą	2014 02 18	L	Po šalčio bangos JT įspėja dėl potvynių Vidurio ir Rytų Europoje	2012 02 21
D	Didėja sergamumas kokliušu	2008 12 01	D	Naktį keliuose išsiskleis bjaurių sąlygų puokštė	2014 02 18	L	Šių metų pavojai - ne tik kosminės šiukšlės, Saulės pliūpsniai ir ligos	2012 03 09
D	V.Ušackas: URM gali grėsti etatų mažinimas	2008 12 12	D	Gyvenimus keičianti liga - insultas: kas jo padeda išvengti	2014 02 18	L	Kiek aprimusi magnetinė audra vėl stiprėja	2012 03 09
D	Žiema ateina ne tik į kiemą, bet ir į ekonomiką	2008 12 12	D	Sumažėjęs ūgis – pavojingos ligos simptomai	2014 02 18	L	Ugniagesiai įspėja, kad ledas jau netvirtas	2012 03 12
D	Grožio salonuose – šurpi netvarka	2008 12 12	D	Vaistažolės, kurios kelia pavojų mūsų sveikatai	2014 02 18	L	JT vadovas įspėja dėl Sirijos krizės padarinių visam pasauliui	2012 03 21

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Mūšis dėl elektros kainų baigtas: kilovatvalandė brangs 4 ct	2008 12 29	D	Glėžnas ir pūkuotas namų gyventojas, nuodingumu kartais prilygstantis žalsvajai musmirei	2014 02 18	L	Kokią įtaką miškų biologinei įvairovei daro žmogaus veikla?	2012 03 21
D	Turgaus prekeiviai: kasos aparatai privers bankrutuoti	2009 01 10	D	Lietuvos ir Lenkijos prezidentai: Rusija kelia pavojų visam regionui	2014 03 02	L	Darbo aplinka biure gali sukelti vėžį	2012 03 21
D	Paiėška per „Google“ teršia aplinką	2009 01 12	D	NATO perspėja apie galimą grėsmę iš Rusijos Rusija informaciją neigia	2014 03 23	L	Išalkusios erkės jau laukia aukų	2012 03 21
D	Didžiausi pavojai Lietuvos elektroninėje erdvėje	2009 01 22	D	Kiek antibiotikų likučių galime suvalgyti vartodami mėsą?	2014 03 23	L	Fukušimos elektrinėje vieno reaktoriaus bloke tebesilaiko 10 kartų aukštesnis už mirtiną radiacijos lygis	2012 04 06
D	Nuteistųjų džiaugsmas - visuomenės nerimas	2009 01 22	D	A. Sekmokas. V. Putinas siekia atkurti SSRS, ir energetika yra jo kariuomenė	2014 03 23	L	Kinija dėl nuošliaužų grėsmės Trijų tarpeklių užtvankos regione evakuos 20 tūkst. žmonių	2012 04 18
D	Britus prislėgė recesija	2009 01 22	D	Nuodai, kuriais valome namus: kaip pasirinkti valiklius ir gaiviklius	2014 03 29	L	Iš ugnikalnio Meksikoje veržiasi dujos ir pelenai	2012 06 18
D	EK baiminasi šnipinėjančių blondinių ilgomis kojomis	2009 02 12	D	Genetikai: nuo 42 metų vyrams didėja rizika pradėti genetinė liga sergantį vaiką	2014 03 29	L	Ginkluoti islamistai naikina Tombuktu miesto religines šventoves, UNESCO piktinasi	2012 06 30
D	Vairuoti pagirینگam – keturis kartus pavojingiau	2009 02 12	D	Prancūzijoje vilkai priartėjo prie miestų	2014 04 11	L	Liūtytis merkia Filipinų sostinę	2012 06 30
D	Pigios salotos pražudė čiułbančius augintinius	2009 02 12	D	Skelbiamos asmenskės kelia rimtą nerimą medikams	2014 04 17	L	Aktyvi Saulė grasina elektronikai, lėktuvų keleiviams	2012 07 21
D	Prieš protekcionizmą Europoje	2009 02 24	D	Europarlamentaras: po Ukrainos Rusija imsis Latvijos	2014 04 17	L	Sekmadienį - labai karšti orai	2012 07 29
D	Vokietijoje sulaiկyktas 8 bankus apiplėšęs lietuvis	2009 02 27	D	Ekspertai: jei nesustabdytime V. Putino, tik laiko klausimas, kada jis bus Lietuvoje	2014 04 17	L	Kaip apsaugoti savo sveikatą per karščius?	2012 07 29
D	Finansų krizė - testas Europos Sąjungai	2009 02 27	D	Tyrimas, po kurio vegetarams reikėtų susimąstyti	2014 04 17	L	Kelionės autostopu – rizika neišvengiama	2012 08 06
D	Pjaustiniai iš kaulų kelia grėsmę mamutų tyrimams	2009 03 06	D	Kaip išvengti nuodingos plastiko pakuotės?	2014 04 25	L	Barniai gali pakenkti visai sąjungai	2012 08 06
D	Ekspertai: jei OPEC dar sumažins naftos gavybą, jos kaina gali trečdaliu padidėti	2009 03 06	D	Esame ant naujų epidemijų slenkščio: „prancūziška sloga“ tapo vaistams atsparia bakterija	2014 04 25	L	Sausros banga ritasi per visą pasaulį	2012 08 06
D	Pasaulio bankas: jei nepadidės eksportas, Azija gali sulaukti problemų	2009 03 06	D	Z. Brzezinskis: V. Putino veiksmai – grėsmė visam pasauliui	2014 04 25	L	Karščio banga Pietų Europoje kelia problemų	2012 08 09
D	Estų mokslininkai: „Nord Stream“ pavojingas aplinkai	2009 03 06	D	Rusijos kariuomenė prieš Baltijos šalį gali panaudoti netikėtumo faktorių	2014 05 04	L	Maisto kainas didina nepalankios oro sąlygos	2012 08 09
D	Atsargiai, trombas	2009 03 16	D	Viskas apie druską: kokią rinktis ir kuo ji pavojinga	2014 05 04	L	„Swedbank“ prognozė Lietuvai: arba greičiausias augimas Europoje, arba recesija	2012 08 21

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Gatvių plėšikai vis labiau įžūlėja	2009 03 24	D	Rusijos ekonomikos ministras prabilo apie grėsmes savo šaliai	2014 05 13	L	Specialistai informuoja apie užterštumą Ilgio ežere	2012 08 24
D	Trečdaliui Amerikos paukščių gresia išnykimas	2009 03 24	D	Ginčas dėl mobiliųjų telefonų ir vėžio sąsajų dar nesibaigė: pateikta naujų duomenų	2014 05 13	L	Svarbiausia - ne skanus, o saugus vanduo	2012 09 16
D	2012 m. Saulė atakuos Žemę	2009 04 02	D	Esame ant naujos epidemijos slenkščio: ką valgyti, kad apsisaugotume	2014 05 15	L	Jei minimali alga augs iki 1500 litų, tai 200 tūkst. žmonių liks bedarbiais	2012 09 25
D	B.Obama: „al Qaeda“ gali greičiau smogti Europai negu JAV	2009 04 03	D	Pavojai, kuriais grasina suveržtas diržas	2014 05 15	L	JT vadovas dėl situacijos pasaulyje skambina pavojaus varpais	2012 09 25
D	Pensijų fondų valdytojai: pensijų reformai gresia mirtis	2009 04 03	D	Specialistai perspėja: birželis – „aštriadančių“ vabzdžių mėnuo	2014 06 12	L	Rusijos ūkio augimas sulėtės	2012 10 08
D	Saugumo sprendimų kūrėjai: sunkmečio metu virtualių pavojų padaugėjo kelis kartus	2009 04 03	D	Taisyklės, kurias turi žinoti tėvai, kurių vaikai lankosi internete	2014 06 12	L	Pėsčiuosius nuo nelaimės skiria tik medžio šaka	2012 10 08
D	Sausi orai žada nuostolius žemdirbiams	2009 04 27	D	Pilvo pūtimas: kuo gresia ir ką daryti	2014 06 12	L	Nebylieji elektromobiliai - pavojus pėstiesiems	2012 10 08
D	Pasaulis ant pandemijos slenkščio, kiaulių gripas pasiekė Europą	2009 04 27	D	10 požymių, kad greitai skirsitės	2014 06 12	L	Mokslininkai abejoja, kad genetiškai modifikuoti kukurūzai sukelia vėžį	2012 10 22
D	Mėsos perdirbėjai: kiaulių gripo plitimas – bloga žinia mūsų sektoriui	2009 04 27	D	Verta žinoti: nuolatinis stresas silpnina atmintį	2014 06 20	L	Vitamino D trūkumas – grėsmė ne tik šaltuoju metų laiku	2012 10 22
D	Su pavasariu grįžta pavojinga liga - erkinis encefalitas	2009 04 27	D	Kas padės apsaugoti namus nuo gaisro?	2014 06 20	L	Amerikiečius šurpina žinios apie mirtis po suleistų vaistų	2012 10 24
D	JAV dėl kiaulių gripo protrūkio paskelbta nepaprastoji padėtis, Lietuvoje pavojaus nėra	2009 04 27	D	Labai bloga žinia biurų darbuotojams	2014 06 20	L	Didžiausią grėsmę Estijos saugumui kelia Latvija	2012 11 06
D	Pasaulį gąsdina naujoviškas gripas	2009 04 27	D	Žuvį valgyti sveika, bet... kokios geriau nevalgyti	2014 06 24	L	Padidinus minimalią algą daugės bedarbių	2012 11 06
D	Sausros gniaužtuose	2009 05 06	D	Kaip Cezario pjūvis gali pakenkti kitam vaikui?	2014 07 04	L	Kuo rizikuoja moterys, vėsiu oru dėvinčios trumpus sijonus?	2012 11 12
D	Prieš pradendant krautis atostogų lagaminus	2009 05 06	D	Pareigūnai: pakelių prekiautojai kelia pavojų	2014 07 05	L	Pavojus: 2025 metais diabetu sirgs per 380 mln. žmonių	2012 11 12
D	Sveikatos specialistai ragina saugotis šiuo metu suaktyvėjusių erkių	2009 05 25	D	Kaip poilsiaujant užsienyje nelikti be pinigų	2014 07 05	L	SAS oro linijų bendrovei gresia bankrotas	2012 11 12
D	Gausėja nelaimių „nepavojingose“ darbo vietose	2009 05 25	D	Norvegijos ministras prabilo apie teroristinių išpuolių grėsmę	2014 07 05	L	Ekspertai: „Nedidinant gynybos finansavimo kils grėsmė Lietuvos gebėjimams vykdyti įsipareigojimus NATO“	2012 11 12

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Kaip išvengti per maistą plintančių užkrečiamųjų ligų?	2009 06 04	D	Artėja šeštasis lemingas įvykis planetos istorijoje	2014 07 25	L	NASA užfiksavo du milžiniškus Saulės plūpsnius	2012 11 21
D	Ilgai kalbant mobiliuoju telefonu pažeidžiamas alkūninis nervas	2009 06 04	D	Nurodė, kas rengia teroro išpuolį Norvegijoje	2014 07 25	L	Istrigusių statybų savininkams kitąmet gresia didesni mokesčiai	2012 11 21
D	Mokslininkai nerimauja dėl plastiko poveikio žmogaus organizmui	2009 06 11	D	Baidarininkų pamėgtoje Ūloje - tikslinti bomba	2014 07 25	L	B. Bernanke: jeigu pavyks išvengti „fiskalinio skardžio“, kiti metai bus geri	2012 11 21
D	Ekologinė bomba: pesticidų maišuose supakuota grėsmė	2009 06 11	D	Indikatorius, nežadantis nieko gero nei Šveicarijai, nei ES	2014 07 30	L	„Apple Maps“ gali kelti pavojų gyvybei, perspėja Australijos policija	2012 12 10
D	Kaukazas ant naujo karo slenksčio	2009 06 11	D	Pavojus vis rimtesnis: vengiant skiepijimų, daugėja susirgimų kokliušu	2014 07 30	L	NATO paskelbė apie raketų „Patriot“ dislokavimo vietas Turkijoje	2012 12 22
D	Siaučiant krizei Europoje stiprėja rasistinės nuotaikos	2009 06 19	D	Karštis smogs dar didesne jėga: jutiminė temperatūra peržengs 40 laipsnių	2014 07 30	L	Po atšilimo – spąstai Kauno vairuotojams	2013 01 04
D	Lietuva - vienintelė ES valstybė, neserganti kiauulių gripu, bet tik kol kas	2009 06 19	D	Šiurpa keliančios prognozės: mirtinas virusas keliauja Europos link	2014 08 04	L	Susizavėjimas savigyda gali smarkiai pakenkti	2013 01 04
D	Bitės igėlimas gali būti mirtinas	2009 07 04	D	Net vienas igėlimas gali būti pavojingas gyvybei	2014 08 04	L	JAV Kongresas turi pakelti valstybės skolos ribas, kitaip šaliai gresia nemokumas	2013 01 15
D	N.Zelandijai perspėjimai dėl cunamio grėsmės po 7,8 balo žemės drebėjimo	2009 07 15	D	Iš Tarptautinio valiutos fondo – grėsmingas perspėjimas Lietuvai dėl Rusijos	2014 08 04	L	Prancūzų netrikdo dėl grasinimų iš Malio sustiprintas saugumas	2013 01 15
D	Danai žudo nuostabųjį Rėkyvos ežerą?	2009 07 15	D	Karštis smogia nutukusiems žmonėms	2014 08 04	L	Į Lietuvą braunasi virusu užkrėstos braškės	2013 01 26
D	H.Clinton telkia Pietryčių Azijos sąjungininkus prieš branduolines diktatores	2009 07 22	D	NATO: šalys turi būti pasirėngusios naujiems „žaliesiems žmogeliukams“	2014 08 17	L	Didžiausia grėsmė netekti darbo kyla dirbantiems statybos sektoriuje	2013 01 30
D	Kinija taikiai okupuoja Tolimuosius Rytus	2009 07 22	D	Prognozės, kiek kils kainos ir algos Lietuvoje	2014 08 27	L	ES nerimą kelia Rusijos parlamento pritarimas įstatymui, draudžiančiam homoseksualizmo propagandą	2013 01 30
D	Lietuvoje vėl žadamas skvalas ir kruša	2009 07 24	D	D. Britanijoje teroro akto išpuolis „labai tikėtinas“	2014 08 29	L	Seni balkonai – mirtį nešanti vertybė	2013 02 02
D	Ar Europoje įmanomas naujas karas	2009 08 05	D	Kai dvasingumas ima gadinti santykius	2014 08 29	L	Vaikams nuo klaidingos infekcijos gelbėti - 14 tūkst. dozių vakcinos	2013 02 07
D	Mėšos perdirbėjai skambina pavojaus varpais	2009 08 05	D	Ką apie Ebolos viruso plitimą svarbu žinoti europiečiams	2014 08 29	L	Kokiu garsu važiuos elektromobiliai - galvosūkis Briuseliui	2013 02 07
D	Kokie gamtos kataklizmai gresia Lietuvai rugpjūtį?	2009 08 07	D	Puolusiems prie ES pinigų – grėsmingas perspėjimas	2014 09 04	L	Cigaretė po kavos – bomba arterijoms	2013 02 07
D	Karo baimė pakerta trapią taiką Kaukaze	2009 08 07	D	Kur veda Vakarų pataikavimas islamistams	2014 09 04	L	Lietuvos vandenyse ieškos cheminio ginklo	2013 02 07

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Specialistai perspėja saugoti vaikus nuo saulės spindulių	2009 08 07	D	Pavojingiausi virusai, skandinantys agonijoje: šalis slepia informaciją kas laukia po Ebolos viruso?	2014 09 04	L	Tokijui gresia galingas žemės drebėjimas	2013 02 07
D	Mažai angliavandenių turinti dieta kenkia arterijoms	2009 08 25	D	Kaip galima mirti net nuo nenudingų grybų	2014 09 13	L	Pasauliui gresia kavos deficitas - brangs kava	2013 02 07
D	Baltijos šalims - labai jau niūrios prognozės	2009 08 25	D	Sutrikimai, galintys pasibaigti vėžiu: kaip padėti savo endokrinei sistemai	2014 09 25	L	Biohakeriai. Nekalti eksperimentai ar nauja terorizmo atšaka?	2013 02 07
D	Rezidentai suserimo dėl ateities	2009 09 08	D	Iškilo grėsmė didžiausiam šiltnamių ūkiui	2014 09 25	L	Plinta itin klastinga pūselinės atmaina	2013 02 26
D	Tyrimas: besaikis girtavimas didina infekcijų tikimybę	2009 09 18	D	Irako premjeras: IS planuoja atakas JAV ir Prancūzijos metro	2014 09 25	L	Apie skalūnų dujų grėsmės žemaičiai sužinojo internete	2013 02 26
D	Gliukozę žmonės žudo ne prasčiau nei cigaretės	2009 09 18	D	„Forbes“: V. Putino planas dar nežlugo, taikinyje – Baltijos šalys	2014 09 25	L	Ką daryti, jei šala ne tik rankos ir kojos, bet ir liežuvis bei speneliai?	2013 02 26
D	Kompiuterių saugumas. Kurie kompiuterių virusai yra pavojingiausi?	2009 09 28	D	M. Vidūnaitė. Rusijos grėsmė ir žmogaus teisės	2014 09 25	L	Jodas lemia ne tik charakterį, bet ir intelekto koeficientą	2013 03 14
D	Kylantis jūros lygis grasina ir Lietuvai	2009 10 02	D	Jei taip tęsis ir toliau, žuvų tiesiog neliks	2014 09 29	L	Paukščių gripas nustatytas ir Nyderlanduose	2013 03 14
D	Tylusis žudikas tyko ir gydymo įstaigose	2009 10 20	D	Įvardijo, kada tiksliai smuks Rusijos ekonomika	2014 10 09	L	Kasdieniai maisto produktai, mirtinai nuodijantys jūsų katę	2013 03 14
D	Nesivaldančios nėščiosios rizikuoja kūdikio širdimi	2009 10 20	D	Vilnietė: jeigu miestas neįsikis, bus katastrofa	2014 10 09	L	Mediniai laiptai - didesnės rizikos zona	2013 03 14
D	Nesveikas maistas taip pat lengvai gali tapti priklausomybe, kaip ir narkotika	2009 10 28	D	Labai liūdnos prognozės euro zonai	2014 10 09	L	Mobiliųjų virusų grėsmės. Penki žingsniai renkantis apsauga nuo virusų	2013 03 14
D	Migrena didina insulto riziką	2009 10 28	D	Specialistė: kiek tikėtinas masinis Ebolos paplitimas Vakaruose	2014 10 10	L	Mobiliųjų virusų grėsmės: asmeniniai išmanieji darbe – patogiu, bet ar saugu?	2013 03 20
D	Kaip apsaugoti nuo grėsmių socialiniuose tinkluose?	2009 11 06	D	Viena pavojingiausių grėsmių sveikatai – jūsų namuose	2014 10 28	L	Kibernetinis šnipinėjimas ir užsienio žvalgybų informacinės atakos - grėsmė Lietuvai	2013 03 20
D	Australijoje krūmynų gaisrai jau kelia pavojų šimtams namų	2009 11 22	D	E. Muskas: dirbtinis intelektas gali iššaukti demonus	2014 10 28	L	P pinigų žmonių gydymui šiemet neužteks	2013 03 20
D	„al-Qaeda“ vis dar išlieka pagrindine grėsme Europai	2009 11 30	D	Dulkės kelia pavojų ne tik žmogui, bet ir aplinkai	2014 10 28	L	Irako karo aukos – ir tūkstančiai išsigimusių kūdikių	2013 03 20
D	Vidutinio amžiaus žmonėms - patarimas nepersistengti sportuojant	2009 11 30	D	Tai, ko nežinojote apie... klizmas	2014 11 09	L	Kiprui pasitraukti iš euro zonos būtų labai rizikinga, perspėja ekspertai	2013 03 20
D	„Gyvos“ Kalėdų eglutės – gaisro rizika	2009 12 16	D	Įspėjimas vairuotojams: numušti žvėrį kelyje dabar kaip niekada didelė tikimybė	2014 11 19	L	Šiaurės Korėja įspėjo užsienio šalių ambasadas sostinėje dėl konflikto grėsmės	2013 04 05
D	Elektronikos importuotojai ir gamintojai gašdina kainų kilimą	2009 12 16	D	Artėja šokolado krizė	2014 11 19	L	Ligoninių vadovai įspėja V. Andriukaičių dėl bankroto	2013 04 05
D	Ankstyvas seksualinis gyvenimas didina gimdos kaklelio vėžio riziką	2009 12 20	D	D. Medvedevas: šalis gali nugrimzti į gilią recesiją	2014 12 23	L	Pasaulio galingieji ieškos sprendimo dėl branduolinės programos	2013 04 05

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Palangos oro uostui gresia prarasti ES paramą	2009 12 20	D	Australija baiminasi naujų atakų	2014 12 23	L	S. Brundza: „Pavojingiausia vairuotojams - sniego košė“	2013 04 05
D	Uždaroma Ignalinos AE elektros kainas didins ir Latvijoje	2009 12 28	D	Verta žinoti: 5 pavojingiausi šventiniai patiekalai	2014 12 23	L	Mokslininkų išvadose dėl skalūnų dujų – ir pavojų sąrašas	2013 04 05
D	Valstybės skolų našta slėgs vis sunkiau	2010 01 07	D	Perspėjo, kas per šventes jūsų augintinui gali nutikti blogiausia	2014 12 25	L	Gonorėja greitai gali tapti neišgydoma	2013 04 05
D	Europoje neslūgsta šalčio banga	2010 01 09	D	Iškrypėlio taikynys – žiemos pramogų išsilgę vaikai	2014 12 30	L	Pavojus Vilniaus gatvėse - byrantys balkonai	2013 04 12
D	Atominės milijonai – šakočiams ir tualetams	2010 01 09	D	Rusija – ne vienintelė Lietuvos ekonomikos grėsmė	2014 12 30	L	Bronchų astma gali sirgti net ir kūdikiai	2013 04 26
D	Europoje bręsta nauja pandemija – erkinis encefalitas	2010 02 07	D	Įprotis, kuris, pasirodo, žudo	2014 12 30	L	Žinios apie gresiantį pavojų lekia į niekur	2013 04 26
D	Rusijos nuolatinis atstovas prie ES susirūpinęs JAV PRG sistemos projektu Rumunijoje	2010 02 09	D	Parazitiniai vabalėliai: kokias ligas platina, kaip apsaugoti	2014 12 30	L	Norinčiųjų pasiskiepyti nuo erkinio encefalito	2013 04 26
D	Kaliningrado atominė elektrinė kelia pavojų projektui Lietuvoje, mano Estijos parlamentarai	2010 02 09	L	Sausra Somalyje pradeda sėti mirtį	2006 02 16	L	Kaip teisingai maitintis?	2013 05 01
D	Du putojantys nealkoholiniai gėrimai per savaitę „gali 87 proc. padidinti riziką susirgti kasos vėžiu“	2010 02 09	L	Lietuvos kaimynystėje auga nerimas dėl paukščių gripo	2006 02 16	L	Kaimyninėje Baltarusijoje – kiaulių maro židynys	2013 05 06
D	Gamtosaugininkai kviečia padėti gyvūnams peržiemoti	2010 02 09	L	Bankininkai prognozuoja paskolų augimą	2006 02 27	L	Silikono implantai padidina mirties nuo krūties vėžio riziką	2013 05 06
D	Irano sprendimas pradėti sodrinti uraną gali sukelti karą regione	2010 02 09	L	Paukščių gripui plintant svarbu plauti rankas	2006 02 27	L	Kodėl vaikams nerekomenduojama gerti energinių gėrimų?	2013 05 09
D	N.Patruševas: NATO plėtra kelia rimtą grėsmę Rusijai	2010 02 09	L	Apokaliptinio scenarijaus finalas - 99 milijonai nuostolių	2006 03 09	L	Neatsakingai vartojami vaistai kenkia sveikatai	2013 05 09
D	Atominių elektrinių apsuptyje	2010 03 06	L	Kauno mieste prasidėjo gripo epidemija	2006 03 20	L	Lietuvoje - daugiausia kibernetinių grėsmių tarp Baltijos šalių	2013 05 20
D	Elektra kaime tampa prabanga	2010 03 06	L	Sergamumas tuberkulioze Lietuvoje mažėja	2006 03 24	L	Apie hepatito grėsmę skelbs beždžionėlės	2013 05 20
D	Potvynio Vakarų Lietuvoje laukiama kitos savaitės pabaigoje	2010 03 19	L	C. Rice ragina JT imtis stiprių priemonių prieš Iraną	2006 04 12	L	Atmosferą nuo taršos gelbėja žemės gelmės	2013 06 11
D	Artėjant Velykoms ugniagesiams darosi labai neramu	2010 04 02	L	Įtartinos duobės biržiečiams kelia nerimą	2006 04 12	L	Infarkto taikiklyje - poilsį užmirštančių žmonių širdis	2013 06 14
D	Mokslininkai: mobilieji telefonai – prijaukinta grėsmė	2010 04 10	L	Rusijos ir NATO grėsmės - terorizmas, narkotikų prekyba, branduolinis ginklas	2006 04 12	L	Nauja Japonijos moksleivių mada – laižyti akių obuolius	2013 06 14
D	Vagys laužiasi per sienas ir lubas	2010 04 15	L	Patvinęs Dunojus privertė šimtus rumunų palikti savo namus	2006 04 20	L	Dėl didelio pilvo – senatvės ligos	2013 06 28
D	„Gazprom“ prakalbo apie „nenormalias“ dujų kainas	2010 04 15	L	Rapolas Rakalas: Kuo bausis dantų šepetėlis?	2006 04 20	L	Biokuro gamintojai su nerimu laukia biokuro biržos atidarymo	2013 06 28

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Australijai grasiina medžiais laipiojančios žuvys	2010 04 19	L	Lietuvos atstovai nuvyko raminti latvių	2006 04 20	L	Baltarusija nebet kontroliuoja kiaušinių maro protrūkio, pavojus - ir Lietuvai	2013 07 02
D	Ugnikalnio išsiveržimo pavojai: kietosios dalelės, sieros lietus ir klimato atšalimas	2010 04 19	L	Kremlius išreiškė rimtą susirūpinimą dėl JAV raketinių planų	2006 05 11	L	Dantėnų kraujavimas ir nemalonus burnos kvapas – pavojaus pranašas	2013 07 02
D	Ar Islandijos ugnikalnis pakeis klimatą?	2010 04 19	L	JAV neuzdarys Gvantanamo kalėjimo	2006 05 11	L	Latviai baiminasi, kad dėl euro augs kainos	2013 07 03
D	JAV gali laukti didžiausia ekologinė katastrofa	2010 05 01	L	D. Rumsfeldas teigia, kad Rusijos ir Kinijos politika kelia nerimą	2006 05 11	L	5 patarimai, kaip kelionėje nebūti apvogtam išmanaus įrenginio	2013 07 03
D	Lietuvos mažėjimo greitis – 130 žmonių per dieną	2010 05 12	L	Didžiosios Britanijos valdžia nori skaityti visų paslaptis	2006 05 19	L	Imdami greitąjį kreditą rizikuojate savo pinigine, šeimos ir visuomenės gerove	2013 07 03
D	„Swedbank“: gyventojai degalams ateityje išleis dar daugiau	2010 05 20	L	Diplomatai: Iranas sodrino Kinijos, o ne savo uraną	2006 05 19	L	Prezidentė įspėja Europą apie Kremliaus grėsmę	2013 07 03
D	Korėjos GP etapas toliau kelia abejonių	2010 06 04	L	Užsienietiškos uogos ir daržovės parduodamos kaip lietuviškos	2006 06 05	L	Dviratininkai Lietuvoje jaučiasi nesaugiai	2013 07 03
D	Keturi arbatos puodeliai per dieną „didina tikimybę susirgti artritu“	2010 06 19	L	Vatikanas: gėjų santuokos - nusigrėžimas nuo Dievo	2006 06 05	L	Atsargiai! Naujų mokesčių durys atsidaro	2013 07 03
D	Kas labiau kenkia: saulė ar apsauginiai kremai nuo jos?	2010 06 19	L	Vyriausybė raginama imtis priemonių užkirsti kelią pogrindinių bankų veiklai	2006 07 05	L	Rusija 2016 m. jau turės plaukiojančią atominę elektrinę. Džiaugtis ar bijoti?	2013 07 11
D	D.Grybauskaitė: pasikartojantys energetiniai ginčiai turėtų kelti nerimą ES	2010 06 23	L	Šiaurės Korėja paleido 10 raketų (dar papildyta)	2006 07 05	L	Po bučinių su šunimi – iškritę dantys	2013 07 11
D	N.Roubinis: Europos problemos gali nukeliauti į JAV	2010 06 29	L	Seimo komitetas susirūpino pogrindinių bankų keliamo grėsme	2006 07 05	L	Maistą gamtoje būtina kepti tinkamai	2013 07 11
D	Pchenjanas: Pietų Korėjos ir JAV karinės pratybos gali išprovokuoti karą	2010 06 29	L	Į Javos salą atsiritęs cunamis prazudė 37 žmones (papildyta)	2006 07 17	L	Visa tiesa apie saulę, vitaminą D ir jo atsargas	2013 08 05
D	Odą valanti kosmetika gali sendinti	2010 06 29	L	Kokį pavojų Lietuvai kelia rusiško stiliaus „demokratija“?	2006 07 17	L	F.Hollande'as: „Toliau drausime įveikti genetiškai modifikuotus kukurūzus“	2013 08 05
D	Ekspertai: ekologinė katastrofa Baltijoje – tikėtina	2010 07 05	L	Alkoholikai Lietuvoje jauneja	2006 08 09	L	Kabrioletai - dukart pavojingesni už kitus modelius	2013 08 05
D	Minijos kaime žada atsisakyti betoninių krantinių	2010 07 13	L	„Microsoft“ užtaisė dar 12 saugumo spragų	2006 08 09	L	Didžiausia rizika kiaušinių maro virusui patekti į Lietuvą - su sunkvežimiais	2013 08 16
D	Atsargiai – karščiai!	2010 07 13	L	Rusijoje moksleivių kasmet sumažėja milijonu	2006 08 19	L	Pamatus sunkioms ligoms pakloja ir žmogaus būdo savybės	2013 08 24
D	Žvejai kviečiami gelbėti dūstančias žuvis	2010 07 13	L	Smurtas šeimoje: gatvėje moterys saugesnės nei namie	2006 08 28	L	Vilniečių siaubas – šių dienų patogumai	2013 08 24
D	Nutrauktas nemokamų ŽIV testų finansavimas	2010 07 13	L	Dėl sausros Europoje gali pritrūkti daržovių	2006 08 28	L	Planuoti kelionę lėktuvu spalio 10 dieną bus pavojinga	2013 09 06
D	Per karščius įspėjama apie miokardo infarkto pavojų	2010 07 23	L	Po atostogų Tailande vis daugiau suomių susergera AIDS	2006 09 05	L	Rusija perspėja nesitaikyti į Sirijos cheminių ginklų arsenalą	2013 09 06

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Tropikų orai Lietuvą gali pamėgti ir ateityje	2010 07 23	L	Niujorkiečiai vis dar baiminasi kitų atakų	2006 09 07	L	V.Putinas sako, kad Sirijos neramumai gali išplisti į buvusias sovietų valstybes	2013 09 06
D	Paplūdimio šlepetės pavojingesnės nei 11 cm aukščio pakulnė	2010 08 02	L	Rugsėjo 11-oji: penkeri metai baimės	2006 09 11	L	Ar neišsėks lietuviško pieno upės?	2013 09 24
D	Kalcio papildai didina širdies smūgio riziką	2010 08 02	L	Po elektrine – plyšiai žemėje	2006 09 21	L	Agresyvūs atėjūnai braunasi į Lietuvos miškus ir vandenį	2013 09 24
D	Septynios valandos miego – geriausia sveikatai	2010 08 02	L	Rusija įvedė Gruzijai transporto blokadą	2006 09 21	L	Sunkumai darbe gali padaryti smegenims neatitaisomą žalą	2013 10 02
D	Pakistano vaikams gresia dizenterija ir vidurių šiltinė	2010 08 16	L	ES paragino Gruziją greitai sureguliuoti šnipinėjimo skandalą su Rusija	2006 10 02	L	16 pavojingiausių buityje naudojamų produktų kombinacijų	2013 10 02
D	Rusų žiniasklaida: gaisrai Rusijoje kelia antro Černobylio grėsmę	2010 08 16	L	Šiaurės Korėja JT rezoliuciją vadina karo paskelbimu	2006 10 17	L	Sauskelnių karta kentės dėl nevaisingumo?	2013 10 16
D	Virusas taikosi į smegenis	2010 08 16	L	Sukčiai - pavojus turtui, gyvybei	2006 10 17	L	Europolas įspėja dėl narkotikų prekeivių kibernetinių atakų	2013 10 16
D	Saulės žybsnis gali paralyžiuoti elektros tiekimą ir komunikacijas	2010 09 20	L	Irano prezidentas: Europa remdama Izraelį gali nukentėti	2006 10 17	L	Raktai, padėsiantys išvengti širdies ir kraujagyslių ligų	2013 10 16
D	Prognozuojama atšiauri žiema kelia nerimą ugniagesiams	2010 10 02	L	J.Kasperskis: “Be internetinio Interpolo kova su virusais – pralaimėta”	2006 11 02	L	Filipinuose tūkstančiai žmonių bėga nuo taifūno	2013 10 16
D	Apsėstiems „Facebooko“ kyla grėsmė netekti draugų	2010 10 07	L	Sustabdytą gamybą „Sanito“ valdomoje „Jelfoje“ tikimasi atnaujinti kitą savaitę	2006 11 10	L	Hepatito virusas - lyg uždelsto veikimo bomba	2013 11 07
D	Gelbėja kaštonus	2010 10 16	L	Didžiojoje Britanijoje teroro išpuolių grėsmė labai rimta ir didės	2006 11 10	L	„Gazprom“ perspėja Ukrainą dėl katastrofos	2013 11 14
D	Mokslininkai: susidūrimas su asteroidu gali sunaikinti Žemės ozono sluoksnį	2010 10 26	L	Atsargiai: pavojingas vaistas!	2006 11 10	L	Diabetas daugeliu atveju diagnozuojamas per vėlai	2013 11 14
D	Politologas: Lietuvos ir Lenkijos nesutarimai gali atsiliepti viso Baltijos regiono energetikos saugumui	2010 10 26	L	Vengiantiems pusręčianti - gydytojų perspėjimai	2006 11 28	L	Nelaimės Šakiuose įbauginti gyventojai netiki valdžios raminimais	2013 11 14
D	Tyrimas: nuskausminamųjų vartojimas nėštumo metu gali paveikti naujagimių vaisingumą	2010 11 09	L	Australijoje siaučiantys gaisrai kelia grėsmę koalamams	2006 12 02	L	Sąmokslų teorijų grėsmė – ir protui, ir demokratijai	2013 11 25
D	Naktinis susirašinėjimas gali lemti blogą paauglių nuotaiką	2010 11 09	L	Galimą radiacinę apšvitą gyventojai gali pasitikrinti Vilniuje ir Ignalinoje	2006 12 04	L	Išgąsdinti latviai ieško pavojingų parduotuvių	2013 11 25
D	ES prezidentas: euro zonai iškilo grėsmė	2010 11 09	L	„Canon“ perspėja apie kaistančius fotoaparatus	2006 12 28	L	Rygoje dėl pažeidimų uždarytos dvi „Maxima“ ir „Rimi“ parduotuvės	2013 12 06
D	Skanus vanduo gali būti nuodingas	2010 11 20	L	S.Husseino partija grasina atkeršyti JAV	2006 12 28	L	Grėsmė sušalti vilniečiams sumažėjo, bet neišnyko	2013 12 06

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	NATO pareigūnas: V.Putino pareiškimas apie branduolinių ginklų dislokavimą - politinė poza	2010 12 02	L	Užsieniečiams patariama išvykti iš Gazos Ruožo dėl pagrobimų grėsmės	2007 01 03	L	Vilniaus šaligatviai ryte virto čiuožyklomis, vakare pavojų kels lijudra	2013 12 06
D	Mažyliams gresia išaugti liginiais	2010 12 02	L	V.Landsbergis prognozuoja puolimą prieš prezidentą	2007 01 03	L	Kokį pavojų kelia kiauliena ir šerniena?	2013 12 18
D	A.Kubilius: pensijų sumažinimo atšaukimas keltų grėsmę litui	2010 12 02	L	Specialistai žada Senamiesčio griūtį	2007 02 01	L	Sočio olimpiados tvarkaraštį gali sujaukti tik lavinų pavojus	2013 12 26
D	Interpolas perspėjo apie „al Qaeda“ išpuolių pavojų	2010 12 16	L	V.Adamkus: energetiniais klausimais turime kalbėti vieningu balsu	2007 02 09	L	Šernus Alytaus rajono miškuose guldo kiaulių maras?	2014 01 14
D	Eismo sąlygos penktadienį gali būti sudėtingos	2010 12 16	L	Apnuodytų kaimiečių sveikata valdžios nedomina	2007 02 09	L	Bankoke protestuotojai užblokavo ministerijas	2014 01 14
D	Fejerverkų keliamą džiaugsmą temdo nelaimės	2010 12 30	L	Lenkų mokslininkai sugalvojo naują kovos su nutukimu būdą	2007 02 15	L	Lietuvai – naujas pavojaus signalas iš Baltarusijos	2014 01 14
D	Italijos skola artėja prie pavojingos ribos	2010 12 30	L	Sparnuotą virusą lietuviai tramdys tradiciškai	2007 02 21	L	Keliaujantiems į Indiją ar Malaiziją - banko įspėjimai	2014 01 14
D	Lietuvoje netrukus gali įvykti sezoninio gripo protrūkis	2011 01 08	L	Ugniagesiai pataria saugotis atėjusių šalčių	2007 02 21	L	Įprotis naktimis įkrovinėti mobiliuosius telefonus – pavojingas	2014 01 14
D	Žuvims jau trūksta deguonies	2011 01 08	L	D.Britanijos policijoje įkurtas kovos su prekyba žmonėmis skyrius	2007 03 07	L	Savaigalį - žvejų patikra	2014 01 24
D	Auštantį naujų lempų era sėja abejones	2011 01 08	L	NASA prašo milijardo dolerių Žemei saugoti nuo asteroidų	2007 03 07	L	Ligos, kurias sukelia ilgos sėdėjimo valandos	2014 01 24
D	Stiprūs lietūs savaitgalį Britanijai grasina potvyniais	2011 01 14	L	Brangakmenių pirkliams – spąstai	2007 03 08	L	Lietuvoje aptiktas afrikinis kiaulių maras	2014 01 24
D	Draudikai: gyventojai nerimauja dėl gresiančio potvynio	2011 01 14	L	JT ataskaita: dėl atšilimo gali imti trūkti maisto ir vandens	2007 03 14	L	Leistinas greitis – ne visada saugus	2014 01 24
D	ECB užsiminė apie infliacijos grėsmę	2011 01 14	L	Beždžionė Palangoje - grėsmė visuomenės sveikatai	2007 04 05	L	R.Šadžius: „Nesurenkami mokesčiai ir „šešėlis“ kelia grėsmę eurui“	2014 01 24
D	JT ir ES skatina baigti mergaičių apipjaustymą	2011 02 07	L	Sužeistą stirmą užjautusiems žmonėms - pasiutligės pavojus	2007 04 05	L	Šunų vedžiojimo aikštelėse - pavojus šuns ir šeimininko gyvybei	2014 01 24
D	Gamtosaugininkai: pavojus Lietuvos gamtai yra labai didelis	2011 02 23	L	Ar vasarą gersime dar daugiau kokakolos ir kitų gazuotų nuodų?	2007 04 20	L	Švelnus nagų lako valiklis tik sudarkė pirštus	2014 01 24
D	Šalia Neries gyvenantys žmonės su baime laukia galimo potvynio	2011 02 23	L	Krosas. Nuo infarkto ar į infarktą?	2007 04 29	L	Euro zonos bėdos: nedarbas, skolos ir menkas našumas	2014 01 24
D	Dėl brangstančios naftos didėja infliacijos grėsmė	2011 02 23	L	Azijos rinka įsiklausė į A.Greenspano nuogastavimus	2007 05 24	L	Šančiuose laukiama tragedijos	2014 02 01
D	Reguliariai vartojant dietinius gazuotus gėrimus, širdies smūgio rizika padidėja 61 proc	2011 02 28	L	JAV ekonomikos grėsmės – nekiliojamo turto rinka ir infliacija	2007 06 05	L	Kalnų parke kulkos lekia lyg kare. Kada sulauksime aukų?	2014 02 01
D	J.C.Trichet padidino infliacijos prognozę	2011 03 03	L	Atskleistas naujos IE ir „Firefox“ spragos	2007 06 05	L	Atsipalaidavęs saugumas Sočyje ir galimi teroristų taikiniai	2014 02 18

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Perpildytose pabėgėlių stovyklose Tunise - epidemijų grėsmė	2011 03 03	L	Mirtinos ligos specialistams gydyti neleidžiama	2007 06 05	L	PSO: vėžio atvejų per ateinančius 20 metų padaugės 57 proc.	2014 02 18
D	Perspėja apie artėjantį šeštąjį didįjį išnykimą	2011 03 03	L	Analitikai rekomenduoja parduoti „Gazprom“ akcijas	2007 06 22	L	Tyrimas įspėja - kraujas užterštas pavojingomis medžiagomis	2014 02 18
D	ECB narys nerimauja dėl disbalansų ekonomikoje	2011 03 04	L	Vokietijai gresia rimtas mirtininkų atakos pavojus	2007 06 22	L	Tinklo maršruto parinktuvais plinta pavojingas virusas	2014 02 18
D	Baiminamasi dėl naujų katastrofiškų įvykių Japonijoje	2011 03 16	L	Lietuvoje šiemet jau nuskendo 85 žmonės	2007 06 22	L	E.Gedgaudas: „Kičas gresia ir kai kurioms Vilniaus vietoms“	2014 02 22
D	Besaikis alkoholio vartojimas didina kasos vėžio riziką	2011 03 16	L	Palūkanų normos JAV išliko tokios pačios	2007 06 29	L	Yrantys šlaitai – tiksinti bomba	2014 02 22
D	4 atominiai reaktoriai pavojuje, arba kodėl taip greitai pasaulyje plinta nepasitikejimas branduoline energetika	2011 03 16	L	Koncertais „Live Earth“ siekiama sutelkti pastangas prieš pasaulinį atšilimą	2007 07 06	L	NATO vadovas: „Rusija kelia grėsmę Europos taikai ir saugumui“	2014 02 22
D	Dėl nelaimės Japonijoje brangs draudimas	2011 03 16	L	Keliuose darosi vis pavojingiau	2007 07 12	L	V.Putino grasinimus Lietuvai A.Butkevičius vadina šunų pjūdymu	2014 03 15
D	Stiprėjant branduolinei krizei, Japonijos vyriausybė netenka žmonių pasitikėjimo	2011 03 16	L	Italijoje didėja musulmonų radikalų atakų grėsmė	2007 08 01	L	Paskelbti penki pavojingiausi motociklų modeliai	2014 03 15
D	Ekspertas: dėl Baltarusijos AE reikalingas Vilniaus evakuacijos planas	2011 03 16	L	Europarlamentaras Š.Birutis: „Lietuvai reikėtų sunerimti dėl agresyvios „Gazprom“ politikos“	2007 08 01	L	Suskubę ginkluotis lenkai tiki: pavojus tikras	2014 03 15
D	Japonijos pastangos suvaldyti branduolinę krizę kol kas bevaisės	2011 03 16	L	Kauno apskrityje nuo šunų nukentėia vis daugiau žmonių	2007 08 13	L	Tik krauju mintančios erkės aukų randa vis daugiau	2014 03 23
D	Mokslininkai: žemės drebėjimas Japonijoje – tik pradžia, stiprus požeminiai smūgiai gresia ir Rusijai	2011 03 26	L	Tarptautiniai fondai primena apie Baltijos dugne tykančių cheminių pavojų	2007 08 21	L	NATO perspėja, kad Rusija kėsina ir į Padniestrę	2014 03 23
D	R.Juknevičienė: informacinės ir kibernetinės atakos - naujos grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui	2011 04 04	L	Vaikų darželio ligos: baubas ar neišvengiamybė?	2007 09 05	L	Perspėjimas: civilizacija gali žlugti	2014 03 23
D	Žolės degintojai gali sunaikinti milijonus gyvybių	2011 04 04	L	Į Lietuvą atvežti „Mattel“ žaislai pripažinti nesaugiais	2007 09 05	L	Politikai skatins atsikratyti dujų ir elektros importo	2014 03 23
D	Strategija: vidinė Lietuvos grėsmė - netolygi socialinė raida	2011 04 04	L	Prancūzijos užsienio reikalų ministras primygtinai reikalauja sankcijų Iranui	2007 09 18	L	TVF kliūva defliacija euro zonoje	2014 04 09
D	Laukia šilumos kainų šuolis?	2011 04 04	L	Irano prezidentas nesureikšmino Prancūzijos pastabų dėl karo	2007 09 18	L	9 ženklai, kad jūsų butą netrukus apvogtų	2014 04 11
D	Nerimas dėl Baltarusijos AE jau aidėjo ir Vašingtone	2011 04 04	L	Atitirpęs mamutų mėšlas žaibiškai pagreitins visuotinį klimato atšilimą	2007 09 18	L	Artėja škalvų sezonas. Ką daryti, kad nenuplėštų stogo	2014 04 17
D	Statybininkai Vokietijoje su nerimu laukia atvykėlių bangos	2011 04 20	L	Kinija sako nepritarianti grasinimams Iranui karu	2007 09 18	L	Šimtas priežasčių pasitikrinti apgamus	2014 04 25
D	Pavasaris žadina pirmuosius kraujasiurbius	2011 04 20	L	Medikai ragina ruoštis gripo sezonui	2007 09 25	L	Keturi pavojingiausi virusai: kaip atpažinti ir apsiginti?	2014 04 25

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Netyla diskusijos apie vėžį sukeliančius chemikalus lemputėse	2011 04 20	L	Cheminiai ginklai Baltijos dugne - iššūkis ne vienai šaliai	2007 09 28	L	Lietuvos nemokumo rizika - kaip Slovėnijos	2014 04 25
D	Pasauly tebepersekioja Černobylio katastrofos šmėkla	2011 04 20	L	Pelėšiai sugraužia ir namo sienas, ir sveikatą	2007 10 02	L	Rusija prieš Baltijos šalis gali panaudoti netikėtumo faktorių	2014 05 04
D	URM atstovas: Baltarusijos AE įvykus tragedijai, visa Lietuva būtų paralyžiuota	2011 04 20	L	Sergančiam hemofilija net lengvas smūgis gali būti mirtinas	2007 10 02	L	Prasidėjo katastrofinis ir nesustabdomas Antarktidos tirpsmas	2014 05 13
D	Europolis įspėja dėl teroristų, kurie į Europą gali patekti su pabėgėlių srautu	2011 04 20	L	Dėl smurto protrūkių draustinyje Kongo goriloms gresia pavojus	2007 10 07	L	Visatos pabaiga: kaip viskas virs niekuo	2014 05 15
D	Arkties krantai kasmet atsitraukia iki aštuonių metrų	2011 04 20	L	100 dolerių už barelį naftos - jau čia pat	2007 11 01	L	„Spiegel“: jei Rusija pultų Baltijos šalis, NATO jas vos apgintų	2014 05 18
D	Siūlo naujai krizei pasiruošti iš anksto	2011 04 20	L	Kas dešimta Lietuvos mokykla neatitinka elementarių higienos reikalavimų	2007 11 05	L	12 artėjančio infarkto požymių, kuriuos būtina laiku pastebėti	2014 06 12
D	Ekonomistai: emigruojant jauniems ir darbingiausiems, Lietuva nebeišliks tautine valstybe	2011 04 20	L	Po gražių šuolių aukštyn – aklavietė	2007 11 19	L	Pigi įsispiriama vasaros avalynė: sužinokite, kuo rizikuojate	2014 06 12
D	Kiaulių ūkis – kainų žirklių spąstuose	2011 04 20	L	Batsiuvių laukia dinozaurų likimas	2007 11 19	L	Mėgstate mirkti kubile? Tikriausiai apie jį žinote per mažai	2014 06 12
D	Alergija maistui suvaldoma saiku	2011 04 20	L	Dešimt patarimų mokėjimo kortelių savininkams	2007 11 23	L	Meksikoje sustiprėjo uraganas „Cristina“	2014 06 12
D	Apie ką zyzia uodai	2011 04 20	L	Vokietijos kanclerė A.Merkel: „Iranas vis dar kelia grėsmę“	2007 12 07	L	10 patikimų būdų, kaip išvengti erkės įkandimo	2014 06 12
D	JAV gynybos sekretorius R.Gatesas įspėja dėl „niūros“ NATO ateities	2011 06 10	L	Prie Pietų Korėjos susidūrus laivams į jūrą išsiliejo tūkstančiai tonų naftos	2007 12 07	L	Po smarkaus žemės drebėjimo - cunamio pavojus Aliaskoje	2014 06 24
D	Vilnonės kojinės ar pirštinės lietuviams gali tapti prabanga	2011 06 10	L	Lietuvoje - vidutinė rizika paukščių gripo protrūkiui	2007 12 10	L	10 paprastų būdų išvengti nelaimių kelyje	2014 07 05
D	Didelis gaisrų pavojus - pusėje Lietuvos	2011 06 10	L	Rusija bijo, kad Kosovo laisvė suskaldys pasaulį	2007 12 10	L	Pakelių prekeiviai kelia pavojų	2014 07 05
D	Tūkstančiai Sirijos gyventojų bėga į Turkiją	2011 06 10	L	Paukščių gripas - kaip niekada arti Lietuvos	2007 12 10	L	Po dukters žūties – į kovą su briedžiais	2014 07 05
D	Tik dvi valandos televizijos per dieną gali jus pražudyti	2011 06 15	L	Aukštas kraujospūdis - tylus pavojus	2007 12 11	L	Toksikologo užrašai: žmonijos istorija – nuodų istorija	2014 07 25
D	Rytų šalys nepritarė JAV priešraketinio saugumo planams	2011 06 15	L	V.Adamkus: „Būtina kovoti su korupcijos priežastimis, o ne pasekmėmis“	2007 12 11	L	Keli sprendimai - ir namai per atostogas nuo vagių apsaugoti	2014 07 25
D	Perspėjo apie galimą JAV nemokumą	2011 06 15	L	Lietuviai - pavojingiausi Europos vairuotojai	2007 12 11	L	Norvegijos policija: teroristai jau traukia mūsų šalies link	2014 07 25
D	J.C.Junckeras: Graikijos krizė – pavojus mažiausiai penkioms ES šalims	2011 06 19	L	Dėl moterų trūkumo Lenkijai gresia socialinė katastrofa	2007 12 11	L	Kaitra savaitgalį gins prie ežerų ir jūros	2014 07 25
D	Kodėl ateityje pomidorai gali smirdėti	2011 06 29	L	Dideli skambučių ir žinučių srautai kelia pavojų kitiems vartotojams	2008 01 03	L	Sibire saugomas užkratas prilygsta atominėi bombai	2014 07 25

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Ekspertai: E.coli bakterijomis užkrėstos sėklos vis dar parduodamos	2011 07 01	L	Gruodį infliacija Estijoje pasiekė devynių metų aukštumas	2008 01 08	L	Vilniečius iš kantrybės veda girtaujantys statybininkai	2014 07 30
D	Ugniagesiai savaitgalį įspėja saugotis žaibų	2011 07 01	L	V.Putinas savus ramina, svetimiams - grasina	2008 02 14	L	Kiek skysčių gerti bėgiant karštą dieną?	2014 07 30
D	Apklausa: kas penktas Lietuvos gamintojas nukentės dėl devalvacijos Baltarusijoje	2011 07 01	L	Vakcinės nuo geltonojo drugio pasaulinės atsargos baigia išsekti	2008 02 27	L	ES pasirengusi Ebolos viruso grėsmei	2014 07 30
D	15 proc. vaikų nuo penkių mėnesių iki penkerių metų patiria depresiją	2011 07 24	L	Onkologinė liga žmogaus organizme slapčia gali tūnoti ir dešimtmečius	2008 03 05	L	Penki pavojai, gresiantys automobiliui per karščius	2014 07 30
D	Bunda dar vienas Islandijos ugnikalnis	2011 07 09	L	Europos centrinis bankas nepakeitė palūkanų normos	2008 03 05	L	Stabdyti emigraciją privalome jau dabar	2014 07 30
D	Lauko kavinių kėdėse gyvenančios blakės kandžioja lankytojus	2011 07 09	L	Holivudo aktorius P.Swayze'as grumiasi su vėžiu	2008 03 06	L	Savaitgalį galime pasijusti lyg kepinami 45 laipsnių karščio	2014 07 30
D	Meilė kompiuteriniams žaidimams kainavo gyvybę	2011 08 02	L	Šaltojo karo eksperto perspėjimas lietuviams: „Jūsų vietoje aš bijočiau“	2008 03 28	L	Medikai įspėja: vengiant skiepų, daugėja susirgimų kokliušu	2014 07 30
D	Rusija turi nuspręsti, ką daryti su nuskenusiais branduoliniuosiomis povandeniniais laivais	2011 08 09	L	Europos centrinis bankas pasirošęs didinti palūkanų normą	2008 03 28	L	Į Kuršių neriją siunčiamos budėti papildomos ugniagesių pajėgos	2014 07 30
D	Mazėjantys EURIBOR pranašauja ekonomikos lėtėjimą ir pigesnes paskolas	2011 08 09	L	Šylant orams gyventojų prašoma nedeginti pernykštės žolės	2008 03 28	L	Maskva kelia nerimą Latvijai: Ukrainos košmaras gali pasikartoti	2014 07 30
D	Kada vitaminai gali virsti nuodu	2011 08 09	L	Naujas „Al Qaeda“ sumanymas - rengti vakarietiškos išvaizdos teroristus	2008 03 31	L	Vapsva gėrimo butelyje - mirtina vasaros pasala	2014 08 04
D	Susilpnėjęs regėjimas – grėsmė saugumui kelyje	2011 08 09	L	JAV finansų vadovas B.Bernanke dėl JAV ekonomikos jaučia nerimą	2008 04 03	L	5 dalykai, kuriuos privalote žinoti apie grėsmingąją Ebolą	2014 08 04
D	Gelbėtojai įspėja, kad savaitgalį laukiamas škuvas, liūtys ir perkūnija	2011 08 19	L	Pasaulio bankas skambina pavojaus varpais dėl artėjančio bado	2008 04 14	L	Kenija neįsileis žmonių iš Ebolos epidemijos apimtų šalių	2014 08 04
D	NASA: ateiviai sunaikintų žmonių, kad apsaugotų kitas rūšis	2011 08 19	L	Dantėnų kraujavimas – pavojaus pranašas	2008 04 29	L	Testas moterims: ar sveika jūsų širdis?	2014 08 17
D	Naujos krizės baimė prislėgė JAV akcijų rinką	2011 08 19	L	Rusija pradėjo dislokuoti papildomą taikdaryų kontingentą Abchazijoje	2008 05 02	L	Rusijos invazija yra reali, todėl Ukraina prašo Vakarų pagalbos	2014 08 17
D	Europos verslininkų ir vartotojų optimizmas smuko	2011 08 30	L	Žmonijai grasina antibiotikais nenugalajijamos bakterijos	2008 05 20	L	Britų generolas tikina: NATO nesustabdytų Rusijos invazijos	2014 08 17
D	Baiminantis dėl naujos recesijos nafta pinga	2011 09 05	L	Kredito kortelių vartojimas JAV pradeda kelti grėsmę	2008 06 04	L	Naujas virusas idealiai apsimeta „Android“ programėlemis	2014 08 29
D	Šį rudenį į Žemę kris dar grėsmingesnis palydovas	2011 09 26	L	Kinijoje po drebjimo susiformavęs ežeras - itin pavojingas	2008 06 04	L	Jungtinėje Karalystėje - labai didelė teroro išpuolio galimybė	2014 08 29
D	Išgelbėti nuo krizės gali tik viena institucija	2011 09 26	L	N.Sarkozy: „Terorizmas yra didžiausia grėsmė Prancūzijai“	2008 06 17	L	Plastikinių maišelių žalai keliai turėsime užkirsti patys	2014 08 29

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	P.Gyllys: antrojo nuosmukio grėsmė – reali	2011 09 26	L	Nesaugus maistas – pavojus sveikatai	2008 06 17	L	Skirtingose Žemės pusėse išsiveržę ugnikalniai grasina aviacijai	2014 08 29
D	Po plastinės operacijos moteriai sulipo krūtys, neužsimerkia akys	2011 09 27	L	Futbolo šventei grasina tymų virusai	2008 06 17	L	Prezidentė D. Grybauskaitė siūlo tvenkti propagandos upę	2014 08 29
D	Viso labo penkios mutacijos - ir paukščių gripas taps mirtinu žmogui	2011 09 27	L	„General Motors“ gresia bankrotas	2008 07 03	L	Islandijoje vėl bunda ugnikalnis. Ką daryti keliautojams?	2014 08 29
D	Stresas išprovokuoja silpnaprotystę	2011 10 03	L	Klaipėdoje gali pritrūkti donorų kraujo	2008 07 17	L	Metas pasitikrinti, ar saulė nepaliko vėžio užtaiso jūsų kūne	2014 09 04
D	Suabejota krūtinės didinimu, pritaikant kamieninių ląstelių technologiją	2011 10 03	L	Lenkijos kalnų kurorte Zakopanėje - didžiulis potvynis	2008 07 26	L	Lietuvoje - pirmas mirtinas stabligės atvejis	2014 09 04
D	D.Cameronas: euro krizė kelia grėsmę pasaulio ekonomikai	2011 10 03	L	Po truputį nafta brangsta trečią dieną iš eilės	2008 08 21	L	Ar Užkarpatėje gali būti pakartotas Krymo ar Donbaso scenarijus?	2014 09 04
D	R.Rudzkis: ekonominis sąstingis tuštins ne tiek lietuvių, kiek vakariečių kišenes	2011 10 03	L	Naftos kaina artėja prie 117 dolerių už barelį ribos	2008 08 27	L	Žemės link skrieja Čeliabinsko meteorito dvinys	2014 09 04
D	Šešėlinis atliekų „verslas“ sėja vėžį ir gyvybei pavojingas medžiagas http://grynas.delfi.lt/aplinka/seselinis-atlieku-verslas-seja-vezi-ir-gyvybei-pavojingas-medziagas.d?id=50617696#ixzz3iltuWsc6	2011 10 12	L	Naftos kainai neleidžia kristi uraganai Karibų jūroje ir geopolitinės priežastys	2008 08 27	L	Popiežius Pranciškus įspėjo dėl gresiančio karo	2014 09 13
D	JAV perspėjo dėl teroro išpuolių grėsmės, atskleidus sąmokslą	2011 10 12	L	V.Landsbergis: „Rusijos finansinės investicijos gali kelti grėsmę kitų šalių saugumui“	2008 08 27	L	Vladimiro Putino planas, kaip sunaikinti NATO	2014 09 13
D	Arabų pavasario šalims gresia ekonomikos nuosmukis	2011 10 26	L	Seni dujų balionai dar kirs per kišenę	2008 09 02	L	„Shellshock“ spraga kelia pavojų šimtams milijonų internetų	2014 09 25
D	Net ir kelios taurės vyno stipriai padidina krūties vėžio riziką	2011 11 03	L	Arktyje gali išpliekti konfliktas dėl sienų	2008 09 11	L	Sušių mėgėjo košmaras: visame jo kūne knibžda kirmėlės	2014 09 25
D	A.Merkel: Europai gresia sunkiausia nuo Antrojo pasaulinio karo krizė	2011 11 14	L	JAV akcijų rinkose nerimas dėl bankų	2008 09 11	L	Dėl teroro pavojaus Prancūzija stiprina saugumo priemones	2014 09 25
D	W.Buffetas: Europos skolų krizė ir toliau kenks ekonomikai	2011 11 14	L	Bankrutuojančios nekilnojamojo turto bendrovės - rimtas įspėjimas	2008 09 19	L	Nesikūprinkite – tai kenkia jūsų lytiniam gyvenimui	2014 09 25
D	Laikoma šaldytuve mėsa tampa kenksminga?	2011 11 14	L	Vokietijoje dėl „susargdinančios politikos“ streikuoja gydytojai	2008 09 19	L	Širdies ligos skaudžiausiai smogia tiems, kurie jaučiasi sveiki	2014 10 10
D	ŽIV sergančiųjų gydymas – brangi našta valstybei	2011 12 01	L	Žlungantis bankas graso finansine krize visai Vokietijai	2008 10 05	L	Bepiločių orlaivių grėsmės: nuo nuogalių pliažo iki kontrabandos	2014 10 10
D	„S&P“ euro zonai 2012 m. I ketv. prognozuoja recesiją	2011 12 01	L	Europos Komisija: „Finansų krizė skaudžiausiai smogs Baltijos šalims ir Vengrijai“	2008 11 04	L	Ėmė dvokti rozetė? Tai gali būti didelės nelaimės pradžia	2014 10 10
D	ECB vadovas perspėjo apie pavojus	2011 12 01	L	Rumunijos atlyginimų augimas didina infliacijos grėsmę	2008 11 04	L	Pekiną gaubia didžiausias per aštuonis mėnesius smogas	2014 10 10

2 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Austrijos CB valdytojas: euras nežlugs, bet Europai gresia recesija	2011 12 01	L	A.Kubilius: „Nesumažinus valdžios išlaidų, šaliai gali grėsti Islandijos likimas“	2008 11 04	L	Ką turi įsidėmėti moterys, kad užkirstų kelią krūtims vėžiui?	2014 10 16
D	Antibiotikai žemės ūkyje: išsigelbėjimas ar praeiksmas?	2011 12 27	L	Ar lietuvių kalbos dienos - suskaičiuotos?	2008 11 04	L	Amerikiečiai vis labiau nerimauja dėl Ebolos viruso protrūkio	2014 10 16
D	Dėl emigrantų – smūgis poliklinikoms	2011 12 29	L	Per pūgą gyventojai raginami likti namuose ir saugiai naudoti elektros prietaisus	2008 11 23	L	Prezidentė ragina saugotis nuo nedraugiškų valstybių investicijų	2014 10 16
D	Dar kelios šiltos žiemos ir Lietuvoje gali nelikti eglė	2012 01 02	L	Šokis aplink biudžetą gali pasmaugti ūkį	2008 11 24	L	Elektros vartotojų kišenės tuština monopolininkai	2014 10 16
D	Viešbučiai prognozuoja daugiau bedarbių, mažesnes pajamas į biudžetą	2012 01 02	L	Vaistai gyvūnams gali tapti prabanga	2008 12 01	L	Kyla realus pavojus, kad rusiškų dujų neliks. ES tam ruošiasi	2014 10 16
D	Ekspertai: Graikijos laukia Zimbabvės likimas	2012 01 13	L	Latvijos spaudos leidėjai įspėja ES lyderius apie grėsmę spaudos laisvei	2008 12 12	L	Insultas neaplenkia net ir tų, kurių kraujo spaudimas - žemas	2014 10 28
D	Britanijoje viešajame transporte galima apsikrėsti mirtinai pavojinga stafilokoko atmaina	2012 02 02	L	V.Ušackas: „Užsienio reikalų ministerijai gresia etatų mažinimas“	2008 12 12	L	Vieni baiminasi eurų klastočių, o kiti pelnosi iš tokios baimės	2014 10 28
D	Irano ginklavimasis gali sukelti baisesnes už šaltąjį karą lenktynes	2012 02 18	L	Planuojamas dujotiekis „Nord Stream“ turi neabejotiną strateginę reikšmę	2009 01 10	L	Kaip nutinka, kad vairuotojas nepastebi gatvė einančio žmogaus?	2014 10 28
D	Perspėja dėl Europai gresiančių potvynių	2012 02 21	L	Laidoje „Pulsas“ - apie kraujo vėžio grėsmę	2009 01 29	L	Budrūs turi būti ir gydytojai, ir pacientai	2014 11 04
D	Ledu važinėti – rizikinga, gamtininkai pasiryžę skirti baudas	2012 02 21	L	Gyvūnų „užminuoti“ daugiabučių kiemai – pavojaus signalas žmogaus sveikatai	2009 01 29	L	Vilniuje naikinamos pavojingos nereguliuojamos perėjos	2014 11 04
D	Iranas teigia galintis pulti pirmas	2012 02 21	L	Kas apgins Vilnių nuo taršos?	2009 02 12	L	Trys pagrindiniai simptomai išduoda, kad žmogų ištiko insultas	2014 11 04
D	Atsparumas antibiotikams pavojumi prilygsta AIDS	2012 02 21	L	Indonezijoje po stipraus žemės drebėjimo kilo cunamio grėsmė	2009 02 12	L	Pavojus: sužinojo, kiek turizmo įmonių ties bankroto slenksčiu	2014 11 18
D	Ekspertai įspėja: ateityje saulės žybsnių bus dar daugiau	2012 03 09	L	Ugniagesiai ragina gyventojus nelipti ant ledo	2009 02 12	L	Odos perdirbėjai Šiaulius nuodijo vėžį sukeliančiu chromu	2014 11 18
D	Buvęs „Mossad“ vadovas ragina nerengti atakos prieš Iraną	2012 03 09	L	Vitamino D nepakankamumas padidina peršalimo ir gripo riziką	2009 02 24	L	Peršalus antibiotikai gali pridaryti daug bėdų	2014 11 18
D	Pentagonas teigia, jog Iraną pulstų „superginklu“	2012 03 09	L	Staigus Lietuvos ūkio stojimas – mokesčių perversmo pasekmė	2009 02 24	L	Kalifornija ruošiasi istorinėms liūtims ir snygiui	2014 12 11
D	Išalkusios erkės laukia aukų	2012 03 21	L	Kardiologai skambina pavojaus varpais	2009 02 24	L	D. Medvedevas: „Šalis gali nugrimzti į giliai recesiją“	2014 12 23
D	JT vadovas įspėja dėl Sirijos krizės padarinių visam pasauliui	2012 03 21	L	Buities technika: žmogaus tarnaitė ar kenkėja?	2009 02 24	L	Australija bijo naujų teroro išpuolių	2014 12 23
D	Derėtų sunerimti, jei atsistojant svaigsta galva	2012 03 21	L	Tarptautinė reitingų agentūra „Fitch“: „Latvijos vyriausybės žlugimas kelia grėsmę TVF paramai“	2009 02 24	L	Pavojingiausi žaislai Lietuvoje, nuo kurių būtina saugoti vaikus	2014 12 23

	Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data		Straipsnio antraštė	Data
D	Meškėnas – nauja grėsmė Lietuvos sparnuočiams	2012 03 21	L	Aukso kainos antradienį mažėja	2009 02 24	L	Kokie pavojai vairuotojų laukia užmiestyje?	2014 12 23
D	Ž.Mauricas: ganėtinai realu, kad benzino kainos pasieks 6-7 Lt	2012 03 28	L	Kelionė ant Kuršių marių ledo - pernelyg pavojinga	2009 03 06	L	Policija įspėja - šiomis dienomis suaktyvės sukčiai ir vagys	2014 12 30
D	Sėdimo gyvenimo būdo pasekmių nesušvelnina net treniruotės	2012 03 28	L	Prie Australijos artėja galingas tropikų ciklonas	2009 03 06			

1 lentelė. DELFI ir Irytas.lt rizikos diskurse komunikuoti rizikos šaltiniai (In vivo kodai)

Kategorijos	Rizikos šaltiniai
Ligos	<i>Paukščių gripas; Mažakraujystė; Trichineliozė; Cholesterolis; Pasiutligė; Mėlynojo liežuvio liga; Choleros epidemija; Maltarija; Kokliušas; Trombas; Kiaulių gripas; Kiaulių maras; Erkinis encefalitas; Užkrečiamos ligos; ŽIV; Migrena; Miokardo infarktas; Dizinterija, vidurių šiltinė; Gripas; Alergija maistui; Depresija; Mirtinai pavojinga stafilokoko atmaina; Galvos svaigimas atsistojant; Grybelis; Gerklės skausmas; Diabetas; Mikroinsultas; Vėjaraupiai; Nemiga; Glaukoma; Negydoma sloga; Vaistams atsparia tampanti tuberkuliozė; Gonorėja; Alergija; Užspringimas; Žmogaus papilomos virusas; Roto virusas; Buboninis maras; Nemiga; Galvos skausmas; Sumažėjęs ūgis, osteoporozė; Diabetas; Pilvo pūtimas; Ebolos virusas; Virusai; Endokrininės liaukos sutrikimas; ŽIV tarp sergančių tuberkulioze; Pasiutligė; Hemofilija; Aukštas kraujospūdis; Onkologinės ligos, vėžys; Dantenu kraujavimas; Tymai; D vitamino nepakankamumas; A/H1N1 gripo virusas; Gripas; AIDS; Ožkų gripas; Erkinis encefalitas; Vandenių plintančios mirtinos ligos; Žmonos miego sutrikimai; Hepatitas A; Legioneliozė; Meningokokinės infekcijos; Infekcija; Pūslelinė; Rainoldso sindromas; Jodo trūkumas; Bronchų astma; Hepatitas; Infarktas; Širdies ir kraujagyslių ligos; Raupų virusas; Širdies sveikata; Stabligė; Insultas; Lytiniu keliu plintančios ligos</i>
Oro sąlygos	<i>Povytnis; Žaibai; Sausra; Saulės spinduliai, blyksniai, atakos; Šiltas oras; Šilta žiema; Taifūnas; Audra; Uraganas; Pūga, stiprus vėjas; Sausi orai; Cunamis; Škvalas ir kruša, viesulas; Šalčio banga; Žiema, storas sniegas; Ledonešis; Ekstremalūs gamtos reiškiniai; Sudėtingos eismo sąlygos; Stiprus lietus; Žemės drebėjimas; Liūtyš ir perkūnija; Šalnos; Ledonešis; Užsitęsusi žiema; Magnetinė audra; Ekstremalūs gamtos reiškiniai; Stichinė nelaimė; Vėluojant žiema; Šalčiai; Plikledis; Lijundra; Karštis; Patvinusi upė; Pūga; Tropikų ciklonas; Žiema; Liūtyš ir uraganai; Gamtos katastrofos; Lietus; Nuošliaužos, lavinos; Nepalankios oro sąlygos; Sniego „košė“</i>
Tarpvalstybiniai konfliktai, įtampos	<i>Rusijos ir Ukrainos kompromisas; Rusija; Iranas; Irakas; Etniniai valymai, tikslinių grupių žudymai; Ginkluotas konfliktas; NATO plėtra; Energetiniai ginčai tarp Rusijos ir kitų šalių; Pietų Korėjos ir JAV karinės pratybos; Lietuvos ir Lenkijos nesutarimai; Graikijos apsitraukimas iš Euro zonos; Sirija; Šiaurės Korėja; Jungtinės Amerikos Valstijos; Nesantaika tarp Kinijos ir Japonijos; Geopolitinė krizė; Vakarų paskelbtos sankcijos; Rusijos ir Kinijos politika; Rusijos ir Gruzijos konfliktas; Buvusio Irako prezidento Saddamo Husseino „Baath“ partija; „Gazprom“ politika; Šalių konfliktas; Afganistanas, Pakistanas; Kinija; Graikija; Santykių dėl dujų tiekimo politizavimas; Grūdų embargas; Latvija; Kipro pasitraukimas iš Euro zonos; Konfliktas; Nesutarimas dėl branduolinių programos; Kremlius; Ukrainos atsisakymas supirkti rusiškas dujas; Konflikto kurstymas Ukrainoje; Nedraugiškų šalių investicijos</i>
Maisto produktai, gėrimai	<i>Maisto produktai; GMO; Karštyje gendantys produktai; Užterštas geriamasis vanduo; Duona; Šokoladas; Nesaugus, užterštas, nekokybiškas maistas; Vaisvandeniai; Pigios salotos; Gliukozė; Gazuoti nealkoholiniai gėrimai; 4 arbatos puodeliai per dieną; Dietiniai gazuoti gėrimai; Vyno taurės; Ilgai šaldytuve laikoma mėsa; Mėsainiai, prancūziški raguoliai ir pica; Didelis kavos vartojimas; Vaisiai ir daržovės; Greitas maistas; Pasenęs maistas; Pigi arbata; Cukrus; Maisto trūkumas; Nepasterizuotas pienas; Druska; Užteršta žuvis; Šventiniai patiekalai; Daržovių trūkumas; Raudona mėsa; Paukščių ir kiaulių mėsa; Pieno mišiniai kūdikiams; Atviroje liepsnoje kepami mėsos gaminiai; Saldumynai ir sultys; Nekokybiški nealkoholiniai gėrimai; Energetiniai gėrimai; Žiurknuodžiais užkrėstos braskės; Energiniai gėrimai; Netinkamai kepamas maistas; Kiauliena, šerniena; Sušijai; Radiacija užkrėsta galvijų mėsa; Bulvių derliaus supuvimas; Vandens stygius</i>
Kainų, mokesčių pokyčiai	<i>Kainų šuolis, augimas; Energijos kainų augimas; Šildymo brangimas; Medienos brangimas; Dujų kainų augimas; Augančios naftos ir maisto kainos; Maisto produktų kainos; Sparčiai augančios degalų kainos; Augančios naftos kainos; Infliacija; Didėjantis krovinių vežimo Lietuvos keliais mokestis; Defliacija; Elektros brangimas; PVM didinimas; Nenormalus atotrūkis tarp momentinių dujų kainų ir ilgalaikėse sutartyse numatytų mokėjimų; Aukštos pašarų ir mažos kiaulių supirkimo kainos; Augančios vilnos kainos; Didinamas PVM; Didinami mokesčiai; Naftos ir dujų</i>

Kategorijos	Rizikos šaltiniai
	sektoriaus mokesčių augimas; Palūkanų norma; Gynybos skydas; Veterinarinių preparatų brangimas; Padidintas akcizas; Duonos ir mėsos brangimas; Naftos kainų kritimas; Nauji mokesčiai; Pieno supirkimo kainų sumažinimas;
Ekonominė krizė	Recesija; Ekonominė krizė (pvz. Latvijoje, Graikijoje); Bankrotas; Finansinis nuosmukis / skardis; Ekonominis lėtėjimas; Euro krizė; Ekonominė našta gydant sergančius ŽIV; Finansinis skardis; Silpnas Euro zonos atsigavimas; Ekonomikos perkaitimas; Staigus ir kietas ekonomikos nusileidimas; Ekonominiai sunkumai; BVP smukimas; Graikijos referendumas
Technologijos	Kompiuteriniai virusai; Užkrėsti kompiuteriai; Facebook; Paieška Google; Kompiuteriniai žaidimai; Android programėlės; Kompiuterizacija; Asmeninukės; Internetas; Internetinių naršyklių spragos; Kibernetinės grėsmės; Apple maps; Mobilųjų telefonų virusai; Nemokamo interneto prieigos; Elektroniniai atsiskaitymai; Operacinių sistemų spragos; Soliariumai; Mobilieji telefonai; Iš dangaus krentantis kosmoso palydovas; Asmeninis įrenginys darbe; Nanoskaidulos; Iš kosmoso krentantis palydovas; Pirotechnikos priemonės; Dirbtinis intelektas; Kaistantys fotoaparatai; Buitinė technika; Liftai; Telefonų ikrovimas naktį
Nusikalstamos veiklos	Nuotolio raketų išpuolis; Sukčiai Virtualūs įsilaužimai; Programišių atakos; Duomenų vagystės, telefonų šnipinėjimas; Internetinių paspaudimų grobimas (angl. clickjacking); Šnipai; Vairavimas esant pagiringam; Apiplėšimas; Vagystės; Žurnalistų žudymas; Biologinis piratavimas; Kibernetinės atako; Iškrėpėlis; Narkotikų prekyba; Gvantanamo kalėjimo kaliniai; Pagrindinė bankininkystė; Smurtas namuose; Pagrobimų operacijos; Puolimas prieš prezidentą; Masinio naikinimo ginklų platinimas; Prekyba žmonėmis; Korupcija; Masinė kompiuterių ataka; Chuliganai naudojantys lazerius; Internetiniai nusikaltėliai; Nesaugumas gatvėje; Galimas apšaudymas; Biohakeriai; Kibernetinis šnipinėjimas, informacinės atakos; Eurų klastojimas
Terorizmas	Teroro išpuoliai; Al Qaeda
Energetika	Branduolinės energetikos plėtra; Energetikos krizė (naftos, branduolinė, dujų); Naftos gavybos sumažėjimas; Atominė elektrinė (Baltarusijos, Rusijos, Kaliningrado, Fukišimos); Ignalinos atominės elektrinės uždarymas; Dujotiekis „Nord Stream“; Naftos platforma; Atominės jėgainės sprogimai; Energetinė priklausomybė; Atominės elektrinės avarija; Skalūnų dujos; Šildymas dujomis; Branduolinių atliekų saugykla; Nelaimės Japonijoje; Biokuro biržos atidarymas; Plaukiojanti atominė elektrinė; Šildymo paslaugų nutraukimas; Dujų tiekimo iš Rusijos nutraukimas
Gyvūnai	Koloradas; Kelyje besiblaškantys gyvūnai; Bičių nykimas; Pušinis nematodas – mikroskopinė kirmėlė; Paukščių paplitimo arealo sumažėjimas; Erškės; Bitės įgėlimas; Gyvaėdės žuvis; Infekciją nešiojantys uodai; Kaštoninės keršakandės; Deguonies stygius žuvis; Uodai; Blakės; Kenkėjai; Meškėnai; Širšės ir vapsvos; Palaidi šunys; Musės; Nykstantys pasaulio organizmai; Voverės; Užsikrėtę šernai; Voras – juodoji našlė; Vilkai; Vabzdžiai; Laukiniai gyvūnai; Gyvūnų virškinimo problemos; Parazitiniai vabalai – blusos; Beždžionės; Skėriai; Šuns bučinys; Invazinės gyvūnų rūšys; Briedžiai
Sveikatos priežiūra	Kontraceptikai; Medikų aplaidumas; Liekninamieji preparatai; Padirbti vaistai ir kosmetika; Vaistų ir saulės kokteilis; Kalcio papildai; Nuskausminamieji vaistai; Vitaminai; Medikų ne kvalifikuotumas; Krūtų didinimas, panaudojant kamienines ląsteles; Antibiotikai; Chemoterapija; Pernelyg intensyvus imuniteto didinimas; Paracetamolio perdozavimas; Cezario pjūvis; Klizmos; Pavojų keliantis vaistas; Pavojingas vaistas; Vakcinos trūkumas; Vaistai ir chemikalai; Nuskausminamieji; Vaistai; Vaistų trūkumas; Neatsakingai vartojami vaistai; Užteršta dirbtinio apvaisinimo metu naudojama sperma
Gamtos objektai	Saulė; Ugnikalnis, jo išsiveržimas; Asteroidai, meteorai; Ežero vanduo; Plonas ledas; Smegduobės; Po elektrine esantys žemės plyšiai; Po žemės drebjimo susiformavęs ežeras; Netvarkomos upės; Slidūs keliai; Kosminės šiukšlės; Tamsus paros metas
Kūnas, psichologinė sveikata	Nutukimas, antsvoris; Įtampa; Nesivaldančios nėščiosios; Susilpnėjęs regejimas; Cheminiai junginiai, kuriuos organizmas išskiria streso metu; Nuolatinis stresas; Apgamas; Šviesos akys; Socialinė izoliacija; Stiprus prakaitavimas; Didelės sėklidės; Miegoistumas; Vyro amžius ir jo poveikis spermos kokybei; Stresas; Saviugdgos kursai; Didelis pilvas; Baimė, nerimastingumas; Skysčių trūkumas arba perteklius

3 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Kategorijos	Rizikos šaltiniai
Daiktai	<i>Šaldytuvo magnetukai; Svetimi daiktai paplūdimyje; Kinijoje pagamintos pižamos; Plastikiniai indai; Pjaustiniai iš kaulų; Plastiko gaminiai; Kalėdų eglutės; Energiją taupančios lemputės; Aptempti drabužiai; Įvairūs daiktai, sukelianys alergiją; Laukiamajame gulintys žurnalai; Malkomis kūrenami židiniai; Virtuvinė kempinė; Suveržtas diržas; Plastiko pakuotės; Dantų šepetėlis; Netikri brangakmeniai; Žaislai; Seni dujų balionai; Vienkartiniai pagaliukai maistui; Mcdonalds stiklinės su Šreko piešinėliais; Unitazai be dagčių; Trumpas stjonas vėsiu oru; Įsispiriama avalynė; Kubilas; Plastikiniai maišeliai</i>
Politiniai, pilietiniai neramumai	<i>Centrinės Azijos rėžimų sunkumai; Irako susiskaldymas; Politiniai sukilėliai; Rasistinės įtampos; Neramumai Artimuosiuose Rytuose; Agresyvių antiviešybių protestų banga; Krizė Sirijoje; Ekologiniai, gamtosauginiai judėjimai; Konfrontacija Egipte; Radikalūs musulmonai; Dezertyravusių kariuomenės susirėmimai; Pavojingiausi Europos vairotojai; Rusijos dislokuojamos taikdžių pajėgos; Radikalūs islamistai; „Al Shabab“ maištininkai; Neramumai, pilietinio karo grėsmė; Neramumai Šiaurės Afrikoje; Neramumai Vidurio Rytuose; Neramumai Libijoje; Ekstremistinės jaunimo grupės; Ginkluoti islamistai; Psichologinis Europos susiskaldymas; Islamistų sukilėlių keliami neramumai; Protestuotojai; Separatistai</i>
Infrastruktūra, aplinka	<i>Asbestas; Apdailos medžiagos; Neapšviestos gatvės; Yrantis smėlio skardis; Prakiurusi betoninė užtvanka; Dirbtinė šviesa; Prasta pastato būklė; Mūsų aplinkos baldai; Judantis šlaitas; Statybos darbai senamiestyje; Gyvūnų „užminuoti“ daugibacūčių kiemai; Nesaugūs tiltai; Pavojinga kelio infrastruktūra; Paplūdimys; Darbo aplinka biure; Nesaugūs laiptai; Kelių duobės; Seni balkonai; Mediniai laiptai; Seni balkonai; Pavojai kelyje; Pavojingi pastatai – parduotuvės; Pavojingi pastatai – parduotuvės; Aikštelių trūkumas; Griūnantis pastatas; Yrantys šlaitai; Nereguliuojamos pėsčiųjų; Perėjos; Perkrautos autostrados</i>
Gamtos reiškiniai	<i>Klimato kaita, globalinis atšilimas; Dykumėjimas; Plyšiai žemėje po atominę elektrinę; Genetinės grėsmės jūrai; Kylantis jūros lygis; Kylantis jūros vandens lygis; Antarktidos tirpimas</i>
Kenksmingos medžiagos	<i>Žuvyje esantis gyvsidabris; Pesticidai ir nitratų; Ilgalaikis kontaktas su pesticidais; P-fenilendiaminas (PPD); Automobilių salonų kvapas; Naftos dėmė; Radioaktyvi tarša; Ardomi buitiniai prietaisai; Valikliai ir gaivikliai; Kenksmingos medžiagos namuose; Dulkės, kenksmingos medžiagos; Radiacinės medžiagos; Pesticidų sandėlis; Kovinės nuodingos medžiagos; Naftos išsiliejimas; Radioaktyvios dujos; Išsiliejusi nafta; Elektromagnetinė tarša; Radioaktyvus stroncis; Smalkės; Nuodingos medžiagos; Cheminės medžiagos; Įvairūs nuodai; Smogas; Nuodingos pramonės atliekos</i>
Darbo aplinka	<i>Vairuotojų stygius; Specialistų trūkumas; Darbo vietų sumažėjimas; Etatų mažinimas; Darbo ir būsto praradimas; Ilgos darbo valandos; Nelaimingi atsitikimai darbe; Atyginimų mažinimas; Skrydžių kontrolierių protestai; Nedarbas, prastos darbo sąlygos; Specialistų trūkumas; Streikuojantys gydytojai; Nedarbo mastų augimas; Streikai; Minimalios algos didinimas; Darbo netekimas; Oro erdvės kontrolierių streikas; Sunkumai darbe</i>
Ekonominiai sunkumai	<i>Ilgalaikiai kreditai būstui; Euro įvedimas; Spartus ekonomikos augimas; Paskolų krizė; Piniginės paramos apribojimas; Bankų krizė; Bakų finansinė situacija; ES paramos gražinimas; Iššvaistyti pinigai; Devalvacija Baltarusijoje; Rizikos aktyvų susitelkimas; Aujančios paskolos; Ekonominiai sunkumai; Žlungantis bankas; Aukso rinkose susidaręs spekuliacinis burbulas; Finansinės spekuliacijos; Išalęs vartojimas; Žema bazinė palūkanų norma; Finansavimo trūkumas; Greitieji kreditai; Bankų išduotos blogosios paskolos</i>
Ginklai, ginkluotė	<i>Priešraketinės gamybos sistema; Irano branduolinis ginklavimasis; Cheminis ginklas; JAV raketiniai planai; Š. Korėjos branduolinės technologijos; Branduoliniai ginklai; Prancūzijos sprendimas tiekti ginklus; Cheminis ginklas; Radioaktyvūs ginklai; Kulkos</i>
(Žalingi) įpročiai	<i>Rūkymas; Nesaikingas deginimasis; Darboholizmas; Besaikis alkoholio vartojimas; Priklausomybė nuo technologijų; Narkotikų vartojimas; Kaljano rūkymas; Vegetarizmas; Cigaretė po kavos; Didelis kavos vartojimas; Kūprinimasis</i>
Skolos, bankrotai	<i>Skolos (Euro zonos valstybių, savivaldybių, pavienių valstybių); Auganti emigracija; Valstybės skolos „lubos“; Finansinė našta; Įmonės bankrotas; Nemažinamos valstybės išlaidos; Šalies nemokumas; Lėšų trūkumas; Sumažėjęs finansavimas; Nesurenkami mokesčiai ir šešėlinė ekonomika; Šalies nemokumas</i>

3 priedo 1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Kategorijos	Rizikos šaltiniai
Karai	Karas (piliietinis, atominis, hibridinis, partizaninis su Iranu, Pietų ir Šiaurės Korėjos; Okupacija
Populiacijos mobilumas, visuomenės struktūra	Imigrantų antplūdis; Demografinė krizė; Atvykėliai emigrantai; Auganti emigracija; Gyventojų populiacijos sumažėjimas ir visaapimantis regresas; Didelė populiacija; Imigrantų antplūdis; Gimstamumo nuosmukis; Demografinė krizė, mažas gimstamumas; Moksleivių mažėjimas; Moterų trūkumas
Įvairios veiklos	Paukščių šaudymas; Filmo nuoma; Žiemos sportas; Miegojimas balkone; SMS vairuojant; Judėjimo stoka; Dieta; Persisportavimas; Ankstyvas seksualinis gyvenimas; Nesubalansuotas miegas; „Bambalių“ ir kitų atliekų iš plastiko deginimas krosnyje; Naktinis susirašinėjimas; Nesveikas gyvenimo būdas; Televizijos žiūrėjimas; Važiavimas ledu; Ilgas sėdėjimas; Savaitgalio persimiegojimas; Naktinis žaidimas kompiuteriu, filmų žiūrėjimas; Darbas naktimis; Šokinėjimas po ratais; Kurapkų medžioklė; Perdėta švara ir higiena; Pietų miegas; Namų siurbimas; Pusryčių nevalgymas; Trumpas miego laikas; Skiepy vengimas; Nelegali žvejyba; Skaitymas iš planšetės prieš miegą; Kroso bėgimas; Skendimas; Atsiskaitymas kortelėmis; Nesaugus seksas; Deginimasis; Darboholizmas; Kelionės autostopu; Savigyda; Neteisinga mityba; Akies obuolio laizymas; Poledinė žūklė; Pardavinėjimas pakelėse; Neatsargus elgesys su elektra
Transportas	Automobilių oro kondicionieriai; Keltavimas lektuvais; Sunkiasvorė technika; Elektromobilis; Nevaldomas tanklaivis su nafta; Nudėvėtos padangos; Kabrioletai; Motociklai; Avarijos keliuose; Bepiločiai orlaiviai; Geltona automobilio spalva
Kosmetika, grožio priemonės	Grožio salonai, jų paslaugos; Apsauginiai nuo saulės kremai; Odą valanti kosmetika; Lūpų dažai; Plaukų šalinimas intymioje vietoje; Žuvų daromas pedikiūras; Nekokybiška kosmetika; Silikono implantai; Sauskelnės; Nagų lako valiklis
Bakterinė tarša	Prastos higieninės sąlygos; Ekologiškose daržovėse esančios bakterijos; E. coli bakterija; Pelėsis; Uogų bakterinė tarša; Higienos reikalavimų neatitikimas mokyklose; Antibiotikais atsparios bakterijos; Mikroorganizmai; Vandens telkiniai, kurių vanduo neatitinka higienos normų;
Antropogeninė veikla	Durpių kasyba; Žmogaus veikla; Žolės degintojai; Deginama pernykštė žolė; Tarša; Žvejybos mastai; Pasaulinė pramonė
Valdymo sunkumai	Putino valdžios siekis; Valdžios vakuumas; Politinė krizė; Politinis nestabilumas; Laikinas vyriausybės darbo sustabdymas; Rusiško stiliaus demokratija; Kosovo laisvė; Vyriausybės žlugimas; Valdymo krizė
Gaisrai	Krūmynų, miškų gaisrai; Gaisrai; Radiacija užkrėstų miškų gaisrai
Augalai	Sosnovskio barščiai; Žiedadulkės; Vaistažolės; Defaunizacija, augalų nykimas; Grybai; Nuo sniego lūžtantys medžiai
Kultūrinės sąlygos	Holivudo filmai; Anglų kalba „žudikė“; Mergaičių apipjaustymas; Perdėtas dvasingumas; Globalizacija; Žiniasklaidos priemonių koncentracija „nedidelėmis apimtimis“; Kičas; Dezinformacija
Politiniai sprendimai, įstatymai	Privalomi kasos aparatai turguje; Lietuvos vardo tūkstantmečio amnestija viltis kaliniams; Politinis sprendimas panaudoti branduolinius ginklus; Antiteisėsauginiai teisės aktai; Įstatymas; Pasiūtimo ligos kabineto likvidavimas
Socialinės problemos	Humanitarinė katastrofa; Netolygi socialinė raida; Gėjų santuokos; Didėjantis smurtas; Skurdas; Šeimos politika; Pajamų nelygybė
Socialinės apsaugos spragos	Pašalpų nutraukimas; Prailgintos motinystės atostogos; Pensijų reformos žlugimas; Pensijų sumažinimo atšaukimas; Sveikatos apsaugos reforma; Iš 3 - jų dalių susidedanti įmoka į pensijų fondus
Kita	Rusijos kompanijos; JAV oficialiųjų asmenų kritika; Pastojimas pavasarį; Pacientų skundai; Nevykusi santuoka; Nedirbančios parduotuvės; Ilgieji savaitgaliai; Autonomijos trūkumas; Kaimo turizmo paslaugos; Europos problemų plitimas į JAV; Ateiviai; Neprofesionalus kailių verslas; Žodžio laisvės apribojimas internete; Mažėjantis skrydžių skaičius; Gravitacija; Įvairūs veiksniai, rodantys, kad gresia skrybybos; Šokolado krizė; Duomenų dekodavimo raktų perdavimas valdžiai; Vaikų darželis; Atitirpęs mamutų mėšlas; Dideli skambučių ir žinučių srautai; Kraujo donorų trūkumas; Nuolaida perkant dujas; Administracinė šalies reforma – kuriama regionų sistema; Europos dangaus uždarymas; Sunkiojo metalo muzika; Pagirios; Katėms netinkantis maistas; Sąmokslų teorijos; Leistinas greitis

Autorės mokslinė veikla disertacijos tema

Publikacijos
<ul style="list-style-type: none"> • Zolubienė, E. Risk Discourse in News Media: Power to Define Danger? Journalism, Representation and Public Sphere, ed. L. Kramp, N. Carpentier, A. Hepp A. ir kt., 2015, 69–79. • Zolubienė, E. Socialiniai rizikos kontūrai žiniasklaidoje: televizijos naujienų pranešimų analizė. Informacijos mokslai, 2014, Nr. 67, 136–156. • Pileckaitė, E. Rizikų ir grėsmių reprezentacijos televizijos naujienų laidose. Tiltas į ateitį, 2013. Nr. 1(7), 136–156. • Pileckaitė, E. Rizikos suvokimas: studentų požiūrio perspektyva. Jaunųjų mokslininkų darbai, 2012. Nr. 4(37), 68–74.
Konferencijų pranešimai
<ul style="list-style-type: none"> • E. Zolubienė. “The Uses of Discourse Analysis in the Study of Risk: The Case of Risk Communication in Online News Media”. The Third ISA Forum of Sociology. Austria, Vienna, 2016 07 10–14. • E. Zolubienė. “Bringing the Future into the Present: Discourse of Risk in Lithuanian Online News Media”. International Conference “The many faces of social media: empowerment and subjection online”. Vytautas Magnus University Kaunas, Lithuania, 2016 04 21–22. • Balzekienė, A., Zolubienė, E., Meskauskas, Z. Concepts of Risk and Uncertainty: Crossing the Boundaries of Disciplines. Konferencija „Rizika ir netikrumas pokyčių visuomenėse“, Kaunas, Lithuania, 2015 11 13. • Balzekienė, A., Gaule E., Jasinevicius, R., Meskauskas, Z., Petrauskas, V., Zolubienė, E. Generalized Methodology for Socio–technical Risks Governance: Concept of Interdisciplinary Risk–Laboratory. The Future of Risk Analysis in the Nordic Countries, Lund, Sweden, 2015 11 15–17. • E. Zolubienė. “Is There Any Space for Safety Left? The Representations of Risk Sources in Online Media Texts“. The mid–term conference “Risk, Uncertainty and Transition“, Stuttgart, Germany, 2015 04 08–10. • E. Zolubienė. „Siekis įspėti ar išgašdinti? Sveikatos rizikų reprezentacijos internetinėje žiniasklaidoje“. Konferencija „Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose–4“, Kaunas, Lietuva, 2014 11 07. • E. Zolubienė. „Rizikų reprezentacijų žiniasklaidoje tyrimo teoriniai ir metodologiniai principai: televizijos naujienų laidų atvejis“. Konferencija „Informacijos ir komunikacijos teorijos ir praktikos raiškos“, Vilnius, Lietuva, 2013 12 06.
Mokymai
<ul style="list-style-type: none"> • 2015 m. spalio 30– gruodžio 31. Stažuotė Vidurio Švedijos universiteto Rizikos ir krizės tyrimų centre (angl. Risk and Crisis Research Center) Estešundas, Švedija. • 2014 m. rugpjūčio 03–16 d. Vasaros mokykla „ECREA media and communication doctoral summer school Dynamics of mediatization“. Bremenas, Vokietija. • 2015 m. birželio 25–26 d. Dalyvavimas socialinio tyrėjo mokyklos seminare „Trys grindžiamosios teorijos versijos: teorija ir praktika // Privalumai ir ribotumai“. Kaišiadorys, Lietuva.

SL344. 2018-10-26, 25 leidyb. apsk. I. Tiražas 18 egz. Užsakymas 296.
 Išleido Kauno technologijos universitetas, K. Donelaičio g. 73, 44249 Kaunas
 Spausdino leidyklos „Technologija“ spaustuvė, Studentų g. 54, 51424 Kaunas